

Орта білім беру ұйымдарында
сабақтарды қысқа мерзімді
жоспарлау бойынша
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ
по краткосрочному планированию
уроков в организациях среднего образования

**Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Ыбырай Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы**

**ОРТА БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА САБАҚТАРДЫ ҚЫСҚА
МЕРЗІМДІ ЖОСПАРЛАУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК
ҰСЫНЫМДАР**

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының Ғылыми-әдістемелік кеңесімен баспаға ұсынылды (2023 жылғы 12 мамырдағы №2 хаттама).

Рекомендовано к изданию Научно-методическим советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол №2 от 12 мая 2023 года).

Орта білім беру ұйымдарында сабақтарды қысқа мерзімді жоспарлау бойынша әдістемелік ұсынымдар – Астана қаласы: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – 176 б.

Методические рекомендации по краткосрочному планированию уроков в организациях среднего образования – город Астана: Национальная академия образования имени И. Алтынсарина, Астана, 2023. – 181 стр.

Бұл әдістемелік ұсынымдар сабақтарды тиімді қысқа мерзімді жоспарлау бойынша толық теориялық ақпарат пен тәжірибелік стратегияларды құрайды. Мектептерде сабақты жоспарлаудағы халықаралық және отандық тәжірибенің салыстырмалы талдауы, сондай-ақ сабақты жоспарлаудағы қиындықтарға қатысты қазақстандық мұғалімдер арасында жүргізілген сауалнама нәтижелері көрсетілген. Сонымен қатар, әдістемелік ұсыныстарда мұғалімдердің сабақты жоспарлау бойынша табысты кейстері де бар.

Әдістемелік ұсынымдар орта білім беру ұйымдарының басшыларына, мұғалімдер мен әдіскерлерге ұсынылады.

Настоящие методические рекомендации содержат подробную теоретическую информацию и практические стратегии по эффективному краткосрочному планированию уроков. Представлен сравнительный анализ международного и отечественного опыта поурочного планирования в школах, а также приведены результаты опроса среди казахстанских педагогов касательно трудностей при планировании уроков. Наряду с этим, в методических рекомендациях содержатся успешные кейсы педагогов по планированию уроков.

Методические рекомендации рекомендованы администрации организаций среднего образования, педагогам и методистам.

© Ы.Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2023
©Национальная академия образования
имени И. Алтынсарина, 2023

ҚҰРЫЛЫМЫ

Кіріспе	8
Сабақты тиімді жоспарлаудың теориялық негіздері	9
Сабақты жоспарлаудың білім беру үдерісіндегі рөлі	10
Сабақты жоспарлау тәсілдері	12
Сабақты жоспарлаудың түрлері	15
Бірлескен жоспарлау	15
Көлденең және тік жоспарлау	15
Сабақты жоспарлаудағы қиындықтар	17
Сабақты тиімді жоспарлау стратегиялары	22
1-бөлім. Мектепте сабақты жоспарлау тәжірибесі бойынша отандық және шетелдік тәжірибе	38
Сабақ жоспарының құрылымы	40
Қысқа мерзімді (сабақ) жоспар	56
Пәндер бойынша орта мерзімді (күнтізбелік-тақырыптық) жоспар	57
Сабақты бірлесіп жоспарлау ерекшеліктері	59
Мұғалімдердің сабақты жоспарлауға бөлетін уақыты	67
Сабақты жоспарлауға қатысты білім алушылар, педагогтер мен мектеп басшылары арасындағы сауалнаманың нәтижелері	71
2 - бөлім. Орта білім беру ұйымдарында сабақтарды қысқа мерзімді жоспарлау бойынша әдістемелік ұсынымдар	104
Оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақ мақсаттарына түрлендіру	104
Сабақтың әртүрлі кезеңдерін жоспарлау	108
Өткізілген сабақ бойынша мұғалімнің рефлексиясы	109
Оқушылардың кері байланысы	112
CLIL сабақтарын жоспарлау	113
Сараланған тәсілді жүзеге асыру	115
Сабақты бірлесіп жоспарлауға арналған стратегиялар	119
Қазақстандық мұғалімдердің сабақты жоспарлау бойынша табысты кейстері	123
Қорытынды	166
Әдебиеттер тізімі	170
Қосымша	175

КЕСТЕЛЕР МАЗМҰНЫ

1-кесте. Оқу дағдыларын дамытуға ықпал ететін қызмет түрлерінің мысалдары	16
2-кесте. Тік және көлденең жоспарлаудың сипаттамалары	17
3-кесте. Сабақты тиімді жоспарлаудың стратегиялары	28
4-кесте. Сингапурдағы сабақ жоспарының үлгісі	41
5-кесте. Ирландиядағы сабақ жоспарының үлгісі	42
6-кесте. Жоспардың барлық элементтерінің түсіндірмесі бар Ирландиядағы ҚМЖ үлгісі....	43
7-кесте. Ирландиядағы апта сайынғы рефлексияға арналған үлгі нұсқасы	45
8-кесте. Канададағы сабақ жоспарының үлгісі	47
9-кесте. Финляндиядағы ҚМЖ үлгісі	50
10-кесте. Финляндиядағы толтырылған ҚМЖ үлгісі	51
11-кесте. Қазақстандағы ҚМЖ үлгісі	57
12-кесте. Қазақстандағы пәндер бойынша орта мерзімді жоспар үлгісі	58
13-кесте. Шанхай және Жапония: бірлесіп жұмыс істеуге арналған мұғалімдер қауымдастығы	60
14-кесте. TALIS-2018 қорытындысы бойынша бір аптаның астрономиялық сағаттарын толық мөлшерлеменен жұмыс істейтін мұғалімдердің қызмет түрлері бойынша бөлу	69
15-кесте. Фокус-топтық пікірталастардың нәтижелері бойынша сабақ жоспарын әзірлеудің пайдасы туралы мұғалімдердің пікірлері	77
16-кесте. «Сабақтың қай кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі / педагогикалық еңбек өтілі/ %.....	82
17-кесте. «Сабақтың қай кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі / біліктілік санаты/ %	84
18-кесте. Фокус-топтық пікірталастардың нәтижелері бойынша сабақты жоспарлаудағы қиындықтар туралы мұғалімдердің пікірлері	90
19-кесте. «Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі / педагогикалық еңбек өтілі / %	93
20-кесте. «Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі /біліктілік санаты/ %	93
21-кесте. «Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша қандай әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі/педагогикалық еңбек өтілі/ %	98
22-кесте. «Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша қандай әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі/біліктілік санаты/ %	100
23-кесте. Мұғалімдердің сабақ жоспарларындағы дұрыс және бұрыс мақсаттардың тұжырымдамаларын талдау (Мурзина, 2017)	105
24-кесте. Ойлау дағдыларының деңгейіне сәйкес сабақтың мақсаттарын құруға арналған етістіктер тізімі	106
25-кесте. Жоспарлаудағы сабақтың мақсаттарын толық тұжырымдау үлгісі.....	107
26-кесте. Сабақты жоспарлау кезеңдері және оған мұғалімді дайындау	108
27-кесте. Мұғалімдерге сабақ жоспарының тиімділігін тексеруге арналған сұрақтар	109
28-кесте. Сабақты тиімді жоспарлау өлшемшарттары	111
29-кесте. Оқушылар арасында кері байланыс жүргізу үлгісі	112

30-кесте. Оқушылардың әртүрлі қабілеттерін ескере отырып, CLIL сабағын жоспарлаудың мысалы	114
31-кесте. Сараланған тәсілді жоспарлаудың мысалы.....	116
32-кесте. Тік жоспарлауға арналған технологиялық картаның мысалы (бастауыш сыныптар)	120
33-кесте. Көлденең жоспарлауға арналған технологиялық картаның мысалы (2- сынып) .	121
34-кесте. Білім беру үдерісінің барлық қатысушыларының көп деңгейлі және жан-жақты байланысын қамтамасыз ететін белсенді оқыту әдістерінің мысалы	124
35-кесте. Белсенді оқыту әдістерін география сабағында қолдану мысалы.....	124
36-кесте. ЕББҚ бар балалардың қажеттіліктерін ескере отырып құрылған география сабағына арналған ҚМЖ үлгісі.....	126
37-кесте. Қарағанды қаласының «Шәкәрім атындағы гимназиясы» КММ мектебіндегі сабақ жоспарының мысалы	135
38-кесте. «Әдебиеттік оқу» пәні бойынша сабақ жоспарының үлгісі	143
39-кесте. Қазақстан мектептеріндегі бірлескен жоспарлаудың мысалы: Ы. Алтынсарин атындағы № 37 мектеп-гимназиясының кейсі	150
40-кесте. Тоқсанға аралық орта мерзімді сабақты жоспарлау мысалы	154
41-кесте. Халықаралық тәжірибені зерделеу және талдау нәтижелеріне сәйкес ҚМЖ-ның ұсынылған үлгісі	169

СУРЕТТЕР МАЗМҰНЫ

1-сурет. Тік және көлденең жоспарлаудағы интеграция нүктелері	17
2-сурет. Сабақ жоспарын дайындау стратегиялары (Milkova, 2012)	23
3-сурет. Сабақтарды бірлесіп жоспарлау стратегиялары (Bryant и Land, 1998).....	33
4-сурет. Бостон: жалпы бірлескен жоспарлау уақыты.....	62
5-сурет. «Сабақ жоспарын құрудың қандай пайдасын көресіз?» сұрағына жауап берген педагогтердің үлесі/ %	76
6-сурет. «Сабақтың қай кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі /%	79
7-сурет. «Сабақтың қай кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі / мектеп оқушыларын оқыту тілі/ %	81
8-сурет. «Сабақтың қай кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі / біліктілік санаты/ %	84
9-сурет. «Сабақтың қай кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі / білім беру ұйымының түрі/ %	87
10-сурет. Мұғалімдердің «Келесі сабақтың кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген үлесі/ мектептің орналасқан жері / %	88
11-сурет. «Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі / %	91
12-сурет. «Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі /оқушыларды оқыту тілі/ %	92
13-сурет. «Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі /білім беру ұйымының түрі/ %	94
14-сурет. «Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі /білім беру ұйымының орналасқан жері/ %	95
15-сурет. «Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша қандай әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі/ %	96
16-сурет. «Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша қандай әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі/оқушыларды оқыту тілі/ %	97
17-сурет. «Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша қандай әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі/білім беру ұйымының түрі/ %	101
18-сурет. «Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша қандай әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі/білім беру ұйымының орналасқан жері/ %	102

НЕГІЗГІ ҰҒЫМДАР

Академиялық еркіндік – білім беру процесінің субъектілеріне таңдау компоненті пәндері, оқытудың қосымша түрлері бойынша білім мазмұнын дербес анықтау үшін және білім алушылардың, оқытушылардың шығармашылық дамуына және оқытудың инновациялық технологиялары мен әдістерін қолдануға жағдай жасау мақсатында білім беру қызметін ұйымдастыру үшін ұсынылатын білім беру процесі субъектілерінің өкілеттіктер жиынтығы.

Асинхронды оқыту режимі – уақытты шегеру және цифрлық технологияларды қолдану арқылы (вебинар жазылымы, топтық бейнеконференциялық байланыстар, пән бойынша тапсырмалар беру, жеке кері байланыспен қамтамасыз ету және т.б.) білім беру мақсатында өзара әрекеттесу процесі.

Білім беру бағдарламасы – оқытудың мақсатын, нәтижелері мен мазмұнын, білім беру процесін ұйымдастыруды және оларды іске асыру тәсілдері мен әдістерін, оқыту нәтижелерін бағалау өлшемшарттарын қамтитын білім берудің негізгі сипаттамаларының біртұтас кешені.

Білім беру қызметі – тұлғаны оқыту, дамыту және тәрбиелеу мәселелері шешілетін білім беру субъектілерінің мақсатты, педагогикалық тұрғыдан негізделген, сабақтаса құрылатын өзара қарым-қатынас жасау үдерісі.

Скаффолдинг (тіректерді құрау) – мұғалім оқушыны өзінің жақын даму аймағында сүйемелдеу және оған өз бетінше орындай алмайтын тапсырманы орындауға көмектесу үшін ұсынатын интерактивті қолдау.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар – денсаулығына байланысты білім алуда ұдайы және уақытша қиындық көріп жүрген арнайы, жалпы білім беретін оқу бағдарламалары мен қосымша білімнің білім беру бағдарламаларын қажет ететін балалар.

Жеке оқу жоспары – үлгілік оқу жоспары негізінде оның жеке мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, тәрбиеші және/немесе психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің мамандары құрастырған оқу жоспары;

Зияткерлік мектептер – негізгі қызметі білім беру үдерісін ұйымдастыру болып табылатын «Назарбаев зияткерлік мектептері» дербес білім беру ұйымының филиалдары.

Интеграция – мазмұнның құрылымдық бөлімдерінің арасындағы байланысты орнататын процесс.

Күтілетін оқу нәтижелері – оқушылардың даму көрсеткіштері болып табылатын және тұлғаның, қоғам мен мемлекеттің алдағы уақыттан күтетін жетістіктерін көрсететін білім берудің (білім беру мен тәрбиелеудің) ұзақ мерзімді және орта мерзімді мақсаттарының көп деңгейлі жүйесі. Олар оқушылардың білім берудің ортақ мақсаттарына қол жеткізу барысындағы жетістіктерін бақылауға мүмкіндік береді.

Ойлау дағдыларының деңгейлері – әрбір деңгейі ойлау дағдыларын анықтауды қалыптастыруға бағытталған оқу мақсаттарының иерархиялық өзара байланыстағы жүйесі.

Оқу бағдарламасы – әрбір оқу сабағы, әрбір оқу пәні және (немесе) модуль бойынша меңгерілуге тиіс білімнің, машықтың, дағды мен біліктіліктің мазмұны мен көлемін айқындайтын бағдарлама.

Оқу бағдарламасының ортақ тақырыбы – нақты пән бойынша оқу мақсаттарына жету үшін түрлі пәндер аясында білімі мен білігін біріктіретін құрал ретінде пайдаланылатын мазмұны бірыңғай ортақ компонент.

Оқу мақсаттары – оқу бағдарламасына сәйкес пән бойынша оқу курсы аралығында білу, түсіну және дағды жетістіктеріне қатысты күтілетін нәтижелерді қалыптастыратын тұжырым.

Оқыту нәтижелері – білім алушылардың білім беру бағдарламасының оқу модулін меңгеру бойынша алған, көрсететін білімінің, машықтарының, дағдыларының бағалаумен расталған көлемі және қалыптасқан құндылықтар мен қарым-қатынастар.

Оқытудан күтілетін нәтижелер – оқыту процесі аяқталғанда білім алушының нені біліп, түсініп, көрсете алатынын сипаттайтын құзыреттіліктер жиынтығы.

Пәннің қысқа мерзімді жоспары – оқыту мақсаттары (мұғалімнің іс-әрекеттеріне қатысты нұсқаулық) мен оқу мақсаттары (оқушылардың іс-әрекеттеріне қатысты нұсқаулық), ресурстар мен оқу үдерісінің кезеңдері қамтылатын сабақ жоспары.

Рефлексия – қайта ойлауға және өз әрекетінің нәтижелеріне талдау жасауға, өзін-өзі тануға бағытталған ойлау процесі.

Синхронды оқыту режимі – цифрлық технологияларды (вебинар, топтық бейнеконференциялық байланыс және т.б.) қолдана отырып, нақты белгіленген уақыт білім беру үшін өзара әрекеттесу процесі;

Түрлі деңгейдегі тапсырмалар – оқушының қабілетін есепке ала отырып, дифференциациялық оқытуды ұйымдастыру үшін қолданылатын күрделілігі түрлі деңгейдегі тапсырмалар.

Үлгілік оқу жоспары – жас топтары бойынша бір аптадағы ұйымдастырылған оқу қызметінің тізімін, көлемін, ұзақтығын реттейтін құжат.

Ұзақ мерзімді және орта мерзімді жоспарлар – белгілі бір пән бойынша сәйкесінше бір оқу жылы және бір тоқсан аясында білім беру үдерісін ұйымдастыруға арналған оқу жоспарлары. Онда оқу мақсаттары, күтілетін нәтижелер; тараулармен бағдарлама тақырыптарының мазмұны; білім беру үдерісін ұйымдастыруға қажетті оқу-әдістемелік ресурстар тізімі көрсетілген.

Кіріспе

Сабақты жоспарлау – сыныптағы оқу үдерісінің тиімділігін арттыруға бағытталған мұғалім қызметінің ажырамас бөлігі. Сабақты жоспарлау мұғалімге уақытты, ресурстарды, материалдар мен оқыту әдістерін оңтайлы пайдалануға, оқушыларды оқу үдерісіне тарту стратегияларын таңдауға мүмкіндік береді. Жоспарлау мұғалімдер үшін олар алғысы келетін оқытуды ұсынуға және осы көзқарасты сыныпта шындыққа айналдыру үшін оқу үдерісінің барлық элементтерін қалай біріктіру керектігін талдауға көмектесетін құрал.

Сонымен бірге сабақтың жеке кезеңдерін жоспарлау барысында мұғалімдерде қиындықтар пайда болуы мүмкін. Мысалы, оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақтың мақсатына түрлендіру, оқушылардың оқу іс-әрекетін жоспарлау, олардың әртүрлілігін, білім беру қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып сабақ жоспарын құру кезіндегі кездестіретін қиындықтар және т.б. Бұл әдістемелік ұсынымдар сабақтың әртүрлі кезеңдерін тиімді жоспарлау үшін толық теориялық ақпарат пен тәжірибелік стратегияларды беруге бағытталған.

Әдістемелік ұсыныстардың кіріспе бөлімі сабақты тиімді жоспарлаудың теориялық негіздерін және сабақты жоспарлауға қатысты шетелдік зерттеушілердің мәлімдемелерін қамтиды. «Мектепте сабақты жоспарлау тәжірибесі бойынша отандық және шетелдік тәжірибе» атты бірінші тарауда Қазақстандағы, ЭЫДҰ және таяу шет елдеріндегі сабақты жоспарлаудың салыстырмалы талдауы, сондай-ақ, қазақстандық педагогтер арасында сабақты жоспарлау тақырыбында жүргізілген сауалнама нәтижелері қамтылған.

Екінші тарауда сабақтың әртүрлі кезеңдерін жоспарлау бойынша тәжірибелік ұсыныстар, соның ішінде оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақ мақсаттарына түрлендіру, сараланған тәсіл стратегияларын іске асыру және т.б. көрсетілген. Сонымен қатар, тарауда қазақстандық мұғалімдердің сабақты жоспарлаудағы табысты тәжірибелерінің кейстері қамтылған. Қорытынды бөлімінде негізгі қорытындылар мен ұсынымдар тұжырымдалған.

Сабақты тиімді жоспарлаудың теориялық негіздері

ҚЫСҚАША МАЗМҰНЫ

- Сабақтарды жоспарлау саласындағы шетелдік әдебиеттер мен зерттеулерді талдау сабақтарды сапалы өткізу үшін осы қызметтің тиімділігін көрсетті. Зерттеушілердің пікірінше, сабақты жоспарлау мұғалімдерге келесі мүмкіндіктерді береді:

- *уақытты, ресурстарды, материалдарды және оқыту әдістерін оңтайлы пайдалану (Chickering & Ehrmann, 1996);*

- *оқушыларды оқуға және білімді меңгеруге тарту тәсілдерінен бастап оқушылардың кері байланысының әртүрлі түрлеріне дейін сыныптағы жұмыстың көптеген жан-жақты аспектілерін қарастыру (Straessle, 2014);*

- *сабақтағы әртүрлі әрекеттердің ретін жоспарлау, ағымдағы сабақ пен кез келген өткен немесе алдағы сабақтар арасындағы байланыстарды, сондай-ақ сабақтағы оқу әрекеттері мен бағалау әдістері арасындағы байланыстарды талдау (Ashcraft, 2014);*

- *өзіндік пәндік білім мен оқыту дағдыларын бағалау (Reed & Michaud, 2010);*

- *сабақта нені, қалай және қашан істеу керектігін жоспарлау арқылы кәсіби шеберлігіне сенімдірек болу (Jensen, 2001);*

- *сабақта тәртіпке қатысты мәселелерді шешу және балалардың оқуға деген ынтасы мен ашықтығын арттыру, себебі дұрыс жоспарланған сабақ оқушылардың мұғалімге деген құрметін арттырады (Jensen, 2001).*

- Тиімді оқытуды жоспарлаудың көптеген аспектілерінің ішінде сабақтың нақты мақсаттарын анықтау өте маңызды рөл атқарады (Straessle, 2014). Оқу мақсаттары мұғалімдерге де, оқушыларға да карта ретінде қызмет етеді, өйткені олар мұғалімдерге нені және қалай оқыту керектігін жоспарлауға көмектеседі (Ornstein & Lasley, 2004).

- Сабақтың нақты мақсаттарын анықтаудың маңыздылығына қарамастан, мұғалімдер үшін ең қиын кезеңдердің бірі – сабақты жоспарлау кезеңі. Әдетте, мұғалімдер үшін сабақты жоспарлаудағы жиі кездесетін қателік – оқу мақсатының анық болмауы болып табылады (Jones et al., 2011).

- Мұғалімдер сабақты жоспарлаудың теориялық негіздері мен практикалық стратегиялары туралы білімнің жетіспеушілігіне байланысты сабақты жоспарлауда қиындықтарға тап болады (Cullen et al., 2013). Мұғалімдердің сабақты жоспарлаудағы теориялық білімдерінің тапшылығы мәселесінің негізі олардың университеттердегі кәсіби дайындығында жатыр (мысалы, Alanazi, 2019; Gülten, 2013; Lestari & Siwi, 2022).

- Сабақты жоспарлаудағы басқа да қиындықтар оқушылардың әртүрлі білім беру қажеттіліктері мен қабілеттерін ескере отырып, оқу іс-әрекетін ұйымдастыру, сабақ барысында мұғалімдердің бастапқы жоспардан ауытқуы және т.б. болып табылады (Butt, 2008, Richards & Lockhart, 1994).

Сабақты жоспарлаудың білім беру үдерісіндегі рөлі

Сабақты жоспарлау – оқушылардың оқу материалын меңгеру деңгейіне тікелей әсер ететін мұғалім қызметінің негізгі бағыттарының бірі.

Шетелдік эмпирикалық зерттеулердің мәлімдемелері бойынша әрбір мұғалім тиімді оқыту мен оқу нәтижелеріне қол жеткізу үшін сабақ жоспарын ұстануы керек екенін көрсетеді.

Бірқатар зерттеушілер жоспарлауды «оқытудың жасырын әлемі» және «сапаны жақсарту қызметі» деп атайды (*Iqbal et al., 2021*). Себебі сабақ жоспары мұғалімге уақытты, ресурстарды, материалдарды және оқыту әдістерін тиімді пайдалануға көмектеседі (*Chickering & Ehrmann, 1996*).

Сабақты жоспарлау оқу үдерісі үшін өте маңызды, себебі:

- жоспарлау шешімдері мен іс-шаралары сыныптағы оқытудың сапасы мен сипатына әсер ететін негізгі факторлардың бірі болып табылады;

- жоспарланған шешімдер мен іс-әрекеттердің оқуға әсерін бағалауға болады;

- сабақты жоспарлау үдерісіне түзетулер енгізу шығындары өте аз, сондай-ақ, бұл оқу сапасын жақсартудың әлеуетті құралы (*Smith, 1977*).

Сонымен қатар, сабақты жоспарлау мұғалімдерге оқыту туралы түсінігін оқушылар туралы білімімен, оқу бағдарламасымен және оқыту контекстімен синтездеуге мүмкіндік беретін шығармашылық үдеріс болып табылады. Жоспарлау мұғалімдер үшін олар алғысы келетін оқытуды ұсынуға және осы көзқарасты сыныпта шындыққа айналдыру үшін оқу үдерісінің барлық элементтерін қалай біріктіру керектігін талдауға көмектесетін құрал болып табылады.

Осылайша, сабақты жоспарлау оқушыларды оқуға және білімді меңгеруге тарту тәсілдерінен бастап оқушылардың кері байланысының әртүрлі түрлеріне дейін сыныптағы жұмыстың көптеген жан-жақты аспектілерін қарастыруды қамтиды (*Straessle, 2014*).

Шетелдік зерттеушілер сабақты жоспарлаудың келесі артықшылықтарын атап көрсетеді.

Біріншіден, сабақты жоспарлау оқу процесін ретке келтіруге және бір үлгіге салуға, яғни стандарттауға мүмкіндік береді (*Jensen,*

2001). Сабақты жоспарлау барысында мұғалімдер сабақтың мақсаттарын таңдауды, осы мақсаттарға жету үшін оқу іс-әрекетінің түрлерін, оқушылардың іс-әрекеттерін, қажетті материалдар мен ресурстарды және т.б. қарастырады. Мұғалімдер сабақтағы әртүрлі әрекеттердің ретін жоспарлап, ағымдағы сабақ пен кез келген өткен немесе алдағы сабақтар арасындағы байланыстарды, сондай-ақ сабақтағы оқу әрекеттері мен бағалау әдістері арасындағы байланыстарды талдай алады (*Ashcraft, 2014*). Мұндай әдіс сабақты тиімдірек өткізуге көмектеседі.

Екіншіден, сабақты жоспарлау үдерісі мұғалімдерге өздерінің пәндік білімі мен оқыту дағдыларын бағалауға мүмкіндік береді (*Reed & Michaud, 2010*). Мысалы, егер мұғалімге күрделі грамматикалық құрылымды түсіндіру қажет болса, бірақ ережелер жайлы біліміне сенімді болмаса, мұғалім ол туралы сабақты жоспарлау барысында біледі және білім алу үшін қажетті ақпарат пен шаралар қолдана алады (*Ashcraft, 2014*). Осылайша, сабақ жоспары бар мұғалім өзінің кәсіби шеберлігіне сенімдірек болады, өйткені ол сабақта нені, қалай және қашан істеу керектігін анық түсінеді (*Jensen, 2001*). Барлық қажетті ақпарат пен материалдар алдын ала таңдалып, сабақтың жетекші бөлімдері ойластырылғандықтан, жоспарланған сабақ әдетте біркелкі өтеді.

Үшіншіден, сапалы жоспарланған сабақ оқушылардың мұғалімге деген құрметін арттырады, ал бұл сыныптағы тәртіп мәселелерін шешуге және балалардың оқуға деген ынтасы мен ашықтығын арттыруға әкеледі (*Jensen, 2001*). Зерттеулер оқушылардың сабақтарды жоспарлау және дайындау бойынша мұғалімдердің жұмсаған күш-жігеріне оң жауап беретінін дәлелдеді. Егер жоспарланған оқу әрекеттері мен материалдары оқушылардың білім беру қызығушылықтарына сәйкес келсе, оқушылар оны бағалайды. Осылайша, мұғалімдердің жоспарлауға жұмсайтын уақыты мен күш-жігері сыныптағы болатын жағдайларға оң әсерін тигізеді (*Butt, 2008*).

Sarah (2022) сабақты жоспарлау қандай мүмкіндіктер беретіні жайлы келесі негіздемелерді ұсынды:

- оқушыларға нені және қалай үйрету керектігі туралы мұғалімге бағыт береді;

- мұғалімді алдағы сабақтарды жақсартуға ынталандырады;
- мұғалімге оқытудың тиімділігі мен нәтижелігін бағалауға көмектеседі;
- мұғалімге өзіне деген сенімділігін дамытуға көмектеседі;
- мұғалімге оқушылардың ағымдағы және алдыңғы білім деңгейіне сәйкес материалдар дайындауға мүмкіндік береді;
- мұғалімді жүйелі және жан-жақты ойлауға шақырады;
- оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын оятуға көмектеседі;
- мұғалімге оқу мақсаттарын жақсы түсінуге және оларға жетудің тиімді стратегияларын жасауға көмектеседі.

Әрине, оқытудың нәтижелі болуы мұғалімнің шеберлігі мен пәннің ерекшелігіне қарай қандай оқыту әдістерін қолдануына да байланысты. Сондықтан сабақтың сапалы өтуі үшін оқушылардың оқу үдерісіне белсенді қатысуын жоспарлау қажет:

- сабақ бойы әр оқушы белсенді танымдық әрекетте болады;
- оқыту оқушыларда жаңа дағдыларды дамыту және проблемалық оқытуды қолдану арқылы ұйымдастырылады;
- сабақта әр оқушыға эмоционалды қолдау көрсетіледі;
- оқушылардың танымдық іс-әрекеті ынталандырылады;
- сабақтың әр кезеңінде өзін-өзі бақылау және рефлексия жүргізіледі;
- оқушылардың өзіндік жұмысы мен шығармашылығына арналған тапсырмалар жоспарланады;
- барлық оқушылардың оқу мақсаттарына жетуі қамтамасыз етіледі (*Евсюкова & Чукуева, 2018, 47 б.*).

Осыған байланысты, мұғалімдерге оқушылардың сабақ тақырыбын неғұрлым толық және дәл меңгеруін қамтамасыз ететін және оқу мақсаттарына қол жеткізуге бағытталған сабақ жоспарларын жасау маңызды, өйткені олар оқушылардың ақыл-ой және практикалық іс-әрекет үдерісінде дәйекті түрде белсенділігін қамтамасыз етеді.

Сабақты жоспарлау тәсілдері

Шетелдік зерттеушілер сабақты жоспарлаудың әртүрлі тәсілдерін ұсынады.

Сабақты жоспарлаудың басым модельдерінің бірі – **Тайлердің (1949) рационалды-сызықтық құрылымы** болып табылады. Жоспарлаудың бұл түрі дәйекті түрде жүзеге асырылатын төрт кезеңнен тұрады:

1. *Мақсаттарды анықтау*
2. *Оқу іс-шараларын таңдау*
3. *Оқу іс-шараларын ұйымдастыру*
4. *Бағалау әдістерін анықтау*

Бұл модель жоспарлаудың қойылған мақсаттардан қисынды түрде құрылған «мақсат-құралдар» сызықтық моделіне негізделген. Осылайша, оқу бағдарламасын жоспарлау жүйелі және мұқият ойластыруды қажет ететін міндет ретінде сипатталады. Себебі бұл модель алға қойылған міндеттер мен мақсаттарды шешудің ұтымды және ғылыми әдісі ретінде ұсынылады.

Тайлер моделі әлі күнге дейін сабақты жоспарлауда кеңінен қолданылады. Әйтсе де, бұл дәлелдерге қарамастан, мұғалімдер әрдайым осы модельді қолдануда көрсетілген сызықтық әрі дәйекті үдерісті ұстанбайды (*Borko & Niles, 1987*). Мысалы, *Taylor (1970)* мұғалімдердің сабақ жоспарларын қалай қолданатынын зерттеп, мұғалімдердің оқыту іс-әрекеті негізінен оқушылардың мүдделері мен қажеттіліктеріне бағытталғанын анықтады. Мұғалімдер оқушылардың қажеттіліктерін бірінші орынға қоятындықтан, олар сабақ жоспарын әрдайым нақты орындай алмайды. Сондай-ақ, *Taylor (1970)* де өзінің зерттеулерінің аясында мұғалімдердің біліктілікті арттыру курстары мен бағдарламаларында сабақты жоспарлау бойынша тиісті деңгейде оқытылмағанын анықтады.

Осындай тұжырымдарға жауап ретінде **Йингердің (1980) альтернативті моделі** сияқты басқа жоспарлау модельдері ұсынылды. Бұл жоспарлау моделі Tyler (1949) моделіне қосымша ретінде жасалған. Осы модельге сәйкес, бірінші кезең «мәселенің тұжырымдамасынан» тұрады. Бұл модель бойынша жоспарлау оқу үдерісіне интеграцияланатын мұғалімдердің мақсаттары, білімі мен тәжірибесінің айналымын, мәселенің қалай тұжырымдалғанын және оны шешудің қандай тәсілдері бар екенін анықтаудан басталады. Келесі кезеңде жоспарды бағалаумен қатар оны жүзеге асыру үдерісі жүргізіледі.

Осылайша, әрбір жоспарлау тәжірибесіне бұрын болған және болашақта болуы мүмкін жағдайлар әсер ететіндіктен, бұл үдеріс күнделікті қайталанып жасалатын тәртіп ретінде қарастырылады. Дәл осылай *Yinger (1980)* де әр мұғалімнің тәжірибесін осы үздіксіз жоспарлау үдерісіне әсер ететін фактор ретінде қарастыруды ұсынады.

Басқа зерттеушілер сабақты жоспарлау сабақтағы бағалау әдістері мен тәсілдерін нақты анықтаудан басталатын **жоспарлаудың кері тәсілін** ұсынды (*Jones et al., 2009; McTighe & Wiggins, 1998*). Осылайша, бағалауды жоспарлаудан бастау арқылы мұғалімдер оқытудың өлшеусіз мақсаттары мен осы мақсаттардың сыныптағы оқу әрекетінің мазмұнына сәйкес келмеуі сияқты қателіктерді кездестіру мүмкіндігін азайтады. Осыған байланысты күнделікті сабақты жоспарлауға қатысты көптеген эмпирикалық зерттеулер бағалау деректері алдағы/болашақ сабақтарды жоспарлауда пайдалы құрал болуы мүмкін деп болжайды (*Chizhik & Chizhik, 2018*). Атап айтқанда, бұл мұғалімдердің пәнаралық байланыстарды сақтауға деген ұмтылысын дамытуға, сонымен қатар оқушылардың өтілетін тақырыптың мазмұны туралы қате түсініктерін алдын-ала анықтауға көмектеседі. Сондықтан бағалау деректері мұғалімдерге оқушылардың оқу тапсырмаларын сәтті орындауына ықпал ететін тиімді жоспарлар құруға оң әсерін тигізеді.

Mac Donald (1965), Mac Donald, Wolfson & Zaret (1973) және *Einser (1967)* ұсынған жоспарлаудың тағы бір интеграцияланған моделі жоспарлау сабақтың мақсаттарын анықтап, содан кейін іс-шаралар мен бағалауға негізделген шешімдерге көшеді деген тұжырымдаманы дұрыс емес деп болжайды. Керісінше, сабақ жоспары оқушылардың оқу әрекетін анықтауға бағытталады және сабақ мақсаттары оқу әрекеті барысындағы оқушылармен өзара әрекеттесу мен жұмыс арқылы пайда болады. Бұған себеп – оқушылардың өздері өз оқу тәжірибесін таңдайды және өздерінің оқу мақсаттарын орындайды. Осылайша, оқыту оқу құралдарымен біріктіріліп, оқу әрекетінің алдында мақсатты анықтау өз мәнін жоғалтады.

Сабақты жоспарлаудың түрлері

Бірлескен жоспарлау

Бірлескен жоспарлау барлық білім алушылардың оқу мақсаттарына жетуі үшін мұғалімдердің сабақты жоспарлау бойынша мақсатты өзара әрекеттесуін білдіреді (*Bryant & Land, 1998*).

Шетелдік зерттеушілердің пікірінше, бірлескен жоспарлау мұғалімдердің кездесуі мен жалпы білім беретін мұғалімнің бірдей сабақ жоспарын қайталаудан тұрмайды. Сондай-ақ бұл жоспарлау түрі бірнеше жыл бұрын жасалған сабақ жоспарларын өзгерту және пайдалану ғана емес. Бұл басқа мұғалім не істеу керектігін айтқан кезде бір мұғалім бәрін жасайды дегенді де білдірмейді.

Бірлескен жоспарлау – бұл оқу мазмұны мен үдерісі туралы тәжірибе, сараптама және білім алмасу болып табылады. Бұл мұғалімдерге оқу туралы бірлесіп шешім қабылдауға көмектесетін жүйе ғана емес, сондай-ақ, бұл шешімдердің барлығы білім алушылардың қажеттіліктерінің кең ауқымына, оқу тапсырмалары мен жеке оқу жоспарларының мақсаттарына негізделген. Тиімді құрылған бірлескен жоспарлау – бұл оқытудың жемісті және табысты болуының кепілі (*Bryant & Land, 1998*).

Көлденең және тік жоспарлау

Соңғы жылдары білім беру саласында мұғалімдердің топтық жұмысына бағытталған сабақтарды тік және көлденең жоспарлау түрлері де танымал бола бастады. Сонымен қатар жоспарлаудың мұндай түрлері мұғалімдер арасында кәсіби өзара әрекеттесуді қамтамасыз етуге және оқытудың тиімді болуына оң әсер етеді.

Мысалы, тік жоспарлау - бұл бір пән мұғалімдерінің жалпы бір топтағы бірлескен жұмысы болып табылады. Ол тігінен (сыныптан сыныпқа) негізгі бағыттарды, түсініктерді, әмбебап оқу әрекеттерін (ӘОӘ), оқыту дағдылары мен тәсілдерін теңестіретін оқыту нұсқаулығын әзірлеуге және енгізуге бағытталған. Тік жоспарлау аясында мұғалімдер оқу мақсаттарына жету үшін табыстың негізгі өлшемшарттарын және белгілі бір дағдыларды дамытуға ықпал ететін оқу іс-әрекетінің түрлерін бірлесіп анықтайды.

1-кесте. Оқу дағдыларын дамытуға ықпал ететін қызмет түрлерінің мысалдары

Дағдылар	Іс-әрекет түрлері
Сұрақ қою қабілеті	Рөлдік ойындар
(себеп-салдарлық байланыстарды, заңдылықтарды және т. б.) анықтау	Әртүрлі ақпарат көздерімен (құжаттар, карталар, интернет-ресурстар) жұмыс істеу
Тарихи дереккөзді бағалау және пайдалану	Жоспар құру
Ойларды ауызша және жазбаша(дәлелді) түрде білдіру	Баяндамалар
Дәлелдеу (түсіндіру, мысалдар келтіру)	Эссе, пікірталас
Салыстыру, қорытынды жасау	Есеп беру

Дереккөз: Stepik білім беру платформасы және онлайн курстар дизайнері
<https://stepik.org/lesson/377120/step/1>

Бір пән мұғалімдері топта жұмыс істейтін тік жоспарлаудан көлденең жоспарлаудың айырмашылығы, бұл жоспарлау түрін бір параллельде оқытатын әртүрлі пән мұғалімдері жүзеге асырады. Көлденең жоспарлау кезінде мұғалімдер оқушылардың оқуындағы оң серпінді қамтамасыз ету үшін тұрақты негізде бірлескен кездесулер өткізуі керек (2-кесте).

Осылайша, мұғалімдер параллель сыныптарға, бір сыныпқа, сондай-ақ ерекше қажеттіліктері бар оқушыларға арналған бағдарламаның барлық көлеміне сәйкес оқытуды жоспарлау үшін бірлесіп жұмыс істейді. Көлденең жоспарлау үдерісінде оқыту мен білім берудің келесі аспектілері мен тәсілдері қарастырылуы мүмкін:

- саралау;
- ресурстарды бөлісу;
- білім алушылардың жүктеме мәселелерін шешу (үй тапсырмасының көлемі);
- орта және ұзақ мерзімді жоспарларды пәнаралық интеграциялау және теңестіру;
- бірлескен міндеттерді жобалау;
- бір параллельде оқытын білім алушылар үшін оқу үдерісін жоспарлау.

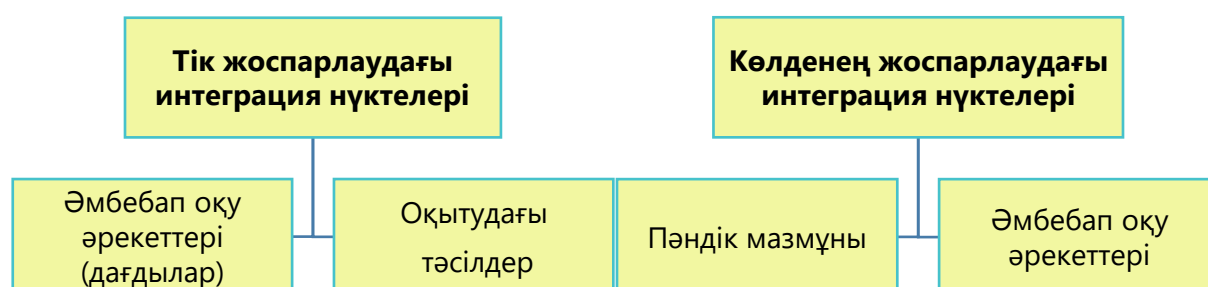
2-кесте. Тік және көлденең жоспарлаудың сипаттамалары

Тік жоспарлау	Жалпы сипаттамалары	Көлденең жоспарлау
<ul style="list-style-type: none"> - білім алушылардың деңгейлері бойынша дағдыларын дамыту; - жас ерекшеліктері бойынша оқытуды саралау; - білім алушылардың не істегені және оларды не үшін оқыту керектігі туралы ақпарат 	<ul style="list-style-type: none"> - бағдарлама мен стандарттарды түсінуді жақсарту; - оқытудың белгілі бір кезеңінде нені мақсат ету керектігін және не істеу керектігін нақты түсіну - мұғалімдердің бірлескен жұмысы және өзара іс-қимылы 	<ul style="list-style-type: none"> - әртүрлі пән мұғалімдеріне белгілі бір оқу жылында қалай оқыту керектігін түсінуге көмектеседі; - білім алушылардың дағдыларын дамыту мүмкіндігі бар; - оқуға біртұтас көзқарасты дамыту

Дереккөз: Stepik білім беру платформасы және онлайн курстар дизайнері
<https://stepik.org/lesson/377120/step/1>

1-суретте тік және көлденең жоспарлаудағы интеграция нүктелері көрсетілген.

1-сурет. Тік және көлденең жоспарлаудағы интеграция нүктелері

Дереккөз: Stepik білім беру платформасы және онлайн курстар дизайнері
<https://stepik.org/lesson/377120/step/1>

Сабақты жоспарлаудағы қиындықтар

Әр түрлі шетелдік және отандық зерттеулер көрсеткендей, сабақты жоспарлауда сабақтың нақты мақсаттарын анықтау маңызды рөл атқарады (Straessle, 2014). Дұрыс қойылған мақсат – сабақтың тиімділігінің кепілі. Оқу мақсаттарын пайдалану мұғалімге білім алушылар сабақ жоспарының соңында не білуі керек екеніне назар аударуға көмектеседі, ал білім алушыларға сабақта олардан қандай

нәтижелер күтетілетінін түсінуге көмектеседі. Оқу мақсаттары мұғалімдерге де, оқушыларға да карта ретінде қызмет етеді, өйткені олар мұғалімдерге сабақты қалай жүргізу керектігін жоспарлауға көмектеседі (*Ornstein & Lasley, 2004*).

Сабақтың нақты мақсаттарын анықтаудың маңыздылығына қарамастан, сабақты жоспарлаудың осы кезеңі мұғалімдер үшін ең қиын кезеңдердің бірі болып табылады. Бірқатар зерттеушілердің пікірінше, мұғалімдер үшін сабақты жоспарлаудағы ең көп кездесетін қателік – оқу мақсатының анық болмауы (*Jones et al., 2011*). Кең эмпирикалық жұмыстардың нәтижелері сабақты жоспарлауда нақты мақсаттың болмауы мұғалімдердің бір сабақта көптеген ақпаратты жеткізуге тырысуына, ал ол оқушыларды қиын жағдайға әкеліп соқтыратынын көрсетті. Сонымен қатар, сабақтың дұрыс қойылмаған мақсаттары негізгі оқу дағдылардың жеткіліксіз дамуына және білім алушылармен жеке жұмыс жасауға уақыттың жетіспеуіне әкелуі мүмкін.

Сондықтан мұғалімдер үшін сабақтың мақсатын нақты анықтау оларға тиімді сабақ өткізуге мүмкіндік беретінін түсіну өте маңызды (*Straessle, 2014*). Сондай-ақ, зерттеу мемлекеттік стандарттар негізі үйрету керектігін анықтау үшін жақсы бастама екенін көрсетті (*Straessle, 2014*).

Сабақты жоспарлаумен байланысты басқа да мәселелердің қатарында **білім алушылардың әртүрлі білім беру қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне сәйкес келетін**, олардың білім деңгейін, түсінігі мен дағдыларын арттыруға, сондай-ақ оқытылатын пән контекстінде ынтасын арттыруға ықпал ететін сыныптағы оқу іс-әрекетін жоспарлау болып табылады. Ол үшін сабақ жоспары алдыңғы оқытуды ғана емес, сонымен қатар білім алушылардың тәжірибесін, мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін, олардың жаңа оқытуды қабылдауға дайын немесе дайын еместігін ескеруі керек (*Butt, 2008*). Сонымен қатар, барлық іс-әрекеттер сабақтың мазмұнына, сабақтың өткізілу уақытына және сабақтың тоқсан / оқу жылының басында, ортасында немесе соңында өткізілуіне қарамастан қызықты түрде жасалуы керек.

Сонымен қатар, **зерттеулер мұғалімдердің сабақ барысында бастапқы жоспардан ауытқу мәселесін көрсетеді** (*Richards & Lockhart, 1994*). Сабақ жоспары материалды оқыту мен игеруді жақсарту үшін қажетті элемент болса да, сыныпта оны қатаң ұстану сирек қолданылады

(Iqbal et al., 2021). Мұғалімдерге сабақ жоспарларын құруды біліктілікті арттыру курстарында және жоғары оқу орындарында оқу барысында оқытылатынына қарамастан, бұл ауытқу мәселесі мұғалімдердің оқушылардан күтілетін оқу нәтижелерінің нақты тұжырымдарын есепке алмауынан болуы мүмкін. Оның орнына, тәжірибелі мұғалімдер өз сабақтарын іс-шаралар мен оқу іс-шараларының тізбегі ретінде жоспарлауға (Freeman, 1996) немесе нақты білім алушылардың қажеттіліктеріне назар аударуға бейім (Richards & Lockhart, 1994). Осы анықталған факторларға сүйене отырып, Bailey (1996) мұғалімдердің сабақтың бастапқы жоспарынан ауытқуының келесі себептерін (қағидалар ретінде көрсетілген) атап өтті:

1. «Ортақ игілік үшін қызмет етіңіз». Егер бір оқушы мұғалім басқа оқушылар үшін де маңызды деп санайтын мәселені көтерсе, онда мұғалім сабақ жоспарынан ауытқуға дайын болады.

2. «Осы сәтте үйретіңіз». Кейде мұғалімдер жоспарланбаған оқиғаны талқылау үшін бастапқы сабақ жоспарынан ауытқуы мүмкін, себебі мұғалім оны сынып үшін маңызды деп санайды.

3. «Сабақты жалғастырыңыз». Мұғалімдер сабақ барысында сабақтың алға жылжуына ықпал ету үшін оқу іс-әрекетінің әдістемесі мен тәртібіне өзгерістер енгізеді.

4. «Оқушылардың оқу стилін ескеріңіз». Егер бастапқы жоспар оқушылардың оқу стиліне сәйкес келмесе, онда мұғалімдер кейде білім алушылардың оқу стиліне бейімделу үшін бастапқы сабақ жоспарларынан ауытқуы мүмкін.

5. «Оқушылардың белсенді түрде қатысуына ықпал етіңіз». Кейде мұғалімдер оқушылардың сабаққа қатысуын қамтамасыз ету үшін, әсіресе оқушылар белсенділік танытпаған жағдайда, сабақ жоспарларының белгілі бір қадамдарын қысқартады немесе алып тастайды.

6. «Байлықты таратыңыз». Бұл соңғы қағида мұғалімдер сабаққа қатыспайтын оқушыларды оқу үдерісіне белсенді қатысуға ынталандыру үшін және сабақ барысында белсенді оқушылардың үстемдік етуіне жол бермес үшін сабақ жоспарын түзетуге бейім екендігін көрсетеді.

Жоғарыда айтылғандардың барлығы мұғалімдердің шешім қабылдауы олардың әр сабаққа дейін, сабақ барысында және одан кейін

таңдау жасайтын динамикалық үдеріс екенін көрсетеді. Сондықтан көптеген шетелдік зерттеушілер сабақты жоспарлауда мұғалімдерге әрдайым «оқушының үстемдігі туралы» еске салу керек деп санайды (*Butt, 2008*), себебі көп жағдайда мұғалімдер оқушылардың қажеттіліктеріне байланысты бастапқы жоспардан ауытқиды.

Мұғалімдердің сабақ жоспарын құрудың теориялық негіздері мен практикалық стратегиялары туралы білімінің жетіспеушілігі де сабақты жоспарлаудың басты мәселелерінің бірі болып саналады (*Cullen et al., 2013*). Оқытуды жақсарту үшін мұғалімдерде сабақты жоспарлаудың тиісті теориялары туралы түсінігінің болуы басымдыққа ие болуы қажет. Сол себепті, көп жағдайда мұғалімдер мақсаттары мен оқу әрекеттері анық емес тұжырымдалған және келісілмеген сабақ жоспарларын жасайды. Ал оның нәтижесі мұғалімдердің білім алушылардың қажеттіліктері мен сұраныстарына қарағанда оқытудың қызмет түрлеріне көбірек назар аудару арқылы құрылған сабақ жоспарларына әкеледі. Атап айтқанда, мұғалімдер негізінен белгілі бір сыныптың немесе оқушылардың қажеттіліктеріне сәйкес жоспар құруға қарағанда стандарттарға сәйкес жоспарлауға көп көңіл бөледі (*Chizhik & Chizhik, 2018*).

Бірқатар зерттеушілердің пікірінше, **мұғалімдердің сабақты жоспарлау бойынша теориялық білімінің жетіспеушілігі мәселесінің қайнар көзі олардың жоғары оқу орындарындағы кәсіби дайындығында жатыр** (мысалы, *Alanazi, 2019; Gülten, 2013; Lestari & Siwi, 2022*). Аталған зерттеушілердің еңбектеріне сәйкес, көптеген студент-практиканттар педагогикалық тәжірибеден өту кезінде сабақтарды жоспарлау мен дайындауда қиындықтарды кездестіреді. Болашақ мұғалімдердің қиындықтарының қайнар көзі негізінен олардың білімдерін іс жүзінде толық пайдалануға мүмкіндік бермейтін әртүрлі сыртқы және ішкі факторлар екені анықталды. *Lestari* және *Siwi (2022)* тәжірибенің жетіспеушілігі, оқу қызметі мен бағалауды ұйымдастырудағы қиындықтар, уақыттың жетіспеушілігі, білім алушылардың қажеттіліктерін анықтаудағы қиындықтар және оқу мақсаттарын қою сияқты студент-практиканттардың сабақты жоспарлаудағы бірнеше кедергілерін анықтады. Нәтижесінде, жоғарыда аталған қиындықтар педагогикалық қызметке дайындалып жатқан

студент-практиканттардың сабақтарды тиімді жоспарлауына кедергі келтіреді.

Мысалы, болашақ мұғалімдердің сабақ жоспарын құрудағы тәжірибесінің болмауы университеттегі оқу барысында алған білімінің жеткіліксіз деңгейде болғанын көрсетеді. Осы себепке байланысты, көптеген студенттер сабақ жоспарларының мазмұнын анықтау үдерісінде қателіктер жібереді (*Lestari & Siwi, 2022*). Студенттердің сабақты жоспарлау бойынша жеткілікті білімі мен тәжірибесінің болмауымен қатар, бұл қиындықтар сабақтың мақсаттарын құруға және сыныптағы оқу іс-шараларын ұйымдастыруға да әсер етеді.

Lestari және *Siwi* (2022) жүргізген зерттеудің қатысушылары да жоспарланған оқу мақсаттарына жету үшін оқу іс-шараларын қалай өткізу керектігін білмейтіндерін атап өтті. Сонымен қатар, сабақ жоспарларын әзірлеу үдерісін түсінудегі қиындықтар көптеген студент-практиканттардың ҚМЖ-да көрсеткендері іс жүзінде болып жатқан оқиғалардан өзгеше болғандықтан, өздерінің әзірленген сабақ жоспарын сыныпта қолдана алмауына әсер етті.

Alanazi (2019) зерттеуінің нәтижелері де студенттерге мектептерде тәжірибелік қызметін бастамас бұрын жоғары оқу орындарында көптеген теориялық сабақтар қажет екенін растады. Педагогикалық мамандықтардың түлектері әдетте бірден мектептерге сабақ беруге баратындықтан, оларда сабақ өткізу тәжірибесі мен жалпы іс-тәжірибесі жетіспейді, ал бұл кейін оқушылардың оқу нәтижелеріне әсер етеді. Сонымен қатар, студенттердің жоспарлау және сараланған тәсілді қолдану дағдыларының болмауы университетте оқу барысында оқыту және жоспарлау әдістері туралы тиісті ақпарат пен білім алмағанын көрсетеді (*Alanazi, 2019*).

Студент-практиканттар үшін келесі қиындық – оқушылардың білім алу қажеттіліктерін анықтау болып табылады. Педагогикалық тәжірибе барысында көптеген студенттер сабақты жоспарлау кезінде оқушылардың жағдайлары мен ерекшеліктерін түсінуде қиындықтарды кездестірді. Мұндай белгісіздік сабақта оқушылардың ұсынылған материалдарды түсінбеуіне және сабақ кезінде олардың белсенділік танытпауына әкеледі (*Lestari & Siwi, 2022*). Сол себепті, болашақ педагогтердің оқу қызметін жоспарлау және ұйымдастыру бойынша

көрсетілген білімнің жетіспеушілігін ескере отырып, зерттеушілер жоғары оқу орындарында тиісті практикалық курстар мен пәндерді енгізуді ұсынды.

Сабақты жоспарлаудың тиімділігіне басқа да факторлар теріс әсер етеді, мысалы: сабақтың мақсаттарын орындауға және жетуге оқу уақытының жетіспеушілігі, сыныпта үлгерімі төмен оқушылардың көп болуы, институционалдық қолдаудың болмауы және формативті бағалау әдістері мен тәсілдері туралы білімдегі олқылықтардың болуы (*Crawford & Jenkins, 2018; Kristanto & Mariono, 2017; Xu & Shi, 2018*).

Сабақты тиімді жоспарлау стратегиялары

Сабақты жоспарлауға қатысты жоғарыда аталған барлық мәселелік сұрақтарды ескере отырып, шетелдік зерттеушілер тиімді жоспарлаудың әртүрлі стратегияларын ұсынады.

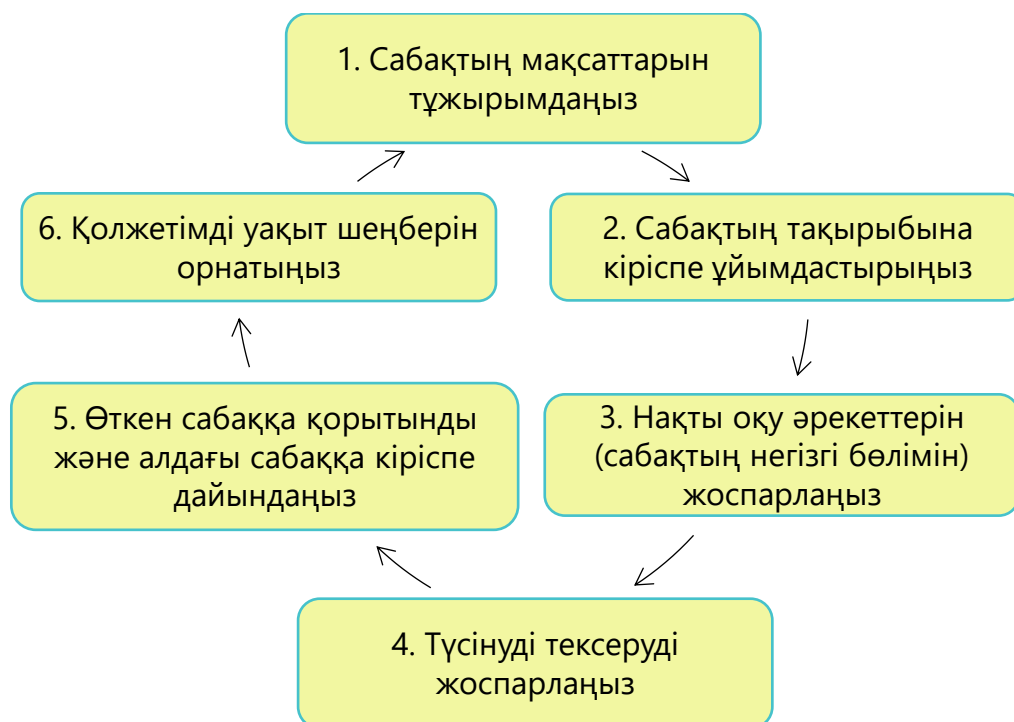
Осылай, *Butt (2008)* сабақ жоспарларында болуы міндетті бірнеше маңызды тармақтарды ұсынады:

- *білім алушыларға түсінікті болатын сабақтың мақсаттары;*
- *сабақтың нақты және айқын құрылымы;*
- *сабақтағы негізгі мәселелер мен іс-шаралар туралы қысқаша ескертпелер;*
- *жеке тұлғалардың немесе оқушылар топтарының қажеттіліктеріне қатысты қысқаша жазбалар (мысалы, ерекше білім беруге қажеттіліктері бар оқушылар);*
- *кез-келген қосымша қолдау / ресурстар қалай қолданылатыны туралы ескертулер;*
- *сабақ барысында туындауы мүмкін сұрақтар мен мәселелерге ұсыныстар;*
- *белгілі бір тақырыпты өту кезінде пайдалануға болатын тиімді ресурстарға ұсыныстар;*
- *білім алушыларға арналған үй тапсырмасын анықтау.*

Milkova (2012) атап өткендей, тиімді сабақ жоспары сабақтың барлық жағдайларын сипаттайтын ұзақ құжат ретінде болмауы керек. Сонымен қатар, жоспарлау кезінде әр оқушының жауабын немесе сұрағын болжау да әрдайым қажет емес. Керісінше, сабақ жоспары мұғалімдерге олардың оқу мақсаттарының, оқу міндеттерінің және

оларға жету құралдарының жалпы сипаттамасын беруі керек. Зерттеуші сабақты тиімді жоспарлаудың бірнеше стратегияларын ұсынды. Бұл стратегиялар *Butt (2008)* ұсынған тармақтарға қосымша ретінде қолданыла алады, себебі олар мұғалімдерге рефлексия жасауға және өздерінің педагогикалық әрекеттері туралы ойлауға көмектесетін сұрақтар жиынтығымен бірге жүреді (2-сурет).

2-сурет. Сабақ жоспарын дайындау стратегиялары (Milkova, 2012)

Дереккөз: Milkova, S. (2012). Strategies for effective lesson planning. Center for Research on learning and Teaching, 1(1), 1-29.

1. Сабақтың мақсаттарын тұжырымдаңыз

Сабақтың нақты мақсаттарын анықтау мұғалімдерге сабақта қолданылатын оқу әрекеттерінің түрлерін анықтауға көмектеседі. Жоспарлаудағы бұл қадам мұғалімдердің оқу мақсаттарына жетуді қандай жолдармен тексеретінін анықтайды, сондықтан ол сабақты жоспарлауда өте маңызды рөл атқарады.

Сабақта оқу мақсаттарын анықтау үшін мұғалімдер келесі сұрақтарға жауап беруі керек:

- *Сабақтың тақырыбы қандай?*
- *Мен оқушыларға нені үйреткім келеді?*

- Оқушылар сабақтың соңында нені түсініп, не істей алатынын қалаймын?

- Білім алушылардың осы нақты сабақтан не алғанын қалаймын?

Мұғалімдер сабақтың мақсаттарын тұжырымдағаннан кейін, оларды маңыздылық тәртібі бойынша ретке қойып шығу керек. Бұл кезең мұғалімдерді оқу уақытын басқаруға және мұғалімдердің уақыты аз болған жағдайда маңыздырақ оқу тапсырмаларын орындауға дайындайды. Сабақ мақсаттарының маңыздылығын анықтау үшін мұғалімдерге келесі сұрақтарды қарастыру ұсынылады:

- Қандай маңызды ұғымдарды, білім немесе дағдыларды мен білім алушылардың үйреніп, қолдана алуын қалаймын?

- Олар неліктен маңызды?

- Егер менде уақыт жеткіліксіз болса, қандай мақсаттарды өткізіп алмау керек?

- Керісінше, егер менде уақыт аз болса, сабақтың қандай мақсаттарын өткізіп жіберуге болады?

2. Сабақтың тақырыбына кіріспе ұйымдастырыңыз

Мұғалімдер сабақтың мақсаттарын олардың маңыздылығы бойынша тұжырымдағаннан кейін, сабақты тиімді жоспарлаудың келесі қадамы - оқушыларға оқу материалын игеруге және алған білімдерін іс жүзінде қолдануға бағытталған сабақтағы нақты әрекеттерді әзірлеу.

Бір сыныпта академиялық үлгерімі әртүрлі оқушылар болуы мүмкін болғандықтан, мұғалімдер үшін сабақты сабақтың тақырыбы / пәні бойынша оқушылардың білімін бағалауға бағытталған сұрақтар немесе жаттығулардан бастау маңызды. Мысалы, мұғалімдер сабақ басталғанға дейін оқушыларға электронды сауалнама жіберу немесе карточкаларға түсініктеме жазуды сұрау арқылы шағын ақпарат жинай алады. Мұндай қосымша ақпарат мұғалімдерге сабақ тақырыбы мен қажетті оқу іс-шаралары туралы, сондай-ақ сабақты жоспарлау және өткізу кезінде қандай заттарға назар аудару керектігі туралы түсініктерін қалыптастыруға көмектеседі.

Сонымен қатар, оқушылардың қызығушылығын ояту және ойлау қабілетін дамыту үшін мұғалімдер жаңа тақырыпқа шығармашылық кіріспе жасай алады. Мұғалімдерге сабақты жоспарлау барысында

оқушыларды сабаққа тарту үшін әртүрлі тәсілдерді қолдану ұсынылады (мысалы, жеке әзілдер, тарихи оқиға, ойландыратын дилемма, нақты өмірден алынған мысал, қысқа бейнеклиптер, жетекші сұрақтар, практикалық қолдану және т.б.). Осы айтылған ұсыныстарға сүйене отырып, мұғалімдер сабаққа кіріспені жоспарлау кезінде келесі сұрақтарды ескеруі керек:

- *Мен осы тақырып бойынша білім алушылардың білімі мен түсініктерін қалай тексеремін?*

- *Оқушылар қандай жалпы қабылданған идеялармен (немесе, мүмкін, қате / біржақты түсініктермен) таныс болуы мүмкін және оларды қалай қолдай алады?*

- *Тақырыпты таныстыру үшін не істей аламын?*

3. Нақты оқу әрекеттерін (сабақтың негізгі бөлімін) жоспарлаңыз

Бұл стратегия әртүрлі оқыту әдістері мен стильдерін қолдана отырып, оқушылардың назарын сабаққа аудару үшін материалды түсіндірудің әртүрлі тәсілдерін (мысалы, нақты өмірлік жағдайлардың мысалдары, ұқсастықтар, көрнекіліктер және т.б.) ұсынуға негізделген.

Оқушылардың үлгілі іс-әрекеттерін жоспарлау кезінде мұғалімдерге әр оқу іс-әрекетіне қанша уақыт жұмсайтынын есептеу ұсынылады. Мұғалімдер толық әрі жете түсіндіруге немесе талқылауға уақыт бөліп қана қоймай, сонымен қатар сабақ барысында туындауы мүмкін әртүрлі мәселелерге бейімделуге икемді болуға дайын болуы қажет. Сондықтан мұғалімдерге жоспарлауда әртүрлі стратегияларды анықтау өте маңызды және оларды әзірлеуге келесі сұрақтар көмектесе алады:

- *Тақырыпты түсіндіру үшін не істеуім керек?*

- *Тақырыпты әртүрлі тәсілдермен / басқаша түрде дамыту және көрсету үшін не істей аламын?*

- *Оқушыларды осы тақырыпты зерттеуге қалай тарта аламын?*

- *Оқушыларға тақырыпты түсінуге нақты өмірден, ұқсастықтардан немесе жағдаяттардан қандай қолайлы мысалдар көмектесе алады?*

- *Оқушыларға тақырыпты жақсы түсінуге көмектесу үшін не істеу керек?*

4. Түсінуді тексеруді жоспарлаңыз

Мұғалімдер тақырыпты түсіндіріп, оны әртүрлі мысалдармен көрсеткеннен кейін, олар оқушылардың не үйренгенін білу үшін олардың түсінігін тексеруі қажет. Мұғалімдерге оқушылардың түсінігін тексеру үшін оларға қоя алатын нақты сұрақтарды қарастыруға кеңес беріледі. Мұғалімдер өз сұрақтарын жазып, сол сұрақтарды әртүрлі тәсілдермен қоюға болатындай етіп өзгерте алады. Сонымен қатар, мұғалімдер оқушылардың беретін шамалы жауаптарын талдай алады және сол болжамды жауаптар негізінде сұрақтарды дайындай алады.

Кейбір идеяларды қалыптастыру үшін мұғалімдер өздеріне келесі сұрақтарды қоя алады:

- *Оқушыларға сабақ тақырыбы туралы түсініктерін тексеру үшін қандай сұрақтар қоя аламын?*

- *Оқушылардан сабақ тақырыбын зерттеуге қатысу деңгейін тексеру үшін не істей аламын?*

- *Оқушыларға сабақтың мақсатына жеткен-жетпегенін тексеру үшін қандай әрекет жасауды ұсына аламын? / Сабақ мақсаттарының тізіміме қайта оралсақ, оқушыларға мақсаттардың әрқайсысына қол жеткізілгенін тексеру үшін қандай әрекетті орындауды ұсына аламын?*

Мұғалімдерге уақытты басқаруға көмектесетін маңызды стратегия-бұл оқушылардың сұрақтарын болжау болып табылады. Мұғалімдер өз сабағын жоспарлағанда, қандай сұрақтар талқылауға тиімді болатынын, ал қайсысы керісінше сыныптың назарын басқа жаққа аударуы мүмкін екенін талдау маңызды. Осылайша, жоспарлаудың осы кезеңінде мұғалімдерге мазмұнды қамту (оқу мақсаттарына қол жеткізу) мен оқушылардың түсінуін қамтамасыз етуді қалай теңестіру керектігін қарастырып, соған байланысты шешім қабылдауға кеңес беріледі.

5. Өткен сабаққа қорытынды және алдағы сабаққа кіріспе дайындаңыз

Жоспарлаудағы бұл қадам өткен сабаққа қорытынды дайындау мен алдағы сабаққа алдын ала шолу болып табылады. Мұғалімдерге сабақта өткен материалды қарап, сабақтың негізгі кезеңдерін қысқаша баяндау ұсынылады. Мұғалімдер оны бірнеше жолмен жасай алады:

- Мұғалімдердің өздері маңызды ойларды мазмұндай алады (мысалы, «бүгін біз ... туралы айттық»);
- Мұғалімдер бір немесе бірнеше оқушыдан сабақтың негізгі ойларын қысқаша қорытындылауға/баяндауға көмектесуін сұрай алады;
- Сондай-ақ мұғалімдер барлық білім алушылардан сабақтың ең есте қаларлық деп санайтын негізгі ойларын қағазға жазуды сұрай алады.

Осылайша, мұғалімдер оқушылардың жауаптарын қарастырып, олардың тақырыпты түсіну деңгейін бағалай алады, содан кейін келесі сабақта белгісіз және түсініксіз болған бөлімдерді түсіндіре алады. Сондай-ақ, сабақты негізгі кезеңдерді жалпылау арқылы ғана емес, сонымен қатар келесі сабақты алдын-ала қарау арқылы аяқтауға болатынын да ескерген жөн. Мұғалімдер өтілген тақырыптың алдағы өтілетін тақырыппен қалай байланысты екенін қысқаша түсіндіре алады. Нәтижесінде, мұндай алдын ала шолу білім алушылардың қызығушылығын оятуға және оларға әртүрлі идеяларды кеңірек контексте байланыстыруға көмектеседі.

6. Қолжетімді уақыт шеңберін орнатыңыз

Сабақты өткізу барысында мұғалімдер сабақтағы белгілі бір әрекетке уақыт ресурстарын жоспарлауда қиындықтар кездестіреді. Сол себепті мұғалімдер сабақ жоспарында жоспарланған барлық тармақтарды қамтып үлгермеуі мүмкін. Осыған байланысты сабақтың мақсаттарының шектен тыс көп болмауы маңызды. Мұғалімдерге сабақ мақсаттарының тізімін оқушылар меңгеруі тиіс екі немесе үш негізгі ұғымға, идеяға немесе дағдыларға дұрыс құрылымдау және қысқарту ұсынылады.

Сабақтағы оқытудың басым мақсаттарының тізімі мұғалімдерге сол жерде шешім қабылдауға және қажет болған жағдайда жоспарды сынып қажеттіліктеріне қарай бейімдеуге көмектеседі. Басқа балама және қосымша мысалдардың немесе әрекеттердің болуы мұғалімдерге сабақ барысында икемділік танытуға көмектеседі. Осылайша, анық уақыт кестесі мұғалімдердің сыныптағы нақты және күтпеген жағдайларға бейімделуге икемділігі мен дайындығын көрсетеді. Төменде сабақтың барлық кезеңдерін жүзеге асыру үшін уақытты тиімді бөлудің бірнеше стратегиялары келтірілген:

- Оқу әрекеттерінің әрқайсысы қанша уақыт алатынын бағалап, содан кейін әрқайсысы үшін қосымша уақытты жоспарлаңыз;
- Сабақ жоспарын құру кезінде сабақтың әр кезеңі / оқушылар мен мұғалімнің әрекеті қанша уақыт алады деп ойлайтыныңызды жазыңыз;
- Оқушылардың қалған/пайда болған сұрақтарына жауап беруге және негізгі ойларды қорытындылауға сабақтың соңында бірнеше минут бөліңіз;
- Егер сізде уақыт қалған жағдайда, сабақтың өткен немесе алдағы тақырыбы бойынша қосымша талқылауды жоспарлаңыз;
- Икемді болыңыз - сабақ жоспарын сыныптың қажеттіліктеріне сәйкес бейімдеуге дайын болыңыз және тиімдірек болып көрінетін бөлімдерге назар аударыңыз.

Сабақты тиімді жоспарлаудың жоғарыда аталған барлық стратегияларын 3-кестеден көруге болады.

3-кесте. Сабақты тиімді жоспарлаудың стратегиялары

Стратегиялар	Рефлексияға арналған сұрақтар мен идеялар
Сабақтың мақсаттарын тұжырымдаңыз	<ul style="list-style-type: none"> - Сабақтың тақырыбы қандай? - Мен оқушыларға нені үйреткім келеді? - Оқушылар сабақтың соңында нені түсініп, не істей алатынын қалаймын? - Білім алушылардың осы нақты сабақтан не алғанын қалаймын? - Қандай маңызды ұғымдарды, білім немесе дағдыларды мен білім алушылардың үйреніп, қолдана алуын қалаймын? - Олар неліктен маңызды? - Егер менде уақыт жеткіліксіз болса, қандай мақсаттарды өткізіп алмау керек? - Керісінше, егер менде уақыт аз болса, сабақтың қандай мақсаттарын өткізіп жіберуге болады?
Сабақтың тақырыбына кіріспе ұйымдастырыңыз	<ul style="list-style-type: none"> - Мен осы тақырып бойынша білім алушылардың білімі мен түсініктерін қалай тексеремін? - Оқушылар қандай жалпы қабылданған идеялармен (немесе, мүмкін, қате / біржақты түсініктермен) таныс болуы мүмкін және оларды қалай қолдай алады?

	- Тақырыпты таныстыру үшін не істей аламын?
Нақты оқу әрекеттерін (сабақтың негізгі бөлімін) жоспарлаңыз	<ul style="list-style-type: none"> - Тақырыпты түсіндіру үшін не істеуім керек? - Тақырыпты әртүрлі тәсілдермен / басқаша түрде дамыту және көрсету үшін не істей аламын? - Оқушыларды осы тақырыпты зерттеуге қалай тарта аламын? - Оқушыларға тақырыпты түсінуге нақты өмірден, ұқсастықтардан немесе жағдаяттардан қандай қолайлы мысалдар көмектесе алады? - Оқушыларға тақырыпты жақсы түсінуге көмектесу үшін не істеу керек?
Түсінуді тексеруді жоспарлаңыз	<ul style="list-style-type: none"> - Оқушыларға сабақ тақырыбы туралы түсініктерін тексеру үшін қандай сұрақтар қоя аламын? - Оқушылардан сабақ тақырыбын зерттеуге қатысу деңгейін тексеру үшін не істей аламын? - Оқушыларға сабақтың мақсатына жеткен-жетпегенін тексеру үшін қандай әрекет жасауды ұсына аламын? / Сабақ мақсаттарының тізіміме қайта оралсақ, оқушыларға мақсаттардың әрқайсысына қол жеткізілгенін тексеру үшін қандай әрекетті орындауды ұсына аламын?
Өткен сабаққа қорытынды және алдағы сабаққа кіріспе дайындаңыз	<p>Мұғалімдерге сабақта өткен материалды қарап, сабақтың негізгі кезеңдерін қысқаша баяндау ұсынылады. Мұғалімдер оны бірнеше жолмен жасай алады:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Мұғалімдердің өздері маңызды ойларды мазмұндай алады (мысалы, «бүгін біз ... туралы айттық»); • Мұғалімдер бір немесе бірнеше оқушыдан сабақтың негізгі ойларын қысқаша қорытындылауға/баяндауға көмектесуін сұрай алады; • Сондай-ақ мұғалімдер барлық білім алушылардан сабақтың ең есте қаларлық деп санайтын негізгі ойларын қағазға жазуды сұрай алады.
Қолжетімді уақыт шеңберін орнатыңыз	<p>Төменде сабақтың барлық кезеңдерін жүзеге асыру үшін уақытты тиімді бөлудің бірнеше стратегиялары келтірілген:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Оқу әрекеттерінің әрқайсысы қанша уақыт алатынын бағалап, содан кейін әрқайсысы үшін қосымша уақытты жоспарлаңыз;

	<ul style="list-style-type: none"> • Сабақ жоспарын құру кезінде сабақтың әр кезеңі / оқушылар мен мұғалімнің әрекеті қанша уақыт алады деп ойлайтыныңызды жазыңыз; • Оқушылардың қалған/пайда болған сұрақтарына жауап беруге және негізгі ойларды қорытындылауға сабақтың соңында бірнеше минут бөліңіз; • Егер сізде уақыт қалған жағдайда, сабақтың өткен немесе алдағы тақырыбы бойынша қосымша талқылауды жоспарлаңыз; • Икемді болыңыз - сабақ жоспарын сыныптың қажеттіліктеріне сәйкес бейімдеуге дайын болыңыз және тиімдірек болып көрінетін бөлімдерге назар аударыңыз.
--	---

Дереккөз: Milkova, S. (2012). Strategies for effective lesson planning. *Center for Research on learning and Teaching*, 1(1), 1-29.

Бірқатар бөгде жағдайлар мен сыртқы факторларға байланысты сабақ жоспары мұғалімдер күткендей жұмыс істемеуі мүмкін болғандықтан, *Milkova (2012)* мұғалімдерге әр сабақтан кейін өзіндік рефлексияға бірнеше минут бөлуді ұсынады. Өзіндік рефлексия мұғалімнің сабақта ненің тиімді жұмыс істегенін және неліктен оның тиімді жұмыс істегенін, сондай-ақ сабақты қалай басқаша жасауға болатынын талдау үшін қажет.

Осындай өзіндік рефлексия нәтижесінде мұғалімдер оқу уақыты мен іс-шараларының сәтті немесе сәтсіз ұйымдастырылуын анықтай алады және де бұл олардың сыныптағы күтпеген жағдайларға бейімделуін жеңілдетеді. Сонымен қатар, жоспарлау нәтижелерін түсіну және көру үшін мұғалімдер оқушылардың пікірлері, әріптестерінің бақылауы, оқытудың бейнежазбаларын көру және тәжірибелі мұғалімдермен кеңесу сияқты ресурстарды пайдалана алады.

Өз кезегінде, *Aboderim (2014)* сабақты тиімді жоспарлау оқыту үдерісі үшін өте маңызды деп санайды, сол себепті мұғалім сабаққа мұқият және тиянақты дайындалуы керек. Сонымен қатар, автор мұғалімдерге өздеріне сабақты сәтті өткізуге көмектесетін үш сұрақты қоюды ұсынады:

- Мен нені үйреткім келеді?
- Кімді оқыту керек?

- Оқыту керек нәрсені қалай үйрету керек?

1. Мен нені үйреткім келеді?

Сабақтарды жоспарлау және дайындау кезінде мұғалімдер оқыту арқылы білім алушыларға қандай білім, дағдылар мен құндылықтарды үйреткісі келетінін білуі керек. Сондықтан мұғалім оқушылардың оқу мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне, сондай-ақ сабақтың мақсаттарына сәйкес әртүрлі материалдар мен ресурстарды дайындауы керек (Uwatt, 2019). Осыған байланысты, *Esu* және *Umoren* (2015, 17-бет) мұғалімдерге осы мәселені шешуге көмектесетін үш негізгі дереккөзді анықтады:

- *Оқу материалдары мен құжаттары.* Бұл мұғалім оқушыларға нені үйрету керектігін білуге көмектесетін алғашқы дерек көзі болып табылады. Мұндай құжаттар пән бойынша оқу бағдарламалары, мектеп оқулықтары, оқулықтар және мұғалімдерге арналған анықтамалықтар бола алады.
- *Әріптестер.* Мұғалімдер бір-бірімен сабақтарды талқылап, тәжірибелерімен бөлісе алады. Осылайша, мұғалімдер әріптестерінен жаңа және пайдалы нәрсені үйренуге мүмкіндік алады.
- *Мұғалім.* Мұғалімдердің өздері барлық алынған деректерді зерттейді, талдайды және оларды өз біліміне, дағдыларына, оқыту тәжірибесіне айналдырады, бұл да оқушылардың дамуына ықпал етеді.

Нәтижесінде, мұғалім осы білімнің барлығын алып, оны жақсы құрылымдалған түрде, қарапайымнан күрделіге дейін, белгіліден белгісізге дейін, өзіне оқыту оңай болатындай етіп ұйымдастырады, ал білім алушылар мұның барлығын түсінетін болады. *Aboderim* (2014) мәлімдегендей, оқытуда сенімділікке ие болу үшін мұғалімдер жақсы сабақ мазмұны мен жоспарын дайындауы керек. Осылайша, сабақ жоспары мұғалімдерге сабақты өткізу кезінде маңызды аспектілерді басшылыққа алу және еске салу қызметін атқарады.

2. Кімді оқыту керек?

Бұл сұрақ мұғалімнің өз оқушысының ерекшеліктері туралы қандай деректерді білуі қажет екенін анықтауға мүмкіндік береді. *Hendrick* және

Paul (2011) зерттеуіне сәйкес, бұл деректерді келесі топтарға бөлуге болады:

- жеке;
- академиялық;
- әлеуметтік / эмоционалды;
- танымдық.

Зерттеу авторы оқушылардың жасын, жынысын, жетілу дәрежесін, тілін, әлеуметтік-экономикалық мәртебесін, мәдени ортасын және оқушылардың нақты қажеттіліктерін жеке деректер тізіміне енгізді.

Өз кезегінде академиялық сипаттамалар білім алушылардың білімі мен оқуын, олардың алдыңғы білімін, білім деңгейі мен түрін білдіреді.

Әлеуметтік / эмоционалды сипаттамаларға сынып құрылымы, сыныптағы оқушының орны, оның байланысқа бейімділігі, өзін-өзі бейнелеуі және көңіл-күйі жатады. Когнитивті сипаттамалар зейінді шоғырландырумен, есте сақтаумен, ойлау қабілетімен және интеллектуалды дағдылармен байланысты, олар оқушының өз санасында ақпаратты қалай қабылдайтынын, есте сақтайтынын, ойлайтынын, шешетінін, ұйымдастыратынын және ұсынатынын анықтайды.

Оқушылар туралы осы ақпаратты жинаудың және білудің мәні мынада: мұның бәрі мұғалімдерге белгілі бір оқушыны олардың қажеттіліктеріне сәйкес оқытудың оқу стратегиялары мен әдістерін жоспарлауға мүмкіндік береді. Мұндай деректер сыныпта сараланған оқытуды жүзеге асырудың жақсы бастауы болып табылады (*Hendrick & Paul, 2011*).

3. Оқыту керек нәрсені қалай үйрету керек?

Үшінші сұрақтың жауабы мұғалім сабақ өткізу және жоспарлау кезінде қолданғысы келетін оқыту стратегияларында жатыр. Әр сабақтың өзіндік ерекше әдісі болғандықтан, мұғалімдерге арналған оқытудың мақсаты - балалардың білім алуына ықпал ету.

Осылайша, мұғалімдер оқытудың инновациялық стратегиялары мен тәсілдерін, мысалы, оқытудың жеке тәсілі, жобаға негізделген оқыту және оқу міндеттері мен мақсаттарына сәйкес келетін басқа да әртүрлі әдістерді қолдануы керек. Сонымен қатар, кері байланыстың

маңыздылығын ескере отырып, мұғалімдерге сындарлы кері байланыс беріп қана қоймай, оны оқушылардан да қабылдауы қажет.

Сабақтарды бірлесіп жоспарлау стратегияларына келетін болсақ, *Bryant* және *Land (1998)* мұғалімдерге оны жүзеге асыру кезінде келесі сұрақтарға жауап беруді ұсынады:

- Оқу бағдарламасының мазмұнының мақсаттары қандай?
- Білім алушылар кімдер?
- Мұғалімдер бірлескен жоспарлауды қалай тиімдірек жүзеге асыра алады?

Бұл сұрақтар мұғалімдерге өз жұмыстарын жоспарлау, дайындау және бағалау үшін негіз болады (3-сурет).

3-сурет. Сабақтарды бірлесіп жоспарлау стратегиялары (Bryant и Land, 1998)

Дереккөз: Bryant, M., & Land, S. (1998). Co-planning is the key to successful co-teaching. *Middle School Journal*, 29(5), 28-34.

1. Оқу бағдарламасының мазмұнының мақсаттары қандай?

Әдетте, сабақты бірлесіп жоспарлаумен айналысатын мұғалімдер оқу бағдарламасын бірлескен оқу бөлімдерін, апталық және сабақ жоспарларын әзірлеу үшін негіз ретінде пайдаланады. Бұл үдеріс оларға мұқият және аналитикалық бірлескен жоспарлау арқылы белгілі бір

оқушылар арасында оқу жоспары мен жеке оқу жоспарының мақсаттары арасындағы ұқсастықтарды табуға көмектеседі. Осылайша, мұғалімдер, мысалы, сыныпта ЕББҚ бар оқушылар болса, оқу мазмұнының мақсаттарын қандай жолдармен өзгерту керектігін шеше алады.

Сонымен қатар, бірлескен жоспарлау кезінде мұғалімдер білім алушыларға оқу мақсаттарына жету үшін қажет болатын оқыту стратегиялары мен оқу дағдыларын анықтайды. Сондай-ақ, мұғалімдер өздерінің жоспарларының мазмұны мен стратегияларын біріктіру үшін бір-бірінің оқу жоспарлары мен әрекеттерін үйлестіруі керек. Осылайша, бірлесіп жұмыс істей отырып, мұғалімдер оқу жылының басында білім алушыларға белгілі бір дағдыларды үйрете алады және оны пайдалануды апта сайынғы жоспарланған бірлескен жоспарлау іс-шаралары арқылы күшейте алады.

2. Білім алушылар кімдер?

Әдетте, орташа статистикалық сыныптары оқушылардың әртүрлі топтарынан, соның ішінде ЕББҚ бар оқушылардан, дарынды оқушылардан және оқу үлгерімі орташа оқушылардан тұрады. Сабақтарды бірлесіп жоспарлау барысында мұғалімдерге оқытудың сараланған тәсілін жүзеге асыруға көбірек уақыт пен ресурстар берілетіндіктен, сыныптағы барлық оқушылардың әртүрлі қажеттіліктері ескерілетін болады.

Сонымен қатар, мұғалімдер әр оқушы туралы ақпаратты жеке оқу жоспары, есеп карточкалары, тест нәтижелері, оқу бағдарламасына негізделген бағалау, бейресми бағалау және мұғалімдердің бақылаулары сияқты ақпарат көздерінен алдын-ала жинай алады. Осылайша, мұғалімдер әр оқушының нақты қажеттіліктерін бірлесіп анықтайды және сабақтар мен оқу іс-шараларын олардың қажеттіліктеріне сәйкес бейімдейді.

3. Мұғалімдер бірлескен жоспарлауды қалай тиімдірек жүзеге асыра алады?

Оқытудың тиімді нәтижелеріне қол жеткізу үшін мұғалімдер әртүрлі қосымша дағдыларды пайдалану арқылы оқушыларға бай оқу

тәжірибесін қамтамасыз етуі керек. Мұғалімдер оқушыларға пән бойынша білімдері мен дағдыларын кеңейтуге көмектесетін дұрыс оқу мақсаттарын құруы қажет. Осылайша, сабақтың дұрыс құрастырылған мақсаттары білім алушылардың оқу стратегиялары мен оқу дағдыларын дамыта отырып, жаңа материалды үйренуіне ықпал етеді.

Бірақ, бұл үдерістің ең бастысы - мұғалімдердің бірлескен жұмысы болып табылады. Осы мақсаттарға жету үшін мұғалімдер бірлескен жоспарлауға, оқу материалдары мен іс-шараларды әзірлеуге бірдей қатысуы керек.

Сондай-ақ, сабақты нақты бірлесіп жоспарлау басталғанға дейін мұғалімдер оқу жоспарының ұзақтығына, сабақтардың санына және күнделікті сабақ жоспарларын құруға қажетті уақытқа қатысты шешім қабылдауы маңызды. Бұл үдеріс мұғалімдерге бірлескен сабақ жоспарларын құруды бастамас бұрын оқу бағдарламасының мазмұнымен танысуға және қажетті ресурстарды жинауға уақыт береді.

Осылайша, мұғалімдер жоспарлауды әр мұғалімге сабаққа дайындық үдерісіне үлес қосуға көмектесетін дайын ресурстармен, материалдармен және идеялармен бастайды. Мұғалімдер жоспар құру үшін аптасына бір рет 45-60 минут аралығында жиналып, әр сабақтың тиімділігі туралы күнделікті пікірталастар өткізе алады.

Осыған байланысты, *Pratt et al (2017)* мұғалімдерге олардың жұмыспен қамтылуын ескере отырып, уақытты тиімді пайдалану керектігі жайлы атап өтті. Осы тұста көбінесе үш-төрт минуттық талдау және өткізілген сабаққа рефлексия тиімді болуы мүмкін. Оларды өткізу кезінде мұғалімдер келесі мәселелерді бірлесіп талқылауы қажет:

- *Сабақ барысында біз нені байқадық?*
- *Білім алушыларға қандай материалды қайта оқытуымыз керек?*
- *Қай оқушыға тапсырмаларды орындау қиындық туғызады?*
- *Оқушылардың қайсысы бүгін сабақ мақсаттарына қол жеткізді, ал кімге әлі де көмек керек?*
- *Біздің жоспарларымыз өзгеріссіз қалады ма, әлде олар түзетуді қажет ете ме?*
- *Ертеңгі сабақтарға жоспарларымыз бен материалдарымыз бар ма?*

Сонымен қатар, бірлескен жоспарлаудың табыстылығы мұғалімдердің бір-біріне деген қарым-қатынас түріне де байланысты, өйткені олар сабақтарды дайындау мен жоспарлауға қатысты шешімдерді қабылдауда бір-бірімен келісуі керек.

Уақытты үнемдеу және ыңғайлы жұмыс істеу үшін мұғалімдер асинхронды және синхронды технологияларды қолдана алады, бұл оларға бірлескен жоспарлауға қатысты жиі әңгімелер мен пікірталастар жүргізуге көмектеседі. Осылайша, әртүрлі платформалар мен технологиялар мұғалімдерге онлайн және бірге немесе жеке сабақтарды жоспарлау бойынша өздеріне ыңғайлы болатын формада жұмыс істеуге мүмкіндік береді (*Pratt et al., 2017*).

Сонымен қатар, *Bryant* және *Land (1998)* мұғалімдерге бірлескен жұмысты тиімді жүзеге асыруға көмектесетін бірлескен жоспарлау бойынша ұсынымдарды ұсынады:

- бірлескен жоспарлау бойынша кездесулерді тұрақты негізде(кем дегенде аптасына бір рет) өткізіңіздер;
- бірлескен жоспарлау бойынша кездесулерді екі мұғалім үшін де басымдық ретінде қарастырыңыздар;
- бірлескен жоспарлау бойынша кездесулерге алдын-ала дайыдалған ақпараттар мен материалдармен келіңіздер (білім алушылардың ықтималды қажеттіліктерін, қолжетімді ресурстар мен материалдарын, үй тапсырмаларын, бағалау өлшемшарттарын ескеріңіздер);
- әрқашан сабақ жоспарларын құруға және бірлесіп жұмыс істеу барысын бағалауға назар аударуға тырысыңыздар;
- бір-бірінің пікірлеріңіз бен ойларыңызды құрметтеңіздер;
- оқу тапсырмалары мен мақсаттарын уақытында орындаңыздар;
- сабақ беру және сабақ жоспарларын әзірлеу міндеттерін бөліңіздер;
- бірлескен жоспарлау рөлдері мен міндеттерін анықтаңыздар.

Муршед пен *Барбер (2008)* атап өткендей, «оқушылардың оқу нәтижелерін жақсартудың жалғыз жолы – оқыту сапасын арттыру». Сондай-ақ, зерттеушілер табысты жалпы мектеп жүйелерінің тәжірибесі мұғалімдер мен оқушылар арасында тиімді өзара әрекеттесу болған

жағдайда ғана емес, сонымен қатар мұғалімдердің арасында өзара жақсы түсіністік пен қолдау болған кезде пайда болатынын да атап өтті. Мұғалімдердің бір-бірінен үйренуіне мүмкіндік жасау - тиімдірек сабақ берудің жақсы тәсілі болуы мүмкін болғандықтан, осы арқылы авторлар мұғалімдердің бірлесіп жұмыс істеуінің маңыздылығын көрсетті.

Бірлескен жоспарлау әрдайым оқушылардың нәтижелеріне, пәнді оқытуды жоспарлауға және оны қолдау үшін қажетті ресурстарға бағытталған тұрақты талқылаулармен бірге жүруі керек. Мектеп басшылары, өз тарапынан, сабақты бірлесіп жоспарлауға көбірек көңіл бөлуі керек, себебі оның аясында мұғалімдер өз тәжірибелерімен және білімдерімен бөлісе алады, ал оның нәтижесі мұғалімдердің оқытудағы өз кәсібилігі мен шығармашылығын көрсетуде көрініс табады. Сонымен қатар, бірлесіп жұмыс істей отырып және «сыныпта ненің жұмыс істейтіні мен ненің жұмыс істемейтіні» туралы мәліметтерге сүйене отырып, мұғалімдер пән туралы, оны оқытудың ең қолайлы әдісі туралы білімдерін кеңейте алады. Жоспарлау көптеген жолдармен жүзеге асырылуы мүмкін, бірақ солардың ішіндегі ең тиімдісі – мұғалімдер бірлесіп білім алушылардың нәтижелеріне жоспарлаудың әсерін бағалауда, оларға нені үйрету керектігі туралы жалпы түсініктерді дамытуға, олардың қиындық тудыратын мәселелері мен ілгерілеуі туралы түсініктерін түсінуде бірлесіп жұмыс істеуі болып табылады (*Hattie, 2012, 41-бет*).

1-бөлім. Мектепте сабақты жоспарлау тәжірибесі бойынша отандық және шетелдік тәжірибе

ҚЫСҚАША МАЗМҰНЫ

• Сабақты жоспарлау бойынша халықаралық тәжірибені талдау қысқа мерзімді сабақ жоспарындағы (ҚМЖ) негізгі және жиі кездесетін тармақтарға пән атауы, сабақтың тақырыбы, сабақ пен оқу бағдарламасының мақсаттары, әртүрлі кезеңдердегі оқу қызметі (кіріспе, негізгі және қорытынды кезеңдер), пайдаланылатын ресурстар/материалдар жайлы ақпараттардың кіретінін көрсетті. Сабақ жоспарындағы осындай жалпы қабылданған тармақтарына қарамастан, әртүрлі елдердің ҚМЖ-ларында «Алдыңғы білім» (Сингапур), «Саралау (дифференциация)» және «Байланыс және интеграция» (Ирландия), «оқыту ортасы» және «әртүрлілік және инклюзивтілік» (Канада) сияқты қосымша тармақтарды пайдалану мысалдары да кездеседі.

• Сонымен қатар әртүрлі елдердің ҚМЖ ерекшеліктерінің талдауы «Педагогтың рефлексиясы» тармағының болуын сабақ жоспарларын құрудағы ең маңызды ескерілуі керек тармақтарының бірі ретінде анықтады, өйткені өткізілген сабақтың әлсіз және мықты жақтарын анықтау педагог қызметінің ажырамас бөлігі болып табылады.

• Сондай-ақ, мұғалімдерге апта сайынғы рефлексияны жүргізу үшін мұғалімге жетекші және көмекші сұрақтардан тұратын үлгілер ұсынылады. Осылайша, дайын үлгіні қолдана отырып, мұғалімдерге рефлексияның өзіне назар аударуға және олар өткізген/жоспарлаған сабақтың сапасына кері байланыс жүргізуге мүмкіндік беріледі.

• Жақын серіктес елдерде, мысалы, Ресей Федерациясында сабақты жоспарлау мектептердің педагогикалық кеңесте қабылданатын және білім беру ұйымы директорының бұйрығымен бекітілген «Сабақ жоспары туралы ережені» дербес түрде әзірлеуімен ерекшеленеді. Атап айтарлығы, Ресей Федерациясында сабақ жоспарын құру барысында үлгерімі төмен, дарынды білім алушылармен, сондай-ақ ЕББҚ бар оқушылармен жұмыс жасау ескеріледі.

• Қазақстандағы және шет елдердегі ҚМЖ-ны салыстырмалы талдау отандық сабақ жоспарының үлгісі азырақ көлемде құрылатын көрсетті. Атап айтқанда, елдегі сабақ жоспарында «педагог рефлексиясы», «оқушылардың алдыңғы білімі», «саралау», «оқыту ортасы», «21 ғасырдағы оқыту» және «үздіксіз және жан-жақты бағалау» сияқты басқа елдердегі сабақты жоспарында міндетті түрде болатын тармақтар жоқ.

- ЭЫДҰ елдерімен салыстырғанда Қазақстан мұғалімдері сабақтарды жоспарлауға және дайындауға көбірек уақыт жұмсайды (Қазақстанда – 9,5 сағат, ЭЫДҰ елдерінде – 6,7 сағат, айырмашылығы – 2,8 сағат). Қызметтің бұл түрі оқытудан кейінгі мұғалімдер үшін ең үлкен жүктеме болып табылады.

- Кейбір елдердің мемлекеттік оқу стандарттарына сәйкес мұғалімдер бірлескен педагогикалық қызметті дамытуы керек. Мұғалімдердің осындай жалпы жұмысы оқытудың тиімділігіне және өз қызметін объективті түрде бағалауға ғана емес, сонымен қатар сабақтарды дайындауға және жоспарлауға кететін уақытты қысқартуға да көмектеседі.

- Мұғалімдердің сабақты бірлесіп жоспарлауы тәжірибе, білім, әдістемелік әзірлемелер мен идеялармен алмасуға бағытталғандықтан, Жапония, Қытай (Шанхай), Англия, Финляндия, АҚШ (Бостон және Чикаго) сияқты елдердің мектептерінде бірлескен сабақ жоспарлары мен педагогикалық ресурстарды әзірлеу бойынша жоспарланған мұғалімдердің кездесулері жүзеге асырылады.

- Жапония мен Шанхайда (Қытай) мұғалімдердің бірлескен жоспарлау тәжірибесі «сабақты зерттеу», сабаққа қатысу және бақылау мәдениеті аясында жүзеге асырылады. Осылайша, бұл тәжірибе мұғалімдерге оқытудың әртүрлі стратегиялары мен әдістерін бағалауда ғана емес, сонымен қатар озық тәжірибені таратуға көмектеседі және сапалы сабақтар өткізу бойынша мұғалімдердің жауапкершілігін арттырады.

- Финляндияда мұғалімдердің сабақтарды жоспарлау бойынша бірлескен жұмысы тек бір мектеп деңгейінде ғана емес, сонымен қатар барлық мектептер мен оқу-әдістемелік ұйымдарында білім беру жүйесіне оң өзгерістер енгізу мақсатында озық тәжірибелер таратылады.

- Бостонда (АҚШ) параллель сыныптарда сабақ беретін барлық мұғалімдерге сабақ жоспарларын бірге әзірлеуге мүмкіндік беріледі. Бұл тәжірибені жүзеге асыру үшін мектептер сабақ кестесін арнайы барлық параллельдегі мұғалімдер бір уақытта бос болатындай етіп құрайды. Осылайша, бірлескен жұмыс пен белгілі бір сыныпта сабақ беру тәжірибесімен бөлісу арқылы мұғалімдер оқушылардың арнайы бір тобына әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдану туралы көбірек біле алады. Сондай-ақ, мұндай жұмыс түрі сабақты жоспарлауда сараланған тәсілді дамытудың бастапқы нүктесі бола алады.

Сабақты жоспарлаудың халықаралық тәжірибесін зерделеу үшін келесі өлшемшарттар (критерийлер) бойынша елдер таңдалды:

1. Жақындағы экономикалық серіктестер мен көрші елдер – Ресей Федерациясы (РФ), Беларусь Республикасы, Қытай Халық Республикасы.

2. Халықаралық салыстырмалы зерттеулерде (PISA, TIMMS, PIRLS, ICILS және басқалары) тұрақты жоғары нәтижелер көрсететін ЭЫДҰ-ға мүше және серіктес елдер – Финляндия, Эстония, Оңтүстік Корея, ҚХР, Сингапур.

3. Сабақты жоспарлау және білім беру саласындағы басқа да зерттеулер тақырыбында көптеген зерттеулер жүргізілген елдер – АҚШ, Ұлыбритания, Сингапур, Финляндия. Осылайша, осы 3 өлшемшартқа сәйкес келетін бірнеше ел таңдалып, сондай-ақ ЭЫДҰ елдеріндегі ерекше жағдайлар да қарастырылды.

Сабақ жоспарының құрылымы

Әлемдік тәжірибеде сабақты жоспарлау педагог қызметінің ажырамас бөлігі болып табылады. Сабақ жоспарын мұғалімдер сабақта оқу уақытын тиімді пайдалану мақсатында іс-әрекеттерді жоспарлау үшін қолданады. Жоспарда сабақтың негізгі мақсаттары мен балаларды оқытудың күтілетін нәтижелері, сабақта қолданылатын оқыту стратегиялары мен әдістері анықталады.

ЭЫДҰ-ға мүше және серіктес көптеген елдерде сабақтың ҚМЖ-сы негізінен мынадай тармақтарды қамтиды: сабақтың өткізілетін күні, сыныбы, пән атауы, сабақтың тақырыбы, сабақтың және оқу бағдарламасының мақсаттары, сабақта жоспарланатын қызмет түрлері, пайдаланылатын ресурстар және мұғалімдердің өзіндік рефлексиясы.

Сингапурда жоғарыда аталған тармақтармен қатар ҚМЖ-да «алдыңғы білім» тармағы бар, онда оқушылар ағымдағы сабақта не білуі керек екендігі туралы ақпарат беріледі. Бұл тармақ оқу бағдарламасының дәйекті түрде іске асырылуын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. «Жоспарланған қызмет» тармағы оқушылардың сабақты дамытудың әр кезеңіндегі (кіріспе, негізгі және қорытынды

бөлім) қызмет түрін қарастырады. Сондай-ақ, әр сабақтан кейін мұғалім рефлексия жүргізеді (4-кесте)¹.

4-кесте. Сингапурдағы сабақ жоспарының үлгісі

Пән:		Сынып:	
Бөлім:		Күні:	
Тақырып:		Уақыты:	

Алдыңғы білім

Оқушылар білуі керек:

1.	
2.	
3.	

Сабақтың мақсаттары

Сабақ соңында оқушылар нені білуі керек?

1.	
2.	
3.	

Уақыты	Сабақтың дамуы	Негіздеме (міндетті емес)	Ресурстар
	<u>Кіріспе бөлім (Pre-activity)</u>		
	<u>Негізгі бөлім (Main Activities)</u>		
	<u>Қорытынды бөлім (Post-Activity)</u>		

Рефлексия (Рефлексия үшін сабақтың оң немесе теріс 1 аспектісін таңдаңыз Рефлексия 1 беттен артық жүргізілмейді)

1. Не болды? (Менің оқушыларым не істеді? Мен не істедім?)
2. Неліктен? (Неліктен бұлай болды? Неліктен мен осылай істеуді таңдадым?)

¹<https://www.moe.gov.sg/education-in-sg/our-teachers>

3. Ал енді бұдан не шықты? (Мен одан қандай сабақ алдым?)
4. Әрі қарай не болады? (Мұндай жағдай қайталанғанда нені есте сақтағым келеді? Болашақта қалай әрекет еткім келер еді?)

Дереккөз: 2022, NIE, Office of Teacher Education (OTE), Practicum

Ирландияда сабақтың ҚМЖ-сы «саралау» (сабақтағы сараланған жұмыс бағыттары) және «бағалау» (сабақтағы бағалау формалары) сияқты тармақтарды қамтиды. Сондай-ақ, сабақ жоспарларында «Байланыс және интеграция» деген тармақ бар, онда мұғалімдер әр пән бойынша оқу құжаттары арқылы пәнаралық байланысты дамыта алады.

Осылайша, бұл тармақ мұғалімге әртүрлі мектеп пәндері бойынша оқушылардың басқа да оқу нәтижелерін қарастыруға және олармен байланыс орнатуға көмектеседі. Сонымен қатар, пәнаралық байланыстарды ҚМЖ-да біріктіруді табысты жүзеге асыру үшін сабақ жоспарының үлгісі «Бір пәндік салада және әртүрлі пәндер арасында оқыту аясында қалай байланыс орнатар едіңіз?» деген сияқты сұрақтарды қолдануды ұсынады (5, 6 - кестелер)².

5-кесте. Ирландиядағы сабақ жоспарының үлгісі

Ұсыныс: Жоспарларыңызды сынып үшін мақсатты, қысқа және мағыналы етуге тырысыңыз.

Күні:	Сынып деңгейі:	Пән:
Бөлім:	Бөлім тараулары / элементтері:	
Оқыту нәтижелері / Мазмұн мақсаттары:		
Дағдылар:		
Оқу мақсаттары / Оқыту назары:	Оқу қызметі / тәжірибесі:	
	Ресурстар:	
Саралау (дифференциация):		

²<https://teacherinduction.ie/en/supports/nqt-planning-support>

Бағалау:
Байланыс және интеграция:
Рефлексия:

Дереккөз: «Жоспарлау және дайындық құралдары жобасы», The National Induction Programme for Teachers

6-кесте. Жоспардың барлық элементтерінің түсіндірмесі бар Ирландиядағы ҚМЖ үлгісі

Күні:	Сынып деңгейі:	Пән:
Бөлім:	Бөлім тараулары/элементтері:	
Оқыту нәтижелері / Мазмұн мақсаттары:		
<p>Дағдылар: Осы аптада осы пәндік салаға назар аудару үшін тиісті дағдылар бар ма? Оқу бағдарламасына жүгініңіз.</p>		
<p>Оқу мақсаттары / оқыту назары: (білім алушыларды оқыту нәтижелері/мазмұнының мақсаттары және алдыңғы оқыту негізінде)</p> <p>* Сабақты жоспарлау кезінде оқу мақсаттарын пайдалану тәсілі туралы шешім қабылдаған кезде мектептің саясатын, тәжірибесін және рәсімдерін тексеріңіз.</p> <p>1. Сабақты бастамас бұрын өзіңізге қоятын негізгі сұрақ: «Осы аптада оқушыларға нені үйреткіңіз келеді?»</p> <p>Ұзақ мерзімді жоспарға жүгініңіз. Қысқа мерзімді/апталық жоспарға сәйкес оқу нәтижелерін/мазмұн мақсаттарын таңдаңыз.</p> <p>2. Оқу нәтижелерін /мазмұн мақсаттарын басқарылатын оқу тапсырмаларына бөліңіз және бейімдеңіз, бұл сіздің сыныптағы оқушылардың білім берудегі қажеттіліктерін көрсетеді. Тиісті</p>	<p>Оқу қызметі / тәжірибесі: (ұзақ мерзімді жоспардағы оқыту тәсілдері/стратегиялары / әдістемелері негізінде)</p> <p>1. Мұнда басты сұрақ: «Мен өзім белгілеген оқу нәтижелеріне /оқу мақсаттарына қалай жетемін?»</p> <p>2. Оқиғаны тыңдау және оған жауап беру сияқты оқу нәтижелеріне / оқу мақсаттарына жету үшін қандай әдістер мен оқу әрекеттері ең қолайлы болатыны туралы ойланыңыз.</p> <p>Әңгімелесу және талқылау: әңгімеге негізделген сауалнама; жұпта жұмыс істеу.</p> <p>Бұл сізге сабақта ненің бірінші/келесі/соңында болғаны туралы еске салу ретінде қызмет етеді.</p> <p>Импровизациялық драма: оқушылар әңгімедегі кейіпкерлердің бірінің рөлін алады.</p> <p>Белсенді оқыту: оқушылар мұғалімге оқиғаның суреттерін ретімен орналастыруға көмектеседі (үлкен</p>	

<p>дағдыларды қосыңыз.</p> <p>3. Оқу мақсатын (тарын) жазыңыз. Оқу мақсатын тұжырымдау үшін сәйкес етістіктерден бастаңыз, мысалы, <i>анықтау, сипаттау, салыстыру және т. б.</i></p> <p>4. Оқу мақсаттарының нақты, қол жеткізуге болатын, шынайы және бағаланатынына көз жеткізіңіз. Мұғалімнің кәсіби пікірі сабаққа қанша уақыт бөлінуі және сол аптада пәнге қанша уақыт бөлу керектігі туралы шешімдеріне негізделеді.</p>	<p>форматтағы карталар).</p> <p>Сабақты қалай ұйымдастырғыңыз келетіні туралы да ойланынып, оны жұптық жұмыс, топтық жұмыс, жеке жұмыс, пленарлық жұмыс тұрғысынан басқаруды қарастырыңыз.</p>
	<p>Ресурстар:</p> <p>Жоғарыда сипатталған оқытуды қолдау үшін осы аптада пайдаланғыңыз келетін тиісті ресурстарды анықтаңыз және тізімдеңіз.</p>
<p>Саралау (дифференциация): Сіз әртүрлі қабілеттері бар оқушыларға, соның ішінде ЕББҚ бар немесе дарынды білім алушыларға арналған сабақты қалай саралайсыз? Жалпылауды қолдануды болдырмаңыз.</p>	
<p>Бағалау: Оқушылардың нені үйренгенін қалай бағалайсыз? Нақты және ең қолайлы әдістерді таңдаңыз.</p>	
<p>Байланыс және интеграция: Оқу барысында бір пәндік салада және әртүрлі пәндер арасында қалай байланыс орнатар едіңіз? Негізгі тілді оқыту бағдарламасы арқылы байланысты үйрену кезінде сіз қарастырғыңыз келетін сұрақ «Мен алты бағыт бойынша басқа оқу нәтижелерімен қандай байланыс орната алар едім?» болуы мүмкін.</p>	

Дереккөз: «Жоспарлау және дайындық құралдары жобасы», The National Induction Programme for Teachers

Сондай-ақ, әр сабақтың соңында сабақ жоспары мен сабақтың өзі сабақ барысында және одан кейінгі мақсаттарға, міндеттерге және қол жеткізілген нәтижелерге қаншалықты сәйкес келетінін бағалау үшін мұғалімнің рефлексиясы жасалады. Сонымен қатар, мұғалімдер апта сайынғы рефлексиямен кестені толтырып, оның көмегімен өздерінің сабақтарының сапасын жақсарту үшін өз педагогикалық қызметі туралы маңызды сұрақтарға жауап бере алады (7-кесте).

7-кесте. Ирландиядағы апта сайынғы рефлексияға арналған үлгі нұсқасы

Сұрақтар	1-апта	2-апта	3-апта	4-апта
Осы аптада оқытудың қандай әдістері, стратегиялары, тәсілдері әсіресе жақсы жүзеге асырылды?				
Менің оқытуымдағы ең қиын сәт қандай болды?				
Егер мен оқушылардың үлгерімін жақсарту үшін бір нәрсе жасай алсам, ол не болар еді?				
Оқыту тәжірибесіне сүйене отырып, жоспарлауға қандай өзгерістер енгізе аламын?				
Әр сабақта оқушылардан қандай білімге қол жеткізгім келетіні анық болды ма?				
Менің бағалау әдістерім қаншалықты тиімді болды, олар маған оқушылардың не үйренгенін анықтауға көмектесті ме?				
Мен оқушылардың әртүрлі қажеттіліктерімен және/немесе оқу стильдерімен қалай жұмыс істедім? <i>(мұғалімдерге әдістемелер мен саралауды қарастыру ұсынылады)</i>				
Осы аптада белгілі бір оқушының жетістіктері туралы ойланыңыз. Оның оқуын/мінез-құлқын/әлеуметтік және эмоционалдық саласын қарастырыңыз. Мен бұл оқушыны қолдау үшін қолданған әдістер, оқыту стратегиялары мен тәсілдері қаншалықты тиімді болды?				

Дереккөз: «Жоспарлау және дайындық құралдары жобасы», The National Induction Programme for Teachers

Ұлыбританияда жоспарлар әр сабақ үшін де, бір тақырып бойынша сабақтар топтамасы үшін де жасалуы мүмкін. Құжат нақтылығының дәрежесі мектептің талаптарына байланысты болады. Сабақтарды қысқа мерзімді жоспарлаудан басқа, орта мерзімді (тоқсандық / жарты жылдық) және ұзақ мерзімді жоспарлау (бір жылға) да қарастырылған. Аптасына бір рет мұғалімнің жазбаша рефлексиясы өткізіледі және онда мұғалімдердің келесі сұрақтарға жауаптары болуы керек:

- *Не жақсы өтті? Не жақсы болмады?*
- *Келесі жолы мен басқаша не істер едім?*
- *Күткеннен асып түскен балалар бар ма?*
- *Үмітті ақтамаған балалар бар ма??³⁴*

Жеке зерттеушілер тарапынан мұғалімнің жүктемесін азайту және сабақты жоспарлаудың тиімділігін арттыру үшін әртүрлі шаралар ұсынылды: мектептердің сабақты бірлесіп жоспарлауын ұйымдастыру (басқа мұғалімдермен), жоғары сапалы ресурстармен (сабақ жоспарларының үлгілері, оқулықтар, сандық ресурстар және т.б.) қамтамасыз ету.

Канадада ҚМЖ стандартты тармақтардан басқа «оқу ортасы (физикалық кеңістік)» және «әртүрлілік және инклюзивтілік» сияқты тармақтарды қамтиды⁵.

Осылайша, сабақ жоспарында сабақта қолданылатын қолжетімді материалдар мен ресурстар ғана емес, сонымен қатар оқу ортасы қалай ескерілгені туралы ақпарат көрсетіледі. Сондай-ақ, «Оқыту ортасы» тармағы оқу ортасының берілген сабақ пен мәнмәтінге қаншалықты сәйкес келетінін анықтауға құнды үлес қосады (8-кесте).

³<https://neu.org.uk/advice/lesson-planning>

⁴<https://www.gov.uk/national-curriculum>

⁵<https://www.nipissingu.ca/academics/schulich-school-education/practicum-and-community-leadership-experience/practicum/lesson-planning>

8-кесте. Канададағы сабақ жоспарының үлгісі

Пән/Курс:	Аты-жөні:
Сынып:	Күні мен уақыты:
Тақырып:	Сабақтың ұзақтығы:

КҮТІЛЕТІН НӘТИЖЕЛЕР/БОЛЖАМДАР

Нақты болжамдар:

Оқу мақсаттары/нақтыланған болжамдар/күтілетін нәтижелер:

Табыс өлшемшарттары/критерийлері (қажет болған жағдайда):

БАҒАЛАУ

Оқу жоспары

Стратегия: Жазу құрылғысы:

Оқыту дағдылары

Дағдылар: Жазу құрылғысы:

ӘРТҮРЛІЛІК ЖӘНЕ ИНКЛЮЗИЯ

ОҚУ ОРТАСЫ (физикалық кеңістік)

РЕСУРСТАР ЖӘНЕ МАТЕРИАЛДАР

ОҚУ/ОҚЫТУ ҚЫЗМЕТІНІҢ ДӘЙЕКТІЛІГІ

Бастау/Белсендіру:

Орта/Әрекет/Қолдану/Зерттеу:

Қорытындылау/Бекіту/Байланыс:

РЕФЛЕКСИЯ

Дереккөз: Nipissing University. (2023). *Lesson Planning*. <https://www.nipissingu.ca/academics/schulich-school-education/practicum-and-community-leadership-experience/practicum/lesson-planning>

Финляндияда сабақ жоспары мұғалімдердің құзыреттілігі мен қабілеттеріне сәйкес жасалады, өйткені олар Ұлттық негізгі оқу бағдарламасы аясында өздерінің оқу жоспарларын жасайды. Осылайша, сабақты жоспарлау жергілікті немесе аймақтық ерекшеліктерді ескере отырып жүзеге асырылады.

Алайда, барлық жергілікті оқу бағдарламалары құндылықтарды, негізгі қағидаларды, сондай-ақ жалпы білім беру және педагогикалық мақсаттарды анықтауы керек⁶. Оқытудың мақсаттары мен мазмұны Ұлттық негізгі оқу бағдарламасына негізделген жағдайда мұғалімдер оқыту әдістері мен тәжірибесін өздері таңдай алады. Сол себепті ҚМЖ құрылымы бірдей болып қалса да, мұғалімдер жоспарларды өздерінің білімдері мен оқыту әдістеріне, сондай-ақ білім алушының / сыныптың ерекшеліктеріне сәйкес толықтыруға және бейімдеуге құқылы болады.

Финляндиядағы сабақ жоспарының үлгісі «мазмұн стандарттары» және «оқыту стандарттары» сияқты тармақтарды қамтиды. Ол жерде

⁶https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/finnish_education_in_a_nutshell.pdf

оқушылар сабақ соңында меңгеретін негізгі және қосымша дағдылар көрсетіледі. Сонымен қатар ҚМЖ-да мұғалім мен оқушылардың қызметі үш бөлікке бөлінеді, мысалы: сабақ алдындағы іс-шаралар, сабақты дамыту/сабақты дайындау және сабақтан кейінгі іс-шаралар.

Оқыту мақсатында мұғалімдер 21 ғасырдағы табыс өлшемшарттары мен оқыту стратегияларын жаза алатын тармақшалар бар. «21 ғасырдағы оқыту» тармақшасы сабақтағы сараланған жұмысқа, оқушыға бағытталған оқыту және оқу мақсаттарын қоғамның талаптары мен қажеттіліктерімен біріктіру сияқты стратегиялар арқылы өмір бойы оқу дағдыларын (lifelong learning) дамытуға бағытталған.

Сондай-ақ, сабақ жоспары оқытудың сараланған тәсілін қарастырады, сондықтан көптеген ҚМЖ тармақтарында оқытуды саралаудың әртүрлі тәсілдерін қолдануға көп көңіл бөлінеді.

Сонымен қатар сабақ жоспарында «үздіксіз және жан-жақты бағалау» тармағы бар, онда білім алушылардың оқу материалдары, ойлау үдерісі және олардың жоғары дәрежелі ойлау дағдылары (HOTS) туралы жаңа білімдері көрсетіледі. Сабақты жоспарлаудың бұл тармағы мұғалімдерге әртүрлі бағалау шаралары арқылы оқушылардың мықты және әлсіз жақтарын анықтау үшін қолданылады. Бағалау дамудың барлық салаларында, соның ішінде білім алушылардың академиялық, психоәлеуметтік және психомоторлық дағдыларында жүргізілуі мүмкін. «Үздіксіз және жан-жақты бағалауды» қолдана отырып, мұғалімдер құнды кері байланыс ала алады, өйткені бағалау бүкіл оқу үдерісінде және басқа да қорытынды, ресми және бірлескен бағалауларда жүргізілетін мұғалімдердің әртүрлі бейресми бағалауларының арқасында үздіксіз деп сипатталады.

Сондай-ақ, әр сабақтың соңында мұғалімнің өзіндік рефлексиясы жүргізіледі, оны мұғалім еркін түрде толтырады және өткен сабақтың мықты және әлсіз жақтары туралы мұғалімнің жеке ойларын қамтиды. Сабақ жоспарының соңында мұғалімдер рефлексиядан кейін жаңа идеялар мен ойларын жаза алатын қосымша «Кейінгі қызмет/Бекіту» тармағы бар (9, 10 - кестелер)⁷.

⁷<https://ru.scribd.com/document/469313175/WEEK-2>

9-кесте. Финляндиядағы ҚМЖ үлгісі

Апта / сабақ нөмірі			Сынып		
Пән			Өткізу орны		
Бөлім			Күні		
Тақырып			Уақыты		
Сабақ тақырыбы					
Дағды/Сабақтың фокусы					
Мазмұн стандарттары					
Негізгі дағдылар					
Қосымша дағдылар					
Оқыту стандарттары					
Негізгі дағдылар					
Қосымша дағдылар					
Оқыту мақсаттары					
Оқушылар сабақтың соңына дейін жасай алады:					
Пәнаралық элементтер					
Тілдік/грамматикалық фокус					
Оқу іс-әрекеті					
Сабақ алдындағы әрекеттер					
Сабақты дамыту/сабақты әзірлеу					
Сабақтан кейінгі іс-шаралар					
Ресурстар/Оқу материалдары	Оқу және оқыту стратегиялары		Бағалау		
Мұғалім рефлексиясы					

10-кесте. Финляндиядағы толтырылған ҚМЖ үлгісі

Апта / сабақ нөмірі	2-апта	2-сабақ	Сынып		
Пән	Ағылшын тілі		Уақыты	15:30 – 16:30	
Бөлім	1				
Тақырып	Қоршаған ортаның тұрақтылығы				
Сабақ тақырыбы	Денсаулық және қоршаған орта				
Дағды/Сабақтың фокусы	Тыңдау (Тыңдалым)				
Мазмұн стандарттары					
Негізгі дағдылар	Тыңдалым 1.1 - Әртүрлі таныс контексттердегі мағыналарды түсіну				
Қосымша дағдылар	Тыңдалым 2.1 - Таныс тақырыптар бойынша ақпаратты, идеяларды, пікірлер мен сезімдерді түсінікті түрде жеткізу				
Оқыту стандарттары					
Негізгі дағдылар	Тыңдалым 1.1.1 - Таныс тақырыптар бойынша қарапайым ұзын мәтіндердің негізгі идеяларын өздігінен түсіну				
Қосымша дағдылар	Айтылым 2.1.2 – Қарапайым сөйлемдермен сұрақтар қою және дұрыс жауап беру				
Оқыту мақсаттары					
Оқушылар сабақтың соңына дейін жасай алады:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аудиожазбаны тыңдайды және қойылған сұрақтарға жауап береді 2. Оқушылар тамақ қалдықтарын қайта өңдеу нәтижесінен пайдалы екендігі туралы ұсыныстар жасайды 				
Табыс критерийлері					
Оқушылар біле алады/біледі:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аудиожазбаны тыңдап, 5 (жоғары деңгей), 3 (орта деңгей) және 2 (бастапқы деңгей) сұраққа жауап береді 2. Оқушылар 5 (жоғары деңгей), 3 (орта деңгей) және 2 (бастапқы деңгей) ұсыныс жасайды 				
Пәнаралық элементтер	Ғылым және технология				
Тілдік/грамматикалық фокус	Қайта өңдеуге, шығын мен қалдықтарға қатысты лексика Модальды етістіктер: сен істей аласың				
Жоғары деңгейлі ойлау дағдылары (HOTS)	Талдау		Бағалау	Мәселелерді шешу	
	Қолдану		Қолдану		
Оқу іс-әрекеті					
Сабақ алдындағы әрекеттер	<ol style="list-style-type: none"> 1. Қалдықтар туралы тақырыппен танысу 2. Оқушылар тыңдау кезінде алдын ала тапсырмада жауапты болжайды 				
Сабақты дамыту/сабақты әзірлеу	<ol style="list-style-type: none"> 1. Оқушылардан жауаптарын тексеруді сұрау үшін жазба қойыңыз 2. Оқушылар мұғалім қойған сұрақтарға жауап береді 3. Мұғалім оқушыларды жаңа сөздікпен таныстырады 4. Мұғалім оқушылардан тамақ қалдықтарын қайта өңдеу нәтижесінен жақсы ой екенін айтуды сұрайды 				

Сабақтан кейінгі іс-шаралар	1. Жауапты сыныппен бөлісіңіз	
Ресурстар/Оқу материалдары	Оқыту және оқыту стратегиялары	Бағалау
Аудио CD	21 ғасырдағы оқыту (ойлау, біріктіру, бөлісу)	Сыныптағы бағалау
Мұғалім рефлексиясы		
Кейінгі қызмет/Бекіту		

Дереккөз: Scribd (2020). *KSSM Lesson Plan 2 Finland Monday 1.*

<https://www.scribd.com/document/479453488/KSSM-LESSON-PLAN-2-finland-monday-1-docx#>

Ресей Федерациясында сабақты жоспарлау мұғалімнің оқыту бағыты немесе пән бағдарламасының мазмұнын іске асыру жөніндегі қызметін негіздейтін міндетті нормативтік құжат болып табылады. Сабақты жоспарлау Ресей Федерациясының «Білім туралы» Федералдық заңы, РФ Білім Министрлігінің 07.02.01 № 22-06-147 «Білім беру мекемелері басшыларының лауазымдық бақылауының мазмұны мен құқықтық қамтамасыз етілуі туралы» хаты және басқа да нормативтік құқықтық актілер негізінде реттеледі⁸.

Мектептер педагогикалық кеңесте қабылданатын және білім беру ұйымы директорының бұйрығымен бекітілетін «Сабақ жоспары туралы ережені» әзірлейді. Атап айтарлығы, мектептің сабақ жоспары туралы ережеде ҚМЖ формасы мен мазмұнына қойылатын талаптар дербес түрде анықталады.

Мектептер ережелерді өздігінен дайындайтындықтан, сабақ жоспарына қойылатын талаптар білім беру ұйымының шешімдеріне байланысты өзгереді. Сабақ жоспарына қойылатын негізгі жалпы талап-ол ҚМЖ мазмұнындағы ресми және мазмұндық бөліктің болуы болып табылады.

Сабақ жоспарының ресми бөлігі әдетте сабақтың күні мен тақырыбын, сабақтың үш мақсатын (білімдік, тәрбиелік және дамытушылық), жабдықтар туралы мәліметтерді, сыныптың материалдық-техникалық жабдықталуын қамтиды. Сонымен қатар, бұл бөлімде мұғалімдер әмбебап оқу әрекеттерінің қалыптасуын сипаттауы керек: реттеуші, коммуникативті және танымдық. Сондай-ақ, мұғалімдер

⁸<https://docs.cntd.ru/document/901948413>

жеке, пәндік және метапәндік сияқты Федералды Мемлекеттік Білім Беру Стандарттарының (ФМББС/ФГОС) талаптарына сәйкес сабақтың жоспарланған нәтижелерін де жазып шығуы керек.

Жоспар конспектісінің мазмұндық бөлігі сабақтың кезеңдерін, атауын, реттілігін және мазмұнын белгілі бір тақырыпқа байланысты сипаттауды қамтиды.

Алайда, кейбір мектептерде тәрбие мақсатына сәйкес сабақтың тәрбиелік міндеттерін шешу туралы бөлімін ҚМЖ-ның мазмұндық бөлігіне міндетті түрде енгізу қарастырылған.

Сонымен қатар, сабақ жоспарының мазмұндық бөлігінде үлгерімі төмен, дарынды және ынтасы жоғары білім алушылармен, сондай-ақ ЕББҚ бар оқушылармен жеке жұмыс туралы тармақ қарастырылған⁹.

Ода бөлек, көптеген мектептердегі ҚМЖ мазмұны «болжамды нәтижелер» және «тірек білімді өзектендіру/оқу іс-әрекетін ынталандыру» сияқты тармақтардың болуына қойылатын талаптармен сипатталады. Мұғалім сабақ жоспарын рәсімдеуге қатысты қажетті ақпаратты реферат, схема, технологиялық карта және т. б. түрінде тіркей алады.

Бірқатар мектептерде мұғалімдер сабақты жоспарлау кезінде оқу тапсырмаларын саралау ережесін сақтауы керек. Сонымен қатар, мектептің сабақ жоспарлары туралы ережесінде тәжірибелі мұғалімдерге арналған жеке артықшылықтар туралы ақпарат енгізілуі мүмкін. Мысалы, кейбір мектептер жоғары біліктілік санатындағы мұғалімдерге (кәсіби конкурстардың жеңімпаздары немесе жүлдегерлері, «Жыл мұғалімі») өз қалауы бойынша ҚМЖ құруға рұқсат береді. Алайда, егер мектепшілік жоспарлы немесе жоспардан тыс бақылауды жүзеге асыру кезінде мектеп әкімшілігі өткізілген сабақтың жеткіліксіз жоғары сапасын анықтап, елеулі ескертулер жасаса, онда мектеп әкімшілігі мұғалімді сабақ жоспарын жалпы негізде жасауға міндеттеуге құқылы болады.

Әр сабақтың соңында мұғалімдерге сабақ жоспарының орындалуына өзіндік талдауды жасау ұсынылады, бұл мұғалімдерге жоспарлау тиімділігін талдауға және сабақ жоспарлары туралы ережеде

⁹http://saki-school2.ucoz.ru/Pologeniya_pdf/polozhenie_o_pourochnom_planirovanii.pdf

көрсетілген келесі сұрақтарға сүйене отырып, сабақтың тұтастығын бағалауға көмектеседі:

- *Сабақтың мақсаты оның соңғы нәтижесімен сәйкес келе ме? Қай жерде алшақтық көрінеді?*

- *Жоспарланған бағдарламаны жүзеге асыра алдыңыз ба? Олай болса, неге? Егер жоқ болса, неге?*

- *Сабақтың мазмұны (ФМББС/ФГОС) талаптарына қаншалықты сәйкес келді?*

- *Сабақта оқушы-оқушы, оқушы-мұғалім, оқушы-топ өзара іс-қимылы қандай деңгейде ұйымдастырылды?* ¹⁰

Беларусь Республикасында оқу пәні бойынша жоспарлауды жүзеге асыру, жоспарлы және есепке алу – есеп беру құжаттамасын жүргізу Беларусь Республикасы Еңбек министрлігінің 2020.07.29 № 69 қаулысымен бекітілген «Білім беруде жұмыспен қамтылған қызметкерлердің лауазымдары» қызметкерлер лауазымдарының бірыңғай біліктілік анықтамалығының 28-шығарылымына сәйкес реттеледі және айқындалады¹¹. Мұғалім күнтізбелік-тақырыптық жоспарлауды; сабақты жоспарлауды; сынып журналын; білім алушылардың күнделіктерін жүргізуге міндетті. Осылайша, оқу пәнін жоспарлау күнтізбелік-тақырыптық жоспарлауды (оқу жылына), сабақты жоспарлауды (әр оқу сабағына) қамтиды. Оқу пәні бойынша жоспарлауды мұғалім өз қалауы бойынша электрондық немесе қағаз (баспа немесе қолжазба) түрінде рәсімдейді.

Мұғалім оқу бағдарламасында тиісті оқу пәні бойынша жекелеген тақырыптарды зерделеуге бөлінген уақытты ескере отырып, күнтізбелік-тақырыптық жоспарды (КТЖ) әзірлейді. КТЖ оқу жылы басталғанға дейін білім беру мекемесінің басшысымен бекітіледі. Мұғалім Беларусь Республикасы Білім министрлігінің «Ұлттық білім институты» ғылыми-әдістемелік мекемесі ұсынған тиісті оқу пәні бойынша үлгілі КТЖ пайдалануға құқылы болады.

Ұлттық білім институты ұсынған КТЖ-ны пайдаланған кезде мұғалім ағымдағы оқу жылы ішінде оқу қызметі нәтижелерінің деңгейіне, білім алушылардың танымдық мүмкіндіктеріне және өзге де объективті жағдайларға байланысты оқу пәнін зерделеуге бөлінген оқу сағаттары

¹⁰<https://ohrana-tryda.com/node/3868>

¹¹<https://adu.by/images/2022/07/imp-MORB-obshchee-srednee-obrazovanie-2022-2023.docx>

шегінде түзетулер енгізе алады. «Ескертпелер үшін» тармағында немесе мұғалімдерге арналған «Үлгілік күнтізбелік-тақырыптық жоспарлау» нұсқаулығына салынған жеке парақта мұғалім білім беру ұйымының басшысымен келісілетін енгізілетін өзгерістер мен толықтыруларды тіркейді.

Сабақты жоспарлауға келетін болсақ, оның құрылымдық элементтері: сабақтың тақырыбы, сабақтың түрі, сабақтың ұйымдастырушылық формасы, сабақтың мақсаттары мен міндеттері, сабақта қолданылатын жабдықтар, мұғалімнің қызметі мен оқушылардың негізгі іс-әрекетінің сипаттамасы және үй тапсырмасы болып табылады. Сондай-ақ, мұғалімдерге сабақтың мақсаттарын қою кезінде оқу пәнінің міндеттеріне (білімдік, тәрбиелік, дамытушылық) және оқу бағдарламасында анықталған білім алушылардың оқу іс-әрекетінің нәтижелеріне қойылатын негізгі талаптарға назар аудару ұсынылады¹².

Білім беру үдерісін ұйымдастыру барысында мұғалім оқу пәндері бойынша оқу бағдарламаларының талаптарын басшылыққа алуға міндетті, өйткені оның негізінде ол күнтізбелік-тақырыптық жоспарды құрады және нақты сыныпта оқыту мен тәрбиелеудің нақты жағдайларын ескере отырып, оқу сабақтарының жоспар-конспектісін әзірлейді. Мұғалім қолданатын кез-келген оқу-әдістемелік қамтамасыз ету оқу бағдарламаларында бекітілген білім беру нәтижелеріне қол жеткізуге бағытталуы керек.

Қазақстандағы және шет елдердегі ҚМЖ-ны салыстырмалы түрде талдау отандық сабақ жоспарының үлгісі аз көлемді және тармақтарды қамтитынын көрсетті. Атап айтқанда, онда «педагог рефлексиясы», «оқушылардың алдыңғы білімі», «саралау», «оқыту ортасы», «21 ғасырдағы оқыту» және «үздіксіз және жан-жақты бағалау» сияқты басқа елдер үшін міндетті болып саналатын тармақтар жоқ. Алайда, Қазақстанның ҚМЖ үлгісінде қаралған елдерде жоқ қысқаша тармақтар бар: қатысқандар саны және қатыспағандар саны.

Орта білім беру ұйымдарындағы сабақтарды жоспарлау нормативтік құқықтық актілермен реттеледі:

- «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту, орта, арнаулы, қосымша, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының

¹²<https://adu.by/images/2022/07/imp-MORB-obshchee-srednee-obrazovanie-2022-2023.docx>

педагогтері жүргізу үшін міндетті құжаттардың тізбесін және олардың нысандарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 6 сәуірдегі № 130 бұйрығы;

– «Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің кейбір бұйрықтарына өзгерістер енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2021 жылғы 16 қыркүйектегі № 472 бұйрығы;

- «Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының педагогтері жүргізу үшін міндетті құжаттардың тізбесін және олардың нысандарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 6 сәуірдегі № 130 бұйрығына «Өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 27 тамыздағы № 382 бұйрығы.

Жоғарыда аталған нормативтік құқықтық актілерге сәйкес мұғалімдер сабақты жоспарлау аясында екі құжат әзірлейді:

1. Қысқа мерзімді (сабақ) жоспары
2. Пәндер бойынша орта мерзімді (күнтізбелік-тақырыптық) жоспар.

Екі жоспар да қағаз түрінде де, электронды түрде де жүргізілуі мүмкін (word, pdf).

Қысқа мерзімді (сабақ) жоспар

Барлық оқу пәндерінің мұғалімдері күн сайын кестеге сәйкес қысқа мерзімді сабақ жоспарын жүргізеді. №130 бұйрыққа сәйкес сабақ жоспары келесі міндетті тармақтарды қамтуы керек:

- оқу бағдарламасының бөлімі;
- педагогтің аты-жөні;
- сабақты өткізу күні;
- сыныпта қатысқандардың / қатыспағандардың саны;
- сабақтың тақырыбы;
- оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаттары;
- сабақтың мақсаттары (оқу мақсаттарына сәйкес жасалады);
- сабақтың барысы (сабақтың кезеңі, мұғалім мен оқушылардың іс-әрекеті, бағалау және ресурстар) (11-кесте).

11-кесте. Қазақстандағы ҚМЖ үлгісі

Бөлім:		
Педагогтің тегі, аты, әкесінің аты (болған жағдайда)		
Күні:		
Сынып:	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары		
Сабақтың мақсаты		

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар

Дереккөз: Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 6 сәуірдегі № 130 бұйрығы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020317>

Педагог бекітілген тиісті білім беру деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының талаптары сақталған кезде кәсіптік қызметті ұйымдастырудың тәсілдері мен нысандарын өз еркімен таңдай алады.

Егер сыныпта мүмкіндігі шектеулі оқушылар болса, әдістемелік бірлестіктермен мақұлданған жеке бағдарламаларды бейімдеу және жүзеге асыру бойынша әрекет қарастырылған.

Пәндер бойынша орта мерзімді (күнтізбелік-тақырыптық) жоспар

Педагог оқу жылы басталғанға дейін бір рет пәндер бойынша орта мерзімді (күнтізбелік-тақырыптық) жоспар әзірлейді. №130 бұйрыққа сәйкес орта мерзімді жоспарда тоқсандық бөліктерде мынадай міндетті тармақтар болуы тиіс¹³:

- бөлім/ауыспалы тақырыптар;

¹³<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020317>

- сабақтың тақырыбы;
- оқу мақсаттары;
- сағат саны;
- мерзімі және ескерту (12-кесте).

12-кесте. Қазақстандағы пәндер бойынша орта мерзімді жоспар үлгісі

№р/с	Бөлім/Ауыспалы тақырыптар	Сабақтың тақырыбы	Оқу мақсаттары	Сағат саны	Мерзімі	Ескерту
I тоқсан						
II тоқсан						
III тоқсан						
IV тоқсан						

Дереккөз: Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 6 сәуірдегі № 130 бұйрығы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020317>

Қазақстанның мамандандырылған мектептерінде жоспарлау басқалардан ерекшеленеді және мазмұны жағынан ЭЫДҰ елдеріне жақын. Мәселен, Назарбаев Зияткерлік мектептері (НЗМ) желісінде сабақтарды жоспарлау ұзақ мерзімді (оқу жоспарының элементі ретінде оқу материалының бір жылда өтетін бөлімдерін айқындайды), орта мерзімді (нақты пәнге арналған оқу жоспарлары, оқу пәні бойынша білім беру үдерісін тоқсан бойынша ұйымдастыруға арналған) және сабақтардың қысқа мерзімді жоспарларын қоса алғанда, үш құжаттан тұрады.

Орта және қысқа мерзімді жоспарларда «алдыңғы оқыту» тармағы қарастырылып, онда алдыңғы сабақтарда қалыптасқан оқушылардың білімі мен дағдылары көрсетіледі. Бұл бөлімде мұғалімдер жаңа оқу материалымен танысқанға дейін оқушылардың не білетіні және қандай білімге ие болуы керектігі туралы жазады. Бұл тармақ оқушылардың алдыңғы білімі мен тәжірибесінің маңыздылығын көрсету үшін қажет, өйткені олар оқытудың сабақтастығын қамтамасыз етуге және жаңа дағдылар мен білімді жандандыруға көмектеседі. Осылайша, оқу үдерісі

мен алдыңғы және жаңа сабақтың материалдары арасындағы дәйектілік сақталады. «Кері байланыс» тармағы жоспарлауда, атап айтқанда, сабақтың мақсаттарын құруда үлкен рөл атқарады, өйткені оқушылармен тікелей және жедел жұмыс жасау арқылы мұғалімдер оқушылардың мәселелері мен қиындықтарын бағалап, алдын ала алады. Дәл осы себепті орта мерзімді жоспарлар көбінесе кері байланысты дамытуға бағытталған мақсаттарды көрсетеді.

Бұдан басқа, НЗМ-нің күнтізбелік-тақырыптық жоспарларында бөлімнің және сабақтар топтамасының контексті жазылатын және олардың қазақстандық контексте қалай салыстыруға және пайдалануға болатыны жайлы арнайы тармақ бар.

Сондай-ақ, сабақты жоспарлауда саралау және скаффолдинг (мұғалімдердің қолдау стратегияларын ұсыну тәсілдері, осылайша оқушылар әр сабақта оқу мақсаттарына қол жеткізе алады) сияқты тәсілдерді сипаттайтынын да атап өткен жөн. Оқыту мен сабақты жоспарлаудың мұндай тәсілдері мұғалімдерге пән бойынша жаңа тақырыпты тиімді оқытуға, оқу тапсырмаларын әзірлеуге және сыныптағы жоспарланбаған іс-әрекеттерге дайын болуға көмектеседі.

Осылайша, сабақты жоспарлау кезінде мұғалімдер құрастырған оқу мен оқытудың әртүрлі тәсілдері оларға оқу бағдарламасының мақсаттарына қол жеткізуге ғана емес, сонымен бірге барлық (мықта да, әлсіз де) оқушыларды білім беру үдерісіне тартуға көмектеседі.

Сабақты бірлесіп жоспарлау ерекшеліктері

Тиімді білім беру жүйелері бар көптеген елдер мұғалімдердің жалпы және топтық тәжірибесіне жағдай жасау мүмкіндіктерін ескереді.

Халықаралық тәжірибе көрсеткендей, кейбір елдерде мектеп жүйесі осындай жағдайды құруға бағытталған стратегияларды қамтиды: мектептерде топтар құрылады, онда мұғалімдер бір-бірінің жұмысын үнемі қадағалап, білімдерімен, тәжірибелерімен, әдістемелік материалдарымен және идеяларымен бөліседі. Осылайша, олар оқытудың қандай әдістері жұмыс істейтінін және қайсысын жақсарту немесе өзгерту керек екенін бағалауға және тексеруге мүмкіндік алады.

Мысалы, **Жапонияда** бұл үдеріс «сабақты үйрену» мәдениеті аясында іске асады. Мұғалімдердің бұл жұмысы оқытудың әртүрлі

стратегиялары мен ресурстарын бағалау арқылы бір-бірінің жұмысын бірге жетілдіретін және талдайтын мұғалімдер тобын құру қағидасына негізделген.

Шанхайда (Қытай) дәл осындай тәжірибе бар. Мектеп жүйесі әр мұғалім әр тоқсанда әріптестерінің кем дегенде сегіз сабағына қатысатындай етіп құрылған. Сонымен қатар, мұғалімдер міндетті түрде ашық сабақтар өткізіп, оған мұғалімдердің үлкен тобы қатысуы керек. Мұндай жұмыс тек озық тәжірибені тарату үшін ғана емес, сонымен қатар өз жұмысына қатысты басқа мұғалімдерден кері байланыс алу, мұғалімдердің педагогикалық қызметінің сапасы үшін жауапкершілік деңгейін арттыру үшін тиімді болып саналады (13-кесте).

13-кесте. Шанхай және Жапония: бірлесіп жұмыс істеуге арналған мұғалімдер қауымдастығы

Мұғалімдерге тәжірибе алмасуға, жұмыстың мықты және әлсіз жақтары туралы бір-бірінен білуге, озық тәжірибені бірлесіп дамытуға және таратуға мүмкіндік беріледі

<p>Әріптестерінің жұмысымен танысу. Шанхайдағы барлық мұғалімдерден әр жартыжылдықта әріптестерінің кем дегенде 8 сабағына қатысуды талап етеді. Мұғалімдер қатысқан сабақтарды талдап, әріптестеріне оқыту сапасын арттыруға көмектесуі керек</p>	<p>Сабақтарды зерттеу. Жапонияда да, Шанхайда да мұғалімдер үлгілі сабақтар әзірлеу үшін топтарға жиналады. Бұл ретте әрбір мұғалім өз әріптестерінің көмегімен өз тәжірибесін терең түрде талдауы тиіс. Үлгілі сабақтар бейнежазбаға жазылады және мектептер арқылы таратылады</p>	<p>Сабақтарды көрсету. Мұғалімдер әріптестерінің үлкен топтарына озық тәжірибелерін көрсетеді, содан кейін кері байланыс негізінде талқылау жүргізеді. Сәтті сабақтар әр мұғалімге шеберлік үлгілерін беру, оның дамуын ынталандыру және мұғалім өз жұмысының сапасы үшін жауапкершілікті сезінетіндей жағдай жасау үшін қолданылады</p>
---	--	---

Дереккөз: Barber, M., & Mona, M. (2008). Consistently high performance: Lessons from the world's top performing school systems McKinseyCompany. 2007.

Финляндияда мұғалімдерге мектеп бағдарламасын бірлесіп жоспарлау және әзірлеу үшін апта сайын бос уақыт беріледі. Жалпыұлттық мектеп бағдарламасы тек оқу нәтижелеріне қойылатын жалпы талаптарды анықтайды. Осылайша, мұғалімдер өз мектебіне сәйкес келетін бағдарламаны, сабақ жоспарларын және педагогикалық стратегияларды әзірлеу үшін бірлесіп жұмыс істейді. Сонымен қатар, Финляндияның білім беру жүйесінде барлық деңгейлерде, соның ішінде бір муниципалды аймақта орналасқан мектептерде бірлесіп жұмыс істеу тәжірибесі мен дағдысы барлық жағынан ынталандырылады.

Бостонда (АҚШ) мұғалімдердің сабақ кестесі параллель сыныптарда бір пәнді оқытатын барлық мұғалімдердің бір уақытта бос сабақтары болатындай етіп арнайы жасалады. «Терезелер (окна)» деп те аталатын мұндай сабақтар мұғалімдерге бірге жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Бұл «терезелер» білім алушылардың бағалауына негізделген педагогикалық қызметті бірлесіп жоспарлау және талдау жүргізілетін кездесулер болып табылады.

Атап айтарлығы, мұндай кездесулер мектеп директорының немесе тәжірибелі мұғалім-тәлімгерлердің басшылығымен өткізіледі. Білім алушылардың үлгерімі туралы деректер мектеп мұғалімдерінің педагогикалық тәжірибесінің ерекшеліктері мен қиындықтарын анықтауға бағытталған талқылау үшін бастапқы нүкте ретінде пайдаланылады. Мұғалімнің қызметі білім алушылардың оқу нәтижелеріне әсер ететіндіктен, мұндай кездесулер мұғалімдер арасындағы пікір алмасуды, содан кейін сабақтар мен оқыту стратегияларын бірлесіп жоспарлауды да қарастырады (4-сурет).

4-сурет. Бостон: жалпы бірлескен жоспарлау уақыты

Пікірталас мүмкіндіктерін құру	<ul style="list-style-type: none">• Кесте параллель сыныптарда бір пәнді оқытатын барлық мұғалімдердің сабақтар арасында бір уақытта «терезелері», яғни барлығы бос болатындай етіп жасалады. «Терезелер» сабақтарды бірлесіп жоспарлау үшін қолданылады
Кездесулердің тиімділігіне қол жеткізу	<ul style="list-style-type: none">• Талқылау әр мұғалімнің жұмысындағы мықты және әлсіз жақтарын анықтау үшін оқушылардың үлгерімі туралы деректерді пайдалана отырып, нақты фактілерге негізделген• Мұндай деректерді пайдалану жалпы жауапкершілік атмосферасын тудырады және нәтижелердің жақсаруына әкеледі• Отырыстар мектеп директорының немесе әдістемелік бірлестіктердің көмегімен өткізіледі
Жеке жұмыстан топта жұмыс істеуге дейін	<ul style="list-style-type: none">• Мұғалімдер бір-бірінің жұмысын бақылауға көбірек уақыт жұмсайды. Кейбір мектептерде мұғалімдер бір-бірінің тәжірибесін үнемі қадағалап отыратындай арнайы сыныптар ұйымдастырылған

Дереккөз: сұхбат, Boston Public Schools, McKinsey.

Кейбір елдерде тәлімгерлік жүйесі тек практикант-студенттерге ғана емес, мектепте жұмыс істейтін мұғалімдер арасында да жүргізіледі. Осылайша, сарапшы мұғалімдер басқа мұғалімдердің сабақтарына қатысады, мұғаліммен өз ойларымен, ұсыныстарымен бөліседі, сабақтарды бақылайды және мұғаліммен бірге оқуды жақсарту мүмкіндіктерін қарастырады.

Англияда оқытуда жақсы және жоғары нәтижелерге қол жеткізген тәжірибелі мұғалімдерге жоспарлау мен оқытуға қатысты кез келген мәселелерді шешуге байланысты әріптестеріне көмектесу үшін жұмыста толық емес жүктеме беріледі. Сол сияқты, Чикаго мен Бостон сияқты АҚШ-тың кейбір қалаларында тәлімгер мұғалімдер жас мұғалімдерге

білім беру және оқу мақсаттары мен міндеттеріне жету туралы білімдерін жетілдіру үшін бекітіледі (*Муршед және Барбер, 2008*).

Осылайша, тиімді білім беру жүйелері бар елдерде мұғалімдердің бір-бірінен үйренуі үшін жағдай жасау мүмкіндіктері ескеріледі. Дүние жүзіндегі тәжірибе көрсеткендей, мұғалімдер негізінен өз бетінше, жалғыз жұмыс істейді. Бірақ бірқатар табысты жүйелерде, әсіресе Қытайда (Шанхай), Жапонияда және Финляндияда мұғалімдер сабақтарды бірлесіп жоспарлайды, бір-бірінен сабақ алады және бір-біріне оқытудың тиімділігін арттыруға көмектеседі.

Сонымен қатар, мектептерде мұғалімдерге бірлесіп жұмыс істеуге, сабақтарды бірлесіп жоспарлауға, педагогикалық мәселелер туралы пікір алмасуға және өзара тәлімгерлік жүргізуге мүмкіндік беретін орта құрылды. Осылайша, осындай мұғалімдердің өзара қолдауы мектептегі білім берудің қалыпты және тұрақты сипаттамаларына айналуы керек (*Муршед және Барбер, 2008*).

Бірлескен жоспарлау стандартты тәжірибе болып саналатын басқа елдермен салыстырғанда **Қазақстанда** мұндай тәжірибе негізінен Lesson Study (Сабақты зерттеу) тәсілі шеңберінде жүргізіледі. Бұл тәсілдің мақсаты - оқыту әдістемесін жетілдіру және білім алушылардың деңгейі мен оқу нәтижелерін арттыру болып табылады (*Загитова, 2016*). Lesson Study-дің негізгі міндеттеріне қол жеткізу үшін мұғалімдер сабақтарды бірлесіп әзірлейді, сабақты бақылайды және талдайды, осылайша мұғалімдер оқыту мен білім беру туралы түсініктері мен білімдерін бірге қалыптастырады және дамытады (*Дадли, 2013, 3-бет*).

Сонымен қатар, Lesson Study – бұл кем дегенде үш сабақты қамтитын және тәжірибелі де, жаңадан келген де мұғалімдерді жетілдіруге ықпал ететін айналым болып табылады. *Дадли (2013)* атап өткендей, оқыту сапасын жақсартудың бұл бірлескен тәсілі әсіресе жас мұғалімдер үшін үлкен маңызға ие, өйткені тәжірибелі әріптестерімен бірлесіп жоспарлауға қатысу арқылы олар сабақтарды бақылауға және оқу тәжірибесін жинауға мүмкіндік алады (14-бет).

Lesson Study бірнеше маңызды кезеңдер арқылы жүзеге асырылады. Lesson Study - дегі басты ереже – ол бір-бірін құрметтеу және барлық мұғалімдердің тең мәртебесінің болуын қамтамасыз ету. Сондай-ақ, мұғалімдер оқытудың ең жақсы әдістері мен тәсілдерін тиімді

түрде табуға көмектесетін сұрақтарды қолданады. Мысалы, *Загитованың (2016)* зерттеуіндегі мұғалімдер «Мәселені шешудің жолдарын қалай табуға болады?» және «Бұл үшін не істеуіміз керек?» (94-бет) деген сияқты сұрақтардың жауаптарын іздеген болатын.

Токтарова және Саден (2018) Lesson Study тәсілін жүзеге асыру тәжірибесімен бөлісіп, сабақты зерттеу үдерісінде фокус-топтардың қызметін кезең-кезеңімен сипаттады:

- **1-қадам.** Сертификатталған мұғалімдердің шығармашылық тобының Lesson Study кестесін анықтауы.

- **2-қадам.** Фокус-топтарды қалыптастыру, мұнда әр топқа модератор қызметін атқаратын сертификатталған мұғалім қатысуы керек. Бірақ соған қарамастан, барлық топтар сенімді қарым-қатынас қағидасы бойынша жұмыс істейді және барлық қатысушылардың мәртебесі бірдей болуы керек.

- **3-қадам.** Зерттеу тақырыбын, пәндік саланың мақсаттары мен міндеттерін, сондай-ақ күтілетін нәтижелерді анықтау. Зерттеу тақырыбының анықтамасы зерттеу барысында мұғалімдер жұмыс істейтін анықталған мәселеге байланысты болады. Осы кезеңде *Токтарова және Саден (2018)* тиімді өзара әрекеттесу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған келесі міндеттерді анықтады:

- *тәжірибені жақсарту және оқушылардың оқытудағы қиындықтар мен мәселелерін іштей көру мүмкіндігі болуы үшін мұғалімдерді зерттеу жұмыстарына тарту;*

- *мұғалімдердің бірлесіп жұмыс істеуіне, белгілі бір мәселенің тәжірибесімен, білімімен және көзқарасымен алмасуына жағдай жасау. Осылайша, мұғалімдер сабақты сырттан көруге және басқа мұғалімдердің пікірлерін білуге мүмкіндік алады.*

Күтілетін нәтижелер:

- *Оқу мен оқыту тәжірибесін жақсарту үшін тиімді өзара іс-қимыл дағдыларын қалыптастыру;*

- *Lesson Study тәсілімен топта жұмыс істейтін тұрақты шығармашылық топ құру;*

- *Зерттеу қызметіне тарту арқылы педагогтердің кәсіби деңгейін арттыру.*

- **4-қадам.** Lesson Study сабақтарын бірлесіп жоспарлау зерттеуді

жүргізудің маңызды кезеңдерінің бірі болып табылады. Мұғалімдер әртүрлі оқыту стратегияларын басшылыққа ала отырып, сабақ жоспарларын жасайды (жағдаяттық және сараланған тапсырмаларды қолдану, эксперименттік және кооперативті оқыту және т.б.). Осы стратегиялардың барлығы білім алушылардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Сондай-ақ, мұғалімдер оқушылармен жұмыс істеудің әртүрлі нысандарын қолданады: топтарда жұмыс істеу (шағын топтарда, жұпта) және жеке жұмыс. Осылайша, мұғалімдердің бірлескен жоспарлау тәжірибесі оларға әр оқушының күтілетін әсерін анықтауға көмектеседі. Сонымен қатар, бірлескен жоспарлау кезеңінде мұғалімдер әріптестерімен тиімді қарым-қатынас және ынтымақтастық дағдыларын қалыптастырады.

- **5-қадам.** Мұнда мұғалімдердің негізгі міндеті – С оқушысына В деңгейіне, В оқушысына А деңгейіне көтерілуге көмектесу, ал А оқушысы сол сатыда қалмай әрі қарай дамуы керек.

- **6-қадам.** Сабақтарды бақылау және талқылау. Бұл кезең дәстүрлі түрде өтеді, яғни бақылау кезінде барлық назар оқушының емес, мұғалімнің қызметіне бағытталған. Бұл кезең мұғалімдерге өздерінің педагогикалық қызметін дамытуға және кері байланыс алуға көмектеседі. Сабақты бақылайтын мұғалімдер үшін бұл әр сабақты талқылау нәтижесінде рефлексия және талдау дағдыларын дамытудың жақсы мүмкіндігі болып табылады. Сонымен қатар, мұғалімдер өз білімдерін жетілдіреді, сабақты бірлесіп зерттеуді үйренеді және мықты, орташа және әлсіз оқушы үшін бағалау өлшемшарттарын жасай алады.

- **7-қадам.** Бұл кезеңнің басты міндеті зерттелетін білім алушылармен сауалнама жүргізу болып табылады, оны жүргізу үшін оларға бақылаушылардың бірлескен талқылауы барысында анықталған сұрақтар ұсынылады. Оқушылардың қиындықтарын анықтауға арналған сұрақтар:

- *Сабақта саған ең қатты не ұнады?*
- *Сен нені үйрендің?*
- *Сабақтың қай кезеңі саған ұнады?*
- *Егер бұл сабақ басқа сыныпта өткізілсе, сен нені өзгертер едің?*

- **8-11 - қадам.** Зерттелген 3 сабақтың нәтижелерін анықтау. Бұл

кезең білім алушыларды оқытуда мұғалімді оқытудың жағымды жақтарын анықтауды, зерттеу сабақтарын және білім алушылардың есте сақтау қабілеті мен ойлауын дамытуға бағытталған дайын тапсырмаларды талдауды қамтиды.

- **12-қадам.** Lesson Study материалдарын әріптестеріне таныстыру. Сабақ аяқталғаннан кейін әр топ зерттеу туралы рефлексивті есеп береді. Осылайша, есептер мен материалдарды ұсыну басқа мұғалімдерге зерттеу сабағын өткізудегі жетістіктер мен тәжірибелер туралы білуге көмектеседі, сонымен қатар «мұғалімдер арасындағы кең диалогқа ықпал етеді, алқалық мәдениет пен кәсіби дамуды тәрбиелейді» (*Токтарова және Саден, 2018, 76-бет*).

Осылайша, Lesson Study әдісі сабақты бірлесіп жоспарлау, оқыту, бақылау және талдау арқылы оқу мен оқытудың тиімділігін арттырады, мұғалімдердің педагогикалық дағдылары мен тәсілдерін дамытуға ықпал етеді. Сонымен қатар, мұғалімдер рефлексивті тәжірибені тиімді қолдана бастайды, оқытудың сапасын қарастырады және өз тәжірибелерін жақсартуға үлкен қызығушылық танытады (*Айдарханова және Ныгметова, 2018, 30-бет*).

Мұғалімдердің сабақты жоспарлауға бөлетін уақыты

ЭЫДҰ (2021) мәліметтері бойынша, мұғалімдер сыныптан тыс уақытта орындауы керек барлық тапсырмалардың ішінде сабақтарды дайындау және жоспарлау ең көп уақытты алады. Сондай-ақ бұл сапалы оқытудың негізгі шарты болып табылады. Мұғалімдер кәсіби шығармашыл мамандар болғандықтан, олардың қызметі оқушыларды дамытуға және сабаққа белсенді қатысуға бағытталған тиімді сабақтарды әзірлеуді қамтуы керек.

TALIS-2018 оқыту және білім беру мәселелері бойынша мұғалімдер корпусының халықаралық зерттеуі мұғалімдердің сабақты дайындауға қанша уақыт жұмсайтынына және оның оқу сапасына қалай әсер ететініне қатысты маңызды нәтижелерді анықтады.

Осылайша, ЭЫДҰ елдерінде мұғалімдер өткен апта ішінде сабақтарын дайындауға және жоспарлауға 6,7 сағат жұмсайтыны белгілі болды. Атап айтқанда, орташа көрсеткіштер Түркияда шамамен 3-4 сағаттан Колумбияда, Словенияда және Жапонияда 8 сағаттан астам уақытқа дейін әртүрлі болып шықты. Сондай-ақ, көптеген елдерде бұл орташа мәндер 5-6 сағаттық интервалмен айтарлықтай ерекшеленді.

Бұл зерттеу көрсеткендей, егер мұғалімдердің төрттен бір бөлігі сабақтарды дайындауға және жоспарлауға орта есеппен 3 сағат немесе одан да аз уақыт жұмсаса, қалған төрттен бір бөлігі 9 сағат немесе одан да көп уақыт жұмсайды. Сонымен қатар, мұндай ерекшеліктер әртүрлі пәндер мен сыныптар бойынша дайындық уақытының айырмашылығын көрсетуі мүмкін. Сондай-ақ, зерттеу нәтижелері мұғалімдерге әртүрлі сабақтар дайындап, оларды жоспарлауға әртүрлі күш салу керек екенін көрсетуі мүмкін. Мұғалімдердің сабақтарды жоспарлау және дайындау бойынша жұмыс уақыты мемлекетішілік білім беру стандарттары мен нормативтерін ескере отырып әртүрлі болуы мүмкін.

ЭЫДҰ елдері мұғалімдерінің жалпы жұмыс және оқытушылық уақыттың ұлғаюына қарамастан, олардың сабақтарды жоспарлауға және дайындауға жұмсаған сағаттары орта есеппен 2013-2018 жылдар аралығында қысқарған (ЭЫДҰ, 2021). TALIS-2018 соңғы есебіне сәйкес, егер сабаққа дайындық жас факторына байланысты тиімдірек болса, мұндай көрсеткіш алаңдаушылық туғызбайды. Тәжірибелі мұғалімдер сабақтарын жоспарлауға аз уақыт жұмсайтын болғандықтан,

мұғалімдердің тәжірибесі мен жасы сабаққа дайындықтың орташа уақытының қысқаруына әсер етуі мүмкін.

Сондай-ақ, технологияның таралуы сияқты әлемдік өзгерістер де орташа уақыттың қысқаруында үлкен рөл атқарды, өйткені ол мұғалімдердің сабақты жоспарлау материалдары мен идеяларымен алмасу ынтымақтастығын нығайтуға ықпал етті.

Дегенмен, жоспарлау уақытының қысқаруы мұғалімдерді сабаққа дайындалу уақытын қысқартуға мәжбүр еткен басқа алаңдатарлық факторлармен байланысты болуының ықтималдылығын да ескеру қажет. Мысалы, мұндай факторлар оқу жүктемесінің артуына және сабақты жоспарлауға уақыттың жетіспеуіне байланысты болуы мүмкін (ЭЫДҰ, 2021). ЭЫДҰ сарапшыларының пікірінше, осы факторлардың қайсысы жоспарлау уақытын қысқартуға ықпал еткенін анықтау өте қиын, өйткені бұл жоғарыда аталған барлық факторлардың жиынтығы болуы мүмкін.

Жалпы, оқыту уақыты мен сабаққа дайындық арасындағы дұрыс тепе-теңдікті табу маңызды мәселе болып саналады. Мұғалімдердің тәжірибесі дәлелдегендей, білім берудің тиімділігі бұл тепе-теңдікті анықтайтын жалғыз фактор емес (ЭЫДҰ, 2019). Мұны мұғалімдердің тәжірибесі мен уақытына ресурстар мен материалдардың жетіспеушілігі, топтық әңгімелердің рөлі және әртүрлі контекстік факторлар сияқты маңызды кедергілер әсер ететіндігімен түсіндіруге болады. Мұқият дайындық сабақтың сапасын арттыруы мүмкін, бірақ сонымен бірге оқудағы әртүрлі белгісіздіктер сабақты жоспарлаудың тиімділігін шектейтінін ескерген жөн.

Мұғалімдерге сабақтарды дайындауға және жоспарлауға қосымша уақыт беретін әртүрлі стратегиялар бар. Мысалы, ЭЫДҰ мұғалімдерге қосымша қызметпен жүктемей, сабаққа дайындықтың негізгі міндеттеріне ғана назар аударуға мүмкіндік беруді ұсынады.

ЭЫДҰ-ның кейбір елдерінде мұғалімдердің сағаттары бірдей болғанымен, сабаққа дайындық уақыты белгілі бір елдің ішкі және сыртқы факторларына байланысты әртүрлі болуы мүмкін. Мысалы, Словениядағы мұғалімдердің сабаққа дайындалу уақыты Испаниядағы мұғалімдерге қарағанда көбірек, дегенмен екі елде де мұғалімдердің сабақ беру сағаттары бірдей. Сол сияқты, Жапонияда мұғалімдердің

Нидерландыдағы әріптестеріне қарағанда сабақтарды дайындауға және жоспарлауға уақыты көбірек (ЭЫДҰ, 2021).

Сонымен қатар мұғалімдердің сабақтарын дайындауға және жоспарлауға жұмсалатын жалпы уақыты әртүрлі факторларға байланысты өзгереді. Мысалы, ойлау мен дамудың әртүрлі деңгейлері, сондай-ақ әртүрлі оқу үлгерімі бар оқушылар оқытуға сараланған тәсілді қажет етуі мүмкін, ал ол мұқият дайындықты талап етеді (Sellen, 2016). Сондықтан да тәжірибелі мұғалімдерге қарағанда жаңадан келген мұғалімдерге белгіленген міндетті стандартқа сәйкес жоспарларды дайындау және әзірлеу үшін көбірек уақыт қажет болуы мүмкін.

Жаңа мемлекеттік стандарттардың, бағдарламалар мен реформалардың енгізілуі де сабақтарды дайындауға және жоспарлауға көп уақытты қажет етеді, өйткені мұғалімдерге білім беру мазмұнындағы өзгерістерге бейімделуге уақыт керек (ЭЫДҰ, 2021). Сондықтан мұғалімдерге оқу тиімділігін арттыруға бағытталған жаңа өзгерістерге бейімделу және дайындалу үшін жеткілікті уақыт берілуі керек.

ЭЫДҰ елдерімен салыстырғанда Қазақстанның мұғалімдері сабақтарды жоспарлауға және дайындауға көбірек уақыт жұмсайды (Қазақстан – 9,5 сағат, ЭЫДҰ – 6,7 сағат, айырмашылығы – 2,8 сағат). Бұл қызмет түрі мұғалімдерге оқытудан кейінгі ең үлкен жүктемені білдіреді (14-кесте).

14-кесте. TALIS-2018 қорытындысы бойынша бір аптаның астрономиялық сағаттарын толық мөлшерлеменен жұмыс істейтін мұғалімдердің қызмет түрлері бойынша бөлу

№	Іс-әрекет түрі	Қазақстан	ЭЫДҰ	ЭЫДҰ мен ҚР арасындағы айырмашылық
1	Сабақ беру	15,9	21,7	+5,8
2	Жеке жоспарлау немесе сабаққа дайындық	9,5	6,7	-2,8
3	Білім алушылардың жұмысын тексеру/бағалау	5,0	4,4	-0,6
4	Топтық жұмыс және мектеп ішіндегі әріптестермен байланыс	4,3	2,8	-1,5

5	Білім алушыларға кеңес беру	3,6	2,3	-1,3
6	Жалпы әкімшілік жұмыс	3,3	2,8	-0,5
7	Кәсіби даму бойынша іс-шаралар	3,2	1,7	-1,5
8	Мектептен тыс іс-шараларға қатысу	3,0	1,8	-1,2
9	Ата-аналармен немесе қамқоршылармен байланыс және ынтымақтастық	2,6	1,5	-1,1
10	Мектепті басқаруға қатысу	2,4	1,5	-0,9
11	Басқа қызмет түрлері	2,2	2,0	-0,2

Дереккөз: TALIS-2018 Халықаралық мәліметтер базасын талдау

Сабақты жоспарлауға қатысты білім алушылар, педагогтер мен мектеп басшылары арасындағы сауалнаманың нәтижелері

ҚЫСҚАША МАЗМҰНЫ

- Педагогтер қысқа мерзімді сабақ жоспарын (ҚМЖ) әзірлеуді оң бағалайды: олардың пікірінше, сабақ жоспары сабақтың мақсатын толық көлемде ашуға, сабақтың барысын бақылауға, бөлінген уақытты тиімді пайдалануға және білім алушылардың іс-әрекеттерін жоспарлауға мүмкіндік береді.

- Мұғалімдердің шамамен 40% - ы сабақты жоспарлау кезінде ешқандай қиындық кездестірмейді. Дегенмен, сауалнамаға қатысқан әрбір бесінші мұғалім оқу бағдарламасының мақсаттарына сүйене отырып, сабақтың мақсаттарын тұжырымдау қиын деп жауап берді. Бұл нәтижелер мұғалімдердің сабақта мақсат қою дағдыларын күшейту және оқытылатын пән бойынша оқу бағдарламасының мазмұнымен жұмыс істеу қажеттілігін көрсетеді, өйткені сабақтың мақсаты кез-келген сабақтың негізгі жүйе құрайтын маңызды элементі болып табылады. Оқушылардың білім беру қызметінің тиімділігі көбінесе сабақтың дұрыс жасалған мақсатына байланысты болады.

- Сауалнамаға қатысушылар сабақтың келесі кезеңдерін жоспарлаудағы қиындықтарды атап өтті: оқушыларды оқу іс-әрекетіне ынталандыру (16,5%), мәселені шешу жолдарын іздеу, мәселені шешу (14%), сараланған тәсілді ескере отырып, әр түрлі деңгейдегі үй тапсырмаларын жоспарлау (13,4%) және оқушылардың білімін бағалау (13%).

- Оқушыларды оқыту тілі тұрғысынан қарағанда, оқу бағдарламасының мақсаттарынан сабақ мақсатын тұжырымдау және оқушылардың білімін бағалауды жоспарлауда қиындықтарды кездестірген мұғалімдердің үлесі орыс тіліне қарағанда қазақ тілінде оқытатын балаларды оқытуда (тиісінше 26,4% және 15,2%) едәуір жоғары екені анықталды.

- Мұғалімдердің біліктілік санаты неғұрлым жоғары болса, соғұрлым олар сабақтың әртүрлі кезеңдерін жоспарлауда қиындықтар кездестірмейді. Осылайша, сауалнамаға қатысқан әрбір екінші педагог-шебер қиындықтар жоқ деп жауап берсе, педагогтер мен педагог-тағыламдамашылардың әрбір үшінші бөлігі ғана осылай жауап берді.

- Әрбір бесінші мұғалім сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізуде қиындықтарға тап болады. Сонымен қатар, мектеп оқушыларының оқыту тілі (қазақ/орыс) бөлінісінде оқушыларды қазақ тілінде оқытатын мұғалімдер

арасында өзіндік рефлексия жүргізудегі қиындықтар туралы жауап берген мұғалімдер екі есе көп (тиісінше 25,7% және 13,9%).

- Сауалнама нәтижелері бойынша, сабақтарды жоспарлаудың айқын маңыздылығына қарамастан, мұғалімдер қысқа және орта мерзімді сабақ жоспарларын сапалы әзірлеуге мұғалімдердің басқа оқу-тәрбие міндеттерімен жүктелуі, оқу бағдарламаларының мазмұнын жеткіліксіз меңгеруі (негізінен кәсіби тәжірибесі аз мұғалімдер арасында), оқу бағдарламаларының мазмұнындағы мақсаттарының оқулықтарда толық көрсетілмеуі сияқты және т.б. факторлар кедергі келтіретіні туралы айтты. Олардың пікірінше, бұл факторлар мұғалімдердің уәждемесіне теріс әсер етеді және ол мұғалімдердің жеке ҚМЖ құру барысында академиялық адалдық қағидаларын ұстанбау қаупіне әкеледі. Ал бұл өз кезегінде сабақты ұйымдастыру мен өткізу сапасына теріс әсер етеді.

- Сабақты жоспарлау үдерістерін жетілдіру бойынша ұсыныстар:

- мұғалімдерді біліктілікті арттыру курстарымен және сабақтың әртүрлі кезеңдерін жоспарлау бойынша басқа да әдістемелік қолдаумен қамтуды арттыру. Курстардың өзекті бағыттары: оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақ мақсаттарына түрлендіру, жиынтық бағалау үшін тапсырмаларды әзірлеу, жоғары ойлау дағдыларын өлшеуге тапсырмаларды әзірлеу, бағалау дағдыларын дамыту және т. б. Осы жұмыс шеңберінде жұмыс тәжірибесі аз мұғалімдерге және қазақ тілінде оқытатын сыныптарда сабақ беретін мұғалімдерге ерекше назар аудару маңызды;

- тәжірибелі мұғалімдердің пәндер мен сыныптар бойынша сабақ жоспарларының үлгілерінің санын көбейту. Бұл жас мұғалімдерге сабақтарды қалай тиімді жоспарлау керектігін жақсы түсінуге мүмкіндік береді. Осы ретте академиялық адалдық қағидаларын сақтаудың маңыздылығын атап өткен жөн. Ол үшін мектептерде сабақты жоспарлау үдерісінің ашықтығын қамтамасыз ету маңызды: мұғалімдер сабақ жоспарларының үлгілерін пайдаланудың орнына оларды бейімдеп, өздерінің жеке жоспарларын әзірлеу кезінде оларға сүйенуі керек;

- бекітілген ҚМЖ үлгісінің құрылымын жетілдіру және оңтайландыру бөлігінде сауалнамаға қатысқан мұғалімдер бірқатар идеяларды ұсынды, мысалы: 1) сабақ жоспарын әзірлеу кезінде мұғалімдерге академиялық еркіндік беру; 2) «педагогтың әрекеті» және «оқушының әрекеті» тармақтарының біреуін алып тастау немесе оларды сыныптағы жалпы іс-әрекетті ашатын бір тармаққа ауыстыру. 3) жоспар үлгісіне «ЕББҚ бар оқушылардың іс-әрекеттері» қосымша бағанын қосу;

- қосымша оқу-әдістемелік материалдарын, мысалы, пәндер бойынша бағалаудың мұғалімдерге арналған нұсқаулықтарын, жоғары ойлау дағдыларын бағалауға арналған тапсырмалардың, функционалдық сауаттылық пен ЕББҚ бар

балаларға арналған тапсырмалардың үлгілерін және т. б. әзірлеу арқылы мұғалімдердің жүктемесін азайту.

Сауалнама туралы жалпы ақпарат

Мұғалімдердің сабақты жоспарлауға кететін уақыт шығындарының себептерін және сабақты жоспарлаудың тиімділігіне әсер ететін факторларды анықтау үшін Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы жалпы білім беретін мектептердің мұғалімдері арасында сауалнама жүргізді.

Зерттеу екі кезеңді қамтыды: сауалнама және фокус-топтық пікірталастар.

Сауалнама

Сауалнамамен 300 мектептен 685 педагог қамтылды. Сауалнамаға қатысу үшін елдің географиялық және әкімшілік бөлінісін ескере отырып, барлық өңірлер іріктелді. Сауалнама үшін барлығы 17 өңір және Республикалық маңызы бар үш қала: Астана, Алматы және Шымкент қалалары іріктелді. Барлық мектептердің іріктемеге түсу мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін Ұлттық білім беру дерекқорындағы мектептердің бар тізімінен кездейсоқ іріктеу қағидасы қолданылды. Әрі қарай, кездейсоқ сандар генераторының көмегімен еліміздің әр аймағындағы білім беру ұйымдарының тізімі бойынша зерттеуге қатысу үшін мектептер таңдалды. Осылайша, 20 облыстан және Республикалық маңызы бар қалалардан барлығы 300 мектеп іріктелді: әр өңірден 15 мектеп, қалалық және ауылдық жерлерден тиісінше 7-8 мектеп қатысты.

Сауалнамаларда келесі сұрақтар қарастырылды:

➤ Сабақты жоспарлаудың төмендегі кезеңдерінің қайсысы бойынша сізде қиындық туындайды: оқу бағдарламасының мақсаттарынан сабақ мақсатын тұжырымдау / оқушыларды оқу іс-әрекетіне ынталандыру / оқушылардың білімін өзектендіру (өткен материалды қайталау) / мақсат қою, сабақтың басында сұрақ қою / мәселе қою / мәселені шешу жолдарын табу, мәселені шешу / мәселені шешуді тексеру және білімді бекіту / оқушылардың өзіндік жұмысы / әртүрлі деңгейдегі үй тапсырмасы / оқушылардың білімін бағалау (мұғалімнің бағалауы, өзін - өзі бағалау және өзара бағалау) / оқушылардың сабақтағы рефлексиясы?

➤ Сабақ жоспарын құрудың қандай пайдасын көресіз? (сабақтың мақсатын толық ашуға / сабақтың барысын бақылауға / сабақ барысында оқушылардың іс-әрекеттерін жоспарлауға / сабаққа бөлінген уақытты тиімді пайдалануға / сабақта күтпеген жағдайларды болдырмауға / өзімнің кәсіби өсуімді бақылауға мүмкіндік береді / пайдасын көрмеймін, бірақ міндетті құжаттар тізіміне кіретіндіктен оны жасаймын / пайдасын көрмеймін және сабақ жоспарын жасамаймын).

➤ Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет пе (оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақтың мақсаттарына түрлендіру / сабақтың басында сұрақ немесе мәселе қою / тапсырмаларды әзірлеу / бағалауды ұйымдастыру / сабақтың әртүрлі кезеңдерінде білім алушылар арасында рефлексия ұйымдастыру / сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу)?

Сауалнама сұрақтары жабық және ашық түрде болды. Сауалнама екі тілде жүргізілді: қазақ және орыс.

Фокус-топтық пікірталастар

Фокус-топтық пікірталастар республиканың 10 мектебінен 55 педагог арасында өткізілді. Фокус-топтық пікірталастың сұрақтары сабақты жоспарлаудағы негізгі қиындықтарды анықтауға, сауалнама нәтижелеріне әсер ететін факторларды талқылауға, сондай-ақ сабақты жоспарлау бөлігінде мектептердегі табысты кейстерді жинауға бағытталған.

Атап айтқанда, фокус-топтық пікірталастарға арналған нұсқаулық келесі сұрақтарды қамтыды:

➤ Сіздің мектепте сабақты жоспарлау үдерісі қалай ұйымдастырылған?

➤ Сабақты жоспарлау кезінде Сізде қандай қиындықтар туындайды?

➤ Сіздің мектебіңізде сабақты бірлесіп жоспарлау тәжірибесі жүзеге асырыла ма? Бұл тәжірибені қалай бағалайсыз?

➤ Сабақты жоспарлау бөлігі бойынша жас мұғалімдердің дағдылары мен дайындығын қалай бағалайсыз?

➤ Сабақты жоспарлауда әдістемелік семинарлар, біліктілікті арттыру курстары және басқа да осындай іс-шаралар қандай рөл

атқарады? Сіз оларды қалай жетілдіргіңіз келеді? Алған білімдерін оқыту тәжірибесінде толық қолдануға кедергі келтіретін факторлар бар ма?

➤ Сізге сабақты жоспарлау бөлігінде қандай қосымша әдістемелік қолдау қажет?

➤ Сіздің ойыңызша, сабақты жоспарлаудың нормативтік-құқықтық қолдауы қаншалықты тиімді (атап айтқанда, 130-бұйрық)?

➤ Мұғалімдер көбінесе күнтізбелік-тақырыптық (КТП) және қысқа мерзімді сабақ жоспарынан (ҚМЖ) алшақтайды ма? Олай болса, бұл немен байланысты? Бұл мәселені қалай шешуге болады?

Фокус-топтық пікірталастар екі тілде жүргізілді: қазақ және орыс тілдерінде. Сауалнама да, фокус-топтық пікірталастар да жасырын түрде жүргізілді.

Сауалнаманың жалпы нәтижелері

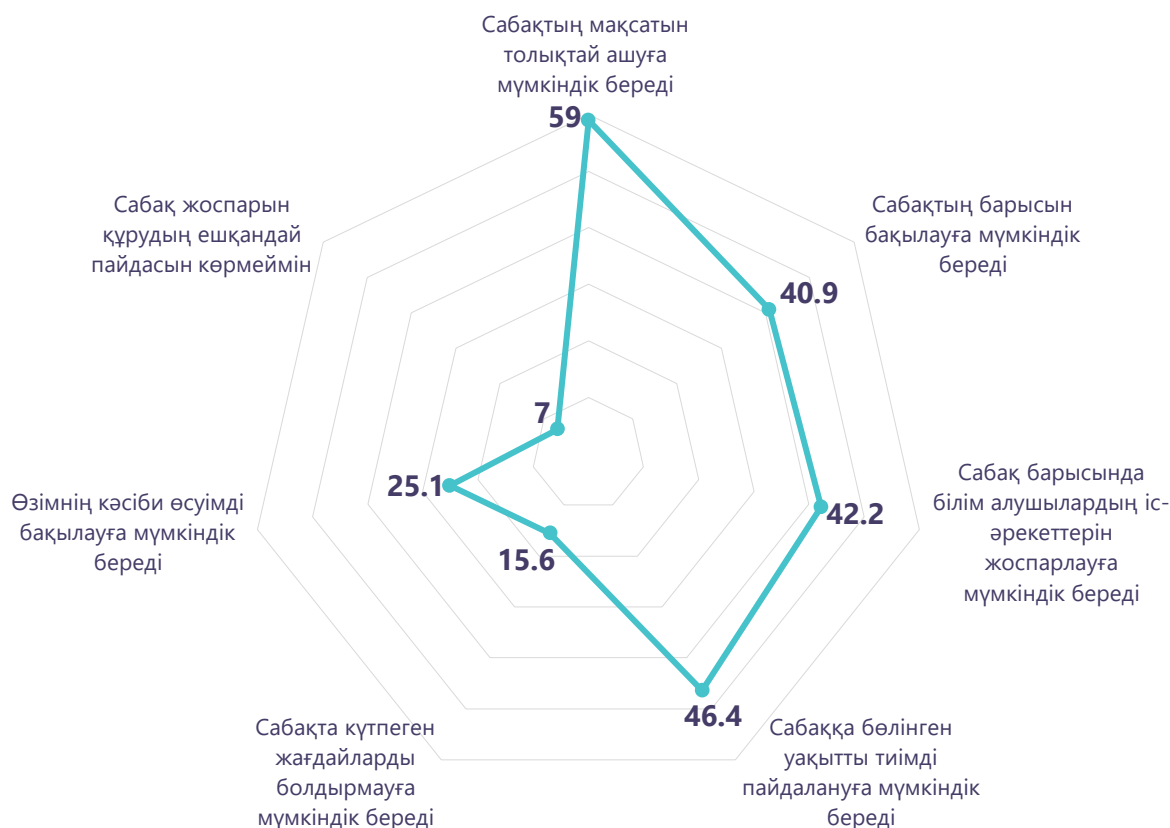
Сабақ жоспарын құрудың пайдасы

Сауалнамаға қатысқан мұғалімдердің көпшілігі сабақ жоспарын (ҚМЖ) жасаудан айтарлықтай пайда көреді. Олардың пікірінше, ҚМЖ сабақтың мақсатын толық көлемде ашуға (59%), сабақтың барысын бақылауға (40,9%), сабаққа бөлінген уақытты тиімді пайдалануға (46,4%) және сабақ барысында білім алушылардың іс-әрекеттерін жоспарлауға (42,2%) мүмкіндік береді.

Сондай-ақ, мұғалімдердің төрттен бір бөлігі сабақ жоспары олардың кәсіби өсуін бақылауға көмектесетінін атап өтті. Мұғалімдердің аз пайызы ҚМЖ сабақта күтпеген жағдайларды болдырмауға мүмкіндік береді деп санайды (15,6%).

Мұғалімдер арасынан қатысушылардың тек 7% - ы сабақ жоспарын құруда ешқандай пайда көрмейтінін атап өтті (5-сурет).

5-сурет. «Сабақ жоспарын құрудың қандай пайдасын көресіз?» сұрағына жауап берген педагогтердің үлесі/ %

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Фокус-топтық пікірталастарды талдау көрсеткендей, мұғалімдердің көпшілігі ҚМЖ-ны құрудың артықшылықтары туралы келіседі. №130 бұйрыққа сәйкес мұғалімдер қолданатын сабақ жоспарының үлгісіне келетін болсақ, мұғалімдердің бір бөлігі оның құрылымының қисындылығы мен анықтығын атап өтті, ал екінші бөлігі оны оңтайландыру және жетілдіру идеяларын ұсынды.

Осылайша, сабақ жоспарын әзірлеу кезінде мұғалімдерге академиялық еркіндік беру қажеттілігі туралы пікірлер айтылды.

Сонымен қатар, фокус-топтық пікірталастардың нәтижелері бойынша ҚМЖ-ны толтыруда ең үлкен қиындықтарды «педагогтің әрекеті» және «оқушының әрекеті» тармақтары тудыратыны анықталды. Көптеген мұғалімдер осы тармақтар үшін әдіснамалық айырмашылықтарды түсінетініне қарамастан, іс жүзінде оларды толтыру кезінде ақпараттың нақты қайталануы орын алады. Осыған байланысты ҚМЖ-дағы «педагогтің әрекеті» және «оқушының әрекеті»

тармақтарының бірін алып тастау туралы не сабақтың тиісті кезеңінде сыныптағы жалпы іс-әрекетті ашатын оларды бір тармаққа ауыстыру туралы ұсыныстар айтылды.

Оқушылардың іс-әрекетін жоспарлау кезінде сараланған тәсілді қолдануға ерекше назар аударылды. Мәселен, кейбір мектептердің мұғалімдері ҚМЖ-ға «ЕББҚ бар оқушылардың іс-әрекеттері» дейтін қосымша бағанын қосады. Кейбір мұғалімдер оқушылардың жоспарланған іс-әрекеттерін, соның ішінде академиялық үлгерімі төмен балалардың немесе ЕББҚ бар оқушылардың оқу әрекетін «оқушының әрекеті» тармағына жазғанын атап өтті (15-кесте).

15-кесте. Фокус-топтық пікірталастардың нәтижелері бойынша сабақ жоспарын әзірлеудің пайдасы туралы мұғалімдердің пікірлері

- *«Ағымдағы сабақ жоспарының үлгісі түсінікті. Ол бізге кедергі жасамайды. Алдыңғы үлгілер ұзағырақ, көп уақытты қажет ететін, ал қазір қысқа және ыңғайлы модельге салынған» (респондент N-биология пәнінің мұғалімі)*
- *«Қысқа мерзімді сабақ жоспарын құру кезінде көбірек шығармашылық еркіндік беру керек» (респондент N-бастауыш сынып мұғалімі)*
- *«Сабақ жоспары болуы керек, бірақ мен ҚМЖ үлгісінің қатаң ережелеріне қарсымын... Мен ҚМЖ-дағы «оқушының әрекеті» тармағына қарсымын, себебі ол көп уақытты алады және бұл қосымша жұмыс. Оның орнына сабақтың кезеңдерінің өзін ғана жазған дұрыс» (респондент N-орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі)*
- *«ҚМЖ-да сабақтың кезеңдерінің мазмұнын көрсету әлдеқайда маңызды. Ал «педагогтің әрекеті» және «оқушының әрекеті» тармақтары бір-бірімен үндеседі, көшіріліп жазылады, сондықтан бұл тармақтың қажеті жоқ» (респондент N-математика пәнінің мұғалімі)*
- *«Мұғалімнің өзі сабақтың барысын жоспарлап, дамытып жатқандықтан, ол өз іс-әрекетін қалай және қандай жолмен көрсетуге болатындығын біледі. Өз іс-әрекетін жоспарламаса да, мұғалім сабақты қалай жүргізу керектігін біледі, сондықтан ҚМЖ үлгісінде тек «оқушының әрекеті» тармағын қалдырған дұрыс болар еді. Жоспарлау көп уақытты қажет ететіндіктен, бізге тек оқушылардың іс-әрекеттерін жоспарлау оңайырақ болар еді, өйткені «оқушының әрекеті» мен «педагогтің әрекеті» бірдей әрекеттерді қайталайды» (респондент N – химия пәнінің мұғалімі)*
- *«Менде 8-сыныпта ЕББҚ бар бала оқиды және мен ҚМЖ – да ол үшін де барлық қадамдарды жазып шығамын. Оның сөйлеу қиындықтарына*

байланысты диагнозы бар, сондықтан мен оған тапсырмаларды бейімдеп, сәйкесінше өз бағалау өлшемшарттарым бойынша бағалаймын, мұндай балаларды ҚМЖ-ға жазып, жеткілікті көңіл бөлу керек» (респондент N - ағылшын тілі мұғалімі)

Сабақтың әртүрлі кезеңдерін жоспарлау

Мұғалімдерге «Сабақты жоспарлаудың төмендегі кезеңдерінің қайсысы бойынша Сізде қиындық туындайды?» деген сұрақ келесі жауап нұсқаларымен (мұғалімдер бірнеше жауап нұсқаларын таңдай алады) қойылған болатын: оқу бағдарламасының мақсаттарынан сабақ мақсатын тұжырымдау; оқушыларды оқу іс-әрекетіне ынталандыру; оқушылардың білімін өзектендіру (өткен материалды қайталау); мақсат қою, сабақтың басында сұрақ / мәселе қою; мәселенің шешу жолдарын табу, мәселені шешу; мәселені шешуді тексеру және білімді бекіту; оқушылардың өзіндік жұмысы; әртүрлі деңгейдегі үй тапсырмалары; оқушылардың білімін бағалау (мұғалімнің бағалауы, өзін-өзі бағалау және өзара бағалау); оқушылардың сабақтағы рефлексиясы; сабақты жоспарлауда қиындықтар жоқ; жауап беруге қиналамын / басқа.

Сауалнама нәтижелері бойынша мұғалімдердің шамамен 40% - ы сабақты жоспарлауда қиындық көрмейтінін атап өтті. Сонымен бірге, сауалнамаға қатысқан әрбір бесінші мұғалім оқу бағдарламасының мақсаттарына сүйене отырып, сабақтың мақсаттарын тұжырымдау қиын деп жауап берді (22%). Бұл нәтижелер мұғалімдердің сабақта мақсат қою дағдыларын күшейту және оқытылатын пән бойынша оқу бағдарламасының мазмұнымен жұмыс істеу қажеттілігін көрсетеді, өйткені сабақтың мақсаты - кез-келген сабақтың негізгі жүйе құраушы элементі болып табылады. Оқушылардың білім беру қызметінің тиімділігі және тұтастай алғанда білім беру үдерісі элементтерінің сабақтастығы көбінесе сабақтың дұрыс құрастырылған мақсатына байланысты.

Респонденттер сабақтың келесі кезеңдерін жоспарлаудағы қиындықтар туралы да атап өтті: оқушыларды оқу іс-әрекетіне ынталандыру (16,5%), мәселенің шешу жолдарын іздеу, мәселені шешу (14%), сараланған тәсілді ескере отырып, әр түрлі деңгейдегі үй

тапсырмаларын жоспарлау (13,4%) және оқушылардың білімін бағалау (13%).

Сабақты жоспарлау кезінде мұғалімдердің ең аз кездестіретін қиындықтары өзіндік жұмысты ұйымдастыру, сабақта оқушылардың рефлексиясы, сондай-ақ өткен материалды қайталау (білім алушылардың білімін өзектендіру) сияқты әрекеттерді қамтиды (6-сурет).

6-сурет. «Сабақтың қай кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі /%

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Оқушыларды оқыту тілі

Оқушыларды оқыту тілі тұрғысынан сауалнама нәтижелерін салыстырмалы талдау қазақ тілінде оқитын оқушыларға сабақ беретін

мұғалімдер сабақтың кейбір кезеңдерін жоспарлауда көбірек қиындықтарды кездестіретінін көрсетті.

Мәселен, оқу бағдарламасының мақсаттарынан сабақ мақсатын тұжырымдау және оқушылардың білімін бағалауды жоспарлауда қиындықтарға тап болған мұғалімдердің үлесі орыс тіліне қарағанда қазақ тілінде оқытатындарда 1,7 есе жоғары (тиісінше 26,4% және 15,2%).

Сабақтың өткен материалды қайталау (білім алушылардың білімін өзектендіру), мәселені шешуді тексеру және жалпы білімді бекіту сияқты кезеңдерін жоспарлау қиындық туғызбайды. Алайда, оқушылардың оқыту тілі тұрғысынан мұғалімдерге қазақ тілінде оқытатын балаларға сабақ барысында жоғарыда аталған іс-әрекеттерді жоспарлау қиындық туғызатыны анықталды.

Орыс тілінде де, қазақ тілінде де оқитын оқушыларға сабақ беретін мұғалімдердің арасында сабақта оқушыларды оқу іс-әрекетіне ынталандыру және әртүрлі деңгейдегі үй тапсырмасы сияқты әрекеттерді жоспарлау қиынға соғады.

Сондай-ақ, оқушылардың оқу тіліне қарамастан, сабақтың өзіндік жұмысын ұйымдастыру және оқушылардың сабақтағы рефлексиясы сияқты кезеңдерін жоспарлау мұғалімдерде ең аз қиындықтар тудыратыны анықталды (7-сурет).

7-сурет. «Сабақтың қай кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі / мектеп оқушыларын оқыту тілі/ %

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Педагогикалық еңбек өтілі

Мұғалімдердің педагогикалық өтілі бойынша жауаптарын талдау көрсеткендей, ең аз қиындықтар жас мұғалімдерде де (4 жылдан 6 жылға дейін), тәжірибелі мұғалімдерде де (20 жылдан астам) сабақтың әртүрлі кезеңдерін жоспарлауда кездеседі (16-кесте).

Сабақты жоспарлау кезінде қиындықтарға тап болған мұғалімдердің ең көп үлесі 7-10 жыл және 16-20 жыл жұмыс өтілі бар мұғалімдерге, сондай-ақ жас мамандарға (мектепте 3 жылға дейін жұмыс өтілі бар) тиесілі.

Ең аз жұмыс өтілі бар (3 жылға дейін) әрбір төртінші мұғалімде сабақта оқушылардың ынтасын арттыруға бағытталған іс-шараларды жоспарлау айтарлықтай қиындықтар туғызады. Бұл мектеп оқушыларымен оқу іс-әрекетінің тиісті кәсіби тәжірибесінің болмауына байланысты болуы мүмкін.

Мектепте 4 жыл немесе одан да көп жұмыс істейтін мұғалімдер үшін оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақтың мақсатына түрлендіру қиынға соғады. Бұл қызмет түрі сабақты жоспарлау кезінде ең маңызды бөлімдердің бірі болып табылатынын атап өткен жөн: нақты құрастырылған мақсат мұғалімдерге қажетті оқу материалдары мен тапсырмаларын, сабақта бағалау нысандары мен әдістерін тиімдірек таңдауға мүмкіндік береді.

16-кесте. «Сабақтың қай кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі / педагогикалық еңбек өтілі / %

Сабақтың кезеңдері	Мұғалімдердің еңбек өтілі					
	3 жылға дейін	4-6 жыл	7-10 жыл	11-15 жыл	16-20 жыл	20 жылдан астам
сабақты жоспарлауда қиындықтар жоқ	38,3	44,4	32,4	40,7	33,7	42,8
оқу бағдарламасының мақсаттарынан сабақ мақсатын тұжырымдау	18,3	20,4	25	23,6	30,8	18,8
оқушыларды оқу іс-әрекетіне ынталандыру	23,3	9,3	19,1	15,4	13,5	17,4
мәселенің шешу жолдарын табу, мәселені шешу	11,7	9,3	13,2	13	16,3	15,2
әр түрлі деңгейдегі үй тапсырмасы	18,3	3,7	19,1	14,6	17,3	10,5

оқушылардың білімін бағалау (мұғалімнің бағалауы, өзін-өзі бағалау және өзара бағалау)	16,7	9,3	13,2	15,4	16,3	10,5
мақсат қою, сабақтың басында сұрақ / мәселе қою	10,0	9,3	10,3	9,8	15,4	7,2
мәселені шешуді тексеру және білімді бекіту	8,3	5,6	8,8	8,9	9,6	6,9
оқушылардың білімін өзектендіру (өткен материалды қайталау)	10	14,8	2,9	8,1	7,7	5,1
оқушылардың өзіндік жұмысы	10	3,7	1,5	5,7	11,5	6,9
оқушылардың сабақтағы рефлексиясы	8,3	7,4	8,8	7,3	5,8	6,2
басқа				0,8		

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Біліктілік санаты

Сауалнама нәтижелері мұғалімдердің санаты неғұрлым жоғары болса, сабақтың әртүрлі кезеңдерін жоспарлауда қиындықтар соғұрлым аз болатынын көрсетті. Осылайша, сауалнамаға қатысқан әрбір екінші мұғалім-шебер қиындық көрмейтінін атап өтті, ал педагогтер мен педагог-тағылымдамашылар арасында тек әрбір үшіншісі ғана солай жауап берді (8-сурет).

8-сурет. «Сабақтың қай кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі / біліктілік санаты/ %

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Сонымен қатар, мұғалімдердің көпшілігіне біліктілік санатына қарамастан, оқу бағдарламасының мақсаттарынан сабақ мақсаттарын тұжырымдау қиынға соғады. Жоғары санаттағы мұғалімдердің (педагог-шеберлер) ең аз қиындықтарды сабақтың кейбір кезеңдерін жоспарлау, атап айтқанда, оқушылардың білімін өзектендіру (өткен материалды қайталау), мәселенің шешімін тексеру және білімді бекіту, ал педагог - модераторлар, педагогтер мен педагог-тағылымдамашыларда оқушылардың өзіндік жұмысы сияқты кезеңдері тудырады (17-кесте).

17-кесте. «Сабақтың қай кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі / біліктілік санаты/ %

Сабақтың кезеңдері	Біліктілік санаты				
	Педагог, педагог-тағылымдамашы	Педагог-модератор	Педагог-сарапшы	Педагог-зерттеуші	Педагог-шебер
сабақты жоспарлауда қиындықтар жоқ	33,3	34,6	38,3	47,8	50

оқу бағдарламасының мақсаттарынан сабақ мақсатын тұжырымдау	27,9	27,7	19,1	17,9	25
оқушыларды оқу іс-әрекетіне ынталандыру	20,2	20	12	16,4	18,8
мәселенің шешу жолдарын табу, мәселені шешу	11,6	13,8	20,1	10	6,3
әр түрлі деңгейдегі үй тапсырмасы	14,7	15,4	13,9	10,4	12,5
оқушылардың білімін бағалау (мұғалімнің бағалауы, өзін-өзі бағалау және өзара бағалау)	16,3	11,5	15,3	9	18,8
мақсат қою, сабақтың басында сұрақ / мәселе қою	12,4	14,6	7,7	6,5	12,5
мәселені шешуді тексері және бекіту	11,6	5,4	10,5	5	0
оқушылардың білімін өзектендіру (өткен материалды қайталау)	10,1	6,9	6,7	6	0
оқушылардың өзіндік жұмысы	7,8	4,6	7,2	7	12,5
оқушылардың сабақтағы рефлексиясы	10,1	5,4	7,7	4,5	12,5
басқа			0,5		

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Білім беру ұйымының түрі

Мұғалімдердің жауаптары пәндерді тереңдетіп оқытатын мектептер (гимназиялар / лицейлер / мектеп-гимназиялар / мектеп-лицейлер) мен тереңдетілген дайындықсыз жалпы оқытатын мектептер бөлінісінде елеусіз айырмашылықтарды көрсетті. Алайда, пәндерді тереңдетіп оқытатын мектептерде жұмыс істейтін мұғалімдер арасында әртүрлі деңгейдегі үй тапсырмаларын әзірлеуде белгілі бір қиындықтарды кездестіретін мұғалімдер көбірек (сәйкесінше 16,9% және 12,5%) (9-сурет). Бұл әлеуметтік-гуманитарлық және жаратылыстану-математикалық бағыттар бойынша оқытын оқушыларды бағалауға қойылатын жоғары талаптарға байланысты болуы мүмкін.

9-сурет. «Сабақтың қай кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі / білім беру ұйымының түрі/ %

- Тереңдетілген дайындықсыз жалпы білім беретін мектептер
- Гимназиялар / лицейлер / мектеп-гимназиялар / мектеп-лицейлер

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Білім беру ұйымының орналасқан жері

Мектептердің аумақтық мәртебесі тұрғысынан мұғалімдердің жауаптары ауыл мұғалімдеріне сабақтың әртүрлі кезеңдерін жоспарлау қалалық мұғалімдерге қарағанда қиынырақ екенін көрсетті, бірақ айырмашылық өте қатты елеулі емес (сәйкесінше 40,9% және 38,1%) (10-сурет).

10-сурет. Мұғалімдердің «Келесі сабақтың кезеңдерін жоспарлау сізге қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген үлесі/ мектептің орналасқан жері / %

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Фокус-топтық пікірталастарды талдау сабақтарды жоспарлаудың айқын маңыздылығына қарамастан, ҚМЖ пен КТЖ әзірлеудегі мұғалімдердің қиындықтары олардың басқа оқу-тәрбие міндеттерімен жүктелуіне, оқу бағдарламасының мақсаттарын көрсететін оқулықтардағы материалдар мен тапсырмалардың толық болмауына байланысты екенін көрсетті.

Жоғарыда аталған мәселелерді шешу үшін жеке мұғалімдермен көптеген пәндер бойынша бағалау жөніндегі нұсқаулықты әзірлеу қажеттілігі туралы идея ұсынылды. Мұғалімдердің пікірінше, мұндай нұсқаулықтар (teacher ' s book сияқты) мұғалімдерге оқыту мен бағалау үдерісіне көбірек уақыт бөлуге мүмкіндік береді. Мұғалімдердің өздері бағалау өлшемшарттарын, дескрипторларды, тапсырмаларды және сабақ жоспарларын жасайтынын ескере отырып, teacher ' s book жүктемені төмендетудің пайдалы құралы болуы мүмкін. Сонымен қатар, мұғалімдер басқа оқу-әдістемелік материалдарды, мысалы, жоғары ойлау дағдыларын өлшеуге, функционалдық сауаттылыққа, ЕББҚ бар балаларға және т. б. арналған тапсырмаларының үлгілерін әзірлеудің маңыздылығын атап өтті.

Сондай-ақ, тәжірибелі мұғалімдер мен мектеп басшылары дайын сабақ жоспарларын тәжірибесі аз мамандардың қолдану мәселесін атап өтті. Олардың пікірінше, сабақтарды жоспарлау бөлігінде мұғалімдердің академиялық адалдық қағидаттарын сақтамау себептері: жеке мұғалімдердің өздері тереңдетіп, жоспар мен оқу тапсырмаларын әзірлеуге құлшынысының жоқтығы; сабақтарды жоспарлау және оқу бағдарламаларының мазмұнын меңгеру бөлігінде жас мұғалімдердің тәжірибесінің жоқтығы; уақыттың жетіспеушілігі; және мұғалімдердің үлкен жұмыс жүктемесі болып табылады. Сонымен қатар, фокус-топтық пікірталастарға қатысушылар жоспар үлгілерінің болуының маңыздылығын атап өтті, өйткені бұл сабақты қалай тиімді жоспарлау керектігін жақсы түсінуге мүмкіндік береді, бірақ та мұғалімдер оларды көшірмей, шығармашылық және сараланған тәсілдерді қолдана отырып бейімдеуі керек (18-кесте).

18-кесте. Фокус-топтық пікірталастардың нәтижелері бойынша сабақты жоспарлаудағы қиындықтар туралы мұғалімдердің пікірлері

▪ «Уақыттың жетіспеушілігінен мұғалімдер сабақтың барлық мақсаттарын жазып шығуға әрдайым үлгере бермейді. Сол себепті олар сабақты жоспарлауда осы кезеңге (сабақтың мақсаттарын анықтау) қатысты қиындықтарға тап болады. Мұғалімдерге қиын, сондықтан олар сабақ жоспарларын жасағысы келмейтін шығар, сабақ барысында бәрін ауызша айту оңайырақ» (респондент N-орыс тілі мен әдебиеті мұғалімі)

▪ «Біз сабақтың бастапқы жоспарынан ауытқып кететін кездер болады. Мысалы, уақыттың жетіспеуіне байланысты тапсырмаларды орындауға уақыт болмаған кезде, сабақтың соңында екі тапсырманы бірге орындайтын жағдайлар да болып тұрады. Кейде тапсырманың жоспарланған уақыты ұзағырақ болады, өйткені әрбір оқушы өз ойларымен бөліскісі келеді және осындай жағдайларда уақыт көбірек қажет болады, сәйкесінше, біз жоспардан ауытқып кетеміз» (респондент N-тарих пәнінің мұғалімі)

▪ «Оқу мақсаттарын орындау үшін материалдарды іздеу бізге кейбір қолайсыздықтар туғызады. Себебі КТЖ мақсаттары мен оқулықтардың мазмұны кейде сәйкес келмейді немесе олар мүлдем жоқ болады. Мұндай жағдайларда оқу бағдарламасының мақсаттарына жету үшін қосымша материалдарды іздеу керек» (респондент N-алгебра және математика мұғалімі)

▪ «Оқу бағдарламасы күрделі болғандықтан, сабақ барысында КТЖ-ның барлық мақсаттарына жету өте қиын» (респондент N-физика пәнінің мұғалімі)

▪ «Дүниежүзі тарихы бойынша белгіленген күнтізбелік-тақырыптық жоспарлардың мақсаттарына қол жеткізу үшін оқулықтарда берілген ақпарат жеткіліксіз немесе мүлдем жоқ» (респондент N-тарих пәнінің мұғалімі)

▪ «Дайын жоспарларды қолдана отырып, мұғалім тапсырмалар қалай жасалатынын, қандай дағдылар нақты бағаланатынын және тапсырмаларды саралау қалай жүретінін терең түсінбейді. Өйткені, сыныптар әртүрлі, мұның бәрін бейімдеу керек» (респондент N-бастауыш сынып мұғалімі)

Мұғалімдердің сабақтан кейінгі өзіндік рефлексиясы

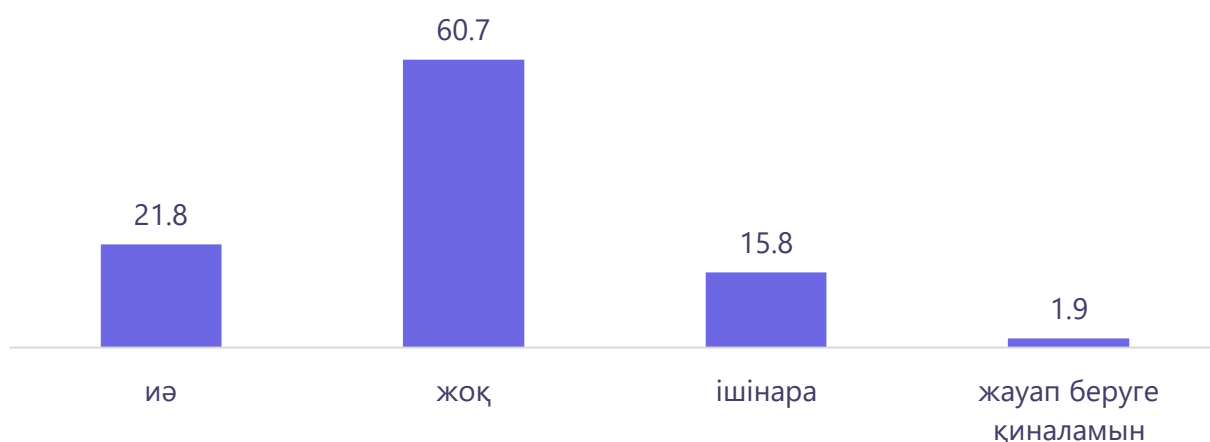
Мұғалімдердің өзіндік рефлексиясы мұғалімге сабақта ненің жақсы өткенін және керісінше, кейінгі сабақтарды жақсырақ жоспарлау үшін сабақтың тиімділігіне ненің теріс әсер еткенін анықтауға мүмкіндік

беретін мұғалімдердің сабақтарын оқыту мен жоспарлаудың маңызды элементі болып табылады.

Өзіндік рефлексия ЭЫДҰ-ға мүше көптеген елдердің сабақ жоспарларына кіреді. Қазақстанның қолданыстағы ҚМЖ үлгісіне «өзіндік рефлексия» тармағы кірмегеніне қарамастан, фокус-топтық пікірталастар барысында мұғалімдер басқа міндетті мектепішілік құжаттар шеңберінде жазбаша өзіндік рефлексия жүргізіп жатқанын атап өтті.

Сауалнама аясында мұғалімдерге «Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?» деген сұрақ қойылған болатын. Респонденттердің жартысынан көбі бұл сұраққа «жоқ» деп жауап берді (60,7%). Сонымен қатар, әрбір бесінші мұғалім сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізуде қиындықтар кездестіреді (21,8%) (11-сурет).

11-сурет. «Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі / %

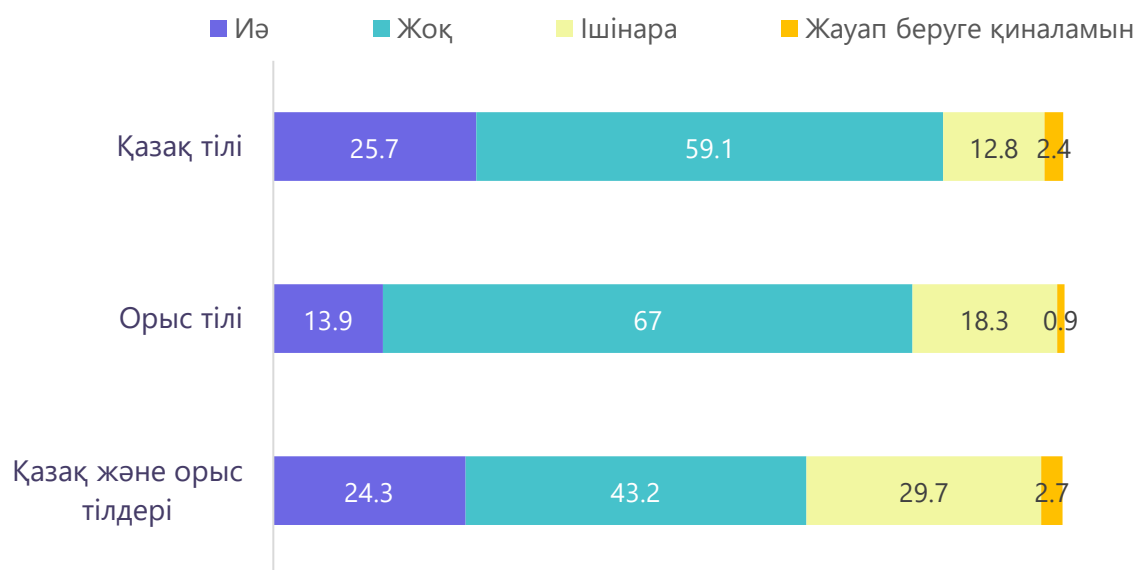
Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Оқушыларды оқыту тілі

Сауалнама нәтижелері көрсеткендей, орыс тілінде оқитын балаларға сабақ беретін мұғалімдер сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізуде айтарлықтай азырақ қиындықтарды кездестіреді (13,9%). Өз кезегінде, қазақ және аралас (қазақ, орыс) тілдері бар сауалнамаға қатысқан мұғалімдердің төрттен бірі осы қызмет түрін орындаудағы

қиындықтар туралы мәлімдеді. Бұл сабақ жоспары мен сабақтың өзі оқудың мақсаттарына, міндеттеріне және қол жеткізген нәтижелеріне қаншалықты сәйкес келетінін өз бетінше бағалау мұғалімдерге қиынырақ екенін көрсетеді (12-сурет).

12-сурет. «Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі /оқушыларды оқыту тілі/ %

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Педагогикалық еңбек өтілі

Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу тәжірибесі 20 жылдан астам тәжірибелі мұғалімдер үшін ең аз қиындық туғызады (15,2%). Өзіндік рефлексия жүргізу кезінде қиындықтардың болуы туралы жауап берген респонденттердің ең көп үлесі 16-20 жыл жұмыс өтілі бар мұғалімдерді қамтиды. 3 жылға дейінгі жұмыс өтілі бар мұғалімдер арасында әр бесінші, 4 жылдан 10 жылға дейін – әрбір төртінші респондент осылай жауап берді (19-кесте).

19-кесте. «Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі /педагогикалық еңбек өтілі / %

«Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?»	Мұғалімдердің еңбек өтілі					
	3 жылға дейін	4-6 жыл	7-10 жыл	11-15 жыл	16-20 жыл	20 жылдан астам
Иә	20	27,8	23,5	22	34,6	15,2
Жоқ	60	57,4	66,2	59,3	46,2	66,3
Ішінара	16,7	13	10,3	16,3	17,3	16,7
Жауап беруге қиналамын	3,3	1,9	0	2,4	1,9	1,8

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Біліктілік санаты

Біліктілік санаты мұғалімдердің сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу қиындық тудырады ма, жоқ па, соған әсер етеді. Мәселен, жоғары санатты мұғалімдер (педагог-сарапшыдан педагог-шеберге дейін) өзіндік рефлексия жүргізу азырақ қиындық туғызады: респонденттердің 16% - дан 19% - на дейін. Мансаптық өсудің біліктілік өрбуінің бастапқы сатыларындағы мұғалімдер арасында көрсеткіш жоғары – 24,8% (педагог-тағылымдамашылар, педагогтер) және 31,5% (педагог-модераторлар) (20-кесте).

20-кесте. «Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі /біліктілік санаты/ %

«Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?»	Біліктілік санаты				
	Педагог, педагог-тағылымдамашы	Педагог-модератор	Педагог-сарапшы	Педагог-зерттеуші	Педагог-шебер
Иә	24,8	31,5	19,1	15,9	18,8
Жоқ	61,2	46,9	57,9	71,1	75
Ішінара	14	16,9	20,1	12,4	6,3
Жауап беруге қиналамын	0	4,6	2,9	0,5	0

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Білім беру ұйымының түрі

Пәндерді тереңдетіп оқытатын мектептерде (гимназия / лицей / мектеп-гимназия / мектеп-лицей) сабақ беретін мұғалімдердің арасында сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізуде қиындық кездестірмейтін мұғалімдер саны көп (тиісінше 66,1% және 59,5%) (13-сурет).

13-сурет. «Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі /білім беру ұйымының түрі/ %

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Білім беру ұйымының орналасқан жері

Қалалық мұғалімдердің арасында сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізуде қиындықтар жоқ деп жауап берген мұғалімдер саны көп (63,6%). Ауыл мұғалімдері арасында көрсеткіш 56,7% құрайды (14-сурет).

14-сурет. «Сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу сіз үшін қиындық тудырады ма?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі /білім беру ұйымының орналасқан жері/ %

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Сабақтың әртүрлі кезеңдері бойынша әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстарының қажеттілігі

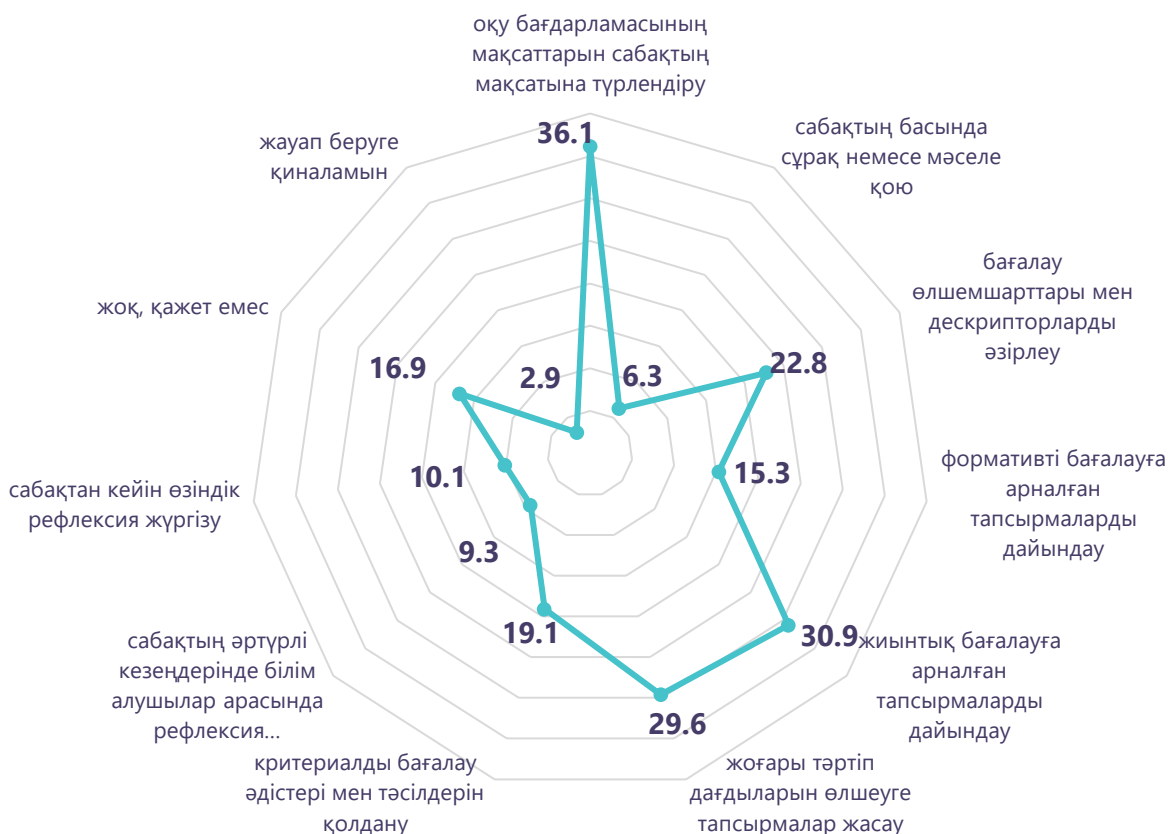
Мұғалімдердің сабақтарды жоспарлау және өткізу бөлігінде қосымша әдістемелік қолдау қажеттіліктерін анықтау үшін респонденттерге сұрақ қойылды: «Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша қандай әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет (оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақтың мақсаттарына түрлендіру / сабақтың басында сұрақ немесе мәселе қою / бағалау өлшемшарттары мен дескрипторларды әзірлеу / тапсырмаларды құрастыру / критериалды бағалау әдістері мен тәсілдерін қолдану / сабақтың әртүрлі кезеңдерінде білім алушылар арасында рефлексия ұйымдастыру / сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу)?».

Сауалнама мұғалімдерге қиындық тудыратын сабақтарды жоспарлау кезеңдері бойынша әдістемелік қолдау қажет екенін көрсетті.

Мәселен, әрбір үшінші мұғалімге оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақтың мақсаттарына түрлендіру (36,1%), жиынтық бағалау үшін тапсырмалар жасау (30,9%) және жоғары тәртіп дағдыларын өлшеуге тапсырмалар жасау (29,6%) сияқты бағыттар бойынша әдістемелік қолдау қажет.

Әрбір бесінші мұғалім бағалау өлшемшарттары мен дескрипторларды әзірлеу дағдыларын жетілдіру (22,8%) және критериалды бағалаудың әртүрлі әдістері мен тәсілдерін қолдану (19,1%) бөлігінде қосымша қолдау қажеттігін атап өтті (15-сурет).

15-сурет. «Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша қандай әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі/ %

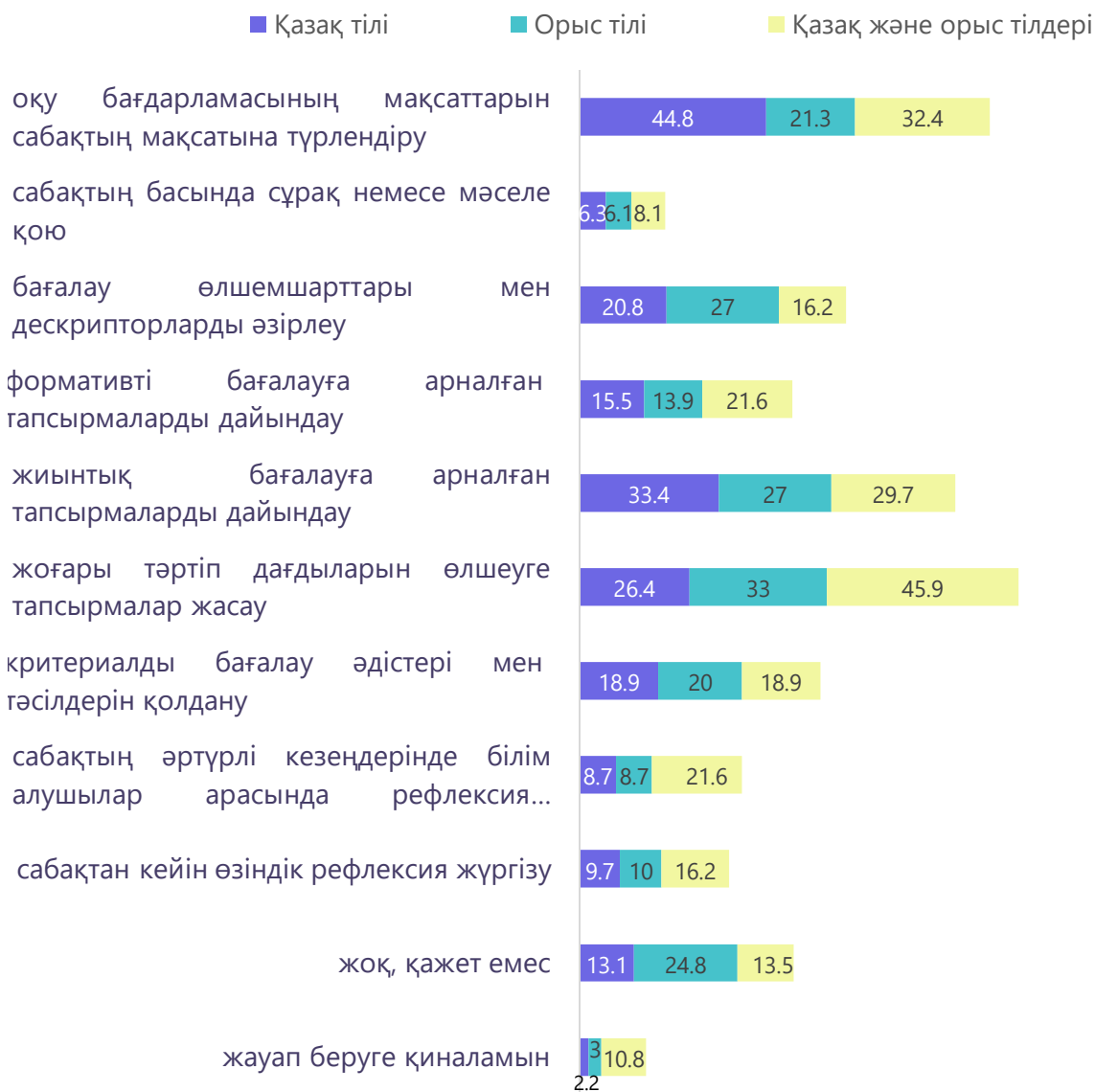
Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Оқушыларды оқыту тілі

Қазақ тілінде оқытатын балаларға сабақ беретін мұғалімдер үшін сабақты жоспарлау саласындағы әдістемелік қолдаудың басым бағыты оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақ мақсаттарына түрлендіру болып табылады - 44,8%. Бұл орыс тілінде оқытын сыныптарда сабақ беретін мұғалімдер арасындағы көрсеткіштен екі есе көп.

Оқыту тіліне қарамастан, әдістемелік қолдауда немесе біліктілікті арттыру курстарында жоғары қажеттілік жиынтық бағалауға арналған тапсырмаларды, жоғары дәрежелі дағдыларды өлшеуге арналған тапсырмаларды құрастыру, сондай-ақ бағалау өлшемшарттары мен дескрипторларды әзірлеу бойынша тіркелген (16-сурет). Жоғарыда аталған іс-шаралар сабақты жоспарлаудың ажырамас бөлігі болып табылады. Тапсырмаларды құрастыру және білім алушыларды бағалау бойынша дағдыларды сапалы практикалық пысықтау мұғалімдерге сабақтарды тиімді жоспарлауға мүмкіндік береді.

16-сурет. «Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша қандай әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі/оқышыларды оқыту тілі/ %

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Педагогикалық еңбек өтілі

20 жылдан астам жұмыс өтілі бар әрбір бесінші мұғалім сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша әдістемелік көмекке қажет емес деп жауап берді (21,7%), ал ең аз жұмыс тәжірибесі бар мұғалімдер арасында (3 жылға дейін) оннан біреуі ғана солай жауап берді.

Педагогикалық тәжірибе неғұрлым аз болса, мұғалімдердің оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақ мақсаттарына айналдыру үшін әдістемелік қолдау қажеттілігі соғұрлым жоғары болады. Осылайша, 3 жылға дейінгі жұмыс өтілі бар сауалнамаға қатысқан мұғалімдердің жартысынан көбі және 20 жылдан астам жұмыс өтілі бар мұғалімдердің тек 16% - ы осы қызмет түрі бойынша біліктілікті арттыру курстары немесе басқа әдістемелік көмек қажет деп жауап берді.

Мұғалімдердің жұмыс өтіліне қарамастан жауаптардың ұқсас көрсеткіштері бағалау өлшемшарттары мен дескрипторларды әзірлеу (20% - 28%), жиынтық бағалау үшін тапсырмалар жасау (27% - 34%), жоғары тәртіп дағдыларын өлшеуге тапсырмалар жасау (20% -33%) болып табылады (21-кесте).

21-кесте. «Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша қандай әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі/педагогикалық еңбек өтілі/ %

Сабақтың кезеңдері	Мұғалімдердің еңбек өтілі					
	3 жылға дейін	4-6 жыл	7-10 жыл	11-15 жыл	16-20 жыл	20 жылдан астам
оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақтың мақсатына түрлендіру	53,3	48,1	47,1	36,6	33,7	15,9
сабақтың басында сұрақ немесе мәселе қою	11,7	5,6	4,4	8,1	7,7	4,3
бағалау өлшемшарттары мен дескрипторларды әзірлеу	28,3	27,8	26,5	19,5	22,1	21,4
формативті бағалауға арналған тапсырмаларды дайындау	18,3	18,5	22,1	12,2	13,5	14,5
жиынтық бағалауға арналған тапсырмаларды дайындау	26,7	33,3	26,5	34,1	32,7	30,4

жоғары тәртіп дағдыларын өлшеуге тапсырмалар жасау	25	20,4	27,9	33,3	28,8	31,5
критериалды бағалау әдістері мен тәсілдерін қолдану	20	14,8	23,5	23,6	20,2	16,3
сабақтың әртүрлі кезеңдерінде білім алушылар арасында рефлексия ұйымдастыру	8,3	18,5	10,3	12,2	9,6	6,2
сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу	13,3	9,3	16,2	10,6	10,6	7,6
жоқ, қажет емес	10	7,4	14,7	16,3	15,4	21,7
жауап беруге қиналамын	1,7	5,6	1,5	3,3	4,8	2,2

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Біліктілік санаты

Мұғалімдердің біліктілік санаты неғұрлым жоғары болса, сабақтарды жоспарлау және ұйымдастыру бойынша әдістемелік қолдауды соғұрлым қажет етпейді. Осылайша, педагогтер мен педагог-тәғлымдамашылар арасында респонденттердің 9,3%-ы осылай жауап берді, ал педагог-шеберлер арасында – 31,3%.

Сабақтың мақсаттарын оқу бағдарламасының мақсаттарынан тұжырымдауға келетін болсақ, осы қызмет түрі бойынша м педагогтер мен педагог-тәғлымдамашылардың жартысынан көбі қосымша әдістемелік көмекке немесе біліктілікті арттыру курстарын қажет етеді. Ал педагог-шеберлер арасында респонденттердің тек 18,8% - ы осылай жауап берді.

Сонымен қатар, педагогтер біліктілік санатына қарамастан бағалау өлшемшарттары мен дескрипторларды әзірлеу және жоғары тәртіпті дағдыларды өлшеуге тапсырмалар жасау бойынша әдістемелік қолдауды қажет етеді (19,4% - дан 37,5% - ға дейін).

Мұғалімдерге сабақтың басында сұрақ немесе мәселе қою, сабақтың әртүрлі кезеңдерінде оқушылар арасында рефлексия ұйымдастыру және сабақтан кейін өзіндік рефлексия бойынша әдістемелік көмек қажет (22-кесте).

22-кесте. «Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша қандай әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі/біліктілік санаты/ %

Сабақтың кезеңдері	Біліктілік санаты				
	<i>Педагог, педагог-тағылым дамашы</i>	<i>Педагог-модератор</i>	<i>Педагог-сарапшы</i>	<i>Педагог-зерттеуші</i>	<i>Педагог-шебер</i>
оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақтың мақсатына түрлендіру	51,2	39,2	34,4	27,4	18,8
сабақтың басында сұрақ немесе мәселе қою	12,4	6,9	6,7	2,0	0
бағалау өлшемшарттары мен дескрипторларды әзірлеу	30,2	21,5	21,1	19,4	37,5
формативті бағалауға арналған тапсырмаларды дайындау	23,3	13,1	14,8	12,4	0
жиынтық бағалауға арналған тапсырмаларды дайындау	31,8	29,2	36,4	26,9	12,5
жоғары тәртіп дағдыларын өлшеуге тапсырмалар жасау	25,6	26,2	34,9	29,4	25
критериалды бағалау әдістері мен тәсілдерін қолдану	24,8	16,2	23	13,9	12,5
сабақтың әртүрлі кезеңдерінде білім алушылар арасында рефлексия ұйымдастыру	13,2	13,8	8,6	4,5	12,5
сабақтан кейін өзіндік рефлексия жүргізу	14	10,8	8,6	8,5	12,5
жоқ, қажет емес	9,3	14,6	16,7	22,4	31,3
жауап беруге қиналамын	3,9	3,1	1,9	3,5	0

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Білім беру ұйымының түрі

Білім беру ұйымының түрі мұғалімдердің әдістемелік қолдау қажеттіліктеріне елеусіз әсер ететіні анықталды (17-сурет).

17-сурет. «Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша қандай әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі/білім беру ұйымының түрі/ %

- Тереңдетілген дайындықсыз жалпы оқытатын мектептер
- Гимназиялар / лицейлер / мектеп-гимназиялар / мектеп-лицейлер

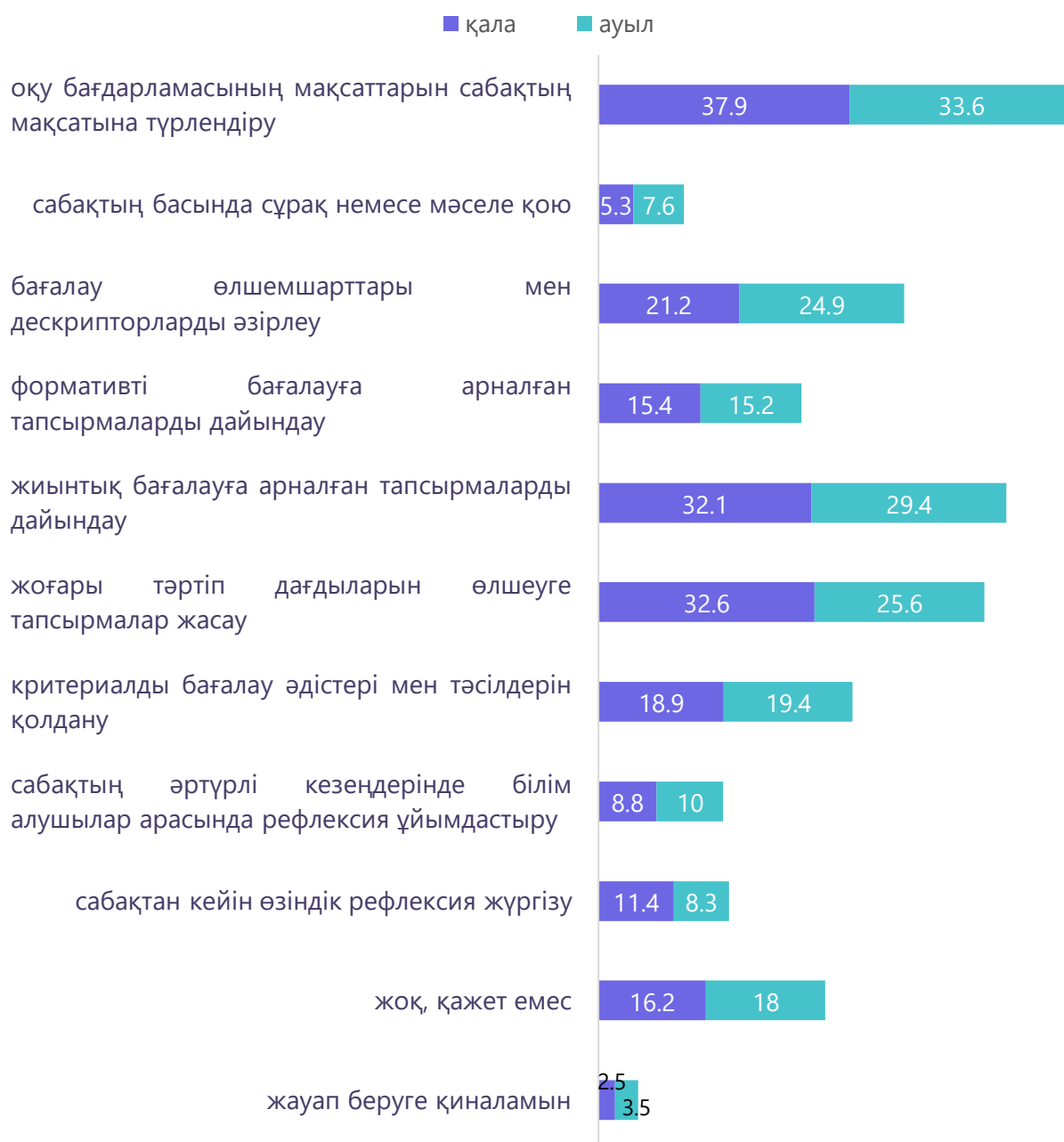

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Білім беру ұйымының орналасқан жері

Мектептің орналасқан жері мұғалімдердің әдістемелік қолдау қажеттілігіне қатысты жауаптарына да әсер етпейді (18-сурет).

18-сурет. «Сізге сабақтың әртүрлі кезеңдерін ұйымдастыру бойынша қандай әдістемелік қолдау немесе біліктілікті арттыру курстары қажет?» деген сұраққа жауап берген мұғалімдердің үлесі/білім беру ұйымының орналасқан жері/ %

Дереккөз: Республиканың 300 мектебінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА жүргізген онлайн-сауалнама нәтижелері, 2023 ж.

Сабақтарды жоспарлау үдерістерін жетілдіру бойынша педагогтер мен мектеп басшыларының ұсынымдары

- мұғалімдерді біліктілікті арттыру курстарымен және сабақтың әртүрлі кезеңдерін жоспарлау бойынша басқа да әдістемелік қолдаумен қамтуды арттыру. Курстардың өзекті бағыттары: оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақ мақсаттарына түрлендіру, жиынтық бағалау үшін тапсырмаларды дайындау, жоғары тәртіп дағдыларын өлшеуге тапсырмаларды әзірлеу, бағалау дағдыларын дамыту және т. б. Осы жұмыс шеңберінде жұмыс тәжірибесі аз мұғалімдерге және қазақ тілінде оқытатын сыныптарда сабақ беретін мұғалімдерге ерекше назар аудару маңызды;

- тәжірибелі мұғалімдерден пәндер мен сыныптар бойынша сабақ жоспарларының үлгілерінің санын көбейту. Бұл жас мұғалімдерге сабақтарды қалай тиімді жоспарлау керектігін жақсы түсінуге мүмкіндік береді. Бұл ретте академиялық адалдық қағидаттарын сақтаудың маңыздылығын да атап өткен жөн. Ол үшін мектептерде сабақты жоспарлау рәсімдерінің ашықтығын қамтамасыз ету маңызды: мұғалімдер сабақ жоспарларының үлгілерін пайдаланбауы керек, керісінше, оларды бейімдеп, өз жоспарларын әзірлеу кезінде оларға сүйенуі керек;

- бекітілген ҚМЖ үлгісінің құрылымын жетілдіру және оңтайландыру бөлігінде сауалнамаға қатысқан мұғалімдер бірқатар идеяларды ұсынды, мысалы: 1) сабақ жоспарын әзірлеу кезінде мұғалімдерге академиялық еркіндік беру; 2) «педагогтің әрекеті» және «оқушының әрекеті» тармақтарының бірін алып тастау немесе оларды сыныптағы жалпы іс-әрекетті ашатын бір тармаққа ауыстыру; 3) ҚМЖ үлгісіне «ЕББҚ бар оқушылардың іс-әрекеттері» атты қосымша бағанын қосу;

- қосымша оқу-әдістемелік материалдарды, мысалы, оқытылатын пәндер бойынша мұғалімдерге арналған нұсқаулықтарды, жоғары тәртіп дағдыларын өлшеуге арналған тапсырмалардың үлгілерін, функционалдық сауаттылықты, ЕББҚ бар балаларға арналған тапсырмаларды және т. б. әзірлеу арқылы педагогтердің жүктемесін азайту.

2 - бөлім. Орта білім беру ұйымдарында сабақтарды қысқа мерзімді жоспарлау бойынша әдістемелік ұсынымдар

Сабақтарды жоспарлаудың халықаралық және отандық тәжірибесін зерделеу нәтижелері бойынша қазақстандық сабақ жоспарының қолданыстағы үлгісі салыстырмалы түрде аз көлемді екені анықталды, алайда қазақстандық мұғалімдер ЭЫДҰ елдерімен салыстырғанда сабақты жоспарлауға және дайындауға айтарлықтай көп уақыт жұмсайды.

Мұғалімдердің сауалнамасының нәтижелерін талдау көрсеткендей, сабақтарды жоспарлау кезінде мұғалімдер оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақтың мақсаттарына түрлендіру, оқу тапсырмаларын жоспарлау (атап айтқанда, жоғары дәрежелі дағдыларды өлшеу) және т. б. бойынша үлкен қиындықтарды кездестіреді.

Мұғалімдерге тиісті әдістемелік көмек көрсету үшін осы тарауда мұғалімдер арасында үлкен қиындықтар тудыратын тармақтар бойынша сабақтарды жоспарлауға арналған практикалық ұсынымтар берілген.

Оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақ мақсаттарына түрлендіру

Сабақтың ҚМЖ-сын құрастыру кезінде мұғалімдер үшін бірінші кезектегі міндет оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақ мақсаттарына түрлендіру болып табылады. Мұғалімдердің алдында сабақ жоспарында оқу мақсаттарын дұрыс әрі нақты ашу міндеті тұр. Мысалы:

Сабақ соңында білім алушылар:

- Нені біледі... (білім: нақты ақпарат, мысалы, есімдер, орындар, таңбалар, формулалар, оқиғалар).

- Жетілдіру/дамыту... (дағдылар: білімді пайдалану, техниканы қолдану, ақпаратты талдау және т.б.).

- Қалай / неге екенін түсіну ... (ұғымдарды, себептерді, әсерлерді, қағидаларды, үдерістерді және т. б. түсіну).

- Ақыл-ойды дамыту / түсіну... (көзқарастар мен құндылықтар: эмпатия, қамқорлық, әлеуметтік мәселелерге, сезімдерге, моральдық мәселелерге сезімталдық және т.б.).

Оқу бағдарламасының мақсатын сабақтың мақсатына сапалы түрлендіру үшін *Мурзина (2017)* сабақ жоспарларындағы мақсаттардың дұрыс және бұрыс тұжырымдарын талдайтын кестені ұсынады. Кестеде жоспарлаудағы мақсаттардың тиімділігін қалай анықтауға болатындығы көрсетілген жіне мұғалімдер оны талдаудан кейін мақсаттарды тұжырымдаудың дұрыс нұсқасын таңдай алады (23-кесте).

23-кесте. Мұғалімдердің сабақ жоспарларындағы дұрыс және бұрыс мақсаттардың тұжырымдамаларын талдау (Мурзина, 2017)

Мақсаттарды тұжырымдау	Мақсаттарды тұжырымдау тиімділігін талдау	Дұрыс тұжырымдау нұсқасы
Орыс тілінің септіктерін үйрену	Оқушылар тақырыпты үйрену барысында нені көрсететіні және мұғалім нені бағалауы керек екендігі белгісіз	<i>Орыс тілінің септіктерін білу</i>
Ресейдегі тундра табиғи аймағының ерекшеліктерін ашыңыз	Бұл мұғалімнің іс-әрекетінің нәтижесі және бұл мақсат оның қызметін бағалауға мүмкіндік береді: ол ерекшеліктерін толықтай аша алды ма, жоқ па	<i>Ресейдегі тундра табиғи аймағының өсімдіктер мен жануарлар әлемінің ерекшеліктерін анықтау</i>
Білім алушылардың танымдық дербестігін дамыту	Мақсаттарды тұжырымдаудың оң жағы - метапәндік нәтижелерді дамыту жоспарланған, бірақ білім алушылардың дербестігі қандай болатыны, сондай-ақ мұғалімнің балаларды дамыту жөніндегі бұл әрекеті нақтыланбаған	<i>Ресейдегі тундра табиғи аймағының өсімдіктер мен жануарлар әлемінің ерекшеліктерін анықтауда танымдық дербестік көрсету</i>
Оқулықтағы мәтінді оқу	Мақсаттардың жалпыланған тұжырымы, бұл үдерістің нәтижесі көрсетілмеген	<i>Мәтінді оқып, тақырып бойынша қажетті ақпаратты табу</i>
Сөз таптары ретінде зат есімнің морфологиялық белгілерін білу	Мақсаттар білім алушылардың іс-әрекеттерінде көрсетілген оқыту нәтижелері арқылы тұжырымдалған, бұл мемлекеттік білім беру стандартына сәйкес келеді	<i>Талаптарға сәйкес келеді</i>

Дереккөз: Мурзина, Н. П. (2017). Технология планирования современного урока. *Школьные технологии*, (2), 52-59.

Сабақтың мақсатын тұжырымдау үшін оқушылардың оқу мақсаттары мен ойлау дағдыларының деңгейлерін толық ашатын етістіктерді қолдану қажет. Сабақтың мақсаттарын жазу кезінде төменде көрсетілген етістіктер пайдалы болады. Олар Блум таксономиясына негізделген және ақыл-ой дағдыларына сәйкес сабақтың мақсаттарын құруға мүмкіндік береді (24-кесте).

24-кесте. Ойлау дағдыларының деңгейіне сәйкес сабақтың мақсаттарын құруға арналған етістіктер тізімі

Ойлау дағдыларының дейгейлері (Блум бойынша)	Ойлау дағдыларының деңгейіне сәйкес келетін етістіктердің тізімі
Білу	Көрсету, сипаттау, табу, анықтау, жіктеу, санау, ретке келтіру, салыстыру, атау, орындау, ойнату, сұрыптау, жазу, баяндау, сипаттау, таңдау, көрсету, тұжырымдау, айту және т. б.
Түсіну	Ұйымдастыру, байланыстыру, жіктеу, салыстыру, қарама-қарсы қою, білдіру, түсіндіру, табу, мысалдар келтіру, топтастыру, көрнекі түрде көрсету, қорытынды жасау, түсіндіру, белгілеу, тыңдау, сәйкестендіру, сипаттау, болжау, сұрақтар қою, қайта жазу, таңдау, сұрыптау, бөлісу, көрсету, жалпылау және т. б.
Қолдану	Қолдану, құрастыру, есептеу, таңдау, жобалау, әзірлеу, талқылау, бағалау, зерттеу, тәжірибе жүргізу, түсіндіру, анықтау, сұхбат жүргізу, картаға түсіру, модельдеу, ұйымдастыру, жоспарлау, қайта құру, қайта қарау, таңдау, шешу, пайдалану
Талдау	Талдау, болжамдар (гипотезалар) құру, жіктеу, санаттау, салыстыру, санатқа жіктеу, анықтау, ажырату, бөлу, зерттеу, себеп-салдарлық байланыстарды анықтау, қорытынды жасау, жеңілдету, сауалнама жүргізу және т. б.
Жинақтау	Бейімдеу, құрастыру, құру, өзгерту, таңдау, ынтымақтастық, біріктіру, тұтастыру (қиыстыру), құрастырып шығару, құру, жобалау, әзірлеу, талқылау, нақтылау, бағалау, орын алу, модельдеу, жетілдіру, ойлап табу, бастапқы материалды өзгерту, жоспарлау, болжау, шешімді ұсыну, шешу, жорамалдау, тестілеу
Бағалау	Бағалау, марапаттау, таңдау, салыстыру, қорытынды жасау,

шешім қабылдау, қорғау, жоққа шығару, маңыздылығын түсіндіру, ықпал ету, түсіндіру, негіздеу, өлшеу, пікір білдіру, қабылдау, басымдық беру, дәлелдеу, ұсыну, таңдау, қолдау, маңыздылығын анықтау

Дереккөз: «Жоспарлау және дайындық құралдары жобасы», The National Induction Programme for Teachers

Сабақтың мақсаттарын тиімдірек құру үшін мұғалімдерге оқытылатын пәнге және сыныптың оқу қажеттіліктеріне сәйкес мұғалімдер бейімдей алатын толық мақсат қою тұжырымдамасының мысалы ұсынылады (25-кесте).

25-кесте. Жоспарлаудағы сабақтың мақсаттарын толық тұжырымдау үлгісі

<p>1-қадам. Қысқа мерзімді/апталық /ұзақ мерзімді жоспар мазмұнына сәйкес келетін мазмұн мақсаттарын таңдаңыз</p>	<p>Білім алушылар білуі керек...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Жақын жерде қолданылатын бірқатар жалпы материалдарды анықтаңыз және зерттеңіз: <i>Тамақ өнімдері мен ингредиенттер, ғимараттар салу үшін қолданылатын материалдар, жиһаз жасау үшін қолданылатын материалдар, киім жасау үшін қолданылатын материалдар, құрал-саймандар жасау үшін қолданылатын материалдар, ойыншықтар жасау үшін қолданылатын материалдар, мектеп жабдықтары.</i> - Түс, пішін және құрылымының айырмашылығын анықтай отырып, материалдарды сипаттаңыз және салыстырыңыз. - Табиғи және өндірістік материалдарды ажырата бастаңыз.
<p>2-қадам. Мазмұн мен дағдылардың мақсаттарын қажет болған жағдайда бейімдеңіз</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ғимараттарды салу үшін қолданылатын бірқатар жалпы материалдарды анықтаңыз және зерттеңіз. - Түс, пішін және құрылымының айырмашылығын анықтай отырып, материалдарды сипаттаңыз және салыстырыңыз. <p>(Бейімделген)дағдылар: зерттеу, сұрақтар, талдау және қарым-қатынас.</p>
<p>3-қадам. Оқу мақсаттарын / оқу бағытын жазыңыз (осы аптада оқушылардың не</p>	<p>Оқушылар ... білетін болады</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Үй салу кезінде қолданылатын материалдардың атауларын; 2. Тегіс, өрескел және т. б. сияқты материалдарды құрылымымен қалай салыстыруға болатынын;

білгенін қалаймын)	3. Типтік үйді қалай салу керектігін және пайдаланылған материалдарды негіздеуді білетін болады.
--------------------	--

Қысқа мерзімді жоспардың тиімділігін қарастыруға арналған негізгі сұрақтар:

1. Оқу мақсаттары / оқу фокусы қаншалықты айқын және қолжетімді?
2. Оқу іс-шаралары/қызметі білім алушыларды оқытуда қолдау қалай көрсетілетінін түсіндіре ме?
3. Саралау әдісі жеткілікті түрде ескеріледі/қолданылады ма?
4. Бағалау әдістері анықталды ма?
5. Сабақтың мақсаттарын құрастыру кезінде S. M. A. R. T. (нақтылық, өлшену, қолжетімділік, өзектілік, уақыт бойынша сенімділік) аббревиатурасы қолданылды ма?

Дереккөз: «Жоспарлау және дайындық құралдары жобасы», The National Induction Programme for Teachers

Сабақтың әртүрлі кезеңдерін жоспарлау

26-кестеде мұғалім сабақтың әртүрлі кезеңдерін жоспарлау кезінде қолдана алатын жалпы нұсқаулар берілген.

26-кесте. Сабақты жоспарлау кезеңдері және оған мұғалімді дайындау

№	Сабақты жоспарлау кезеңдері және оған мұғалімді дайындау
1	Тақырып немесе бөлім бойынша сабақтың жүйесін құрыңыз.
2	Бағдарлама, әдістемелік құралдар, мектеп оқулығы және қосымша әдебиеттер негізінде сабақтың білім беру және тәрбиелеу міндеттерін анықтаңыз.
3	Сабақ материалының оңтайлы мазмұнын таңдап, оны дидактикалық өңдеу үшін оны бірқатар анықтамалық білімге бөліңіз.
4	Оқушы сабақта түсінуі және есте сақтауы керек негізгі материалдарды бөліп көрсетіңіз.
5	Сабақтың оқу тапсырмаларын тұжырымдаңыз.
6	Сабақтың құрылымын жасап, оның түрін және оқытудың ең қолайлы әдістері мен тәсілдерін анықтаңыз.
7	Жаңа материалды басқа пәндермен зерттеу кезінде байланыс орнатыңыз және жаңа материалды үйрену кезінде және білім алушылардың жаңа білімі мен дағдыларын қалыптастыру кезінде осы байланысты пайдаланыңыз.
8	Мұғалім мен білім алушылардың барлық іс-әрекеттерін сабақтың барлық кезеңдерінде және ең алдымен жаңа білім мен дағдыларды игеру кезінде, сондай-ақ оларды стандартты емес жағдайларда қолдану кезінде жоспарлаңыз.

9	Сабақтың дидактикалық құралдарынан таңдау жасаңыз (фильмдер мен диафильмдер, картиналар, плакаттар, карталар, диаграммалар, көмекші әдебиеттер және т.б.).
10	Жабдықтар мен техникалық оқыту құралдарын тексеріңіз.
11	Мұғалімнің тақтадағы жазбалары мен суреттемелерін жоспарлаңыз және оқушылардың тақтада және дәптерлерде осындай жұмысты орындауын қадағалаңыз.
12	Есіңізде болсын, оқушылардың сабақтағы өзіндік жұмысының көлемі мен нысанын және оның білім алушылардың дербестігін дамытуға бағытталуын қамтамасыз ету қажет.
13	Білімді жүйелеудегі жалпылау әдістерін қолдана отырып, сабақта және үйде алынған білім мен дағдыларды бекіту нысандары мен әдістерін жаңартыңыз.
14	Оқушылардың қалыптасу деңгейлерін ескере отырып, тиісті нысандар мен әдістермен тексерілетін білімдер мен дағдылардың тізімін жасаңыз; үй тапсырмасының мазмұнын, көлемін және нысанын анықтаңыз, үй тапсырмасының әдісін ойластырыңыз.
15	Сабақты қорытындылау нысанын қарастырыңыз.
16	Тақырып бойынша сыныптан тыс жұмыстарды жоспарлаңыз.
17	Сабақтың жоспары мен барысын талаптарға сәйкес жазыңыз.

Дереккөз: <http://sch117.minsk.edu.by/ru/main.aspx?guid=24081>

Өткізілген сабақ бойынша мұғалімнің рефлексиясы

Өткізілген сабақ бойынша рефлексия Қазақстандағы ҚМЖ-ның міндетті мазмұнына кірмейтініне қарамастан, бұл қызмет оқыту сапасын арттырудың тиімді құралы болып табылады және ЭЫДҰ елдерінде сабақтарды жоспарлау кезінде кеңінен қолданылады.

Төмендегі кестеде мұғалімдерге сабақ жоспарының қаншалықты тиімді жасалғанын тексеруге көмектесетін негізгі сұрақтар көрсетілген (27-кесте).

27-кесте. Мұғалімдерге сабақ жоспарының тиімділігін тексеруге арналған сұрақтар

1. Оқытудың мақсаттары мен міндеттері	<ul style="list-style-type: none"> - Сіздің сабағыңыздағы оқу мақсаттары/міндеттері толық немесе ішінара орындалды ма? - Сіз сабақ тақырыбының мазмұнын аша алдыңыз ба? - Оқушылар сіздің сабағыңызда алған білімдерін түсініп, қолдана ала ма? - Олар шынымен не үйренді деп ойлайсыз? - Сабақтағы бағалау нені көрсетті?
2. Әдістер	<ul style="list-style-type: none"> - Сіз әртүрлі әдістерді қолдану арқылы жетістікке жеттіңіз бе? - Төмендегі стратегиялар / құралдар сабақта қолданылды ма:

	<ul style="list-style-type: none"> → сұрақ-жауап техникасы → көрнекіліктер мен проектор → АКТ-мен жұптық жұмыс, топтық жұмыс → ойындар, рөлдік ойындар, модельдеу → тәжірибелік сабақтар → саралау → оқытушының жетекшілігімен сабақтар?
3. Сабақты басқару	<ul style="list-style-type: none"> - Сабақтың басталуы мен аяқталуы ұйымдастырылған болды ма? - Сабақтағы іс-әрекеттің өзгеруі реттелген / келісілген бе? - Білім алушылар тиімді топтарға ұйымдастырылды ма? - Білім алушыларға түсіндірмелер түсінікті болды ма? - Жақсы оқу жағдайы құрылды ма? - Ресурстарды дайындау жеткілікті болды ма?
4. Бақылау және тәртіп	<ul style="list-style-type: none"> - Сыйақы / мадақтаудың қандай түрі қолданылды (күлімсіреу, көзқарас, ынталандыру)? - Оқушылардың іс-әрекетінің әлсіз жақтары туралы ақпараттандырудың қандай түрі қолданылды (көзқарас, әңгіме, әрекет)? - Сыныпқа және жеке оқушыларға қатысты қандай қабылданған тон мен тәсіл қолданылды?
5. Ресурстарды пайдалану	<ul style="list-style-type: none"> - Сабақта қандай ресурстар пайдаланылды: интерактивті тақта, оқулықтар, жұмыс парақтары, проектор, акт және т. б.? - Ресурстар қаншалықты тиімді пайдаланылды?
6. Кейінгі әрекеттер	<ul style="list-style-type: none"> - Бұдан әрі нені жоспарлау керек? - Тақырыптың мазмұнын қайтадан басқаша қамту керек пе? Немесе сізге жаңа нәрсені үйрету керек пе? - Кері байланыс? - Келесі сабақтың нақты мақсаттары қандай?

Дереккөз: «A framework for lesson evaluations», Butt (2008)

28-кестеде сабақ жоспарларын дайындауды жақсарту үшін қолдануға болатын өлшемшарттар (критерийлер) жиынтығы бар. Бұл мұғалімдерге сабақ жоспарының әр тармағы бойынша нақты кері байланыс берудің жылдам әрі қарапайым тәсілі. Сонымен қатар, мұндай өлшемшарттар кестесі мұғалімдерге сабақ басталар алдында өз сабақтары туралы ойлауға немесе басқа мұғалімдерге кері байланыс беруге мүмкіндік беретін құрылымды қамтамасыз етеді. Сондай-ақ, бұл өлшемшарттар мұғалімдерге сабақты жоспарлау үдерісін жақсартуға көмектесетін құрал бола алады (Johnson, 2015).

Мұғалімдерге өлшемшарттар кестесін толтырғаннан кейін туындауы мүмкін сұрақтарға ашық жауаптар алу үшін рефлексия жасау ұсынылады. Осылайша, мұғалімдер оқу үдерісінің қиындықтарын пысықтауға және сабақ жоспарының мықты және әлсіз жақтарын анықтауға мүмкіндік алады, бұл болашақта білім алушылардың оқу нәтижелеріне де оң әсер етеді.

Сонымен қатар, мұғалімдерге осы өлшемшарттар кестесін басқа мұғалімдердің сабақтарына қатысу үшін немесе Lesson Study әдісін жүзеге асыру кезінде бір-бірінің жұмысы мен сабақ жоспарлауын объективті бағалау үшін пайдалану / бейімдеу ұсынылады. Мұндай жұмыс бірлескен жоспарлауды дамытудың бастапқы нүктесі ретінде мұғалімдерге сабақ жоспарларын өз қажеттіліктері мен мүдделеріне сәйкес бейімдеуге және түзетуге көмектеседі.

28-кесте. Сабақты тиімді жоспарлау өлшемшарттары

№	Өлшемшарттар	Иә	Жоқ	Ішінара
1	Сабақ көңілді, қызықты немесе мазмұнды; білім алушылар тек жабық сұрақтарға ғана сүйенбейді			
2	Сабақтың мақсаты-оқушылардың не білуі немесе не істей алуы керектігін нақты сипаттайтын қысқа, қысқаша мазмұндама			
3	Кіріспе ақпарат пен іс-әрекеттің барлық түрлері тікелей мақсаттарға жетуге бағытталған			
4	Сабақтың кіріспесі қысқаша және оқушыларды негізгі ұғымдармен және сабақ материалдарымен таныстыру үшін қолданылады.			
5	Сабақтың кіріспе бөліміне тек оқушыларға нені оқыту керектігі кіреді. Талқылауға арналған мәселелер де жазылады			
6	Сабақтың кіріспе бөлігінің ақпараты ұйымдастырылған және логикалық реттілікке сәйкес келеді			
7	Сабақ жоспарында білім алушылардың даму деңгейіне сәйкес қызмет түрлері пайдаланылады			
8	Егер білім алушылар қандай да бір дағдыларды үйренсе, онда бағытталған оқыту қолданылады. Дербес әрекет - бұл сабақта ұсынылған және пысықталған дағды тәжірибесі. Осылайша, оқытудың			

	бағытталған түрі бар сабақ жоспары білім алушыларға өз бетінше іс-әрекетті тиімдірек орындауға көмектеседі			
9	Сабақ жоспарында сабақтың барлық бөліктері қамтылған және нақты анықталған: - Сабақтың мақсаттары - Кіріспе - Сабақтағы қызмет түрлері - Сабақты бекіту/аяқтау			

Дереккөз: «Criteria for Effective Lesson Planning», (Johnson, 2000)

Оқушылардың кері байланысы

29-кестеде мұғалімге сабақтың мықты және әлсіз жақтарын түсінуге мүмкіндік беретін оқушыларға арналған сұрақтары бар үлгі келтірілген.

29-кесте. Оқушылар арасында кері байланыс жүргізу үлгісі

Сабақты қорытындылау кезеңінде сіз балаларды осындай сұрақтарға жауап беруге шақыра аласыз:	Сіз төмендегі сөз тіркестерін жалғастыруды ұсына аласыз:
<ul style="list-style-type: none"> - Бүгін не істедің? - Енді сенің қолыңнан не келеді? - Бүгін сені не таң қалдырды? - Сен үшін не жаңалық болды? - Бүгін сен топта қалай жұмыс істей алдың? - Бүгін жұпта жұмыс істегенде саған не ұнады? - Бүгін кімнің жауабы/сұрағы ерекше есте қалды, неге? - Бүгін кім үшін қуана аласың? - Кімге рахмет айта аласың? Не үшін? - Бүгін кім өз қателігін таба алды? - Сыныптастарыңның арасында өзара тексеру барысында дәлсіздікті немесе қатені кім таба алды? Бұл туралы дұрыс, құрметпен айта алдың ба? - Бүгін мұғалімге немесе оқушыға нақтылау үшін сұрақ қоя алдың ба? Ал нені жақсы 	<ul style="list-style-type: none"> - Мен осы тақырып бойынша жұмысты жалғастырғым келеді, өйткені... - Маған бүгін мұғалімнің / сыныптасымның көмегі қажет болды, өйткені... - Мен бүгін бұл тапсырманы орындадым, өйткені... - Мен бүгін өзімді мақтан тұта аламын... - Мен бүгін сыныптастарыммен бөлісе аламын...

түсінгің келеді? Сен қазір бұл туралы кімнен сұрағың келеді?

Дереккөз: Яковлева, С. Г. (2015). Планирование урока: идея, воплощение, итог (210–211 беттер)

CLIL сабақтарын жоспарлау

Сабақ жоспарларын әзірлеу бойынша жұмыстың тиімділігі үшін мұғалімдерге сабақты сәтті өткізуге бағытталған жоспарлаудың бірнеше кезеңдерін қарастырған жөн. Бұл кезеңдер Қазақстандағы CLIL сабақтарын жоспарлауға арналған нұсқаулықтар мен ұсыныстарда көрсетілген. CLIL сабақтарын жоспарлауға арналған ұсынымдарды барлық мектеп пәндерін жалпы жоспарлауға ішінара немесе толығымен бейімдеуге болады.

Бірінші қадам – анықтау, модуль туралы негізгі ақпаратты беруден тұрады. Ақпарат неғұрлым нақты болса, басқа мұғалімдерге қолдану немесе бейімдеу соғұрлым пайдалы болады. CLIL сабағын жоспарлау сонымен қатар «алдыңғы білім» бөлімін ескереді, мұнда білім алушылар оқу жоспарындағы ақпарат негізінде алдыңғы сабақтардан / тоқсаннан / оқу жылынан не білуі керек екенін түсіндіру қажет. Алдыңғы білімді жандандыру жаңа материалды тиімді үйретуде үлкен рөл атқарады.

Сонымен қатар, пәндік білім мақсатын қалыптастыру кезінде оларды ақыл-ой дағдыларының деңгейлері бойынша ұйымдастыру маңызды (Блум таксономиясы). Осылайша, мақсаттарды білдіретін етістіктер төмендегі танымдық үдерістермен байланысты болуы керек: есте сақтау, түсіну, қолдану, талдау, бағалау, құру.

Келесі қадам – саралау. Білім алушылардың құзыреттіліктерінің әртүрлі деңгейлеріне және оқытудың әртүрлі түрлеріне назар аудару керек. CLIL сабақтарын жоспарлау жөніндегі нұсқаулықтың авторлары мұғалімдер оқушылардың әртүрлі қажеттіліктерін ескере отырып, сабақты жоспарлаудың бастапқы нүктесі ретінде пайдалана алатын кесте түрінде мысал келтірді (30-кесте).

30-кесте. Оқушылардың әртүрлі қабілеттерін ескере отырып, CLIL сабағын жоспарлаудың мысалы

	Есте сақтау	Түсіну	Қолдану	Талдау	Бағалау	Құрастыру
Вербальдық (Маған оқу, жазу, сөйлеу ұнайды)	Мәтінге байланысты жауаптарыңызды айтып көрсетіңіз	Әр түрлі елдердегі ақша туралы сөйлеңіз	Тағамдарды категорияларға қойып санаңыз	Есептеп сұрақтарға жауап жазыңыз	Өзіңізге ыңғайлы стратегияны таңдаңыз	Таңғы, түскі асқа дүкеннен қажетті заттарды жазыңыз
Математикалық (Маған сандар мен ғылым ұнайды)	Тиын мен ақшаны анықтаңыз. Тиын мен ақшаның құнын сәйкестіріңіз	Ең қымбаттан бастап ең арзан бағалы тағамдарға тапсырыс беріңіз	Тағамдарды сәйкес бағаларға жіктеңіз (3 еуродан көп немесе аз)	Есепті шығарыңыз	Табу ойынын топтарда ойнаңыз: Бұл қанша тұрады?... Ол... (көп/аз)	Бағалары көрсетілген кестені құрыңыз
Визуалды (Маған сурет салу ұнайды)	Суреттер арқылы тағамдардың атауларын қарап шығыңыз	Пластикалық тиын мен ақшаны санаңыз	Дүкенде әр түрлі жұмыс орындарын қалай табуға болатыны жайлы бейне баян қараңыз	Шын фунт пен евроны салыстырыңыз	Қасыңыздағы серігіңіздің сатып алуға жазған заттар тізімін бағалаңыз	Дүкеннен қажетті заттардың визуалды тізімін жазыңыз
Кинестетикалық (Маған қолмен жұмыс жасайтын жаттығулар спорт және ұнайды)	Дүкеннен сатып алуға болатын заттарды өлеңмен және қолдармен немесе қимылдармен көрсетіп айтып беріңіз	Топқа бөліну 1/2/3 ойынын ойнаңыз	Рөлдік ойын ойнаңыз (сіз сатушысыз)	Өз рөліңіздің ерекшеліктерін ойластырыңыз	Өзіңіздің және серігіңіздің көрсетілімін бағалаңыз	Өз көрсетіліміңізді жоспарлаңыз
Музыкалық (Маған музыка жасау және тыңдау ұнайды)	Қасапшының жұмысы туралы ән тыңдаңыз	Дүкендегі секциялар туралы ән айтыңыз	Әндегі қалдырылып қойған сөздерді айтыңыз	Екі әнді салыстырып, айырмашылықтарын түсіндіріңіз	Алдыңғы әндерден ең жақсысын таңдаңыз	Берілген сөздермен әйгілі әуенді қолдана отырып

						жаңа ән жазыңыз
Тұлғааралық (Маған топта жұмыс жасаған ұнайды)	Топтарға бөлініп элементтердің аттарын табу ойынын ойнаңыздар	Топта ақшамен ойнаңыздар : ақшаны санаңыздар	Евромен фунттың түсін, құнын, мөлшерін салыстырыңыз	Топта мәселені шешіңіз	Мәселені шешу үшін қажетті құралдарды бағалаңыз	Топта рөлдік ойын ойнаңыз
(Маған жеке жұмыс жасаған ұнайды)	Үй жұмысын орындаңыз: ақшаны сәйкестендіру	Үй жұмысын орындаңыз: қосу және алу тапсырмасы	Бөлімдегі жаңа сөздердің суреттерін сөздік суретіне салыңыз	Үй жұмысы: заттардың бағасын жоғарыдан төменге дейін сәйкестендіру	Үй жұмысы: суреттегі тағамды лайықты бағасына сәйкестендіріңіз	Үй жұмысы: сатып алатын заттардыңв изуалды тізімін жасаңыз
Натуралистік (Маған қоршаған орта арқылы үйренген ұнайды)	Көкөніс сататын дүкенге барып кейбір таныс емес көкөністердің атауларын есте сақтаңыз	Отбасыңыз бен бірге дүкенге барып таңғы асқа қажетті заттарды алатын секцияны сұраңыз (сүт, қант)	Отбасыңыздың көмегімен дүкеннен алған заттарға төлеңіз.	Дүкендегі адамдарды бақылап өз көрсетіліміңізді ойластырыңыз	Отбасыңыз бен бірге дүкенге барып екі түрлі сүтті салыстырыңыз	Дүкенде брошюра сұраңыз, кейбір заттардың бағаларын жазып алыңыз, үйден қайта өңдеуге лайықты заттарды табыңыз, оларға қайта пайдалану жолдарын табыңыз

Дереккөз: San Isidro, X., Coyle, D., & Kerimkulova, S. (2020). *CLIL classroom practices in multilingual education in Kazakhstan: guidelines and examples*. Nazarbayev University.

Сараланған тәсілді жүзеге асыру

Оқытудың әртүрлі тәсілдерін тиімді және сындарлы қолдану үшін мұғалімдерге әртүрлі саралау стратегиялары ұсынылады. Төменде көрсетілген мысалдар тек сипаттамалық мақсатта көрсетілген және оларды мұғалім бейімдеуі керек. ҚМЖ-да саралау стратегиялары білім алушылардың қажеттіліктері мен мықты жақтарын талдау негізінде толығырақ әзірленуі керек (31-кесте).

31-кесте. Сараланған тәсілді жоспарлаудың мысалы

Бесінші сыныпқа арналған оқу бағдарламасына арналған жоспарлауды саралау			
Бағыты	Стратегиялар	Түсіндірме	Саралу тәсілін қолдау үшін осы стратегияны қалай қолданамын – мысалдар
О Қ Ы Т У М А З М Ұ Н Ы	Деңгей	Мұғалім оқыту мазмұнын оқушылардың әртүрлі оқу мүмкіндіктеріне және бұрынғы біліміне бейімдеу үшін оқу бағдарламасының қиындық деңгейлерін ажыратады	Оқушылардың түсіну және еркін сөйлеу дағдыларын дамыта отырып, өз бетінше оқи алатын оқу материалдары беріледі.
	Дәйектілік	Мұғалім білім алушылардың дайындық деңгейіне сәйкес оқу бағдарламасының мазмұнының әртүрлі элементтерін ұсынады	Оқушылардан алдымен ырғақты түртуді сұрамас бұрын әртүрлі музыкалық шығармалардағы ырғақты түрту сұралады.
О Қ Ы Т У Ү Д Е Р І С І	Оқыту стилі	Оқытудың әртүрлі әдістері қолданылады	Оқушылардың нәтижелерін жақсарту үшін мұғалімдер жоғары деңгейлі ойлау дағдыларын (синтез, талдау және бағалау) дамытуға арналған сұрақтарды пайдалануы керек. Оқушылар сонымен қатар қосымша қолдау ретінде қажетті ресурстарға қолжетімді болады.
	Тапсырма	Мұғалім бір оқу іс-әрекетіне қатысты әртүрлі	Білімді бекіту және дамыту әртүрлі

		тапсырмаларды қолданады. Тапсырмалар қиындық деңгейімен де ерекшеленеді	тапсырмалар мен ойындар арқылы жүзеге асырылады. Сонымен қатар тапсырмалардың қиындық деңгейі оқушылардың әртүрлі қабілеттерін ескере отырып жиі қайта қаралады
	Қарқыны	Мұғалімдер оқыту қарқынын/жылдамдығын/уақытын өзгерте алады, осылайша білім алушылар белгіленген қарқын шеңберінде жұмыс істеуге және оқу нәтижелеріне қол жеткізуге мүмкіндік алады	Үлгерімі жоғары оқушылар оңай тапсырмаларды тез орындауға, содан кейін жақсырақ және аяқталған жұмысты алу үшін жұмыс қарқынын бәсеңдетуге шақырылады. Ал үлгерімі төмен білім алушылар үшін тапсырмаларды орындаудың әртүрлі кезеңдерінен өту үшін жеткілікті уақыт беріледі. Мұғалім оқушылардың барлық кезеңдерінде қолдау көрсететін делдал рөлін атқаратынын ескеру маңызды
	Қызығушылықтары	Мұғалімдер білім алушылардың нақты мүдделерін ескере отырып тапсырмалар әзірлейді	Ауызша әрекетті дамытуға арналған тапсырмалар ерекше қызығушылық тудыратын салаларға бағытталады.
	Таңдау	Білім алушыларға неғұрлым қызықты және олардың	Оқушылар өздерінің зерттеу дағдыларын

		қабілеттеріне сәйкес келетін тапсырмаларды таңдау мүмкіндігі беріледі	кеңейте алады, өйткені олар тапсырмаларды белгілі бір сынып үшін анықталған аумақтардан тыс тапсырмаларды қарастырады
	Қолдау	Мұғалім қолдаудың сипатын оқушының жеке қажеттіліктеріне қарай өзгертеді	Оқушылардың жазба жұмыстарына қолдау көрсету үшін әртүрлі үлгілер ұсынылады. Сонымен қатар, кейбір оқушылардың әртүрлі тақырыптар бойынша білімдерін кеңейту үшін онлайн тесттерді пайдалануға болады.
	Ресурстар	Оқушылар деңгейлері мен оқу қажеттіліктеріне сәйкес оқу материалдарымен/ресурстарымен қамтамасыз етіледі	Білім алушылар күрделірек мәтінді немесе ақпаратты қамтитын анықтамалықтармен қамтамасыз етіледі.
О Қ Ы Т У Н Ә Т И Ж Е Л Е Р	Жауап беру	Оқушылар бір тапсырманы бірнеше рет орындау арқылы әртүрлі нәтижелерге жетуге мүмкіндік алады	Оқушылардың кейбір тақырыптарды түсінуі жазбаша есеп емес, олардың сызбалары/диаграммалары арқылы расталған ауызша баяндаманы тыңдау арқылы бағаланады.

І			
Ү	Нәтиже	Оқытуда үздіксіз дамытуды пайдалана отырып, мұғалімдер оқушылардың қабілетіне қарай оқушылардың жұмысын саралай алады.	Бүкіл сынып осыған бағытталған... Бағыт: ауызша тіл Элемент: Байланыс Оқу нәтижесі: оқушылар оқу бағдарламасы аясында әртүрлі жанрдағы мәтіндерді таңдайды, тыңдайды, сыни тұрғыдан ойластырады және жасайды. Осылайша, оқушыларға әртүрлі мәтіндермен жұмыс істеуге және өз әңгімесін/шығармасын құруға мүмкіндік беру арқылы мұғалімдер оқушылардың қызығушылығына қол жеткізе алады
З			
Д			
І			
К			
С			
І			
З			
Д			
А			
М			
Ы			
Т			
У			

Дереккөз: «Жоспарлау және дайындық құралдары жобасы», The National Induction Programme for Teachers

Сабақты бірлесіп жоспарлауға арналған стратегиялар

Мектептерге әртүрлі пәндер мұғалімдерінің, сондай-ақ бір параллельдегі мұғалімдердің бірлескен тәжірибесін енгізуді күшейту ұсынылады. Мұғалімдердің ұжымдық жұмысының мұндай мәдениетін көлденең және тік жоспарлау арқылы жүзеге асыруға болады. Мұғалімдер икемді ынтымақтастықты жүзеге асыру үшін асинхронды және синхронды технологияларды қолдана алады.

Тік жоспарлау кезінде бір әдістемелік бірлестіктің мұғалімдері топқа бірігіп, технологиялық картаны жасай алады. Технологиялық карта негізінде мұғалімдер оқытуда тиімді әдістерді қолдана отырып, әр түрлі параллель сыныптардың оқушыларында әмбебап оқу әрекеттерін (дағдыларын) дамыту бойынша жұмыс істей алады (32-кесте).

32-кесте. Тік жоспарлауға арналған технологиялық картаның мысалы (бастауыш сыныптар)

Пәні	Сынып	Оқу мақсаттары	Әмбебап оқу әрекеттері (дағдылары)	Оқытудағы тәсілдер
Жаратылыстану	1	1.5.2.1 жарық пен қараңғылықты салыстыру; 1.5.2.2 табиғи және жасанды жарық көздерін ажырату; 1.5.2.3 жасанды жарықтандыру қажеттілігін және оның көздерін анықтау	1. Ерекшеліктерді анықтау мақсатында объектілерді талдау 2. Объектілерді салыстыру, жіктеу үшін негіздер мен өлшемдерді таңдау	Эвристикалық әңгіме Сұрақ қою техникасы Ішінара іздеу әдісі Зерттеу әдісі
	2	2.5.2.1 кейбір денелердің жарық беру қабілетін зерттеу	3. Себеп-салдарлық байланыстарды орнату	
	3	3.5.2.1 көлеңкенің пайда болу себептері мен ерекшеліктерін түсіндіру; 3.5.2.2 заттардың жарықты шағылыстыру қабілетін түсіндіру	4. Болжамдарды ұсыну және олардың негіздемесі	
	4	4.5.2.1 көлеңкенің тосқауыл өлшеміне және көзден тосқауылға дейінгі қашықтыққа тәуелділігін зерттеу және түсіндіру; 4.5.2.2 шағылысу, сіңіру сияқты жарық қасиеттерін зерттеу және түсіндіру	5. Мұғаліммен және сыныптастармен оқу ынтымақтастығын жоспарлау	

Дереккөз: Stepik білім беру платформасы және онлайн курстар дизайнері
<https://stepik.org/lesson/377120/step/1>

Көлденең жоспарлау кезінде бірлескен жұмысты бір параллельде жұмыс істейтін әртүрлі пәндердің мұғалімдері ұйымдастырады (мысалы, бастауыш сынып мұғалімі бастауыш сынып оқушыларына тілдер мен басқа пәндерді оқытатын мұғалімдермен біріге алады). Осылайша, топтағы осындай жұмыс барысында мұғалімдер білім алушылардың әмбебап оқу іс-әрекеттерін (дағдыларын) пәндік кіріктіру және дамыту мүмкіндіктерін анықтап қана қоймай, сонымен қатар қажетті ресурстар мен материалдардың бірлескен тобын құра алады (33-кесте).

33-кесте. Көлденең жоспарлауға арналған технологиялық картаның мысалы (2- сынып)

Өтпелі тақырыптар	Пәндер	Оқу мақсаттары	Саралауды ескері отып, пәндік кіріктіру	Әмбебап оқу әрекеттері (дағдылары)	Жалпы ресурстар
Қоршаған орта	Орыс тілі	2.2.5.1 мұғалімнің көмегімен берілген тақырып бойынша екі дереккөзден (сөздіктер, анықтамалықтар, балалар энциклопедиялары, балалардың танымдық журналдары) ақпарат табу	Барлық оқушылар мұғалімнің көмегімен анықтамалықтар мен балалар энциклопедияларын пайдалана отырып, қоршаған дүние объектілері туралы ақпаратты таба алады. Кейбір оқушылар анықтамалық әдебиеттер мен балалар энциклопедияларын пайдалана отырып, қоршаған дүние объектілері туралы мәліметтерді өз бетінше таба алады.	1. Семантикалық оқу 2. Қажетті ақпаратты іздеу және таңдау 3. Білімді құрылымдау 4. Мәлімдемелердің сөзін түсіну және ерікті түрде құру	Анықтамалықтар Балалар энциклопедиялары
	Жаратылыстану	2.1.2.1 «ақпарат көзі» ұғымын және оның зерттеу жүргізу үшін маңыздылығын түсіндіру	Барлық оқушылар анықтамалық немесе балалар энциклопедияларын пайдалана отырып, зерттеу жұмыстарын жүргізуге қажетті қоршаған дүние объектілері туралы ақпаратты таба алады және дереккөздерді таңдауды негіздей алады. Кейбір оқушылар қоршаған дүниедегі		

			заттар туралы ақпаратты табудың көзін ұсына алады.		
Математика	2.3.1.3	көпбұрыштардың, қоршаған әлем объектілерінің қабырғаларының ұзындығын өлшеу және периметрді табу формулаларын жалпылау, құрастыру, қолдану $P = (a+b)*2$, $P = a*4$, $P = a+b+c$	Барлық оқушылар тік төртбұрыш, шаршы, үшбұрыш пішіні бар қоршаған дүние объектілерінің периметрін таба алады. Кейбір оқушылар әртүрлі көздермен жұмыс жасай отырып, адам өміріндегі фигуралардың периметрін табу мүмкіндігін пайдалану нұсқаларын ұсына алады.		

Дереккөз: Stepik білім беру платформасы және онлайн курстар дизайнері
<https://stepik.org/lesson/377120/step/1>

Кез-келген бірлескен топтық іс-әрекетте топтардың нәтижелі жұмыс істеуіне және мақсаттарына жетуге көмектесетін ережелерді анықтау қажет. Осыған байланысты мұғалімдерге бірлескен топтық жұмыс барысында келесі тармақтарды ұстану ұсынылады:

- қарапайым және тиімді байланыс
- ынтымақтастық пен сенім атмосферасы
- өз ресурстарын әзірлеу және жинақтау
- оқу мәселелерін шешу үшін зерттеулер жүргізу
- нақты білім мен дағдылардың болуы
- бірлескен жұмысты реттеу үшін белгілі бір ережелер мен алгоритмдерді сақтау
- талдау, синтез және бағалау деңгейіндегі жұмыс
- білім алушылардың бірлескен жұмысы мен нәтижелерін бағалау үшін өлшемшарттарды пайдалану.

Мұғалімдерге Google Doc сияқты онлайн платформаларда бірлескен құжаттарды әзірлеуге кеңес беріледі, онда мұғалімдердің

әрқайсысы жаңа идеяларға немесе сабақта не болып жатқанына байланысты күнделікті жоспарлауда жаңа ақпараттарды қоса алады немесе өзгерте алады. Осылайша, бірлесе жұмыс істей отырып, мұғалімдер оқытудың жаңа идеялары мен әдістерін дамытуда бір-біріне көмектесіп қана қоймайды, сонымен қатар сараланған тәсілді де қолдана алады.

Қазақстандық мұғалімдердің сабақты жоспарлау бойынша табысты кейстері

Бұл тарауда қазақстандық мұғалімдердің сабақты жоспарлау бойынша үлгілері мен табысты кейстері көрсетілген. Қазақстандық мұғалімдерінің сабақты жоспарлау бойынша сәтті кейстерін толығырақ зерттеу үшін қосымша материалдармен белсенді сілтемелер қоса берілген (*Қосымшаны қараңыз*).

№1 кейс

Жамбыл облысы, Тараз қаласы, №46 орта мектеп директорының ғылыми-әдістемелік жұмыс жөніндегі орынбасары, тарих және география пәнінің педагог-шебері Божымбаева Минура Сарсенбековна барлық білім алушыларды білім беру үдерісіне тарту үшін оқытудың белсенді әдістерін қолданады. Оқытудың белсенді әдістерін қолдану оқушылардың белсенді және интерактивті жұмысына негізделген оқу процесін жақсартып қана қоймайды, сонымен қатар мұғалімдерге оқытудың сараланған тәсілін дамытуға көмектеседі. Сонымен қатар, мұндай әдістер оқу мақсаттарына қол жеткізуге ықпал етіп, білім алушылардың оқу нәтижелеріне жағымды әсер етеді (34, 35-кестелер).

34-кесте. Білім беру үдерісінің барлық қатысушыларының көп деңгейлі және жан-жақты байланысын қамтамасыз ететін белсенді оқыту әдістерінің мысалы

Белсенді оқыту әдістері				
Оқу мақсатына қол жеткізуге бағытталған әдістер		Барлық білім алушыларды оқу үдерісіне бағыттау барысында қолданылатын әдістер		Саралауға арналған ерекше білім беру қажеттілігіне сәйкес оқытуда пайдаланатын әдістер
Топтастыру әдісі	Миға шабуыл әдісі	Ойлан –жұптас –талқыла әдісі	Егер мен кәсіпкер болсам... әдісі	Терминдер сөйлейді әдісі
Топтастыру әдісі арқылы сыныптағы білім алушылар шартты белгілер, сан-дар, өсімдік, жануар суреттері арқылы 4 топқа топтасып өз топ басшыларын сай-лайды. Топтың неге бұлай бөліну себебін сұраған соң бүгінгі жаңа тақырыптың мақсатын ашуға ықпал жасалынады. ЕББҚ ететін білім алушыларға топ бас-шылар өз топтарына қосып қадағалайды	Миға шабуыл әдісімен білім алушылар сұрақтар арқылы бір бірінің өз ой-пікірлерімен жаңа тақырыпты ашып, оның мақсатын нақтылайды.	Ойлан –жұптас –талқыла әдісі кезінде топтағы білім алушылар жоғары ойлау дағдысы деңгейінде берілген тапсырманы топта бірлесе талқылап бір – бірінің білетін ақпараттарымен бөлісіп тек нақты ортақ шешім қабылдап жауабын жазады, кестені толтырады.	Егер мен кәсіпкер болсам... әдісінде білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда келешекте елімізге өз үлестерін қосу үшін мамандық иесі ретінде алған ақпаратты өздігінен түсініп күнделікті өмірмен байланыстырып жан –жақты талдауға жауапкершілік-пен анықтап қорытындылайды.	Терминдер сөйлейді әдісі барысында білім алушылар өз беттерімен ойлануға топта пікірлерімен бөлісіп термин ерекшеліктерін анықтайды. Барлық білім алушыларды оқу үдерісінде берілген тапсырмаларды орындауда картамен жұмыс барысында қолдау көрсетіп ізденеді.

35-кесте. Белсенді оқыту әдістерін география сабағында қолдану мысалы

Оқыту әдістері		
Барлық білім алушыларды оқу үдерісіне тартуға ықпал етеді	«Табиғат зоналары» пазлын құрастыру	«Ой талқы»
	Оқушылар, оның ішінде ерекше білім беруді қажет ететін балаларда сурет қиындыларын құрастыру арқылы топқа бөлінеді, себебі бұл	Оқушылар сұрақтарға өз ойларын, өздері байқаған ақпараттарды салмақтап, түйіндеп өз сөздерімен

	балаларда ынтымақтастық ортасында қарым-қатынас жасау эмоционалдық жағынан және ақпаратты қабылдауы, қорытуы дами түседі.	жауап береді. Сабақ мақсатын айқындауға көмектеседі.	
Оқу мақсаттарына қол жеткізуге мүмкіндік береді	«Бірге ойлаймыз»	«Ойлан, жұптас, пікірлес»	
	Топтық жұмысты жандандырады, оқушыларды оқу процесіне тартып, ақылдаса, ой алмастыра отырып, берілген суреттер бойынша табиғат зонасын анықтап, жоспар бойынша сипаттап, кестені толтырады.	Оқушылардың жұпта жұмыс жасау дағдысы қалыптасады. Функционалдық сауаттылықты дамытуға ықпал ететін тапсырма беріледі. Теориялық білімді практикамен байланыстыру мақсатында тапсырмаға жергілікті компонент алынды.	
Оқушыларды жеке немесе ерекше білім беру қажеттіліктеріне сәйкес оқытуды қарастырады	«Сұрақтар кестесі», «Картаға дұрыс орналастыр»	«Материктердің табиғат зоналары» сәйкестендіру	«Ойды аяқта»
	Ерекше қажеттілігі бар балалар үшін: психикалық дамуы тежелген оқушының қажеттілігіне сәйкес тапсырма беріледі.	Оқушылар QR коды арқылы платформаға кіріп, берілген мәліметтерді сәйкестендіреді. Сабақты бекітуге арналған интербелсенді ойындардың тиімділігі әр оқушы өз нәтижесін көре алады	Оқушылардың сабақты толық меңгергендігіне көз жеткізу мақсатында «OnlineTestPad» платформасы арқылы сабаққа байланысты сұрақтар қойыла отырып, сабақтан түйген ойлары мен тұжырымдамаларына байланысты кері байланыс алынады

Сонымен қатар автор оқушылардың оқудағы айырмашылықтарын ескере отырып, география пәні бойынша сабақ жоспарларын жасады. Атап айтқанда, сабақ жоспары ЕББҚ бар білім алушылар үшін сабақтың мақсаттары мен бағалау өлшемшарттарын және ЕББҚ бар оқушылардың қызметін айқындау үшін жеке бөлімді қосуды қамтиды (36-кесте).

36-кесте. ЕББҚ бар балалардың қажеттіліктерін ескере отырып құрылған география сабағына арналған ҚМЖ үлгісі

Бөлім:	3.Физикалық география. 3.4. Биосфера		
Педагогтің аты-жөні			
Күні:			
Сынып:	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:	
Сабақтың тақырыбы:	Материктердің табиғи зоналары		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары:	8.3.4.2. табиғат зоналарын жоспар бойынша сипаттайды 8.3.4.3. әр материкте орналасқан ұқсас табиғат зоналар мен биіктік белдеулерді салыстырады		
Сабақтың мақсаты:	<ul style="list-style-type: none"> - Табиғат зоналарын жоспар бойынша ерекшеліктерін анықтайды - Әр материкте орналасқан ұқсас табиғат зоналар мен биіктік белдеулерді салыстырады <p><i>Қажеттіліктері бар балалар үшін:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Табиғат зоналарын жоспар бойынша жазады - Әр материкте орналасқан ұқсас табиғат зоналар мен биіктік белдеулерді атайды 		
Бағалау критерийі	<ul style="list-style-type: none"> - Табиғат зоналарын жоспар бойынша ерекшеліктерін анықтай алады - Әр материкте орналасқан ұқсас табиғат зоналар мен биіктік белдеулерді салыстыра алады <p><i>Қажеттіліктері бар балалар үшін:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Табиғат зоналарын жоспар бойынша түсіндіре алады - Әр материкте орналасқан ұқсас табиғат зоналар мен биіктік белдеулерді атай алады 		
Ойлау дағдыларының деңгейі	Білу, түсіну Жоғары деңгей дағдылары		

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті		Бағалау	Ресурстар
			ЕББҚ		

Сабақтың басы:
10 минут

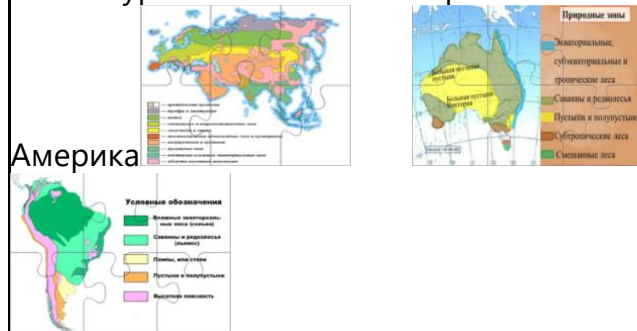
Ұйымдастыру кезеңі:

- Сәлемдесу
- Оқушыларды түгелдеу
- Ынтымақтастық атмосферасын құру

Топқа бөлу:

«**Табиғат зоналары**» пазлын құрастыру әдісі арқылы оқушыларды 3 топқа бөлу.

1-топ. Еуразия 2-топ. Австралия 3-топ. Оңтүстік

Топ басшылары сайланып болғаннан кейін бағалау парақшасы беріледі, топ басшысы ретіндегі міндеті таныстырылады

№	Тапсырма № 1.								Тапсырма № 2.			
	Оқушының аты-жөні	Құрлықтағы географиялық орнын анықтайды	Климаттық ерекшеліктерін анықтайды	Топырақ түрлерін анықтайды	Өсімдіктер дүниесін анықтайды	Жануарлар дүниесін анықтайды	Биіктік белдеуде орналасқан нысанды анықтайды	Ұқсас табиғат зонасы таралған аймақтарды анықтайды	Жамбыл облысында таралған табиғат зонасын анықтайды	Жамбыл облысында кездесетін өсімдіктер дүниесін анықтайды	Жамбыл облысында кездесетін жануарлар дүниесін анықтайды	

Оқушылар пазлды құрастыру арқылы топқа бөлінеді

Оқушы пазлды құрастыру арқылы топқа бөлінеді

Топ басшыларына бағалау парақшасы беріледі.

№	Тапсырма № 1								Тапсырма № 2			
	Оқушының аты-жөні	Құрлықтағы географиялық орнын анықтайды	Климаттық ерекшеліктерін анықтайды	Топырақ түрлерін анықтайды	Өсімдіктер дүниесін анықтайды	Жануарлар дүниесін анықтайды	Биіктік белдеуде орналасқан нысанды анықтайды	Ұқсас табиғат зонасы таралған аймақтарды анықтайды	Жамбыл облысында таралған табиғат зонасын анықтайды	Жамбыл облысында кездесетін өсімдіктер дүниесін анықтайды	Жамбыл облысында кездесетін жануарлар дүниесін анықтайды	

Топ басшысы әр тапсырмадан соң, дескрипторларға сәйкес оқушылардың ұпайын бағалау парағына енгізіп отырады.

мадақтау
«Жарайсың»
«Жақсы»

1-топ. Еуразия

2-топ. Австралия

3-топ Оңтүстік Америка

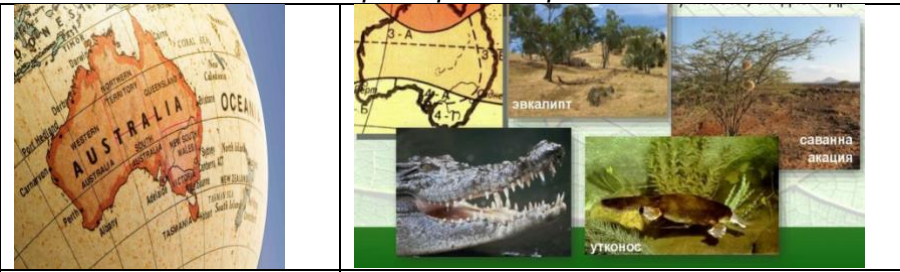

Бағалау парақшасы

	<p>«Ой талқы» әдісі</p> <p>Оқушылар сұрақтарға жауап бере отырып сабақтың тақырыбы мен мақсатын анықтайды.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Құрастырған пазлдарыңда не бейнеленген? Ол қандай карта? 2. Табиғат зоналардың қалыптасуына не әсер етеді? Қандай заңдылықтарға байланысты табиғат зонасы қалыптасады? 3. Материктерде ұқсас табиғат зоналары мен биіктік белдеулері кездеседі ме? Қалай ойлайсыңдар? 	жауап бере отырып сабақ тақырыбы мен мақсатын анықтайды	жауап береді: 1.Пазлда не бейнеленген? Картадағы түстер нені білдіреді? Ол қандай карта?	«Талпынып көр»	
<p>Сабақтың ортасы: 30 минут</p>	<p>Тапсырма № 1. (15 минут)</p> <p>Топтық жұмыс. «Бірге ойлаймыз» әдісі</p> <p>Берілген суреттерге қарай отырып табиғат зонасын анықтаңыз және тақырыптық карталарды (табиғат зоналары, климаттық карта, климаттық белдеулер картасы, дүниежүзінің топырақ картасы), анықтамалық материалдарды пайдалана отырып, кестені толтырыңыздар.</p> <p>1 – топ (орманды дала және дала)</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div data-bbox="327 1046 680 1326"> </div> <div data-bbox="689 1046 1227 1326"> </div> </div> <p>https://yandex.kz/images/search?from=tabbar&text=%D0%BC%D0%80%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BA%20%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%B8&p=1&pos=55&rpt=simage&img_url=https%3A%2F%2Fsun9-</p> <p>https://yandex.kz/images/search?from=tabbar&text=%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%82%D0%BD%D1%8B%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D0%B0%20%D0%B8%D0%B5%D1%81%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BF%D1%8C&pos=4&img_url=https%3A%2F%2Fkipmu.ru%2Fwp-</p>	Оқушылар берілген суреттер бойынша табиғат зонасын анықтап, жоспар бойынша сипаттап, кестені толтырады.		<p>Дескрипторлар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Құрлықтағы географиялық орнын анықтайды, 1 б. - Климаттық ерекшеліктерін анықтайды, 1 б. - Топырақ түрлерін анықтайды, 1 б. - Өсімдіктер дүниесін анықтайды, 1 б. - Жануарлар дүниесін 	<p>Оқулық: География. 8 сынып, Р.Ә.Қаратаба анов, Алматыкітап баспасы, 2019 ж</p> <p>8 сыныпқа арналған атлас карта</p>

32.userapi.com/%2Fimpg%2Fc857216%2Fv857216437%2F16b5dc%2Fmexx-RovK_l.jpg%2Fsize%3D537x240%26quality%3D96%26size%3D299%26cc%3D0a96a086e411c7c3%26type%3Dshare&lr=21094 <content%2Fuploads%2F2021%2F12%2Fstplsstpgl.jpg&rmt=simage&lr=21094>

2 – топ (саванна және сирек ормандар)

https://yandex.kz/images/search?text=%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B3%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D1%83%D1%81%D0%B5&from=tabbar&pos=9&rpt=simage&img_url=https%3A%2Ffedqblack.com.au%2Fwp-content%2Fuploads%2F2021%2F10%2FAustralias-Safe-Suburbs-Map_7024.jpg&lr=21094 https://yandex.kz/images/search?text=%D1%81%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%B8%20%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%81%D1%8C%D0%B5%20%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%B8&from=tabbar&p=2&pos=83&rpt=simage&img_url=https%3A%2F%2F2.files2%2Fslide%2Fp%2Fp1V4ay6gFDbAnOZdElqje3khBYvUuMJkmQ8cw%2Fslide-2.jpg&lr=21094

3 – топ (ылғалды экваторлық ормандар)

https://yandex.kz/images/search?text=%D1%8E%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%8F%20%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B3%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D1%83%D1%81%D0%B5&from=tabbar&pos=20&rpt=simage&img_url=https%3A%2Fwelt-der-wunder.s3.eu-central-1.amazonaws.com%2Fuser_upload%2FArtikel%2F00_Wissen%2FNATUR%2FPazifischer-Feuerring%2FSuedamerika_iStock-frederikloewer.jpg&lr=21094 https://yandex.kz/images/search?from=tabbar&text=%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D0%B6%D0%BD%D1%88%D0%B5%20%D1%8D%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B0%D0%B8%D1%8C%D0%B0%D1%88%D0%B5%20%D0%BB%D0%B5%D1%81%D0%B0%20%D1%8E%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D0%B9%20%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B8&p=1&pos=55&rpt=simage&img_url=https%3A%2F2Favatars.mds.yandex.net%2Fget-zen-doc%2F1328466%2Fpub_5ac5ba4b9d5cb36746245b22_5ac5bb06db0cd9e7e3d59231%2Fscale_1200&lr=21094

анықтайды, 1 б.
 – Биіктік белдеуде орналасқан нысанды анықтайды, 1 б.
 – Ұқсас табиғат зонасы таралған аймақтарды анықтайды, 1 б.

Топ басшысы бағалау парақшасына белгілеп шығады

	<table border="1"> <thead> <tr> <th>№</th> <th>Жоспары</th> <th>Сипаттамасы</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Құрлықтағы географиялық орны</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Климаттық ерекшеліктері - қыстың орташа температурасы - жаздың орташа температурасы - жылдық жауын-шашын мөлшері - климаттық белдеуі</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Топырақ түрі</td> <td></td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Өсімдіктер дүниесі</td> <td></td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>Жануарлар дүниесі</td> <td></td> </tr> <tr> <td>6</td> <td>Биіктік белдеуде орналасқан нысанды ата</td> <td></td> </tr> <tr> <td>7</td> <td>Ұқсас табиғат зонасы таралған құрлықтар</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>ЕББҚ үшін: Тапсырма № 1. «Сұрақтар кестесі» әдісі (15 минут) Қазақстанда таралған шөл зонасын жоспар бойынша жаз .</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>№</th> <th>Жоспары</th> <th>Сипаттамасы</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Географиялық орны</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Климаттық ерекшеліктері - қыстың орташа температурасы - жаздың орташа температурасы - жылдық жауын-шашын мөлшері - климаттық белдеуі</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	№	Жоспары	Сипаттамасы	1	Құрлықтағы географиялық орны		2	Климаттық ерекшеліктері - қыстың орташа температурасы - жаздың орташа температурасы - жылдық жауын-шашын мөлшері - климаттық белдеуі		3	Топырақ түрі		4	Өсімдіктер дүниесі		5	Жануарлар дүниесі		6	Биіктік белдеуде орналасқан нысанды ата		7	Ұқсас табиғат зонасы таралған құрлықтар		№	Жоспары	Сипаттамасы	1	Географиялық орны		2	Климаттық ерекшеліктері - қыстың орташа температурасы - жаздың орташа температурасы - жылдық жауын-шашын мөлшері - климаттық белдеуі			<p>Оқушы картаны пайдалана отырып, жоспар бойынша кестені толтырады</p>	<p>Дескрипторлар: - Географиялық орнын</p>	<p>8 сыныпқа арналған атлас карта</p>
№	Жоспары	Сипаттамасы																																				
1	Құрлықтағы географиялық орны																																					
2	Климаттық ерекшеліктері - қыстың орташа температурасы - жаздың орташа температурасы - жылдық жауын-шашын мөлшері - климаттық белдеуі																																					
3	Топырақ түрі																																					
4	Өсімдіктер дүниесі																																					
5	Жануарлар дүниесі																																					
6	Биіктік белдеуде орналасқан нысанды ата																																					
7	Ұқсас табиғат зонасы таралған құрлықтар																																					
№	Жоспары	Сипаттамасы																																				
1	Географиялық орны																																					
2	Климаттық ерекшеліктері - қыстың орташа температурасы - жаздың орташа температурасы - жылдық жауын-шашын мөлшері - климаттық белдеуі																																					

3	Топырақ түрі				анықтайды, 1 б.	
4	Өсімдіктер дүниесі				- Климаттық	
5	Жануарлар дүниесі				ерекшеліктерін	
6	Биіктік белдеуде орналасқан нысанды ата				анықтайды, 1 б.	
7	Ұқсас табиғат зонасы таралған құрлықтар				- Топырақ	
Тапсырма № 2. (10 минут)			Оқушылар табиғат зонасын анықтап, кестені толтырады.			
Жұптық жұмыс. «Ойлан, жұптас, пікірлес» әдісі.						
Табиғат зоналары картасын пайдалана отырып, Жамбыл облысында таралған табиғат зоналарын және онда кездесетін өсімдіктер дүниесі мен жануарлар дүниесін анықтаңыздар.						
Жамбыл облысының табиғат зонасы				анықтайды, 1 б.	Топ басшысы бағалау парақшасына белгілеп шығады	
Жамбыл облысының өсімдіктер дүниесі (кем дегенде 5-еуін)				- Өсімдіктер дүниесін анықтайды, 1 б.		
Жамбыл облысының жануарлар дүниесі (кем				- Жануарлар дүниесін анықтайды, 1 б.		

дегенде 5-еуін)

ЕББҚ үшін:

Тапсырма № 2. «Картаға дұрыс орналастыр» әдісі

Жамбыл облысының шөл табиғат зонасына қатысты кестеде берілген өсімдіктер мен жануарлардың суреттерін, әр аймағындағы жауын-шашын мөлшерін картада көрсетілген нүктелерге дұрыс орналастыр.

Ескертпе: «жасыл» түсті нүкте – өсімдіктер

«көк» түсті нүкте – жануарлар

«сары» түсті нүкте – жауын-шашын мөлшері

Рауғаш

https://yandex.kz/images/search?text=%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D0%BD%D1%80%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B5&from=tabbar&pos=15&rpt=simage&img_url=https%3A%2F%2Fwww.plantarium.ru%2Fdat%2Fplants%2F0%2F044%2F441044_fbc02811.jpg&lr=21094

Грейг қызғалдағы

https://yandex.kz/images/search?text=%D0%B3%D1%80%D0%B5%D0%B9%D0%B3%D0%B0%20%D1%82%D1%8E%D0%BB%D1%8C%D0%BF%D0%B0%D0%BD%20%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D1%8B%D0%BB%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C&lr=21094&from=tabbar&pos=48&rpt=simage&img_url=https%3A%2F%2Ftaraz.kz%2Fwp-content%2Fuploads%2F2019%2F05%2F20190413-MG_8599.jpg

Қара сексеуіл

https://yandex.kz/images/search?text=%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D1%81%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%83%D0%BB%20%D0%BC%D0%BE%D0%B9%D1%8B%D0%BD%D0%BA%D1%83%D0%BC&pos=0&img_url=https%3A%2F%2Fpro-dachnikov.com%2Fuploads%2Fposts%2F2021-11%2F1637927282_51-pro-dachnikov-com-p-saksaul-foto-52.jpg&rpt=simage&lr=21094

Оқушы кестедегі мәліметтерді картадағы нүктелерге орналастырады

Дескрипторлар:

- Жамбыл облысында таралған табиғат зонасын анықтайды, 1 б.
 - Жамбыл облысында кездесетін өсімдіктер дүниесін анықтайды, 1 б.
 - Жамбыл облысында кездесетін жануарлар дүниесін анықтайды, 1 б.
- Топ басшысы бағалау парақшасына белгілеп шығады

<p>Қар барысы</p> <p>https://yandex.kz/images/search?text=%D1%81%D0%BD%D0%B5%D0%B6%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%81%20%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D1%8B%D0%BB%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C&from=tabbar&pos=1&rpt=simage&img_url=https%3A%2F%2Fwww.biolib.cz%2FIMG%2FIMG%2F172106.jpg&lr=21094</p>	<p>Жайран</p> <p>https://yandex.kz/images/search?text=%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%B9%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%8B%20%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%85%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B0&from=tabbar&pos=2&rpt=simage&img_url=https%3A%2F%2Fwww.biolib.cz%2FIMG%2FIMG%2F172106.jpg&lr=21094</p>	<p>Тауешкі</p> <p>https://yandex.kz/images/search?text=%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D0%B5%D0%BB%20%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D1%8B%D0%BB%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%81%D1%82%D1%8C&from=tabbar&pos=4&rpt=simage&img_url=https%3A%2F%2Fcontent-arn2-1.cdninstagram.com%2Fv%2F512885-15%2Ffe35%2F121277090_350653396188102_2127770089889176030_n.jpg%3Fnc_ht%3Dcontent-arn2-1.cdninstagram.com%26_nc_cat%3D106%26_nc_ohc%3DUOAL4snJF28AX95Q_E7%26tp%3D1%26oh%3D80b3f65f19a7af03183157d08432ec9f%26oe%3D5FF28263&lr=21094</p>				
<p>250 мм</p>	<p>100-130 мм</p>	<p>300-500 мм</p>				
<p>Сабақты бекіту тапсырмасы: (5 минут) QR код арқылы «Wordwall» сайтына кіріп, «Материктердің табиғат зоналары» сәйкестендіру тапсырмасын орындау.</p>			<p>Оқушылар QR коды арқылы сайтқа кіріп берілген мәліметтерді сәйкестендіреді</p>	<p>Оқушы QR коды арқылы сайтқа кіріп берілген мәліметтерді сәйкестендіреді</p>	<p>Дескрипторлар:</p> <ul style="list-style-type: none"> Жамбыл облысының өсімдіктер дүниесін картаға орналастырады, 1 б. Жамбыл облысының жануарлар дүниесін картаға орналастырады, 1 б. Жамбыл облысының жауын-шашын мөлшерін картаға орналастырады, 1 б. <p>Топ басшысы бағалау парақшасына белгілеп шығады</p>	<p><small>wordwall.net/ru/resource/34132601</small></p>

	<div style="display: flex; justify-content: space-around; font-size: 0.8em; font-weight: bold; color: white;"> Антарктиданың табиғат зоналары Оңтүстік Американың табиғат зоналары Еуразияның табиғат зоналары Австралияның табиғат зоналары Африканың табиғат зоналары Солтүстік Американың табиғат зоналары </div> <div style="margin-bottom: 5px;"><input type="text"/> антарктикалық шөлдер</div> <div style="margin-bottom: 5px;"><input type="text"/> шөл және шөлейт, саванна және сирек ормандар, ауыспалы ылғалды орман, мәңгі жасыл ормандар мен бұталар, биіктік белдеулер, ылғалды экватор орманы</div> <div style="margin-bottom: 5px;"><input type="text"/> арктикалық шөл, тундра және орманды тундра, тайга, аралас және жалпақ жапырақты орман, орманды дала және дала, шөл және шөлейт, саванна және сирек ормандар, ауыспалы ылғалды орман, мәңгі жасыл ормандар мен бұталар, биіктік белдеулер</div> <div style="margin-bottom: 5px;"><input type="text"/> орманды дала және дала, шөл және шөлейт, саванна және сирек ормандар, ауыспалы ылғалды орман, мәңгі жасыл ормандар мен бұталар, биіктік белдеулер, ылғалды экватор орманы</div> <div style="margin-bottom: 5px;"><input type="text"/> арктикалық шөл, тундра және орманды тундра, биіктік белдеу, тайга, аралас және жалпақ жапырақты орман, орманды дала және дала, шөл және шөлейт, саванна және сирек ормандар, ауыспалы ылғалды орман</div> <div style="margin-bottom: 5px;"><input type="text"/> шөл және шөлейт, саванна және сирек ормандар, ауыспалы ылғалды орман, мәңгі жасыл ормандар мен бұталар, биіктік белдеулер, аралас және жалпақ жапырақты ормандар</div>				
<p>Сабақтың соңы: 5 минут</p>	<p>Рефлексия «Ойды аяқта» әдісі «Online Test Pad» платформасы https://onlinetestpad.com/yytowpxic4hrw сілтеме арқылы өтіп кері байланыс жасайды</p> <div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 45%;"> <p>Кері байланыс желісі</p> <p>Сызып: <input type="text"/></p> <p>Атыңыз: <input type="text"/></p> <p style="text-align: center;"><input type="button" value="Бірін кір"/></p> </div> <div style="width: 45%;"> <p>Рефлексия</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Мен бүгін материктердің табиғат зоналарына қатысты нені білдім? <input type="text"/> 2 Маған табиғат зоналарын сипаттау қызықты болды ма? Несімен қызықты болды? <input type="text"/> 3 Маған ұқсас табиғат зоналар мен биіктік белдеулерді ажырату қиын болды ма? Неліктен? <input type="text"/> 4 Мен материктердің табиғат зоналарына қатысты не үйрендім? <input type="text"/> 5 Мен материктердің табиғат зоналарына байланысты не білгім келеді? <input type="text"/> <p style="text-align: center;"><input type="button" value="Аяқтау"/></p> </div> </div>	<p>Оқушылар бүгінгі сабақтан түйген ойлары мен тұжырымдамаларына байланысты кері байланыс жасайды</p>		<p>https://onlinetestpad.com/yytowpxic4hrw</p>	

№2 кейс

Қарағанды қаласының «Шәкәрім атындағы гимназиясы» КММ мектебінің физика пәні мұғалімі Е.Т. Аринова сабақ жоспарының тағы бір мысалын келтірді. Е.Т. Аринованың сабақ жоспарының ерекшелігі- ҚМЖ-ға «бағалау өлшемшарттары», «тілдік мақсаттар», «құндылықтарды қалыптастыру», «пәнаралық байланыс» және «алдыңғы білім» сияқты қосымша тармақтар қосылған.

Сонымен қатар жоспарда сабақ барысында қолданылатын саралау әдістері көрсетілген. Сондай-ақ, сабақ жоспары мен өткізілген сабақтың сабақ барысында және одан кейінгі мақсаттарға, міндеттерге және қол жеткізілген нәтижелерге қаншалықты сәйкес келетіндігін бағалау үшін жоспардың соңында «өткізілген сабақ бойынша мұғалімнің рефлексиясы» тармағы енгізілген (37-кесте).

37-кесте. Қарағанды қаласының «Шәкәрім атындағы гимназиясы» КММ мектебіндегі сабақ жоспарының мысалы

<p>Ұзақ мерзімді жоспар бөлімінің мазмұны:</p> <p>Раздел долгосрочного планирования:</p> <p>Колебания и волны.</p> <p>Мерзімі:</p> <p>Дата: 12.02.2020</p>	<p>Мектеп:</p> <p>Школа:</p> <p>КГУ «Гимназия имени Шакарима» г.Караганды</p> <p>Мұғалімнің аты-жөні:</p> <p>ФИО учителя: Аринова Е.Т.</p>
--	--

Сынып: Класс: 9г		Қатысқандар: Участвовал:	Қатыспағандар: Не участвовали:
Сабақ тақырыбы/ Тема урока	Лабораторная работа №3 «Определение ускорения свободного падения с использованием математического маятника»		
Оқу мақсаттаы / Цели обучения (ЦО) Ұзақ мерзімді жоспардан Цели обучения, достигаемые на этом уроке (Ссылка на учебный план)	9.2.5.8 находить ускорение свободного падения из формулы периода математического маятника; 9.2.5.9 строить и анализировать графики зависимости квадрата периода от длины маятника; 9.1.3.1 объяснять полученные результаты и делать выводы		
Сабақ мақсаты Цель урока	Оқушылардың барлығы Обучающиеся смогут вычислить период математического маятника; определить ускорение свободного падения; строить графики зависимости квадрата периода от длины маятника; строить и анализировать графики зависимости квадрата периода от длины маятника; объяснять полученные результаты и делать выводы; вычислить погрешность измерений.		
Бағалау критерийлері Критерии оценивания	Обучающиеся: -выполняют прямое измерение длины маятника, число колебаний маятника и время колебаний маятника; -рассчитывают период колебаний маятника и ускорение свободного падения; -рассчитывают квадрат периода колебаний маятника;		

	<p>-строят графики зависимости квадрата периода от длины маятника; -качественно и количественно оценивают погрешность и указывают факторы, повлиявшие на результат эксперимента; -сравнивают графики зависимости квадрата периода от длины маятника и делают анализ.</p>
<p><i>Тілдік мақсаттар</i></p> <p><i>Языковые цели</i></p>	<p><i>Предметная лексика и терминология</i></p> <p>Обучающиеся смогут использовать в речи термины: математический маятник, ускорение свободного падения, период колебания, длина маятника, число колебаний, квадрат периода, график зависимости, погрешность измерения, лабораторная работа, измерительные приборы, абсолютная и относительная погрешность.</p> <p>Обучающиеся на уроке смогут применять следующие фразы: Период колебания математического маятника прямопропорционален ... и обратно пропорционален Анализируя график зависимости Проведя эксперимент мы можем сделать вывод о том,</p>
<p><i>Құндылықтарды қалыптастыру/ Воспитание ценностей</i></p>	<p>Құндылық/ ценность: Жалпыұлттық «Мәңгілік Ел» идеясының құндылықтары / Ценности общенациональной идеи «Мәңгілік Ел»/ «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру» Ценности общенациональной идеи «Мәңгілік Ел» - «общество всеобщего труда»: через работу в парах развитие навыков сотрудничества, солидарности, уважения к мнению других; формирование умения преодолевать трудности, стремление к достижению высоких результатов своей учебной деятельности.</p>
<p><i>Пәнаралық байланыс Межпредметная связь</i></p>	<p>Математика (вычисления, преобразование формул, построение графиков)</p>

<p><i>Алдыңғы білім</i> <i>Предыдущие знания</i></p>	<p>Колебательное движение, сила тяжести, амплитуда, период, частота, свободные колебания, длина маятника, ускорение свободного падения, абсолютная погрешность, относительная погрешность, график зависимости.</p>
--	--

Сабақ барысы/ Ход урока

<p><i>Уақыт/Сабақ кезеңдері</i> Время / этапы урока</p>	<p><i>Мұғалімнің іс-әрекеті / Деятельность учителя</i> (мақсатқа қалай қол жеткіземін?/ Каким образом я достигну целей обучения?</p>	<p><i>Оқушының іс-әрекеті/Деятельность обучающихся</i></p>	<p><i>Бағалау (әдіс-тәсілдер/ прием/ техника/ стратегия) / Оценивание (метод/ прием/ техника/ стратегия)</i></p>	<p><i>Саралау тәсілдері (қосымша көмек көрсетуді қалай жоспарлайсыз?/қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлайсыз?)/</i> Способы дифференциации (какую дополнительную поддержку вы планируете оказывать?/ какие задачи вы будете ставить перед более способными обучающимися?)</p>

Сабақтың басы Начало урока				
1. Начало урока 7 мин.	<p>Приветствие обучающихся.</p> <p>Целеполагание: на экран выводятся цели обучения вместе с обучающимися обсуждаем цели уроки, критерии оценивания Слайд 1-2</p> <p>«Ребята, сегодня мы продолжим с вами изучать раздел «механические колебания». На первом уроке мы говорили о том, что постоянно в нашей жизни мы встречаемся с колебательными движениями. Это и колебание ветвей деревьев, и струны музыкальных инструментов, и биение нашего сердца, движение иглы швейной машины и т.д. Узнали, какие процессы можно назвать колебательными, что называют механическими колебаниями и какие виды колебаний существуют. Сегодня мы с вами продолжаем изучение механических колебаний. Давайте вспомним основные понятия прошлых занятий.</p> <p>Актуализация знаний – 2 мин. (Повторение прошлого материала) Обучающимся раздаются задания.</p>	<p>Вместе с обучающимися обсуждаем цели уроки, критерии оценивания</p> <p>Обучающиеся в карточках выполняют задание на определение</p>	<p>Проводят самооценивание (по готовым ответам на интерактивной доске)</p>	<p>Диалог и поддержка</p> <p>Заключение</p>

	Выводится слайд 3 с верными ответами Формативное оценивание	истинности или ложности		
<i>Негізгі бөлім</i> Основная часть				
Подготовка к выполнению лабораторной работы – 3 мин.	Раздаю КАРТУ УРОКА с учетом категории ученика и лабораторное оборудование. Даю инструкцию по работе с картой урока.	Изучают карту урока. Задают вопросы.		Диалог и оказание помощи.
Выполнение работы измерение и вычисление – 10-12 мин	Если нет вопросов по работе, то можете приступать к работе. Когда возникает затруднение в выполнении работы, ребенок может сигнализировать сигнальной карточкой («Стратегия сигнальная карточка»).	Деление на группы Стратегия «Ролевая игра» (распределение ролей в паре). Проводят исследования в группах, обсуждают, делают записи в тетрадах.		Классификация Оказание поддержки: индивидуальная поддержка через наводящие вопросы.

		<p>Выводят ускорение свободного падения.</p> <p>Делают вычисления ускорения свободного падения, периода, квадрата периода.</p> <p>Обучающиеся, справившиеся раньше с заданием оказывают помощь другим обучающимся</p>		
<p>Построение графика – 8 мин.</p>	<p>Обучающимся даются карточки разного уровня, даются инструкции по построению графика.</p> <p>На слайде выводятся критерий и дескрипторы по выполнению задания</p>	<p>Работа в парах .Чертят график.</p> <p>Обучающиеся категории A чертят график по аналогии с графиком на карточке, категории B – проводят вычисления и строят график.</p>	<p>Нескольким обучающимся дается оценка учителем.</p>	<p>Диалог и оказание поддержки.</p> <p>Задание.</p>

Закрепление 7-8 минут	Проверка знаний с помощью он-лайн теста ресурса Kahoot. https://create.kahoot.it/details/143bd59a-5a11-454b-9a2a-a5221aa22b85	Обучающиеся с помощью мобильных телефонов подключаются к игре. Регистрируются и отвечают на вопросы.	Оценка с помощью он-лайн ресурса	Задание. Темп.
Сабақ соңы / Конец урока				
Рефлексия – 2 мин.	Предлагаю вернуться к целеполаганию: «Все ли цели вами достигнуты?» (просматриваем цели, поставленные в начале урока)	Определяют, достигнуты ли цели и каким образом. Комментируют по желанию.	Самооценивание.	Дифференциация по итогу.
	Раздаю листочки обратной связи. прием «НЕЗАКОНЧЕННОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ»	Отвечают. Проводят самооценку по целям урока.		
Мұғалімнің өткізген сабақ бойынша рефлексиясы / Рефлексия учителя по проведенному уроку				

№3 кейс

Келесі ҚМЖ үлгісі «Әдебиеттік оқу» пәні бойынша Талдықорған қаласы Қ.Қасымов атындағы №28 ІТ мектеп-лицейінің бастауыш сынып мұғалімі Б.А. Джамбаева дайындаған сабақ жоспары болып табылады. Жоспарда сонымен қатар ЕББҚ бар оқушыларды қолдау бойынша тапсырмалар мен әдістер көрсетілген.

38-кесте. «Әдебиеттік оқу» пәні бойынша сабақ жоспарының үлгісі

Білім беру ұйымының атауы	28 ІТ			
Педагогтің аты-жөні:	Джамбаева Б.А			
Пәні:	Әдебиеттік оқу			
Сынып:	4-сынып			
	Қатысушылар саны:		Қатыспағандар саны:	
Бөлім:	Қоршаған орта			
Сабақтың тақырыбы:	«Балқаш көлге барайық». Өтебай Тұрманжанов			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	4.1.4.1 Сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, өлең жолдарын, нақыл сөздерді және тақырыпқа сай фотосуреттер қолдану, презентация, видеороликтер тамашалау. 4.3.2.1 таныс мәтінге жаңа кейіпкерлер қосу, жаңа сюжеттер енгізу, өлең (төрт жолды) жазу			
Сабақтың мақсаты:	Сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, нақыл сөздерді қолданып, шығарманы төрт жолды өлең арқылы ербітіп жазады			
Бағалау критерийі	Сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, нақыл сөздерді қолданады; шығармаға төрт жолды өлең құрастырады			
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану ,талдау , жинақтау.			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі//уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 5 мин	Репорт Ұжымдық жұмыс 1-тапсырма. Филвордқа қарап отырып Қазақстанның өзендері	Назарларын сабаққа аударады және		

	<p>мен көлдерінің атын түрлі түспен боя</p> <p>«Қас қағым сәт» әдіс</p> <p>1. Филвордты шеш.</p> <table border="1" data-bbox="411 322 791 629"> <tr><td>Б</td><td>А</td><td>Л</td><td>С</td><td>Ы</td><td>Р</td><td>Д</td></tr> <tr><td>Ш</td><td>А</td><td>Қ</td><td>Я</td><td>И</td><td>Р</td><td>А</td></tr> <tr><td>Е</td><td>І</td><td>Л</td><td>Е</td><td>Т</td><td>Е</td><td>Н</td></tr> <tr><td>С</td><td>С</td><td>А</td><td>Л</td><td>А</td><td>?</td><td>І</td></tr> <tr><td>І</td><td>І</td><td>Л</td><td>Ө</td><td>К</td><td>Қ</td><td>З</td></tr> <tr><td>Л</td><td>Т</td><td>З</td><td>А</td><td>Й</td><td>Ф</td><td>Ж</td></tr> <tr><td>Е</td><td>Р</td><td>Н</td><td>А</td><td>С</td><td>Й</td><td>А</td></tr> </table> <p>Өзендер:</p> <p>_____</p> <p>Көлдер:</p> <p>_____</p> <p><i>Дескриптор:</i></p> <p>-Қазақстанның өзендерінің 3-еуі филворд қағазынан тауып бояйды -</p> <p>-Қазақстанның көлдерінің 3-еуін филворд қағазынан тауып бояйды</p> <p>ЕБҚ</p> <p>Тапсырма:</p> <p>1. Қазақстандағы өзен- көлдерді ата?</p> <p>2.Балқаш көлі қандай?</p> <p>3.Сен Балқаш көліне бардың ба?</p> <p>Дескрипторы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Қазақстандағы өзен-көлдердің 1-2-еуін атайды; - Балқаш көлін сипаттайды; - өінің Балқаш көліне барғанын немесе бармағанын айтады 	Б	А	Л	С	Ы	Р	Д	Ш	А	Қ	Я	И	Р	А	Е	І	Л	Е	Т	Е	Н	С	С	А	Л	А	?	І	І	І	Л	Ө	К	Қ	З	Л	Т	З	А	Й	Ф	Ж	Е	Р	Н	А	С	Й	А	<p>мұғалімнің сұрақтарына жауап береді</p> <p>Филворд қағазындағы тапсырманы орындайды</p>	<p>Өзін-өзі бағалау</p> <p>Мұғалімнің қолдауы</p>	<p>Слайд 1</p>
Б	А	Л	С	Ы	Р	Д																																															
Ш	А	Қ	Я	И	Р	А																																															
Е	І	Л	Е	Т	Е	Н																																															
С	С	А	Л	А	?	І																																															
І	І	Л	Ө	К	Қ	З																																															
Л	Т	З	А	Й	Ф	Ж																																															
Е	Р	Н	А	С	Й	А																																															
<p>Сабақтың ортасы 35 минут</p>	<p><i>Оқы, қызық! Тыңдайық</i></p> <p>Жер шарының 3\4 бөлігін мұхиттар алып жатыр. Сондықтан ол – жердегі ең</p>	<p>Қабырғада жазылған жаңа ақпараттарме</p>																																																			

	<p>үлкен тіршілік ортасы болып табылады.</p> <p>Жердің 70 пайызы сумен толтырылған, бірақ оның 1 пайызы ғана ішуге жарамды. Жерде ірі – төрт мұхит бар. Көлемі бойынша атағанда олар мыналар: Тынық мұхиты, Атлант мұхиты, Үнді мұхиты, Солтүстік мұзды мұхит.</p> <p>Жер бетінің ғарыштан қарағанда көгілдір болып көрінетіні – жердегі мол судың арқасы. Сондықтан да жер «Көгілдір ғаламшар» деп аталады.</p> <p>Сабақтың тақырыбы: Өтебай Тұрманжанов. «Балқаш көлге барайық».</p> <p>Сабақтың мақсаты: Сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, нақыл сөздерді қолданып, шығарманы төрт жолды өлең арқылы өрбітіп жазады</p> <p><i>Еске түсірейік</i> Өтебай Тұрманжанов Тұманбай Молдағалиев.</p> <p>«Түртіп алу» әдісі Оқулықпен жұмыс: Тапсырма: Өлеңді түсініп оқуы Кілт сөздерді түртіп ал. Сөздікпен жұмыс. Күбі - ағаштан жасалған, қымыз, іркіт пісіретін ыдыс. (суретімен)</p> <p>Тұманбай Молдағалиев. Автор жайлы түсінік. «Көл» өлеңін түсініп оқу.</p> <p>Өлең бойынша сұрақтар: 1. Екі өлеңде не туралы айтылған?</p>	<p>н танысады</p> <p>Автор жайлы түсінік береді</p> <p>Қойылған сұрақтарға жауап береді.</p> <p>Мақал-мәтелдерді пайдаланып ойын жеткізеді</p>	<p>Бірін-бірі бағалау</p>	
--	---	--	---------------------------	---

	<p>2. Көлге барып демалып көрдіңдер ме?</p> <p>3. Қазақстанда қандай көлдер бар?</p> <p>4. Екі өлеңнің қандай ұқсастығы және айырмашылығы бар?</p> <p>Жұптық жұмыс</p> <p>Тапсырма: Өлеңге сүйеніп, көлдің пайдасы туралы әңгімеле. Ойыңды мақал-мәтелдермен, нақыл сөздермен тұжырымдап айт</p> <p>Дескриптор: -өлеңдердің негізгі ойын анықтайды; - мақал-мәтелдерді қолданады; -өз ойын жүйелі жеткізеді</p> <p>ЕБҚ тапсырмасы: Дереккөздерден өзен-көлдер туралы мақал-мәтел тап.(жұбының көмегімен тапсырманы орындайды). Топтық жұмыс</p> <p>1- топ</p> <p>Тапсырма: Қазіргі кездегі өзен , көлдердің ластануына басты себептеріне 2 мысал келтір.</p> <p>Дескриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Өзен-көлдердің ластану себебін анықтайды; - Ластануға байланысты 2 мысал келтіреді <p>2- топ</p> <p>Тапсырма: Суға шомылғанда қауіпсіздік ережесін құрап жаз.</p> <p>Дескриптор: -суға шомылу кезіндегі қауіпсіздік ережесін еске түсіреді; -қауіпсіздік ережесін құрастырады</p>	<p>Оқушылардың болжам жауаптары «Балығы тайдай тулаған, Балқаш көлге барайық. Бақасы қойдай шулаған».</p>	<p>Оқушы жауабына кері байланыс</p> <p>Дескриптор арқылы бағалау</p> <p>Мадақтау арқылы бағалау</p>	
--	---	---	---	--

	<p>ЕБҚ тапсырмасы: суға шомылу кезіндегі қауіпсіздік ережесінің 2 –еуін ата. (топтағы құрдасының көмектерімен қауіпсіздік ережесін атайды).</p> <p>«Мақал-сөздің мәйегі» әдісі Жеке жұмыс 1-тапсырма Мақалдың жалғасын тап. 1.Құс қонбаған көл жетім, Ел қонбаған ... 2.Адам қатесіз болмас, Көл ... болмас. 3.Судың да ... бар.</p> <p>Дескриптор: -бірінші мақалдың жалғасын табады- -екінші мақалдың жалғасын табады; -үшінші мақалдың жалғасын табады</p> <p>«Буриме» әдісі 2- тапсырма Тапсырма: Балқаш көлі туралы өлең құрастыр ----- тулаған -----тасыған. -----шулайды; -----жайнаған.</p> <p>Дескриптор: -Өлеңнің бірінші жолын құрасытрады; -өлеңнің екінші жолын құрасытрады; -өлеңнің үшінші жолын құрастырады; -өлеңнің төртінші жолын құрастырады</p> <p>ЕБҚ тапсырмасы Өлең жолдарына керекті сөздерді қой.Мәнерлеп оқы. ... көлге барайық, ... балық аулайық.</p>			
--	---	--	--	--

	Керекті сөздер; Алтын, күміс			
Сабақтың соңы 5 мин	<p>Сабақтың мақсаты: Сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, нақыл сөздерді қолданып, шығарманы төрт жолды өлең арқылы өрбітіп жазады</p> <p>«4 -неліктен»</p> <p>1.Неліктен Балқаш көлінің суы ащы және тұщы болады деп ойлайсыңдар?</p> <p>2.Неліктен Балқаш тұйық көл деп аталады?</p> <p>3.Неліктен Балқаш көлінде үнемі күшті толқындар болып тұрады ?</p> <p>4.Неліктен қазіргі кезде өзен , көлдер ластануда?</p> <p><i>Кері байланыс.</i></p> <p>Бүгінгі сабақтан қандай ой түйдіңдер?</p> <p>Үйге тапсырма. Өлеңді мәнерлеп оқу. «Өзіңнен баста» тақырыбында қысқаша ойыңды жаз.</p>		Мұғалімнің кері байланысы	

№4 кейс

Төменде Семей қаласының Ы. Алтынсарин атындағы № 37 мектеп-гимназиясының қазақ тілі мен Қазақстан тарихы мұғалімдерінің бірлесіп сабақты жоспарлау мысалы келтірілген. Бұл бірлескен жоспарлау тәжірибесі көркемдік және академиялық терминдерді жандандыруға және қолдануға бағытталған.

Сабақтарда осы пәнге тән нақты терминдер қолданылатындықтан, білім алушылар белгілі бір пәннің білімін екінші пәнде қолдануда қиындықтарға тап болады. Сондықтан бірлескен жоспарлаудың мұндай тәжірибесі мұғалімдерге оқушылардың құзыреттілігін дамытудың ең табысты және тиімді әдістері мен тәсілдерін анықтауға көмектеседі.

Сонымен қатар, қазақ тілі мен Қазақстан тарихы мұғалімдерінің бірлескен тәжірибесі оларға бағдарламаның мақсаттарын әзірлеуге және оларды сабақ мақсаттарына түрлендіруге көмектесті. Функционалдық сауаттылықты дамыту қазіргі білім берудегі басымдық болып табылатындықтан, мұғалімдер үшін білім алушыларда қоршаған әлемдегі өзара байланыстарды көруге және бір пәннің білімін екінші пәннің міндеттерін шешу үшін қолдануға көмектесетін құзыреттерді қалыптастыру өте маңызды. Осыған байланысты әртүрлі пән мұғалімдерінің бірлескен жоспарлауы мен жұмысы метапәндік (танымдық, реттеуші және коммуникативті) оқу мақсаттарына жетудің тиімді жолы бола алады (39-кесте).

39-кесте. Қазақстан мектептеріндегі бірлескен жоспарлаудың мысалы: Ы. Алтынсарин атындағы № 37 мектеп-гимназиясының кейсі.

Білім беру ұйымының атауы	Семей қаласы «Ыбырай Алтынсарин атындағы №37 гимназиясы» КММ		
Пәні:	Қазақстан тарихы		
Бөлім:	7.2 XVIII ғасырдағы Қазақстанның мәдениеті		
Педагогтің аты-жөні:	Қазақ тілі пәнінің мұғалімі, педагог-зерттеуші Ағыбаева Галия Мубарақовна, Тарих пәнінің мұғалімі, педагог-зерттеуші Галымова Жадыра Мелисхановна		
Сынып: 7	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:	
Сабақтың тақырыбы:	XVIII ғасырдағы халық ауыз әдебиеті. Зерттеу сұрағы: XVIII ғасырда ақын-жыраулар шығармаларында тарихи оқиғалар қалай көрініс тапты?		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	7.2.1.1 Салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың құндылықтары мен маңыздылығын анықтау		
Бағалау критерийі	Салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың құндылықтары мен маңыздылығын анықтайды		
Сабақтың мақсаты	<p><u>Барлығы:</u> Салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың құндылықтары мен маңыздылығын анықтайды;</p> <p><u>Көпшілігі:</u> Салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың құндылықтары мен маңыздылығын дәлел келтіру арқылы анықтайды, қазақ халқының тұрмыс-тіршілігіндегі орнын айқындайды;</p> <p><u>Кейбіреуі:</u> Салт-дәстүр мен әдет-ғұрыптардың құндылығы мен маңыздылығын сипаттап, өз ойын еркін жеткізе алады.</p>		
Сабақтың барысы			
Сабақтың кезеңі/уақыты	Мұғалім мен оқушы әрекеттері	Бағалау	Ресурстар

<p>Сабақтың басы 10 минут</p> <p>Өткен білімді еске түсіру</p>	<p>Ұйымдастыру сәті. Оқушылардың болжам жауаптары арқылы зерттелетін мәселе анықталады.</p> <p>-Салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың құндылықтары қандай? Сабақ тақырыбы пысықталып, оқу мақсаттары мен бағалау критерийлері оқушыларға таныстырылады, талқыланады.</p>	<p>Мадақтау</p>	<p>Презентация</p>
<p>Сабақтың ортасы 15 минут</p>	<p>Зерттеу мен талдау Мәтінмен жұмыс. 1-тапсырма. Мәтінмен жұмыс. Мәтінді оқып, суреттерді қарай отырып, қазақ халқының салт-дәстүрі мен әдет-ғұрыптарын анықта. Қазақ халқының тұрмыс-тіршілігіндегі орнын айқында.</p> <p>Дескриптор: -қазақ халқының салт-дәстүрлерін анықтайды – 1 - салт-дәстүрлердегі қазақ халқының тұрмыс-тіршілігіндегі орнын айқындайды – 1</p> <p>Мәтін: Қазақтарға дәстүрлі қонақжайлық қасиет ежелден тән. Үйге келген қонақ әрқашан үй иесінің қамқорлығы мен қорғауында болады.</p>	<p>ҚБ Мұғалім оқушылар жауабын мұқият тыңдап кері байланыс беріп отырады</p> <p>«Ең үздік жауап»</p> <p>«Ауызша мадақтау»</p>	<p>Суреттер</p> <p>Оқулық</p>

<p>15 минут</p>	<p>Тағы бір әдет-ғұрып – ерулік беру. Жаңадан көшіп келген туған-туыс немесе көршілерді арнайы шақырып, ерулік тамақ беретін болған.</p> <p>Дала тұрғындарының дәстүрлі әдет-ғұрыптарының бірі – асар. Ауыл тұрғындары ешқандай ақы алмастан бірлесе жұмылып, біреудің жұмысын бітіріп береді.</p> <p>2-тапсырма. Шығармашылық тапсырма. Салт-дәстүр мен әдет-ғұрыптардың құндылығы мен маңыздылығын сипатта</p> <table border="1" data-bbox="504 550 1243 933"> <thead> <tr> <th>№</th> <th>Салт-дәстүр және әдет-ғұрып түрлері</th> <th>Құндылығы</th> <th>Маңыздылығы</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Бесік жыры</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Сыңсу</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Жар-жар</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Тойбастар</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Дескриптор: - бесік жырының құндылығы мен</p> <p>маңыздылығын анықтайды – 2 - сыңсудың құндылығы мен маңыздылығын анықтайды – 2 - жар-жардың құндылығы мен маңыздылығын анықтайды – 2 - тойбастардың құндылығы мен маңыздылығын анықтайды – 2</p>	№	Салт-дәстүр және әдет-ғұрып түрлері	Құндылығы	Маңыздылығы	1	Бесік жыры			2	Сыңсу			3	Жар-жар			4	Тойбастар			<p>Дескриптор бойынша бағаланады</p>	<p>Мәтін таратпала р</p> <p>Кесте Таратпа материал</p>
№	Салт-дәстүр және әдет-ғұрып түрлері	Құндылығы	Маңыздылығы																				
1	Бесік жыры																						
2	Сыңсу																						
3	Жар-жар																						
4	Тойбастар																						
<p>Сабақтың соңы Бекіту 5 минут</p>	<p>Сабақты қорытындылау Үйге тапсырма</p> <p>«XVIII ғасырдағы қазақтардың халық шығармашылығы» тақырыбына эссе жазу (90-100сөз)</p>	<p>«Ең үздік жауап»</p>	<p>Қосымша дерек</p>																				

	Рефлексия			Оқушылар бағалау критерийлерімен өз деңгейлерін бағалайды	Стикер таратпа
	Мен үшін құнды	Мен үшін қызықты	Мен үшін қиын		

№5 кейс

Төменде қосымша (аралық) тоқсандық сабақ жоспарын қосу арқылы сабақты жоспарлаудың мысалы келтірілген. Бұл жоспардың авторы - «№22 мектеп-гимназия» ШЖҚ КММ бастауыш сынып мұғалімі, бастауыш мектептің оқу бөлімі бойынша директордың орынбасары, Сартаева Бибигуль Кенесовна. Тоқсан бойынша аралық сабақ жоспарын енгізу ҚМЖ (әр сабаққа) мен КТЖ (оқу жылына) арасындағы сабақтастықты қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Осылайша, автор сабақты жоспарлаудың келесі түрлерін жүзеге асырады: қысқа мерзімді (ҚМЖ), аралық (орта мерзімді / тоқсан бойынша) және КТЖ (оқу жылына) (40-кесте).

40-кесте. Тоқсанға аралық орта мерзімді сабақты жоспарлау мысалы

Математика пәні бойынша №9 орта мерзімді жоспарлау (4-тоқсан)

1 Ж сыныбы Мұғалімі - Сартаева Бибигуль Кенесовна

Сабақтың тақырыбы Оқыту мақсаттары	Сабақтың мақсаттары/сұрақтары/ түйін сөздер	Ресурстар	Бағалау ФБ	Сабақтан кейінгі пікірлер
4 В Логика объектілері мен элементтерінің жиынтығы – 11 сабақ				
117-сабақ Кестелер мен пиктограммалар /Көкөністер мен жемістер – дұрыс тамақтану	1) Пиктограммаларды құрастыру жолын түсіну; 2) Қарапайым есептерді шығару <i>Түйін сөздер:</i> <i>Пиктограмма</i>	«Алматкітап» оқулығы (2-бөлім) 114-115 бб. Жұмыс дәптері 20-бет	<u>Жоғары деңгей:</u> Пиктограммаларды құрастыру жолдарын түсіндіреді. Қарапайым есептерді өз бетінше шешеді, 20 ішінде және 100-ге дейінгі	

<p>1.5.2.5 Импровизацияланған материалдарды пайдалана отырып, мәліметтерді жинау, жүйелеу, кестелерді, пиктограммаларды, диаграммаларды толтыру / құрастыру.</p> <p>1.5.1.6 Әрекеттерді таңдауды негіздеу және қосу мен азайтуға есептерді шешу әдісін түсіндіру.</p>	<p><i>Ақпарат</i> <i>Кесте</i> <i>Таңбалар</i> <i>Белгілер</i> <i>Фигуралар</i></p>	<p>TopIQ.kz –117 - сабақ https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=55</p> <p>Видео https://www.youtube.com/watch?v=pc-hWHOzVx0</p> <p>1-карточка (қайталау және есептеу дағдыларын дамыту үшін)</p>	<p>ондықтарды қосады және азайтады.</p>	
			<p><u>Орташа деңгей:</u> Үлгі бойынша пиктограммалар жасайды. Қарапайым есептерді шешеді, 20 және 100-ге дейінгі ондықтарды қосады және азайтады. Кейде мұғалімнің бақылауы немесе көмегі қажет.</p>	
			<p><u>Төмен деңгей:</u> Пиктограммадағы ақпарат бойынша мұғалімнің сұрақтарына жауап береді, бірақ әлі де пиктограмма жасау қиын.</p>	
<p>118-сабақ Кестелер мен пиктограммалар / Отбасындағы дұрыс тамақтану</p>	<p>1) Кестелер мен пиктограммалардың құрылысын түсіндіру; 2) Қарапайым есептерді шығару</p>	<p>«Алматкітап» оқулығы (2-бөлім) 116-117 бб. Жұмыс дәптері 21-бет TopIQ.kz –118-сабақ</p>	<p><u>Жоғары деңгей:</u> Кестелердегі ақпаратты жүйелеп, пиктограммалар жасай алады. Қарапайым қосу және азайту есептерін</p>	

<p>1.5.2.5 Импровизацияланған материалдарды пайдалана отырып, мәліметтерді жинау, жүйелеу, кестелерді, пиктограммаларды, диаграммаларды толтыру / құрастыру.</p> <p>1.5.1.6 Әрекеттерді таңдауды негіздеу және қосу мен азайтуға есептерді шешу әдісін түсіндіру.</p>	<p><u>Түйін сөздер:</u> <i>Пиктограмма</i> <i>Ақпарат</i> <i>Кесте</i> <i>Таңбалар</i> <i>Белгілер</i> <i>Фигуралар</i></p>	<p>https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=56</p> <p>2 -карточка (қайталау және есептеу дағдыларын дамыту үшін)</p>	<p>шығару жолдарын түсіндіреді. Кері есептерді құрастырады.</p>	
			<p><u>Орташа деңгей:</u> Кестелерге мәліметтер жинап, мұғалімнің көмегімен пиктограммалар құрастыра алады. Қарапайым қосу және азайту есептерінің шығарылу жолын анықтайды.</p>	
			<p><u>Төмен деңгей:</u> Пиктограммадағы ақпарат бойынша мұғалімнің сұрақтарына жауап береді, бірақ әлі де пиктограмма жасау қиын. Қарапайым есептерді шешеді, бірақ есептерді шешуді жобалауда қиындықтар бар.</p>	
<p>119-сабақ</p>		<p>«Алматкітап» оқулығы (2-бөлім)</p>	<p><u>Жоғары деңгей:</u></p>	

<p>Диаграммалар / Пайдалы өнім – денсаулық кепілі.</p> <p>1.5.2.5 Импровизацияланған материалдарды пайдалана отырып, мәліметтерді жинау, жүйелеу, кестелерді, пиктограммаларды, диаграммаларды толтыру / құрастыру.</p> <p>1.5.1.6 Әрекеттерді таңдауды негіздеу және қосу мен азайтуға есептерді шешу жолын түсіндіру</p>	<p>1) Диаграмманы қалай құру керектігін білу; 2) Қарапайым есептерді шығару.</p> <p><i>Түйін сөздер:</i> <i>Пиктограмма</i> <i>Ақпарат</i> <i>Кесте</i> <i>Таңбалар</i> <i>Белгілер</i> <i>Сандар</i> <i>Диаграмма</i></p>	<p>118-119 бб.</p> <p>Жұмыс дәптері 22-бет</p> <p>TopIQ.kz –119-сабақ https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=57</p> <p>3-карточка (қайталау және есептеу дағдыларын дамыту үшін)</p>	<p>Деректерді диаграмма түрінде ұйымдастыра алады. Пиктограмма мен диаграмманың айырмашылығын түсінеді. Қарапайым есептерді өз бетінше шешеді, 20 ішінде және 100-ге дейінгі ондықтарды қосады және азайтады.</p> <p><u>Орташа деңгей:</u> Мұғалімнің көмегімен диаграмманы құрастырады. Қарапайым қосу және азайту есептерінің шығарылу жолын анықтайды.</p> <p><u>Төмен деңгей:</u> Сызбадағы ақпарат бойынша мұғалімнің сұрақтарына жауап береді, бірақ сызбаны құру әлі де қиын. Қарапайым есептерді шешеді, бірақ есептерді</p>	
---	--	--	--	--

			шешуді жобалауда қиындықтар бар.	
<p>120-сабақ. Тапсырмалар / Спорт денсаулыққа пайдалы</p> <p>1.4.2.2 ** Сәйкестік пен шындыққа арналған қарапайым логикалық есептерді шешу.</p> <p>1.5.2.5 Импровизацияланған материалдарды пайдалана отырып, мәліметтерді жинау, жүйелеу, кестелерді, пиктограммаларды, диаграммаларды толтыру / құрастыру.</p>	<p>1) Сәйкестікке арналған есептерді шешу</p> <p><i>Түйін сөздер:</i> <i>Пиктограмма</i> <i>Ақпарат</i> <i>Кесте</i> <i>Таңбалар</i> <i>Белгілер</i> <i>Фигуралар</i> <i>Диаграмма</i> <i>Логикалық тапсырмалар</i></p>	<p>«Алматытап» оқулығы (2-бөлім) 120-121 бб.</p> <p>Жұмыс дәптері 23-бет</p> <p>TopIQ.kz –120-сабақ https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=58</p> <p>4-карточка (қайталау және есептеу дағдыларын дамыту үшін)</p>	<p><u>Жоғары деңгей:</u> Есептерді шешу кезінде сәйкестік үшін ақпаратты салыстырады. Өз бетінше пиктограмма мен сызба құрастырады.</p>	
			<p><u>Орташа деңгей:</u> Мұғалімнің көмегімен есептерді шығару кезінде сәйкестікке ақпаратты салыстырады. Пиктограмма мен диаграмма тек үлгі бола алады.</p>	
			<p><u>Төмен деңгей:</u> Тапсырмаларды оқуға және талқылауға қатысады, бірақ сәйкестік үшін ақпаратты түсіну әлі де қиын.</p>	
<p>121-сабақ Логикалық тапсырмалар / Көкөністер мен</p>	<p>1) Дұрыс және жалған мәлідемелерді анықтау; 2) Логикалық есептерді шешу.</p>	<p>«Алматытап» оқулығы (2-бөлім) 122-123 бб.</p> <p>Жұмыс дәптері 24-бет</p>	<p><u>Жоғары деңгей:</u> Дұрыс және жалған тұжырымдарды таңдауды түсіндіреді.</p>	

<p>жемістер – дұрыс тамақтанудың негізі</p> <p>1.4.2.1 Ақиқат және жалған мәлімдемелерді анықтау.</p> <p>1.4.2.2 ** Сәйкестік пен шындыққа арналған қарапайым логикалық есептерді шешу.</p>	<p><u>Түйін сөздер:</u> Шынайы мәлімдемелер Жалған мәлімдемелер Логикалық тапсырмалар</p>	<p>TopIQ.kz –121-сабақ https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=59</p> <p>5-карточка (қайталау және есептеу дағдыларын дамыту үшін)</p>	<p>Логикалық есептерді өз бетінше шешеді.</p>	
			<p><u>Орташа деңгей:</u> Мұғалімнің көмегімен дұрыс және жалған тұжырымдарды таңдайды. Логикалық есептерді тек сызбалармен (сұлбалармен) қосымша түсіндіру арқылы шешу.</p>	
			<p><u>Төмен деңгей:</u> Дұрыс және бұрыс мәлімдемелерді таңдау үшін көбірек уақыт қажет. Барлық тапсырмалар мұғалімнің көмегімен орындалады.</p>	
<p>122-сабақ Жиындар / Жақсы әдеттер</p> <p>1.4.1.2 Жиындарды элементтерінің белгілеріне қарай жіктеу (түсі, пішіні,</p>	<p>1) Жиындарды құрастыру және салыстыру</p> <p><u>Түйін сөздер:</u> Жиындар Диаграмма Логикалық тапсырмалар</p>	<p>«Алматкітап» оқулығы (2-бөлім) 124-125 бб.</p> <p>Жұмыс дәптері 25-бет</p> <p>TopIQ.kz –122-сабақ https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=60</p>	<p><u>Жоғары деңгей:</u> Жиындарды ерекшеліктеріне қарай жіктейді. Жиындарды салыстырады, жалпы және айырмашылықтарды түсіндіреді. Жиындарды</p>	

<p>өлшемі, материалы, заттардың әсері). 1.4.1.3 Жұптастыру арқылы объектілер жиынын салыстыру; тең жиындарды, бос жиынды анықтау. 1.4.1.1 Екі жиынның бірігуін және жиынның бір бөлігін алып тастауды диаграммалар арқылы көрсету.</p>		<p>6 - карточка (қайталау және есептеу дағдыларын дамыту үшін)</p>	<p>диаграмма арқылы бейнелей алады.</p>	
			<p><u>Орташа деңгей:</u> Объектілер жиынын салыстырады. Диаграммалар арқылы жиындарды салыстыруды бейнелейді. Кейде мұғалімнің көмегі қажет болады.</p>	
			<p><u>Төмен деңгей:</u> Жиын нысандарын тізімдейді. Мұғалімнің сұрақтары арқылы жиындарды салыстырады.</p>	
<p>123-сабақ. Кесінділерді құру / Велоспорт 1.1.3.1 Шамаларды ажырату: ұзындық/масса/көлем</p>	<p>1) Кесінділерді сызу және кесінділердің ұзындығын салыстыру; 2) Шамаларды қайталау; 3) Шамалардың жиындары мен мәндерін салыстыру.</p>	<p>«Алматкітап» оқулығы (2-бөлім) 126-127 бб. Жұмыс дәптері 26-бет</p>	<p><u>Жоғары деңгей:</u> Берілген нұсқаулар бойынша кесінділерді дұрыс сызады. Шамалар мен олардың өлшемдерін біледі. Өрнектерді мәндермен,</p>	

<p>(сыйымдылық)/уақыт; оларды өлшеу үшін өлшемдер мен құралдарды таңдау, өлшемдер жүргізу. 1.1.3.3 см, дм/кг/л/сағ мәндерін салыстыру және оларға әрекеттерді орындау. 1.4.1.3 Жұптастыру арқылы объектілер жиынын салыстыру; тең жиындарды, бос жиынды анықтау.</p>	<p><u>Түйін сөздер:</u> <i>Кесінді</i> <i>Шамалар</i> <i>Өлшеу</i> <i>Жиындар</i></p>	<p>TopIQ.kz –123-сабақ https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=61 7-карточка (қайталау және есептеу дағдыларын дамыту үшін)</p>	<p>жиындармен өз бетінше салыстырады.</p>	
			<p><u>Орташа деңгей:</u> Берілген нұсқаулыққа сәйкес кесінділерді сызады. Шамалар мен олардың өлшемдерін біледі. Өрнектерді мәндерімен салыстырады, мұғалімнің көмегімен жинайды.</p>	
			<p><u>Төмен деңгей:</u> Мұғалімнің көмегімен кесінділерді сызады. Шамаларды түсінуде және өлшеуде қиындықтар туындайды.</p>	
<p>124-сабақ. Кесінділердің құрылысы/Балалар және спорт</p>	<p>1) Кесінділерді салу және кесінділердің ұзындығын салыстыру; 2) Мәндерді қайталау;</p>	<p>«Алматкітап» оқулығы (2-бөлім) 128-129 бб. Жұмыс дәптері 27-бет TopIQ.kz –124-сабақ</p>	<p><u>Жоғары деңгей:</u> Берілген нұсқаулықтар бойынша кесінділерді дұрыс салады. Шамалар мен олардың өлшемдерін біледі.</p>	

<p>1.3.2.2 Берілген ұзындықтың кесіндісін салу.</p> <p>1.1.3.1 Шамаларды ажырату: ұзындық/масса/көлем (сыйымдылық)/уақыт; оларды өлшеу үшін өлшемдер мен құралдарды таңдау, өлшемдер жүргізу.</p> <p>1.1.3.3 см, дм/кг/л/сағ мәндерін салыстыру және оларға әрекет жасау.</p>	<p>3) шамалардың жиындары мен мәндерін салыстыру.</p> <p><u>Түйін сөздер:</u> Кесінді Мәндер Өлшеу Жиындар</p>	<p>https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=62</p> <p>8 -карточка (қайталау және есептеу дағдыларын дамыту үшін)</p>	<p>Өрнектерді мәндермен, жиындармен өз бетінше салыстырады.</p>	
			<p><u>Орташа деңгей:</u> Берілген нұсқаулықтарға сәйкес кесінділерді салады. Шамалар мен олардың өлшемдерін біледі. Өрнектерді мәндерімен және жиындармен мұғалімнің көмегімен салыстырады.</p>	
			<p><u>Төмен деңгей:</u> Мұғалімнің көмегімен кесінділерді салады. Шамаларды түсінуде және өлшеуден қиындықтар туындайды.</p>	
<p>125-сабақ Логикалық тапсырмалар / Дұрыс дене қалпын сақтау.</p> <p>1.5.2.5 Импровизацияланған</p>	<p>1) «Екі» комбинациясын жасау; 2) Пиктограммаларды, диаграммаларды, жиынтықтарды қайталау.</p> <p><u>Түйін сөздер:</u> Кесінді</p>	<p>«Алматкітап» оқулығы (2-бөлім) 130-131 бб.</p> <p>Жұмыс дәптері 28-бет</p> <p>TopIQ.kz –125-сабақ</p>	<p><u>Жоғары деңгей:</u> «Екіден» комбинация жасайды. Пиктограммалар мен сызбаларды құрастыру бойынша тапсырмаларды өз бетінше орындайды.</p>	

<p>материалдарды пайдалана отырып, мәліметтерді жинау, жүйелеу, кестелерді, пиктограммаларды, диаграммаларды толтыру / құрастыру.</p> <p>1.4.4.1 Қоршаған әлем объектілерінен «екі» комбинациясын жасау.</p>	<p><i>Мәндер</i> <i>Өлшеу</i> <i>Жиындар</i></p>	<p>https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=63</p> <p>9-карточка (қайталау және есептеу дағдыларын дамыту үшін)</p>	<p>Жиындарды салыстырады.</p>	
			<p><u>Орташа деңгей:</u> «Екі» комбинациясын жасау қағидасын түсінеді. Пиктограмма, сызба құрастыру тапсырмаларын мұғалімнің көмегімен орындайды. Жиындарды салыстырады.</p>	
			<p><u>Төмен деңгей:</u> Мұғалімнің көмегімен қарапайым «екі» комбинациясын жасайды. Жиынтықтарға тұрақты көмек қажет.</p>	
<p>126-сабақ. Есептерді шешу. Бекіту/ Мектептегі таңғы ас.</p> <p>1.4.4.1 Қоршаған әлем объектілерінен «екі» амалын жасау.</p>	<p>1) «Екі» комбинацияларының нұсқаларын құрастыру; 2) Пиктограммаларды, диаграммаларды, жиынтықтарды қайталау.</p> <p><u>Түйін сөздер:</u></p>	<p>«Алматкітап» оқулығы (2-бөлім) 132-133 бб.</p> <p>Жұмыс дәптері 29-бет</p> <p>TopIQ.kz –126-бет https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=64</p>	<p><u>Жоғары деңгей:</u> «Екі» комбинация жасайды. Пиктограммалар мен сызбаларды құрастыру бойынша тапсырмаларды өз бетінше орындайды.</p>	

<p>1.5.2.5 Импровизацияланған материалдарды пайдалана отырып, мәліметтерді жинау, жүйелеу, кестелерді, пиктограммаларды, диаграммаларды толтыру / құрастыру. 1.4.1.2 Жиындарды элементтерінің белгілеріне қарай жіктеу (түсі, пішіні, өлшемі, материалы, заттардың әсері).</p>	<p><i>Комбинациялар</i> <i>Нұсқалар</i> <i>Жиындар</i></p>	<p>10-карточка (қайталау және есептеу дағдыларын дамыту үшін)</p>	<p>Жиындарды салыстырады.</p>	
			<p><u>Орташа деңгей:</u> «Екі» комбинациясын жасау қағидасын түсінеді. Пиктограмма, сызба құрастыру тапсырмаларын мұғалімнің көмегімен орындайды. Жиындарды салыстырады.</p>	
			<p><u>Төмен деңгей:</u> Мұғалімнің көмегімен қарапайым «екі» комбинациясын жасайды. Жиынтықтарға тұрақты көмек қажет.</p>	
<p>127-сабақ Есептерді шығару / Шахмат және дойбы ойнаймын</p>	<p>1) «Екі» комбинацияларының нұсқаларын құрастыру; 2) Пиктограммаларды, диаграммаларды, жиынтықтарды қайталау. <u>Түйін сөздер:</u></p>	<p>«Алматкітап» оқулығы (2-бөлім) 134-135 бб. Жұмыс дәптері 30-бет TopIQ.kz –127-сабақ</p>	<p><u>Жоғары деңгей:</u> «Екі» комбинация жасайды. Пиктограммалар мен сызбаларды құрастыру бойынша тапсырмаларды өз</p>	

<p>1.4.4.1 Қоршаған әлем объектілерінен «екі» комбинациясын жасау.</p>	<p><i>Пиктограмма</i> <i>Ақпарат</i> <i>Кесте</i> <i>Таңбалар</i></p>	<p>https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=65</p>	<p>бетінше орындайды. Жиындарды салыстырады.</p>	
<p>1.5.2.5 Импровизацияланған материалдарды пайдалана отырып, мәліметтерді жинау, жүйелеу, кестелерді, пиктограммаларды, диаграммаларды толтыру / құрастыру.</p>	<p><i>Белгілер</i> <i>Сандар</i> <i>Диаграмма</i> <i>Логикалық тапсырмалар</i></p>	<p>11 - карточка (қайталау және есептеу дағдыларын дамыту үшін)</p>	<p><u>Орташа деңгей:</u> «Екі» комбинациясын жасау қағидасын түсінеді. Пиктограмма, сызба құрастыру тапсырмаларын мұғалімнің көмегімен орындайды. Жиындарды салыстырады.</p>	
			<p><u>Төмен деңгей:</u> Мұғалімнің көмегімен қарапайым «екі» комбинациясын жасайды. Жиындармен жұмыс істеуде тұрақты көмек қажет.</p>	

Қорытынды

Сабақты жоспарлау оқыту сапасын арттыру бойынша педагогикалық қызметтің негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Сабақты жоспарлау мұғалімге оқу үдерісін ұйымдастыруға, сабақтағы әртүрлі іс-әрекеттердің реттілігін, ағымдағы сабақ пен өткен немесе алдағы сабақтар арасындағы байланысты ойластыруға, сондай-ақ олардың оқытуының тиімділігі мен нәтижелігін бағалауға мүмкіндік береді. Жоспарланған сабақ әдетте біркелкі өтеді, өйткені барлық қажетті ақпарат пен материалдар алдын ала таңдалып, сабақтың әр бөлімі толықтай ойластырылады.

Сонымен қатар, сапалы жоспарланған сабақ оқушылардың мұғалімге деген құрметін арттырады, ал ол сыныптағы тәртіп мәселелерін шешуге және балалардың оқуға деген ынтасы мен ашықтығын арттыруға әкеледі. Мұғалімдердің сабақты кешенді жоспарлауға жұмсайтын уақыты мен күш-жігері сыныптағы оқу үдерісін оң әсер етеді.

Сонымен бірге Қазақстанда да, әлемде де педагогтер сабақтарды жоспарлау кезінде бірқатар қиындықтарды кездестіреді. Атап айтқанда, қиындықтар оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақ мақсаттарына түрлендіру, оқушылардың әртүрлі білім беру қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, оқу әрекеттерін ұйымдастыру сияқты кезеңдерді жоспарлау және тапсырмаларды әзірлеу мұғалімдерге қиындықтар тудырады.

Осыған байланысты, сабақтарды жоспарлау үдерісін жетілдіру бойынша ұлттық және жергілікті деңгейде келесі шараларды қабылдау ұсынылады:

- **мұғалімдердің біліктілігін арттыру курстарымен және сабақтың әртүрлі кезеңдерін жоспарлау бойынша басқа әдістемелік қолдаумен қамтылуын арттыру.** Курстардың өзекті бағыттары: оқу бағдарламасының мақсаттарын сабақ мақсаттарына түрлендіру, жиынтық бағалау үшін тапсырмаларды әзірлеу, жоғары тәртіп дағдыларын өлшеуге тапсырмаларды әзірлеу, бағалау дағдыларын дамыту және т. б. Осы жұмыс аясында тәжірибесі аз жаңадан келген мұғалімдерге және қазақ тілінде оқытатын сыныптарда сабақ беретін мұғалімдерге ерекше назар аудару маңызды;

- **тәжірибелі мұғалімдердің пәндер мен сыныптар бойынша сабақ жоспарларының үлгілерінің санын көбейту.** Бұл жас мұғалімдерге сабақтарды қалай тиімді жоспарлау керектігін жақсырақ түсінуге мүмкіндік береді. Бұл ретте академиялық адалдық қағидаттарын сақтаудың маңыздылығын да атап өткен жөн. Ол үшін мектептерде сабақты жоспарлау рәсімінің ашықтығын қамтамасыз ету маңызды: мұғалімдер сабақ жоспарларының үлгілерін пайдаланбауы керек, керісінше оларды бейімдеп, өздерінің жеке жоспарларын әзірлеу кезінде оларға сүйенуі керек.

- **сабақтарды жоспарлау бойынша мұғалімдер арасында тәжірибе алмасу мақсатында әдістемелік кабинеттердің / орталықтардың және білім бөлімдерінің белсенді қатысуы және іске тартылуы қажет:** әдістемелік бірлестіктердің қызметін жандандыру, семинарлар, тренингтер, сабақтарға өзара қатысу және аудандар / өңірлер деңгейінде ұйымдастырылған басқа да іс-шаралар санын ұлғайту, мектептердің педагогикалық ұжымдарының (атап айтқанда, пән мұғалімдері арасында) ынтымақтастығын күшейту және т. б.

- оқытудың сапасын арттыру, оқыту тәсілдерінің дәйектілігін қамтамасыз ету және пәнаралық байланыстарды дамыту үшін **мұғалімдердің (әртүрлі пән мұғалімдері, бір параллель мұғалімдері) сабақты бірлесіп жоспарлау тәжірибесін күшейту.**

- **қосымша оқу-әдістемелік материалдарды,** мысалы, пәндер бойынша бағалау бойынша мұғалімдерге арналған нұсқаулықтарды, жоғары деңгейлі ойлау дағдыларын және функционалдық сауаттылықты өлшеуге арналған тапсырмалардың үлгілерін, ЕББҚ бар балаларға арналған тапсырмаларды және т. б. **әзірлеу арқылы мұғалімдердің жүктемесін азайту.**

- **қысқа мерзімді сабақ жоспарының қолданыстағы үлгісін жетілдіру.** Халықаралық тәжірибені талдауға және қазақстандық мұғалімдердің сауалнамасының нәтижелеріне сәйкес ҚМЖ үлгісіне келесі өзгерістерді енгізу мүмкіндігін қарастыру ұсынылады:

- «қатысушылар саны» және «қатыспағандар саны» тармақтары алынып тасталсын, себебі бұл ақпарат мектептің басқа құжаттарында (Күнделік) толтырылады.

- «оқушының әрекеті» және «педагогтің әрекеті» тармақтары бір тармаққа біріктірілсін. Бұл мұғалімдердің жауаптарымен негізделеді, себебі тәжірибеде бұл тармақтарды толтыру кезінде ақпарат бір-бірімен үндеседі және іс жүзінде қайталанады. Осыған байланысты мұғалімдер бұл тармақты «Сабақ кезеңдеріндегі қызмет», «Сабақ кезеңдерінің мазмұны», «Сабақты дамыту» деп ауыстыруды ұсынады. Сондықтан халықаралық тәжірибені зерттеу және талдау нәтижелерін ескере отырып, мұғалімдерге түзетулер мен қосымша тармақтары бар сабақ жоспары ұсынылады (41-кесте).

- ҚМЖ-ға сабақтардың әртүрлі кезеңдерін саралау және ЕББҚ бар оқушыларды бағалау туралы ақпаратты енгізу қажеттілігін қарастыру.

- мектептерге (білім беру ұйымдарының педагогикалық кеңесінің шешімі бойынша) сабақты жоспарлау туралы өзіндік нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу мүмкіндігін беру, оның шеңберінде мектептің ерекшеліктері мен білім беру нәтижелерін ескере отырып (қажет болған жағдайда) ҚМЖ үлгісіне қосымша тармақтар енгізу туралы шешімдер қабылданатын болады. Бұл мұғалімдер мен мектеп басшыларына оқушылардың оқу сапасын арттыруға ықпал ететін оқыту әдістерін енгізуге мүмкіндік береді.

41-кестеде ұсынылған ҚМЖ үлгісі көрсетілген. Бұл үлгіні педагогикалық жұртшылық пен орта білім беру саласындағы сарапшылар арасында одан әрі кеңінен талқылау қажет.

41-кесте. Халықаралық тәжірибені зерделеу және талдау нәтижелеріне сәйкес ҚМЖ-ның ұсынылған үлгісі

Бөлім		Сынып	
Мұғалімнің аты-жөні		Күні	
Сабақтың тақырыбы			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары			

Оқыту мақсаттарына сәйкес сабақтың мақсаттары (оқушылар сабақ аяқталғаннан кейін нені білуі керек?)

1.	
2.	
3.	

Сабақ кезеңдерін дамыту	Бағалау	Ресурстар
<u>Кіріспе бөлім:</u>		
<u>Негізгі бөлім:</u>		
<u>Қорытынды бөлім:</u>		

Мұғалімнің рефлексиясы (*педагогтың қалауы бойынша / білім беру ұйымының педагогикалық ұжымының шешімі бойынша*):

1.	Менің сабағымда қандай әдістер, стратегиялар, оқыту және бағалау тәсілдері әсіресе жақсы / нашар орындалды?
2.	Мен оқушылардың әртүрлі білім беру қажеттіліктерімен / мүмкіндіктерімен қалай жұмыс істедім? Сараланған тәсіл қолданылды ма?
3.	Сабақта не жақсы өтіп, ал не жақсы болмады? Келесі жолы мен басқаша не істер едім?

Әдебиеттер тізімі

- Aboderim, A. O. (2014). *Professional Skills for Effective teaching*. Rehoboth Fawans Books, Calabar.
- Alanazi, M. H. (2019). A study of the pre-service trainee teachers' problems in designing lesson plans. *Arab World English Journal (AWEJ)*, 10(1), 166-182. <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol10no1.15>
- Ashcraft, N. (2014). *Lesson planning*. TESOL International Association.
- Bailey, K. M. (1996). The best laid plans: Teachers' in-class decisions to depart from their lesson plans. *Voices from the Language Classroom*, 15-40.
- Barber, M., & Mona, M. (2008). Consistently high performance: Lessons from the world's top performing school systems McKinseyCompany. 2007.
- Borko, H., & Niles, J. A. (1987). Descriptions of teacher planning: Ideas for teachers and researchers. *Educators' handbook: A research perspective*, 167-187. Boston: McGraw Hill.
- Bryant, M., & Land, S. (1998). Co-planning is the key to successful co-teaching. *Middle School Journal*, 29(5), 28-34.
- Butt, G. (2008). *Lesson planning 3rd edition*. Bloomsbury Publishing.
- Chickering, A. W., & Ehrmann, S. C. (1996). Implementing the seven principles: Technology as lever. *AAHE Bulletin*, 49, 3-6.
- Chizhik, E. W., & Chizhik, A. W. (2018). Using activity theory to examine how teachers' lesson plans meet students' learning needs. *The Teacher Educator*, 53(1), 67-85.
- Crawford, R., & Jenkins, L. E. (2018). Making pedagogy tangible: Developing skills and knowledge using a team teaching and blended learning approach. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, 43(1), 127-142.
- Cullen, J. B., Long, M. C., & Reback, R. (2013). Jockeying for position: Strategic high school choice under Texas' top ten percent plan. *Journal of Public Economics*, 97, 32-48.

- Eisner, E. W. (1967). Educational objectives: Help or hindrance? *School Review*, 75, 250- 266.
- Esu, A. E. O. & Umoren, G. (2015). *Fundamentals of Elementary Education*. Stiffaith Prints, Calabar.
- Freeman, D. (1996). Redefining the relationship between research and what teachers know. In K. M. Bailey & D. Nunan (Eds.), *Voices from the language classroom: Qualitative research in second language classrooms* (pp. 88–115). New York: Cambridge University Press
- Gülten, A. Z. (2013). Am I planning well? Teacher trainees' voices on lesson planning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 93, 1409-1413.
- Hargreaves, D. H. (1996). Teaching as a research-based profession: possibilities and prospects. *Teacher training agency annual lecture*.
- Hattie, J. (2012). *Visible learning for teachers: Maximizing impact on learning*. Routledge.
- Hendrick, D. & Paul, K. (2011). Learner characteristics in *Encyclopedia of the Sciences of Learning*, Springer.
- Iqbal, M. H., Siddiqie, S. A., & Mazid, M. A. (2021). Rethinking theories of lesson plan for effective teaching and learning. *Social Sciences & Humanities Open*, 4(1), 100172.
- Jensen, L. (2001). Planning lessons. In M. Murcia (Ed.), *Teaching English as a second or foreign language* (pp. 403 - 413). BHeinle&Heinle Publishers.
- Johnson, A. P. (2000). It's time for Madeline Hunter to go: A new look at lesson plan design. *Action in Teacher Education*, 22(1), 72-78.
- Jones, K. A., Vermette, P. J., & Jones, J. L. (2009). An integration of" backwards planning" unit design with the" two-step" lesson planning framework. *Education*, 130(2), 357–360
- Jones, K., Jones, J., & Vermette, P. (2011). Six common lesson planning pitfalls–Recommendations for novice educators. *Education*, 131(4), 845-864.

- Kristanto, A., & Mariono, A. (2017). The Development of Instructional Materials E-Learning Based on Blended Learning. *International Education Studies*, 10(7), 10-17.
- Lestari, I. W., & Siwi, N. U. (2022, December). Exploring Pre-service EFL Teachers' Experiences in Lesson Planning. In *International Conference on Sustainable Innovation on Humanities, Education, and Social Sciences (ICOSI-HESS 2022)* (pp. 202-213). Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/978-2-494069-65-7_19
- MacDonald, J. B. (1965). Myths about instruction. *Educational Leadership*, 22(8), 609-617.
- MacDonald J. B., Wolfson B. J., and Zaret E. (1973) *Preschooling Society: A Conceptual Model*. Washington, D.C.: Association for Supervision and Curriculum Development.
- McTighe, J., & Wiggins, G. (1998). *Understanding by design* (Alexandria, VA, Association for Supervision and Curriculum Development).
- Milkova, S. (2012). Strategies for effective lesson planning. *Center for Research on Learning and Teaching*, 1(1), 1-29.
- OECD (2019), *TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*, TALIS, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>
- OECD (2019), *Education at a Glance 2019: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>.
- OECD (2020), *Education at a Glance 2020: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/69096873-en>.
- OECD (2021), *Education at a Glance 2021: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b35a14e5-en>.
- Ornstein, A. C. & Lasley, T. J. (2004). *Strategies for Effective Teaching* (3rd ed.).
- Pratt, S. M., Imbody, S. M., Wolf, L. D., & Patterson, A. L. (2017). Co-planning in co-teaching: A practical solution. *Intervention in School and Clinic*, 52(4), 243-249.

- Reed, M., & Michaud, C. (2010). *Goal-driven lesson planning for teaching English to speakers of other languages*. University of Michigan Press ELT.
- Richards, J. C., & Lockhart, C. (1994). *Reflective teaching in second language classrooms*. Cambridge University Press.
- San Isidro, X., Coyle, D., & Kerimkulova, S. (2020). *CLIL classroom practices in multilingual education in Kazakhstan: guidelines and examples*. Nazarbayev University.
- Sarah, G. (2022). Lesson Preparation and Planning, retrieved from [www. Researchgate.net/publication](http://www.researchgate.net/publication).
- Sellen, P. (2016). Teacher workload and professional development in England's secondary schools: insights from TALIS. *Education policy institute*. [https://epi.org.uk/wp-content/uploads/2018/01/TeacherWorkload EPI.pdf](https://epi.org.uk/wp-content/uploads/2018/01/TeacherWorkload_EPI.pdf)
- Smith, J. K. (1977). Teacher planning for instruction (Report No. 12). St. Ann, MO: Central Midwestern Regional Educational Lab.
- Straessle, J. M. W. (2014). *Teachers' perspectives of effective lesson planning: A comparative analysis*. The College of William and Mary.
- Taylor, C. P. (1970). The Expectations of Pygmalion's Creators. *Educational Leadership*, 28(2), 161-164.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Uwatt, L. E. (2019). A paper presented at the Maiden National Conference of Faculty of Education, Cross River University of Technology, Calabar.
- Xu, Z., & Shi, Y. (2018). Application of constructivist theory in flipped classroom-take college English teaching as a case study. *Theory and Practice in Language Studies*, 8(7), 880-887.
- Yinger, R. J. (1980). A study of teacher planning. *The Elementary School Journal*, 80(3), 107-127.

- Айдарханова, И. И., & Ныгметова, Б. Д. (2018). Планирование наблюдения в процессе реализации Lesson Study. *Вестник Алтайского Государственного Педагогического Университета*, (37), 27-30.
- Барбер, М., & Муршед, М. (2008). Как добиться стабильно высокого качества обучения в школах. Уроки анализа лучших систем школьного образования мира (пер. с англ.). *Вопросы образования/Educational Studies Moscow*, (3), 7-60.
- Дадли, П. (2013). Lesson Study: теория и практика применения. *Астана: Apt Print*, 21, 46.
- Евсюкова, Т. А., & Чукреева, Е. Л. (2018). Планирование эффективного урока в рамках обновления среднего образования в РК. *Приоритеты Педагогики и Современного Образования: сборник*, 46.
- Загитова, С. Н. (2016). Lesson Study как условие непрерывного профессионального образования. *Педагогическая Наука и Практика*, 2(12), 93-95.
- Мурзина, Н. П. (2017). Технология планирования современного урока. *Школьные Технологии*, (2), 52-59.
- Токтарова, Р. Е., & Саден, Н. Ж. (2018). Формирование навыков эффективного взаимодействия при совместном планировании урока как способа улучшения практики преподавания педагогов. *Педагогическая Наука и Практика*, 3 (21), 71-76.
- Яковлева, С. Г. (2015). Планирование урока: идея, воплощение, итог (стр. 210-211)

Қосымша

Сабақты жоспарлау бойынша қазақстандық мұғалімдердің қосымша материалдары мен табысты кейстерінің белсенді сілтемелері

Мұғалімдер арасында білім мен тәжірибе алмасудың маңыздылығын ескере отырып, ҚМЖ мысалдары мен қазақстандық педагогтердің сабақтарды дайындау және жоспарлау бойынша қосымша материалдары ұсынылады. Бірақ жоғарыда көрсетілген табысты кейстердің мысалдарының барлығын және басқа да ҚМЖ мен материалдарға белсенді сілтемелерді оқытылатын пәннің ерекшелігіне және оқу сыныбының қажеттіліктеріне қарай бейімделуі қажет екенін ескеру маңызды.

Сабақты жоспарлау бойынша табысты кейстерді іске асыратын қазақстандық мұғалімдердің қосымша материалдарының тізімі:

Жамбыл облысы №46 орта мектебінің тарих және география пәні мұғалімі М. С. Божымбаеваның география бойынша сабақ жоспарлары мен презентациялары:

- https://docs.google.com/document/d/1o7hXtZvZXsalgzS4mhF5QqzJV-585Pue/edit?usp=share_link&ouid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true
- https://docs.google.com/presentation/d/1wasq_5vRFO_CV-fQmNZu6YBsbRua0Nsi/edit?usp=share_link&ouid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true
- https://docs.google.com/document/d/1eNsMqDEYiXMHEd7zBss8KhmoiFJDPIVz/edit?usp=share_link&ouid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true
- https://docs.google.com/presentation/d/1w265Kk4Bx5Qahs-lZmlOv2bhJ_HEH6EN/edit?usp=share_link&ouid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true
- https://docs.google.com/presentation/d/1Bhhzf9e2KvBkenQuHVtISq1vs2MhyyAo/edit?usp=share_link&ouid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true
- https://docs.google.com/document/d/1AD4cOm5JZlrno8ZkeY0-qTA7753ecuGq/edit?usp=share_link&ouid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true

- https://docs.google.com/presentation/d/1gdPF68zdXbvGnnd1bCqox_szhUnW97Wg/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true

Талдықорған қаласы Қ. Қасымов атындағы № 28 ІТ мектеп-лицейінің мұғалімі А.Е. Ахметбекованың «Дүниетану» сабағы бойынша сабақ жоспары:

- https://docs.google.com/document/d/1b2LaDpfeF0EFApLtNv5Z34MVognd0Nz8/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true

Талдықорған қаласы Қ. Қасымов атындағы мектеп-лицейінің №28 ІТ мұғалімі Б.А. Джамбаеваның «Әдебиеттік оқу» сабағы бойынша сабақ жоспары:

- https://docs.google.com/document/d/1dbKlaluOgsLjdYgH5O9FJGxZlzLCYT7J/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true

Қарағанды қаласының «Шәкәрім атындағы гимназиясы» КММ физика пәні мұғалімі Е.Т. Аринованың сабақ жоспары:

- https://docs.google.com/document/d/1Vbai8D9OZzwp51G1XmZptfJzodm8hE/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true

Қарағанды қаласының «Шәкәрім атындағы гимназиясы» КММ ағылшын тілі мұғалімі Р.Г. Шайхутдинованың сабақ жоспарлары:

- https://docs.google.com/document/d/1MhQJSg9msxDCbfYIru6LqVaLE-0HSJW9/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true

«Павлодар қаласының №34 инновациялық үлгісіндегі жалпы орта білім беру мектебі» КММ бастауыш сынып мұғалімі Е.С. Никитинаның жобалық зерттеу қызметін жоспарлау жөніндегі кітабы мен жұмыс дәптері:

- https://drive.google.com/file/d/1cnlet9At-Ouoxkmvw4cAh4qyJ4O7List/view?usp=share_link
- https://drive.google.com/file/d/1ffAHliR--NoTz4qpnDkhWQgAAZjQczs5/view?usp=share_link

**Министерство просвещения Республики Казахстан
Национальная академия образования имени И.Алтынсарина**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО КРАТКОСРОЧНОМУ
ПЛАНИРОВАНИЮ УРОКОВ В ОРГАНИЗАЦИЯХ СРЕДНЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ**

СОДЕРЖАНИЕ

Введение.....	7
Теоретические основы эффективного планирования урока.....	8
Роль планирования урока в учебном процессе.....	9
Подходы к планированию урока.....	12
Виды планирования уроков	14
Трудности при планировании урока.....	17
Стратегии для эффективного планирования урока	21
Глава 1. Международный и отечественный опыт по планированию уроков	38
Структура поурочного плана	40
Особенности совместного планирования уроков.....	60
Время, выделяемое педагогами на планирование уроков	67
Результаты опроса обучающихся, педагогов и руководителей школ касательно планирования уроков	71
Глава 2. Методические рекомендации по краткосрочному планированию уроков в организациях среднего образования	104
Преобразование целей учебной программы в цели урока	104
Планирование различных этапов урока	108
Рефлексия учителя по проведенному уроку	109
Обратная связь от учеников.....	112
Планирование уроков CLIL	113
Реализация дифференцированного подхода.....	116
Стратегии для совместного планирования уроков.....	119
Успешные кейсы казахстанских педагогов по планированию уроков.....	123
Заключение	171
Список использованной литературы	175
Приложение.....	180

СПИСОК ТАБЛИЦ

Таблица 1. Примеры видов деятельности, способствующих развитию учебных навыков	15
Таблица 2. Характеристики вертикального и горизонтального планирования	16
Таблица 3. Стратегии для эффективного планирования урока	27
Таблица 4. Образец плана урока в Сингапуре.....	41
Таблица 5. Образец шаблона КСП в Ирландии.....	42
Таблица 6. Образец шаблона КСП в Ирландии с разъяснениями всех элементов плана	43
Таблица 7. Образец шаблона для еженедельной рефлексии, Ирландия.....	45
Таблица 8. Пример плана урока в Канаде	47
Таблица 9. Образец КСП в Финляндии.....	50
Таблица 10. Шаблон заполненного КСП в Финляндии	51
Таблица 11. Образец шаблона КСП в Казахстане	57
Таблица 12. Шаблон среднесрочного плана по предметам в Казахстане	58
Таблица 13. Шанхай и Япония: учительские сообщества для совместной работы	61
Таблица 14. Распределение астрономических часов одной недели по видам деятельности учителей, работающих на полной ставке, по итогам TALIS-2018.....	70
Таблица 15. Мнения педагогов о пользе разработки поурочного плана по результатам фокус-групповых дискуссий	77
Таблица 16. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Планирование каких этапов урока вызывает у вас трудности?» / педагогический стаж / %.....	82
Таблица 17. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Планирование каких этапов урока вызывает у вас трудности?» / квалификационная категория / %	84
Таблица 18. Мнения педагогов о трудностях в планировании уроков по результатам фокус-групповых дискуссий	90
Таблица 19. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Представляет ли для вас трудность проведение саморефлексии после проведенного урока?» / педагогический стаж / %.....	93
Таблица 20. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Представляет ли для вас трудность проведение саморефлексии после проведенного урока?» / квалификационная категория / %	93
Таблица 21. Доля педагогов, ответивших на вопрос «В какой методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока вы нуждаетесь?» / педагогический стаж / %.....	98
Таблица 22. Доля педагогов, ответивших на вопрос «В какой методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока вы нуждаетесь?» / квалификационная категория / %	100
Таблица 23. Анализ формулировок правильных и неправильных целей в планах уроков учителей (Мурзина, 2017)	105
Таблица 24. Список глаголов для составления целей урока в соответствии с уровнями мыслительных навыков	106
Таблица 25. Образец детальной формулировки целей урока в планировании	107
Таблица 26. Этапы планирования урока и подготовки к нему учителя.....	108
Таблица 27. Проверка эффективности плана урока для учителей:.....	110
Таблица 28. Критерии для эффективного планирования урока.....	111
Таблица 29. Образец для проведения обратной связи среди учеников.....	112
Таблица 30. Пример планирования урока CLIL с учетом различных способностей детей	114
Таблица 31. Пример планирования дифференцированного подхода	116
Таблица 32. Пример технологической карты для вертикального планирования (начальная школа)	120
Таблица 33. Пример технологической карты для горизонтального планирования (2 класс)	121

Таблица 34. Пример активных методов обучения для обеспечения многоуровневой и разносторонней коммуникации всех участников образовательного процесса.....	124
Таблица 35. Пример использования активных методов обучения на уроке географии.....	124
Таблица 36. Пример КСП по географии с учетом потребностей детей с ООП.....	125
Таблица 37. Пример плана урока школы КГУ «Гимназия имени Шакарима» г. Караганды	133
Таблица 38. Пример плана урока по математике	141
Таблица 39. Пример совместного планирования в школах Казахстана: кейс школы-гимназии №37 имени Ы. Алтынсарина.....	155
Таблица 40. Пример промежуточного среднесрочного планирования уроков на четверть	159
Таблица 41. Предлагаемый шаблон КСП в соответствии с результатами исследования и анализом международного опыта.....	174

СПИСОК РИСУНКОВ

Рисунок 1. Точки интеграции в вертикальном и горизонтальном планировании.....	16
Рисунок 2. Стратегии по подготовке плана урока (Milkova, 2012).....	22
Рисунок 3. Стратегии совместного планирования уроков (Bryant и Land, 1998).....	33
Рисунок 4. Бостон: время на общее планирование.....	62
Рисунок 5. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Какую пользу вы видите в разработке поурочного плана?» / %.....	76
Рисунок 6. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Планирование каких этапов урока вызывает у вас трудности?» / %.....	79
Рисунок 7. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Планирование каких этапов урока вызывает у вас трудности?» / язык обучения школьников / %.....	81
Рисунок 8. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Планирование каких этапов урока вызывает у вас трудности?» / квалификационная категория / %.....	84
Рисунок 9. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Планирование каких этапов урока вызывает у вас трудности?» / вид школы / %.....	87
Рисунок 10. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Вызывают ли у вас трудности следующие этапы урока?» / месторасположение школы / %.....	88
Рисунок 11. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Представляет ли для вас трудность проведение саморефлексии после проведенного урока?» / %.....	91
Рисунок 12. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Представляет ли для вас трудность проведение саморефлексии после проведенного урока?» / язык обучения школьников / %.....	92
Рисунок 13. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Представляет ли для вас трудность проведение саморефлексии после проведенного урока?» / вид школы / %.....	94
Рисунок 14. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Вызывают ли у вас трудности следующие этапы урока?» / месторасположение школы / %.....	95
Рисунок 15. Доля педагогов, ответивших на вопрос «В какой методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока вы нуждаетесь?» / %.....	96
Рисунок 16. Доля педагогов, ответивших на вопрос «В какой методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока вы нуждаетесь?» / язык обучения школьников / %.....	97
Рисунок 17. Доля педагогов, ответивших на вопрос «В какой методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока вы нуждаетесь?» / вид школы / %.....	101
Рисунок 18. Доля педагогов, ответивших на вопрос «В какой методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока вы нуждаетесь?» / месторасположение школы / %.....	102

ГЛОССАРИЙ

Академическая свобода – самостоятельность в разработке и внедрении образовательных программ, форм и методов осуществления образовательной деятельности; автономность и самоуправляемость.

Асинхронный режим обучения – процесс учебного взаимодействия с задержкой во времени и применением цифровых технологий (запись вебинара, запись групповой видео-конференц-связи, задания по предметам для самостоятельной работы, предоставление индивидуальной обратной связи и т.д.).

Дети с особыми образовательными потребностями (далее – дети с ООП) – дети, которые испытывают постоянные или временные потребности в специальных условиях для получения образования соответствующего уровня и дополнительного образования.

Индивидуальный учебный план – учебный план обучающегося, способствующий реализации индивидуальных образовательных потребностей в пределах осваиваемой образовательной программы послесреднего образования.

Интеграция – процесс установления связи между структурными компонентами содержания.

Интеллектуальные школы – филиалы Автономной организации образования «Назарбаев Интеллектуальные школы», основной деятельностью которых является организация образовательного процесса.

Краткосрочный (поурочный) план – план урока, в котором раскрываются цели преподавания (ориентир для деятельности учителя) и цели обучения (ориентир для деятельности обучающихся), ресурсы и этапы учебного процесса. Составляется на основе среднесрочного планирования и учебной программы по предмету с учетом всех этапов урока и деятельности всех участников образовательного процесса.

Среднесрочный план – учебный план для конкретного предмета, предназначенный для организации образовательного процесса по учебному предмету в рамках одного учебного года, в котором конкретизированы цели обучения, ожидаемые результаты и содержание разделов и тем программы; перечень учебно-методических ресурсов для организации образовательного процесса.

Образовательная деятельность – процесс целенаправленного, педагогически обоснованного, последовательного взаимодействия субъектов образования, в ходе которого решаются задачи обучения, развития и воспитания личности, в том числе с учетом особых образовательных потребностей и индивидуальных возможностей обучающихся.

Ожидаемые результаты обучения – совокупность компетенций, выражающих, что именно обучающийся будет знать, понимать, демонстрировать по завершении процесса обучения, в том числе с учетом особых образовательных потребностей и индивидуальных возможностей.

Разноуровневые задания – задания разного уровня сложности, которые используются для организации дифференцированного обучения с учетом способностей обучающихся.

Результаты обучения – подтвержденный оценкой объем компетенций, приобретенных и демонстрируемых обучающимся по завершению процесса обучения.

Рефлексия – мыслительный процесс, направленный на самопознание, переосмысление и анализ собственных результатов деятельности.

Синхронный режим обучения – процесс учебного взаимодействия в режиме реального времени с применением цифровых технологий (вебинар, групповая видео-конференц-связь и т.д.).

Скаффолдинг (сооружение подмостков) – интерактивная поддержка, предоставляемая учителем для сопровождения учащегося по зоне его ближайшего развития и содействия ему в выполнении задания, которое он не может выполнить самостоятельно.

Сквозная тема учебной программы – единый сквозной компонент содержания, использующийся как инструмент интеграции знаний и умений из разных предметных областей для достижения цели обучения конкретного учебного предмета.

Типовой учебный план – документ, регламентирующий перечень учебных дисциплин (предметов) и определяющий объем инвариантного и вариативного компонентов учебной нагрузки соответствующего уровня образования.

Уровни мыслительных навыков – иерархическая система целей обучения, каждый уровень которой направлен на формирование определенных навыков мышления.

Учебная программа – программа, определяющая по каждому учебному предмету содержание и объем знаний, умений, навыков и компетенций, подлежащих освоению.

Цели обучения – утверждения, формулирующие ожидаемые результаты по достижению знаний, понимания и навыков в течение курса обучения по предмету в соответствии с учебной программой.

Введение

Планирование урока – неотъемлемый элемент деятельности педагога, направленный на повышение эффективности учебного процесса в классе. Планирование урока позволяет учителю оптимально использовать время, ресурсы, материалы и методы преподавания, подбирать стратегии по вовлечению обучающихся в учебный процесс. Планирование для учителей – это инструмент, который помогает им представить обучение, которое они хотят получить, и анализировать, как все элементы учебного процесса должны сочетаться друг с другом, чтобы воплотить это видение в реальность в классе.

Вместе с тем, планирование отдельных этапов урока может вызывать трудности у педагогов, например, в части преобразования целей учебной программы в цели урока, планирования учебной деятельности учеников с учетом их разных образовательных потребностей и возможностей и др. Настоящие методические рекомендации направлены на предоставление подробной теоретической информации и практических стратегий по эффективному планированию различных этапов урока.

Вводная часть методических рекомендаций включает теоретические основы эффективного планирования урока, в которых представлены данные зарубежных исследователей касательно поурочного планирования. Первая глава «Международный и отечественный опыт по планированию уроков» содержит сравнительный анализ поурочного планирования в Казахстане, странах ОЭСР и ближнего зарубежья, а также результаты опроса, проведенного среди казахстанских педагогов на тему планирования уроков.

Во второй главе представлены практические рекомендации по планированию различных этапов уроков, в том числе в части преобразования целей учебной программы в цели урока, реализации стратегий дифференцированного подхода и др. Кроме того, в главе содержатся кейсы казахстанских педагогов, имеющих успешный опыт планирования уроков. В заключении сформулированы основные выводы и рекомендации.

Теоретические основы эффективного планирования урока

КРАТКОЕ РЕЗЮМЕ

• Анализ зарубежной литературы и исследований в области планирования уроков показал эффективность данной деятельности для качественного проведения уроков. По мнению исследователей, планирование уроков позволяет учителям:

- оптимально использовать время, ресурсы, материалы и методы преподавания (Chickering & Ehrmann, 1996);

- рассматривать множество разных аспектов работы в классе, начиная от способов и методов вовлечения обучающихся в изучение материала и приобретение знаний, и заканчивая разнообразными видами обратной связи учеников (Straessle, 2014);

- запланировать последовательность различных видов деятельности на уроке, проанализировать связи между текущим уроком и любыми прошедшими или предстоящими уроками, а также связи между учебной деятельностью на уроке и методами оценивания (Ashcraft, 2014);

- оценить свои собственные предметные знания и навыки преподавания (Reed & Michaud, 2010);

- быть более уверенным в своих профессиональных навыках благодаря планированию того, что, как и когда нужно сделать на уроке (Jensen, 2001);

- решать проблемы с дисциплиной в классе и повышать мотивацию и открытость детей к обучению, так как качественно спланированный урок вызывает больше уважения у учеников в адрес учителя (Jensen, 2001).

• Среди множества аспектов планирования эффективного преподавания значительную роль играет определение четких целей урока (Straessle, 2014). Учебные цели служат картой как для учителей, так и для обучающихся, поскольку они помогают учителям планировать, что именно и каким образом нужно преподавать (Ornstein & Lasley, 2004).

• Несмотря на важность определения четких целей урока, именно этот этап планирования урока является одним из наиболее сложных для педагогов. В основном, распространенной ошибкой при планировании урока для учителей является неясность цели обучения (Jones et al., 2011).

• Учителя испытывают сложности в планировании уроков из-за нехватки знаний о теоретических основах и практических стратегиях составления плана урока (Cullen et al., 2013). Источник проблемы недостатка теоретических знаний учителей по планированию уроков кроется в их профессиональной подготовке в вузах (e.g., Alanazi, 2019; Gülten, 2013; Lestari & Siwi, 2022).

• Другими затруднениями в планировании уроков являются: организация учебной деятельности, которая соответствует разным образовательным потребностям и возможностям обучающихся, отклонение учителей от первоначального плана во время урока и др. (Butt, 2008, Richards & Lockhart, 1994).

Роль планирования урока в учебном процессе

Планирование урока – одно из ключевых направлений деятельности педагога, которое непосредственно влияет на уровень освоения обучающимися учебного материала.

Зарубежные эмпирические исследования свидетельствуют о том, что каждый учитель должен следовать плану урока для эффективного преподавания и достижения результатов обучения.

Ряд исследователей обозначают планирование как «скрытый мир преподавания» и «деятельность по повышению качества» (*Iqbal et al., 2021*). План урока помогает учителю оптимально использовать время, ресурсы, материалы и методы преподавания (*Chickering & Ehrmann, 1996*).

Планирование уроков имеет важное значение для образовательного процесса:

- решения и мероприятия по планированию являются одним из главных факторов, влияющих на качество и характер обучения в классе;
- можно оценить влияние планируемых решений и мероприятий на обучение;
- затраты на внесение корректировок в процесс планирования уроков минимальны, при этом это потенциально мощный инструмент для повышения качества обучения (*Smith, 1977*).

Кроме того, планирование урока является творческим процессом, который позволяет учителям синтезировать свое понимание о преподавании со своими знаниями об учениках, учебной программе и контексте преподавания. Планирование для учителей – это инструмент, который помогает им представить обучение, которое они хотят получить, и анализировать, как все элементы учебного процесса должны сочетаться друг с другом, чтобы воплотить это видение в реальность в классе.

Таким образом, планирование урока предполагает рассмотрение множества разных аспектов работы в классе, начиная от способов и методов вовлечения обучающихся в изучение материала и приобретение знаний, и заканчивая разнообразными видами обратной связи учеников (*Straessle, 2014*).

Зарубежными исследователями выделяются следующие преимущества планирования уроков.

Во-первых, планирование урока позволяет упорядочить и стандартизировать процесс обучения (*Jensen, 2001*). Во время планирования уроков учителя обдумывают свой выбор целей урока, видов учебно-познавательной деятельности для достижения этих целей, действий учеников, необходимых материалов и ресурсов и др. Учителя могут проанализировать последовательность различных видов деятельности на уроке, связи между текущим уроком и любыми прошедшими или предстоящими уроками, а также связи между учебной деятельностью на уроке и методами оценивания (*Ashcraft, 2014*). Такой подход позволяет сделать урок более эффективным.

Во-вторых, процесс планирования урока позволяет учителям оценить свои собственные предметные знания и навыки преподавания (*Reed & Michaud, 2010*). Например, если учителю нужно объяснить сложную грамматическую структуру, но он не уверен в правилах, учитель узнает об этом в процессе планирования урока и может предпринять шаги для получения необходимой информации и знаний (*Ashcraft, 2014*). Таким образом, учитель, у которого есть план урока, более уверен в своих профессиональных навыках, поскольку он четко понимает, что, как и когда нужно сделать на уроке (*Jensen, 2001*). Запланированный урок, как правило, проходит более гладко, так как вся нужная информация и материалы заранее отобраны, а детали урока – продуманы.

В-третьих, качественно спланированный урок вызывает больше уважения у учеников в адрес учителя, что приводит к решению проблем с дисциплиной в классе и повышению мотивации и открытости детей к обучению (*Jensen, 2001*). Исследованиями доказано, что обучающиеся положительно реагируют на усилия, прилагаемые их учителями по планированию и подготовке уроков. Ученики ценят, если запланированные учебные мероприятия и материалы отвечают их образовательным интересам. Таким образом, время и усилия, которые учителя уделяют на планирование, оказывают положительное влияние на то, что происходит на уроке (*Butt, 2008*).

Sarah (2022) предложила следующие обоснования того, что позволяет планирование уроков:

- направляет учителя относительно того, чему и каким образом учить учеников;
- мотивирует учителя улучшать предстоящие уроки;
- помогает учителю оценивать эффективность и результативность своего преподавания;
- помогает учителю развить уверенность в себе;
- дает возможность учителю подготовить материалы в соответствии с текущим образовательным уровнем и предварительными знаниями учеников;
- побуждает учителя мыслить систематично и комплексно;
- помогает пробудить у обучающихся интерес к уроку;
- помогает учителю лучше понять учебные цели и выработать продуктивные стратегии по их достижению.

Безусловно, эффективность обучения также зависит от мастерства учителя и какие методы преподавания он будет использовать в зависимости от особенностей предмета. Поэтому для качественного проведения урока необходимо планирование активного участия обучающихся в учебный процесс:

- на протяжении всего урока каждый ученик находится в активной познавательной деятельности;
- обучение организовано посредством развития новых навыков у обучающихся и применением проблемного обучения;
- оказание эмоциональной поддержки каждому ученику на уроке;
- мотивирование учеников к познавательной деятельности;
- на каждой стадии урока проведение самоконтроля и рефлексии;
- планирование заданий для самостоятельной работы и творчества учеников;
- достижение целей обучения всеми обучающимися (*Евсюкова & Чукреева, 2018, стр. 47*).

В связи с этим, для учителей важно составлять планы уроков, которые обеспечат наиболее полное и точное усвоение учениками темы урока, и будут направлены на достижение целей обучения, что

последовательно обеспечит активность обучающихся в процессе мыслительной и практической деятельности.

Подходы к планированию урока

Зарубежные исследователи предлагают разные подходы к планированию уроков.

Одной из доминирующих моделей планирования урока является **рационально-линейная структура Тайлера** (1949). Такой вид планирования состоит из четырех этапов, которые осуществляются последовательно:

1. *Определение целей*
2. *Выбор учебных мероприятий*
3. *Организация учебных мероприятий*
4. *Определение методов оценки.*

Эта модель основана на линейной модели «цели-средства», в которой планирование логически строится из поставленных целей. Таким образом, планирование учебной программы характеризуется как задача, которая требует упорядоченного и тщательного продумывания, так как эта модель предлагается как рациональный и научный метод для решения поставленных задач и целей.

Модель Тайлера до сих пор широко используется в планировании уроков, несмотря на данные, свидетельствующие о том, учителя не всегда следуют линейному, последовательному процессу, указанному в применении этой модели (*Borko & Niles, 1987*). Например, *Taylor (1970)* изучал, как учителя на самом деле применяют планы на уроках и обнаружил, что они в основном сосредоточены на интересах и потребностях своих учеников. Поэтому учителя не всегда могут четко следовать плану урока, поскольку они ставят потребности своих учеников на первое место. В рамках своего исследования *Taylor (1970)* также выявил, что учителя не были достаточно подготовлены в рамках курсов и программ для повышения квалификации учителей к планированию уроков.

В ответ на такие выводы были предложены другие модели планирования, такие как **альтернативная модель Ингера** (1980). Эта

модель планирования разработана в качестве дополнения к модели Tyler (1949). Согласно данной модели, первый этап состоит из «концепции проблемы», на котором планирование начинается с определения цикла целей, знаний и опыта учителей, которые будут интегрированы в процесс обучения, как формулируется проблема и какими способами достигается ее решение. На следующем этапе идет реализация плана наряду с его оценкой. Таким образом, этот процесс рассматривается как ежедневная рутина, при которой на каждое событие планирования влияет то, что было раньше и что может произойти в будущем. Yinger (1980) также предлагает рассмотреть опыт каждого учителя как фактор, влияющий на этот непрерывный процесс планирования.

Другие исследователи рекомендуют **обратный подход к планированию**, при котором планирование урока начинается с четкого определения методов и приемов оценивания на уроке (*Jones et al., 2009; McTighe & Wiggins, 1998*). Таким образом, начиная с планирования оценивания, учителя избегают таких ошибок, как неизмеримые цели обучения и несоответствие этих целей содержанию учебной деятельности в классе. Поэтому эмпирические исследования касательно ежедневного планирования урока предполагают, что данные оценивания могут быть полезным инструментом при планировании предстоящих/будущих уроков (*Chizhik & Chizhik, 2018*). В частности, это может развивать у учителей стремление поддерживать межпредметные связи, а также заранее выявлять неправильные представления обучающихся о содержании изучаемой темы. Поэтому данные об оценивании могут помочь учителям в разработке более эффективных планов, способствующих успешному выполнению учебных задач обучающимися.

Другая интегрированная модель планирования, предложенная *Mac Donald (1965), Mac Donald, Wolfson & Zaret (1973) и Einser (1967)*, предполагает, что планирование не начинается с определения целей урока и затем переходит к решениям, основанным на деятельности и оценке. Вместо этого, фокус направлен на определение видов учебной деятельности для обучающихся, а цели урока возникают во время учебной деятельности с помощью работы и взаимодействия с

учениками, потому что обучающиеся сами выбирают свой опыт обучения и выполняют свои собственные цели. Таким образом, обучение интегрируется со средствами обучения, и определение целей перед учебной деятельностью теряет свое значение.

Виды планирования уроков

Совместное планирование

Совместное планирование представляет собой целенаправленное взаимодействие педагогов по планированию уроков для того, чтобы все обучающиеся смогли достичь учебные цели (*Bryant & Land, 1998*).

По мнению зарубежных исследователей, совместное планирование – это не встреча учителей и дублирование одного и того же плана урока учителя общего образования. Это не просто изменение и использование планов уроков, которые были разработаны много лет назад. Это также не означает, что один учитель делает все, пока другой учитель будет говорить, что делать.

Совместное планирование – это обмен опытом, экспертизой и знаниями о содержании и процессе обучения. Это система, которая помогает учителям совместно принимать решения об обучении, но, что более важно, все эти решения основаны на широком спектре потребностей обучающихся, учебных задачах и целях индивидуального учебного плана. Эффективно построенное совместное планирование – это гарантия того, что обучение будет плодотворным и успешным (*Bryant & Land, 1998*).

Горизонтальное и вертикальное планирование

В последние годы в сфере образования также набирает популярность вертикальное и горизонтальное планирование уроков, которые направлены на групповую работу учителей. Более того, такие виды планирования обеспечивают профессиональное взаимодействие среди учителей, что положительно отражается на результативности обучения и преподавания.

Например, вертикальное планирование – это совместная работа учителей одного предмета в общей группе, направленная на разработку и внедрение руководства по преподаванию, в котором вертикально (от

класса к классу) выровнены основные направления, представления, универсальные учебные действия (УУД), навыки и подходы преподавания. В рамках вертикального планирования учителя совместно определяют основные критерии успеха для достижения целей обучения и виды учебной деятельности, которые будут способствовать развитию определенных навыков.

Таблица 1. Примеры видов деятельности, способствующих развитию учебных навыков

Навыки	Виды деятельности
Умение задавать вопросы	Ролевые игры
Выявлять ... (причинно-следственные связи, закономерности и т.д.)	Работа с источниками (документы, карты, интернет-ресурсы)
Оценка и использование исторического источника	Составление плана
Выражать мысли устно и письменно (аргументировано)	Доклады
Доказывать (объяснять, приводить примеры)	Эссе, дебаты
Сравнивать, делать выводы	Отчеты

Источник: образовательная платформа и конструктор онлайн-курсов Stepik.
<https://stepik.org/lesson/377120/step/1>

В отличие от вертикального планирования, в котором учителя одного предмета работают в группе, горизонтальное планирование осуществляется учителями разных предметов, которые преподают на одной параллели. При горизонтальном планировании учителям необходимо проводить совместные встречи на регулярной основе для обеспечения положительной динамики в обучении учеников (табл. 2).

Таким образом, учителя работают вместе, чтобы планировать обучение в соответствии со всем объемом программы для параллели, класса, а также отдельных обучающихся, имеющих особые потребности. В процессе горизонтального планирования могут быть рассмотрены такие аспекты и подходы к обучению и преподаванию, как:

- дифференциация;
- совместное использование ресурсов;
- решение проблем нагрузки обучающихся (объем домашних заданий);

- межпредметная интеграция и выравнивание среднесрочных и долгосрочных планов;
- проектирование совместных задач;
- планирование процесса обучения для обучающихся одной параллели.

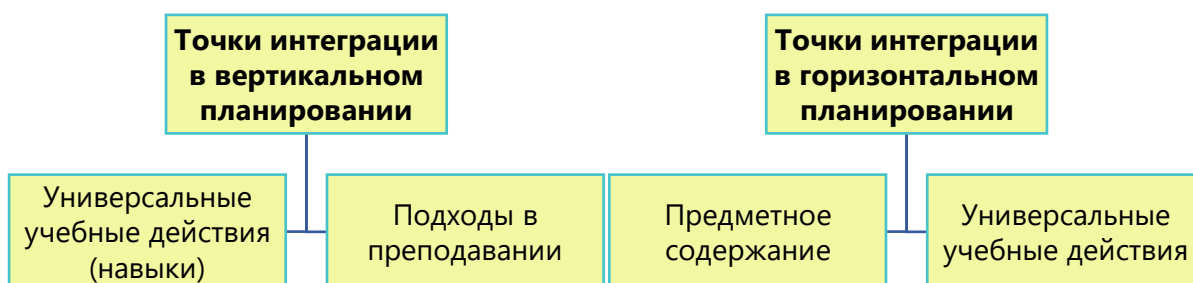
Таблица 2. Характеристики вертикального и горизонтального планирования

Вертикальное планирование	Общие характеристики	Горизонтальное планирование
<ul style="list-style-type: none"> - развитие навыков обучающихся по уровням; - дифференциация обучения по возрастным особенностям; - информация о том, чего обучающиеся уже достигли и чему нужно обучать обучающихся 	<ul style="list-style-type: none"> - улучшение понимания программы и стандартов; - четкое понимание того, к чему стремиться и что делать на определенном этапе обучения - совместная работа и взаимодействие учителей 	<ul style="list-style-type: none"> - помогает учителям разных предметов понять, как обучать в течение определенного года обучения; - возможность развития навыков обучающихся; - холистический взгляд на обучение

Источник: образовательная платформа и конструктор онлайн-курсов Stepik.
<https://stepik.org/lesson/377120/step/1>

На Рисунке 1 представлены точки интеграции в вертикальном и горизонтальном планировании.

Рисунок 1. Точки интеграции в вертикальном и горизонтальном планировании

Источник: образовательная платформа и конструктор онлайн-курсов Stepik.
<https://stepik.org/lesson/377120/step/1>

Трудности при планировании урока

Как показывают различные зарубежные и отечественные исследования, значительную роль в поурочном планировании играет определение четких целей урока (*Straessle, 2014*). Правильно поставленная цель – залог эффективности урока. Использование учебных целей помогает учителю сосредоточиться на том, что обучающиеся должны знать в конце из плана урока, а обучающимся – помогает понять, какие ожидания стоят перед ними на уроке. Учебные цели служат картой как для учителей, так и для обучающихся, поскольку они помогают учителям планировать, каким образом вести урок (*Ornstein & Lasley, 2004*).

Несмотря на важность определения четких целей урока, данный этап планирования урока является одним из наиболее сложных для педагогов. По мнению ряда исследователей, наиболее распространенной ошибкой при планировании урока для учителей является неясность цели обучения (*Jones et al., 2011*). Результаты обширных эмпирических работ показали, что отсутствие четкой цели приводят к тому, что учителя пытаются за один урок передать большое количество информации, что ставит обучающихся в затруднительное положение. Более того, неправильно поставленные цели урока могут привести к недостаточному развитию базовых навыков и нехватке времени для использования индивидуального подхода к обучающимся.

Поэтому для учителей крайне важно понимать, что четкое определение цели урока позволит им провести эффективный урок (*Straessle, 2014*). Исследование также показало, что государственные стандарты являются хорошей отправной точкой для определения того, чему учить (*Straessle, 2014*).

Среди других проблем, связанных с планированием урока, является планирование учебной деятельности в классе, которая соответствует **разным образовательным потребностям и возможностям обучающихся**, способствует повышению их уровня знаний, понимания и навыков, а также мотивации в контексте преподаваемого предмета. Для этого план урока должен учитывать не только предыдущее обучение, но и опыт, возможности и потребности обучающихся, их готовность или неготовность принимать новое

обучение (*Butt, 2008*). При этом все это должно быть сделано в увлекательной форме – независимо от содержания урока, времени проведения урока, и от того, проводится ли урок в начале, середине или в конце четверти / учебного года.

Наряду с этим, исследования показывают проблему отклонения учителей от первоначального плана во время уроков (*Richards & Lockhart, 1994*). Несмотря на то, что план урока является необходимым элементом для улучшения преподавания и усвоения материала, в классе редко практикуется его строгое выполнение (*Iqbal et al., 2021*). Это может быть связано с тем, что при составлении планов урока, учителя могут не учитывать четкие формулировки предполагаемых результатов обучения обучающихся несмотря на то, что учителей этому методу обучают на курсах повышения квалификации и во время обучения в вузах. Вместо этого, более опытные учителя склонны планировать свои уроки как последовательность действий и учебных мероприятий (*Freeman, 1996*), или сосредотачиваться на потребностях конкретных обучающихся (*Richards & Lockhart, 1994*). Поэтому основываясь на этих выявленных факторах, *Bailey (1996)* показал следующие причины (изложенные в качестве принципов), по которым учителя отклоняются от первоначального плана урока:

1. «Служите общему благу». Учителя готовы отклониться от плана урока, потому что один ученик может поднять проблему, которая воспринимается учителем значимой и для других обучающихся.

2. «Учите в данный момент». Иногда учителя могут отклониться от плана урока, чтобы обсудить какое-то незапланированное событие, потому что учитель считает, что это важно для класса.

3. «Продолжайте урок». Учителя вносят изменения в методике и порядке проведения учебной деятельности во время урока, чтобы способствовать прогрессу урока.

4. «Учитывайте стили обучения обучающихся». Учителя иногда могут отклоняться от своих планов уроков, чтобы приспособиться к стилю обучения своих учеников, если первоначальный план не учитывал их.

5. «Способствуйте вовлечению обучающихся». Учителя иногда сокращают / исключают некоторые этапы из своих планов уроков,

чтобы обеспечить большую вовлеченность обучающихся, особенно если они ведут себя пассивно на уроке.

б. «Распределите богатство». Этот последний принцип заставляет учителей корректировать план на самом уроке, чтобы побудить не вовлеченных учеников к активному участию на уроках и не дать более активным ученикам доминировать во время занятий.

Это свидетельствует о том, что принятие решений учителями – это динамичный процесс, в котором учителя делают выбор до, во время и после каждого урока. Поэтому многие зарубежные исследователи утверждают, что в планировании уроков нужно всегда напоминать учителям «о главенстве ученика» (*Butt, 2008*), поскольку в большинстве случаев именно из-за потребностей учеников учителя отклоняются от первоначального плана.

Нехватка у педагогов знаний о теоретических основах и практических стратегиях составления плана урока также считается одной из главных проблем планирования уроков (*Cullen et al., 2013*). Представление учителей о соответствующих теориях планирования урока должно быть приоритетным для улучшения преподавания. По этой же причине в большинстве случаев у учителей бывают нечетко сформулированные и несогласованные цели и учебные действия, что в итоге приводит к тому, что педагоги разрабатывают планы уроков, уделяя больше внимания видам деятельности, чем потребностям и нуждам обучающихся. В частности, учителя в основном уделяют внимание планированию согласно стандартам, нежели планированию в соответствии с потребностями определенного класса или обучающихся (*Chizhik & Chizhik, 2018*).

Как утверждает ряд исследователей, **источник проблемы недостатка теоретических знаний учителей по планированию уроков кроется в их профессиональной подготовке в вузах** (*e.g., Alanazi, 2019; Gülten, 2013; Lestari & Siwi, 2022*). Согласно работам указанных исследователей, многие студенты-практиканты во время прохождения педагогической практики столкнулись именно с трудностями в планировании и подготовке уроков. Источником трудностей будущих педагогов в основном были различные внешние и внутренние факторы, которые не позволяли им всецело использовать

свои знания на практике. *Lestari* и *Siwi* (2022) выявили несколько препятствий, такие как недостаток опыта, трудности в организации учебной деятельности и оценивания, нехватка времени, проблемы с определением потребностей обучающихся и постановка учебных целей. Следовательно, вышеуказанные трудности препятствовали эффективному планированию уроков студентами-практикантами, которые готовились к педагогической деятельности.

Например, отсутствие опыта в разработке плана урока будущими учителями указывает на недостаток знаний, полученных в рамках обучения в вузе. По этой причине, многие студенты допускали ошибки в процессе определения содержания планов урока (*Lestari & Siwi, 2022*). Поскольку у студентов-практикантов не было достаточных знаний и опыта по планированию уроков, эти трудности также сказались на составлении целей урока и организации учебных мероприятий в классе.

Участники исследования *Lestari u Siwi (2022)* также указали, что они не знают, как проводить учебные мероприятия, чтобы достичь запланированные цели обучения. Более того, трудности в понимании процесса разработки планов урока повлияли на то, что многие студенты-практиканты не смогли применить свой разработанный план урока в классе, поскольку то, что они указали в КСП, отличалось от того, что происходило в реальности.

Результаты исследования *Alanazi (2019)* также подтвердили, что студентам необходимо пройти много теоретических занятий в вузах, прежде чем начать практическое преподавание в школах. Из-за того, что выпускники педагогических специальностей обычно сразу идут преподавать в школы, у них не хватает опыта и практики проведения уроков, что позже сказывается на результатах обучения обучающихся. Кроме того, отсутствие у студентов навыков планирования и использования дифференцированного подхода также указывает на то, что во время обучения в вузе они не получили должной информации и знаний о методах обучения и планирования (*Alanazi, 2019*).

Следующее затруднение у студентов-практикантов вызывает определение образовательных потребностей обучающихся. Во время педагогической практики многие студенты столкнулись с трудностями касательно понимания условий и характеристик обучающихся при

планировании урока. Такая неопределенность привела к тому, что обучающиеся на уроке не понимали представленные материалы и были неактивными во время урока (*Lestari & Siwi, 2022*). Учитывая указанный недостаток знаний по планированию и организации учебной деятельности будущими педагогами, исследователями было предложено включить соответствующие практические курсы и дисциплины в вузах.

На эффективность планирования урока негативно влияют и другие факторы, такие как: нехватка учебного времени на выполнение и достижение поставленных целей урока, большое количество учеников, обучающиеся с низкой успеваемостью в классе, отсутствие институциональной поддержки и пробел в знаниях о методах и приемах формативного оценивания (*Crawford & Jenkins, 2018; Kristanto & Mariono, 2017; Xu & Shi, 2018*).

Стратегии для эффективного планирования урока

Учитывая все вышеуказанные проблемные вопросы касательно планирования уроков, зарубежными исследователями предлагаются различные стратегии по эффективному планированию.

Так, *Butt (2008)* предлагает несколько важных пунктов, которые должны быть в планах урока:

- цели урока, которые будут понятны обучающимся;
- четкая и ясная структура урока;
- краткие заметки по ключевым вопросам и деятельности на уроке;
- краткие заметки, касающиеся потребностей отдельных лиц или групп учеников (например, ученики с ООП);
- примечание о том, как будет использоваться любая дополнительная поддержка / ресурсы;
- рекомендации к вопросам и проблемам, которые могут появиться во время проведения урока;
- рекомендации к соответствующим ресурсам, которые можно использовать во время прохождения определенной темы;
- определение домашнего задания для обучающихся.

Как утверждает *Milkova (2012)*, эффективный план урока не обязательно должен быть длинным документом, описывающим всевозможные ситуации занятий. Более того, в планировании не всегда нужно предугадывать ответ или вопрос каждого обучающегося. Вместо этого план урока должен предоставить учителям общее описание их целей преподавания, задач обучения и средств их достижения. Исследователь представила несколько стратегий для эффективного планирования урока. Данные стратегии могут идти как дополнение к пунктам, предложенным *Butt (2008)*, так как они сопровождаются набором вопросов, которые помогут учителям провести рефлексию и поразмышлять над собственной педагогической деятельностью (рис. 2).

Рисунок 2. Стратегии по подготовке плана урока (Milkova, 2012)

Источник: Milkova, S. (2012). Strategies for effective lesson planning. Center for Research on learning and Teaching, 1(1), 1-29.

1. Сформулируйте цели урока

Определение конкретных целей урока поможет учителям определить виды учебной деятельности, которые будут использованы на уроках. Этот шаг в планировании играет ключевую роль, так как он

определяет, какими способами учителя будут проверять достижение целей обучения.

Для определения целей обучения на уроке, учителям необходимо ответить на следующие вопросы:

- *Какая тема урока?*
- *Чему я хочу научить учеников?*
- *Что я хочу, чтобы обучающиеся поняли и смогли сделать в конце урока?*
- *Что я хочу, чтобы обучающиеся вынесли из этого конкретного урока?*

Как только учителя сформулируют цели урока, им нужно будет расставить их в порядке важности. Этот этап подготовит учителей к управлению учебным временем и выполнению более важных учебных задач на случай, если у учителей будет мало времени. Чтобы определить важность целей урока, учителям рекомендуется рассмотреть следующие вопросы:

- *Какие наиболее важные концепции, знания, или навыки я хочу, чтобы обучающиеся смогли усвоить и применить?*
- *Почему они важны?*
- *Если у меня не хватит времени, какие из целей нельзя будет пропустить?*
- *И наоборот, какие из целей урока я мог(ла) бы пропустить, если бы у меня было мало времени?*

2. Организуйте введение в тему урока

После того, как учителя сформулируют цели урока в порядке их важности, следующий шаг для эффективного планирования урока состоит в разработке конкретных действий на уроке, направленных на то, чтобы ученики освоили учебный материал и применили полученные знания на практике.

Поскольку в одном классе могут быть ученики с разными уровнями академической успеваемости, для учителей важно начать урок с вопросов или упражнений, которые направлены на оценку знаний учеников по теме урока / предмету. Например, учителя могут провести небольшой сбор информации до начала занятий, отправив

ученикам электронный опрос или попросив их написать комментарии на карточках. Такая дополнительная информация может помочь учителям сформировать их представление о теме урока и необходимых учебных мероприятиях, а также о том, на чем следует сосредоточиться во время планирования и проведения урока.

Более того, учителя могут разработать творческое введение в новую тему, чтобы стимулировать интерес и развить мышление обучающихся. Учителям предлагается при планировании урока использовать различные подходы для вовлечения обучающихся (например, личный анекдот, историческое событие, дилемма, заставляющая задуматься, пример из реальной жизни, короткие видеоклипы, наводящие вопросы, практическое применение и т. д.). Основываясь на предложенном, учителям нужно учитывать следующие вопросы при планировании введения:

- *Каким образом я буду проверять знания и представления обучающихся об этой теме?*
- *С какими общепринятыми идеями (или, возможно, неправильными / предвзятыми представлениями) могут быть знакомы ученики и каким образом они могут их поддерживать?*
- *Что я сделаю, чтобы представить тему?*

3. Спланируйте конкретные учебные действия (основную часть урока)

Эта стратегия основывается на предоставлении различных способов объяснения материала (например, примеры из реальных жизненных ситуаций, аналогии, визуальные эффекты и т. д.), чтобы привлечь внимание большего количества учеников, используя различные методы и стили обучения.

Планируя примерные действия учеников, учителям также рекомендуется посчитать, сколько времени они потратят на каждое учебное действие. Более того, учителям нужно будет выделить время не только для подробных объяснений или обсуждений, но и следует быть готовыми проявить гибкость к переходам на различные проблемы, которые могут появиться во время урока. Поэтому учителям важно в

планировании также определить разнообразные стратегии, в разработке которых могут помочь следующие вопросы:

- *Что я должен сделать, чтобы объяснить тему?*
- *Что я могу сделать, чтобы развить и показать тему различными способами / по-другому?*
- *Как я могу вовлечь обучающихся в изучение этой темы?*
- *Какие подходящие примеры из реальной жизни, аналогии или ситуации могут помочь ученикам понять тему?*
- *Что нужно будет сделать ученикам, чтобы помочь им лучше понять тему?*

4. Спланируйте проверку на понимание

После того, как учителя объяснили тему и продемонстрировали ее различными примерами, им нужно будет проверить понимание учеников, чтобы узнать, чему они научились. Учителям рекомендуется рассмотреть конкретные вопросы, которые они могут задать обучающимся, чтобы проверить их понимание. Учителя могут записать свои вопросы и перефразировать таким образом, чтобы можно было бы задавать эти вопросы по-разному. Кроме этого, учителя могут проанализировать примерные ответы обучающихся и подготовить вопросы основываясь на этих предполагаемых ответах.

Для генерирования некоторых идей, педагоги могут задать себе такие вопросы:

- *Какие вопросы я могу задать ученикам, чтобы проверить их понимание темы урока?*
- *Что я могу попросить учеников сделать, чтобы проверить их уровень вовлеченности в изучение темы урока?*
- *Какое действие я могу предложить выполнить обучающимся, чтобы проверить, достигли ли они целей урока? / Возвращаясь к моему списку целей урока, какое действие я могу предложить обучающимся выполнить, чтобы проверить, была ли достигнута каждая из целей?*

Важная стратегия, которая также может помочь учителям в управлении временем – это спрогнозировать вопросы обучающихся. Планируя свой урок, учителям важно проанализировать, какие вопросы будут эффективными для обсуждения, а какие, напротив, могут отвлечь

внимание класса. Таким образом, на этом этапе планирования, учителям настоятельно рекомендуется рассмотреть и принять решение о том, как сбалансировать освещение содержания (достижение целей обучения) и обеспечение понимания обучающимися.

5. Подготовьте заключение по пройденному уроку и введение к предстоящему уроку

Этот шаг в планировании представляет собой подготовку заключения по пройденному уроку и предварительный обзор предстоящего урока. Учителям рекомендуется просмотреть пройденный на уроке материал и кратко изложить ключевые моменты урока. Они могут сделать это несколькими способами:

- *Учителя сами могут изложить важные моменты (например, «Сегодня мы говорили о...»);*
- *Учителя могут попросить одного или нескольких учеников помочь кратко подытожить/изложить основные моменты урока;*
- *Как альтернатива, учителя также могут попросить всех обучающихся записать на листе бумаги ключевые моменты из урока, которые, по их мнению, были самыми запоминающимися.*

Таким образом, учителя могут просмотреть ответы учеников и оценить их уровень понимания темы, а затем объяснить все неясное и непонятное на следующем занятии. Также стоит учесть, что можно завершить урок не только обобщением главных моментов, но и предварительным обзором следующего урока. Учителя могут вкратце разъяснить, как пройденная тема соотносится с предстоящей. В результате, такой предварительный обзор вызовет интерес обучающихся и поможет им связать разнообразные идеи в более обширном контексте.

6. Установите достижимые временные рамки

При проведении урока учителя сталкиваются с трудностями при планировании временных ресурсов на ту или иную деятельность на уроке. Следовательно, они могут не успеть охватить все пункты, запланированные в плане урока. В этой связи важно, чтобы цели урока были немногочисленными. Учителям рекомендуется правильно

сконструировать и сузить свой список целей урока до двух-трех основных концепций, идей или навыков, которые ученикам нужно освоить.

Список приоритетных целей обучения на уроке может помочь педагогам в принятии решений на месте и при необходимости адаптировать план под нужды класса. Наличие других альтернативных и дополнительных примеров или видов деятельности также помогут учителям в проявлении гибкости. Таким образом, реалистичный временной график будет отображать гибкость и готовность учителей адаптироваться к конкретным и непредвиденным обстоятельствам в классе. Ниже перечислены несколько стратегий эффективного распределения времени на реализацию всех этапов урока:

- *Оцените, сколько времени займет каждое из учебных действий, затем запланируйте дополнительное время для каждого из них;*
- *Во время составления плана урока, распишите сколько времени, по вашему мнению, займет каждый этап урока / действие учеников и учителя;*
- *Выделите несколько минут в конце урока, чтобы ответить на все оставшиеся/появившиеся вопросы обучающихся и подвести итог по основным моментам;*
- *На случай, если у вас останется время, запланируйте дополнительное обсуждение по пройденной или предстоящей теме урока;*
- *Будьте гибкими - будьте готовы адаптировать свой план урока в соответствии с потребностями класса и сосредоточиться на том, что кажется более эффективным.*

Все вышеперечисленные стратегии для эффективного планирования урока можно посмотреть в таблице 3.

Таблица 3. Стратегии для эффективного планирования урока

Стратегии	Вопросы и идеи для рефлексии
Сформулируйте цели обучения	- Какая тема урока? - Чему я хочу научить учеников? - Что я хочу, чтобы обучающиеся поняли и смогли сделать в конце урока?

	<ul style="list-style-type: none"> - Что я хочу, чтобы обучающиеся вынесли из этого конкретного урока? - Какие наиболее важные концепции, знания, или навыки я хочу, чтобы обучающиеся смогли усвоить и применить? - Почему они важны? - Если у меня не хватит времени, какие из целей нельзя будет пропустить? - И наоборот, какие из целей урока я мог(ла) бы пропустить, если бы у меня было мало времени?
Организуя введение в тему урока	<ul style="list-style-type: none"> - Каким образом я буду проверять знания и представления обучающихся об этой теме? - С какими общепринятыми идеями (или, возможно, неправильными/предвзятыми представлениями) могут быть знакомы ученики и каким образом они могут их поддерживать? - Что я сделаю, чтобы представить тему?
Планируя конкретные учебные действия (основную часть урока)	<ul style="list-style-type: none"> - Что я должен сделать, чтобы объяснить тему? - Что я могу сделать, чтобы развить и показать тему различными способами/по-другому? - Как я могу вовлечь обучающихся в изучение этой темы? - Какие подходящие примеры из реальной жизни, аналогии или ситуации могут помочь ученикам понять тему? - Что нужно будет сделать ученикам, чтобы помочь им лучше понять тему?
Планируя проверку на понимание	<ul style="list-style-type: none"> - Какие вопросы я могу задать ученикам, чтобы проверить их понимание? - Что я могу попросить учеников сделать, чтобы они продемонстрировали, что следуют учебным действиям? - Какое действие я могу предложить обучающимся выполнить, чтобы проверить, были ли выполнены цели обучения? / Возвращаясь к моему списку целей обучения, какое действие я могу предложить обучающимся выполнить, чтобы проверить, была ли выполнена каждая из них?
Подготовьте заключение и предварительный просмотр	<p>Учителям рекомендуется просмотреть материал, пройденный на уроке и кратко изложить значимые и ключевые моменты урока. Они могут это сделать несколькими способами:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Учителя сами могут изложить важные моменты (например, «Сегодня мы говорили о...»);

	<ul style="list-style-type: none"> • Учителя могут попросить ученика помочь кратко подытожить/изложить основные моменты урока; • Как альтернатива, учителя также могут попросить всех обучающихся записать на листе бумаги ключевые моменты из урока, которые, по их мнению, были самыми запоминающимися.
Создайте реалистичную шкалу времени	<p>Ниже перечислены несколько стратегий эффективного распределения времени на реализацию всех этапов урока:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Оцените, сколько времени займет каждое из мероприятий, затем запланируйте дополнительное время для каждого из них. • Во время составления плана урока распишите сколько времени, по вашему мнению, займет каждое упражнение. • Выделите несколько минут в конце урока, чтобы ответить на все оставшиеся/появившиеся вопросы и подвести итог по основным моментам. • На случай, если у вас останется время, запланируйте дополнительные занятия или вопрос для дискуссии. • Будьте гибкими - будьте готовы адаптировать свой план урока в соответствии с потребностями класса и сосредоточиться на том, что кажется более эффективным вместо того, чтобы придерживаться первоначального запланированного плана.

Источник: Milkova, S. (2012). Strategies for effective lesson planning. *Center for Research on learning and Teaching*, 1(1), 1-29.

Поскольку план урока может сработать не так, как ожидают учителя из-за ряда посторонних обстоятельств и внешних факторов, *Milkova (2012)* предлагает учителям уделять несколько минут после каждого урока на **саморефлексию**. Саморефлексия необходима для анализа учителем того, что на уроке сработало эффективно и почему, а также о том, чтобы они могли бы сделать по-другому.

Как результат такой саморефлексии, у учителей будет возможность выявить успешную или менее успешную организацию учебного времени и мероприятий, что также облегчит их адаптацию к непредвиденным обстоятельствам в классе. Кроме этого, для того чтобы понять и увидеть результаты своего планирования, учителя могут

воспользоваться такими ресурсами, как отзывы учеников, наблюдение со стороны коллег, просмотр видеозаписи своего преподавания и консультации с более опытными учителями.

В свою очередь, *Aboderim (2014)* считает, что эффективное планирование урока имеет важное значение для процесса преподавания, поэтому учителю необходимо тщательно и аккуратно подготовиться к уроку. Более того, автор предлагает учителям задать себе три вопроса, которые помогут им добиться успешного проведения уроков:

- *Чему я хочу научить?*
- *Кого учить?*
- *Как научить тому, чему следует учить?*

1. Чему я хочу научить?

При планировании и подготовке к урокам, учителям необходимо знать, какие знания, навыки и ценности они хотят привить обучающимся с помощью преподавания. Поэтому учителю нужно подготовить различные материалы и ресурсы в соответствии с образовательными возможностями и потребностями учеников, а также целями урока (*Uwatt, 2019*). В связи с этим, *Esu и Umoren (2015, стр. 17)* выделили три основных источника, которые помогут учителям в решении этого вопроса:

- *Учебные материалы и документы.* Это относится к первому источнику, из которого педагог узнает, чему нужно учить обучающихся. Такими документами могут послужить учебные программы по предмету, школьные учебники, пособия и справочники для учителей.

- *Коллеги.* Учителя между собой могут обсуждать уроки и делиться друг с другом опытом. Таким образом, у учителей будет возможность научиться чему-нибудь новому и полезному у своих коллег.

- *Учитель.* Учителя сами исследуют, анализируют и преобразовывают все полученные данные в свои знания, навыки, практику преподавания, что также способствует развитию учеников.

Следовательно, учитель берет все эти знания и организует их в хорошо структурированной форме, от простого к сложному, от известного к неизвестному таким образом, чтобы ему было легко преподавать, а обучающимся – понимать все это. Как утверждает *Aboderim (2014)*, для того чтобы приобрести уверенность в своем преподавании, учителям необходимо подготовить хороший конспект и план урока. Таким образом, план урока предоставит учителям функцию руководства и напоминания важных аспектов при проведении урока.

2. Кого учить?

Этот вопрос позволяет определить, какую информацию о характеристиках своего ученика необходимо знать учителям. Согласно исследованию *Hendrick и Paul (2011)*, эти данные можно разделить на следующие группы:

- *личностные;*
- *академические;*
- *социальные/эмоциональные;*
- *когнитивные.*

Автор исследования включил в личностные данные возраст учеников, пол, степень зрелости, язык, социально-экономический статус, культурное происхождение и конкретные потребности обучающихся.

В свою очередь, академические характеристики представляют собой образование и обучаемость обучающихся, их предварительные знания, образовательный уровень и тип образования.

Социальные/эмоциональные характеристики включают структуру класса, место обучающегося в классе, общительность, представление о себе и настроение. Когнитивные характеристики связаны с концентрацией внимания, памятью, мыслительными способностями и интеллектуальными навыками, которые определяют, как обучающийся воспринимает, запоминает, мыслит, решает проблемы, организует и представляет информацию в своем сознании.

Суть сбора и знания всей этой информации о своих учениках заключается в том, что это все дает учителям возможность запланировать учебные стратегии и методы для обучения конкретного

обучающегося в соответствии с его потребностями. Такие данные также являются хорошей отправной точкой для реализации дифференцированного обучения в классе (*Hendrick & Paul, 2011*).

3. Как научить тому, чему следует учить?

Ответ на третий вопрос заключается в стратегиях преподавания, которые учитель намеревается применить при проведении и планировании уроков. Поскольку каждый урок имеет свой уникальный метод проведения, цель преподавания для учителей состоит в том, чтобы способствовать обучению детей.

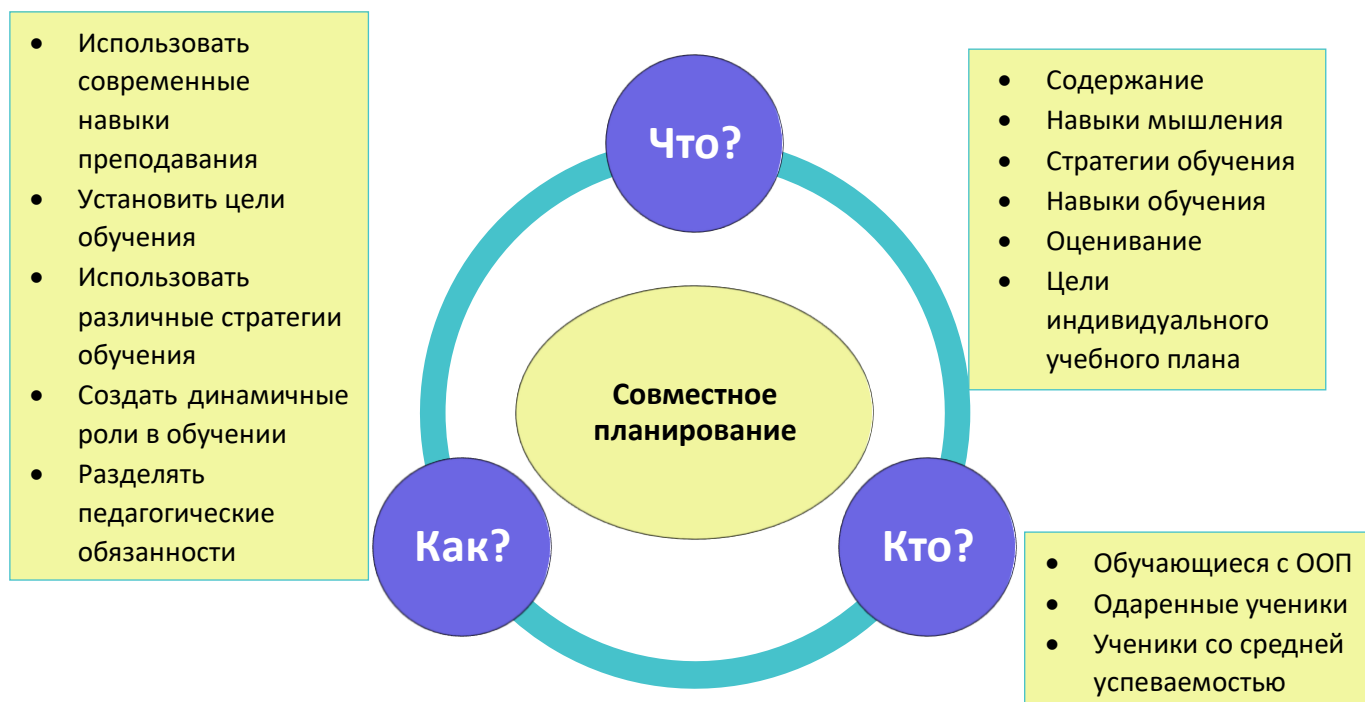
Таким образом, учителям необходимо использовать инновационные стратегии и подходы к преподаванию, такие как индивидуальный подход к обучению, обучение на основе проектов и другие различные методы, соответствующие учебным задачам и целям. Более того, учитывая важность обратной связи, учителям необходимо не только давать конструктивную обратную связь, но и получать ее от учеников.

Что касается **стратегий совместного планирования** уроков, Bryant и Land (1998) предлагают учителям при его осуществлении ответить на следующие вопросы:

- *Каковы цели содержания учебной программы?*
- *Кем являются обучающиеся?*
- *Как учителя могут осуществить совместное планирование наиболее эффективно?*

Эти вопросы служат учителям основой для планирования, подготовки и оценки работы учителей (рис. 3).

Рисунок 3. Стратегии совместного планирования уроков (Bryant и Land, 1998)

Источник: Bryant, M., & Land, S. (1998). Co-planning is the key to successful co-teaching. *Middle School Journal*, 29(5), 28-34.

1. Каковы цели содержания учебной программы?

Как правило, учителя, которые работают над совместным планированием урока, используют учебную программу в качестве основы для разработки совместных учебных разделов, еженедельных и поурочных планов. Этот процесс помогает им найти сходства между целями учебной программы и индивидуального учебного плана среди определенных учеников путем тщательного и аналитического совместного планирования. Таким образом, учителя смогут решить, какими способами необходимо изменить цели содержания обучения, если, например, в классе есть ученики с ООП.

Более того, во время совместного планирования учителя определяют стратегии обучения и учебные навыки, которые необходимы обучающимся для достижения образовательных целей. Кроме этого, учителя также должны согласовать свои учебные планы и действия, чтобы объединить содержание и стратегии своих планов. Следовательно, работая сообща, педагоги могут обучить обучающихся

какому-либо определенному навыку в начале учебного года и усиливать его использование с помощью запланированных еженедельных мероприятий по совместному планированию.

2. Кем являются обучающиеся?

Среднестатистические классы обычно состоят из разнообразных групп обучающихся, включая учеников с ООП, одаренных учеников и учеников со средней учебной успеваемостью. При совместном планировании уроков учитываются различные потребности всех обучающихся, поскольку у учителей будет больше времени и ресурсов для реализации дифференцированного подхода к обучению.

Более того, учителя предварительно собирают информацию про каждого ученика из таких источников, как индивидуальный учебный план, табеля успеваемости, результаты тестов, оценки на основе учебной программы, неофициальные оценки и наблюдения учителей. Таким образом, учителя совместно определяют конкретные потребности каждого обучающегося и адаптируют уроки и учебные мероприятия в соответствии с их потребностями.

3. Как учителя могут осуществить совместное планирование наиболее эффективно?

Для достижения эффективных результатов обучения, учителям необходимо использовать свои дополнительные навыки, чтобы предоставить ученикам более богатый опыт обучения. Учителя должны составить правильные цели обучения, которые помогут ученикам расширить их знания и навыки по предмету. Следовательно, правильно составленные цели урока будут способствовать изучению нового материала обучающимися, развивая их стратегии обучения и учебные навыки.

Но главным во всем этом процессе является совместная работа учителей. Для достижения этих целей учителя должны в равной степени участвовать в совместном планировании, разработке учебных материалов и мероприятий.

Также до начала фактического совместного планирования урока учителям нужно принять решение относительно продолжительности

раздела учебной программы, количества уроков и необходимого времени для составления ежедневных планов уроков. Этот процесс даст учителям время для ознакомления с содержанием учебной программы и сбора необходимых ресурсов, прежде чем они начнут разрабатывать совместные планы уроков.

Таким образом, учителя начнут планирование уже с готовыми необходимыми ресурсами, материалами и идеями, которые помогут каждому учителю внести свой вклад в процесс подготовки к урокам. Учителя могут собираться раз в неделю в течение 45-60 минут для составления планов, а проводить ежедневные обсуждения эффективности каждого проведенного урока.

В связи с этим, *Pratt et al (2017)* предлагают учителям использовать время более эффективно, учитывая их занятость. Довольно часто трех-четырёхминутный разбор и рефлексия над проведенным уроком могут быть эффективными. При их проведении учителям необходимо совместно обсудить следующие вопросы:

- *Что мы заметили во время урока?*
- *Какому материалу мы должны повторно обучить обучающихся?*
- *Кому из учеников трудно дается выполнение заданий?*
- *Кто из учеников сегодня достиг целей урока, а кому все еще нужна помощь?*
- *Остаются ли наши планы прежними или они требуют корректировки?*
- *Есть ли у нас планы и материалы на завтра?*

Помимо этого, успешность совместного планирования также зависит от того, какие взаимоотношения у учителей, поскольку им нужно согласовать свои решения касательно подготовки и планирования уроков.

Чтобы сэкономить время и для более комфортной работы, учителя могут использовать как асинхронные, так и синхронные технологии, которые помогут им проводить частые беседы и обсуждения касательно совместного планирования. Таким образом, разные платформы и технологии позволят учителям наиболее гибко работать над планированием уроков, как онлайн, так и вместе или по отдельности (*Pratt et al., 2017*).

Более того, *Bryant и Land (1998)* предлагают рекомендации по совместному планированию, которые помогут учителям эффективно реализовать совместную работу:

- *проводите встречи по совместному планированию на регулярной основе (как минимум, раз в неделю);*

- *рассматривайте встречи по совместному планированию как приоритетные для обоих учителей;*

- *приходите на встречи по совместному планированию подготовленными (учитывайте потенциальные потребности обучающихся, доступные ресурсы и материалы, домашние задания, критерии оценивания);*

- *всегда старайтесь быть сосредоточенными на разработке планов урока и оценивании прогресса совместной работы;*

- *уважайте мнения и идеи друг друга;*

- *выполняйте поставленные учебные задачи и цели вовремя;*

- *распределите обязанности по преподаванию и разработке планов урока;*

- *определите свои роли и обязанности по совместному планированию.*

Как отмечают *Муршед и Барбер (2008)*, «единственный способ улучшить результаты обучения учеников – это улучшить качество преподавания». Они также подчеркивают, что опыт успешных систем общего школьного образования происходит не только тогда, когда между педагогами и учениками существует эффективное взаимодействие, но и когда достигнуто хорошее взаимопонимание и поддержка среди самих учителей. Этим авторы указывают на важность совместной работы учителей, так как создание возможностей для учителей учиться друг у друга может стать хорошим способом преподавать более эффективно.

Совместное планирование должно всегда сопровождаться регулярными обсуждениями, которые фокусируются на результатах учеников, планировании преподавания предмета и ресурсов для его поддержки. Руководители школ должны уделять больше внимания совместному планированию уроков, в рамках которого учителя могут делиться своим опытом и знаниями, таким образом, проявлять свой

профессионализм и творческий подход к преподаванию. Более того, работая сообща и опираясь на имеющиеся данные о том, «что работает в классе, а что нет», учителя могут расширить свои знания о предмете и о наиболее подходящем способе его преподавания. Планирование может осуществляться многими способами, но наиболее эффективным является то, когда учителя работают вместе над разработкой планов, вырабатывают общие понимания того, чему стоит учить, сотрудничать в понимании их представлений о проблемах и прогрессе, и работать вместе, чтобы оценить влияние их планирования на результаты обучающихся (*Hattie, 2012, стр. 41*).

Глава 1. Международный и отечественный опыт по планированию уроков

КРАТКОЕ РЕЗЮМЕ

- Анализ международного опыта по планированию уроков показал, что основные и наиболее часто встречающиеся пункты в краткосрочном плане урока (КСП) включают предмет, тему урока, цели урока и учебной программы, учебную деятельность на разных этапах (вводный, основной и заключительный), используемые ресурсы/материалы. Несмотря на такие общепринятые пункты в поурочном плане, в КСП различных стран также встречаются примеры использования дополнительных пунктов, таких как «Предварительные знания» (Сингапур), «Дифференциация» и «Связь и интеграция» (Ирландия), «Обучающая среда» и «Разнообразие и инклюзивность» (Канада).

- Анализ КСП различных стран также выявил наличие пункта «Рефлексия педагога» как один из самых важных пунктов, который должен учитываться при составлении планов урока, поскольку определение слабых и сильных сторон проведенного урока является неотъемлемой частью деятельности педагога.

- Также учителям предоставляются образцы для ведения еженедельной рефлексии, содержащие наводящие и вспомогательные вопросы для учителя. Таким образом, используя готовый шаблон, учителям дается возможность сконцентрироваться на самой рефлексии и дать обратную связь качеству проведенного/планируемого ими урока.

- В ближайших странах-партнерах, например, в Российской Федерации, планирование уроков отличается тем, что школы самостоятельно разрабатывают «Положение о поурочном плане», которое принимается на педагогическом совете и утверждается приказом директора организации образования. Примечательно, что в РФ при составлении плана урока необходимо учитывать работу со слабоуспевающими, одаренными обучающимися, а также с учениками с ООП.

- Сравнительный анализ КСП в Казахстане и зарубежных странах показал, что шаблон отечественного поурочного плана менее объемен. В частности, в нем отсутствуют такие обязательные для других стран пункты, как «рефлексия педагога», «предварительные знания учеников», «дифференциация», «обучающая среда», «обучение 21 веку», и «непрерывная и всесторонняя оценка».

- По сравнению со странами ОЭСР учителя Казахстана тратят значительно больше времени на планирование и подготовку уроков (Казахстан – 9,5 часа, ОЭСР – 6,7 часа, разница – 2,8 часа). Данный вид деятельности представляет наибольшую загруженность для педагогов после преподавания.

- В некоторых странах существуют государственные учебные стандарты, согласно которым учителям нужно разрабатывать совместную педагогическую деятельность. Такая общая работа учителей способствует не только эффективности обучения и объективной оценке своей деятельности, но и помогает сократить время, посвященное подготовке и планированию уроков.

- Поскольку совместное планирование учителей направлено на обмен опытом, знаниями, методическими разработками и идеями, в школах таких странах, как Япония, Китай (Шанхай), Англия, Финляндия, США (Бостон и Чикаго), реализуются запланированные встречи учителей для разработки совместных планов урока и педагогических ресурсов.

- В Японии и Шанхае (Китай) совместное планирование учителей осуществляется в рамках культуры «изучения урока», взаимопосещения и наблюдения уроков. Следовательно, такая практика помогает учителям не только в оценивании различных стратегии и методов обучения, но также способствует распространению передового опыта и повышает ответственность учителей в части проведения качественных занятий.

- В Финляндии совместная работа учителей над планированием уроков поощряется не только на уровне одной школы, но также идет распространение передового опыта во всех школах и учебно-методических организациях с целью внедрения положительных изменений во всей системе образования.

- В Бостоне (США) всем учителям с параллели дается возможность разрабатывать планы уроков вместе и для этого школы специально составляют расписания так, чтобы у всех учителей одновременно были свободные «окошки». Таким образом, работая сообща и делясь своим опытом преподавания в определенном классе, учителя могут узнать больше о разнообразии методов и подходов к определенной группе учеников. Такая работа также может стать отправным пунктом для развития дифференцированного подхода в планировании уроков.

Для изучения международного опыта планирования уроков были выбраны страны по следующим критериям:

1. Ближайшие экономические партнеры и соседи – Российская Федерация (РФ), Республика Беларусь, Китайская Народная Республика.

2. Страны-члены и партнеры ОЭСР, которые стабильно показывают высокие результаты в международных сопоставительных исследованиях (PISA, TIMMS, PIRLS, ICILS и другие) – Финляндия, Эстония, Южная Корея, КНР, Сингапур.

3. Страны, в которых проводилось много исследований на тему планирования урока и других исследований в сфере образования – США, Великобритания, Сингапур, Финляндия. Таким образом, были выбраны несколько стран, которые подходят под указанные 3 критерия, а также рассмотрены наиболее интересные кейсы в странах ОЭСР.

Структура поурочного плана

В мировой практике поурочное планирование является неотъемлемой частью деятельности педагога. Поурочный план используется педагогами для планирования действий для эффективного использования учебного времени на уроке. В плане определяются основные цели урока и ожидаемые результаты обучения детей, стратегии и методы обучения, которые будут использоваться на уроке.

КСП урока во многих странах-членах и партнерах ОЭСР содержит в основном следующие пункты: дата проведения урока, класс, предмет, тема урока, цели урока и учебной программы, планируемая деятельность на уроке, используемые ресурсы, рефлексия педагогов.

В **Сингапуре**, наряду с вышеуказанными пунктами, в КСП содержится пункт «предварительные знания», где необходимо предоставить информацию о том, что ученики должны знать к текущему уроку. Данный пункт позволяет обеспечивать последовательную реализацию учебной программы. Пункт «планируемая деятельность» предусматривает деятельность учеников на каждом этапе развития урока: вводный, основной и заключительный. Также после каждого урока учителем проводится рефлексия (табл. 4)¹.

¹<https://www.moe.gov.sg/education-in-sg/our-teachers>

Таблица 4. Образец плана урока в Сингапуре

Предмет:		Класс:	
Раздел:		Дата:	
Тема:		Время:	

Предварительные знания

Ученики уже должны знать:

1.	
2.	
3.	

Цели урока

Что ученики должны знать по окончании урока?

1.	
2.	
3.	

Время	Развитие урока	Обоснование (необязательно)	Ресурсы
	<u>Вводная часть (Pre-activity)</u>		
	<u>Основная часть (Main Activities)</u>		
	<u>Заключительная часть (Post-Activity)</u>		

Рефлексия (Выберите 1 аспект урока для рефлексии – позитивный или негативный. Рефлексия проводится не более, чем на 1 страницу)

1. Что случилось? (Что делали мои ученики? Что делал я?)
2. Почему? (Почему это случилось таким образом? Почему я выбрал поступать таким образом?)
3. И что? (Какой урок я сделал из этого?)
4. Что дальше? (Что я хочу запомнить при повторении подобной ситуации? Как бы я хотел поступить в будущем?)

Источник: 2022, NIE, Office of Teacher Education (OTE), Practicum

В **Ирландии** КСП урока содержит такие пункты, как «дифференциация» (направления дифференцированной работы на уроке) и «оценивание» (формы оценивания на уроке). Также в поурочных планах есть пункт «Связь и интеграция», где учителя могут развить межпредметные связи с помощью учебных документов по каждой предметной области.

Таким образом, этот пункт помогает учителю рассмотреть и установить связи с другими результатами обучения обучающихся по разным школьным предметам. Более того, для успешной реализации интегрирования межпредметных связей в КСП, шаблон плана уроков предлагает использовать вопросы, такие как «Как бы вы установили связи при обучении в рамках одной предметной области и между разными предметами?» (табл. 5, 6)².

Таблица 5. Образец шаблона КСП в Ирландии

Рекомендация: *Постарайтесь сделать так, чтобы ваши планы были целенаправленными, краткими и значимыми для вашего класса.*

Дата:	Уровень класса:	Предмет:
Раздел:	Главы/Элементы раздела:	
Результаты обучения/Цели содержания:		
Навыки:		
Цели обучения/Фокус обучения:	Учебная деятельность/опыт:	
	Ресурсы:	
Дифференциация:		
Оценивание:		

²<https://teacherinduction.ie/en/supports/nqt-planning-support>

Взаимосвязь и интеграция:
Рефлексия:

Источник: «Проект инструментария для планирования и подготовки», The National Induction Programme for Teachers

Таблица 6. Образец шаблона КСП в Ирландии с разъяснениями всех элементов плана

Дата:	Уровень класса:	Предмет:
Раздел:	Главы/Элементы раздела:	
Результаты обучения/Цели содержания:		
<p>Навыки: Есть ли соответствующие навыки, на которых вам нужно сосредоточиться в этой предметной области на этой неделе? Обратитесь к учебной программе.</p>		
<p>Цели обучения/Фокус обучения: (на основе результатов обучения/целей содержания и предшествующего обучения обучающихся) *Пожалуйста, ознакомьтесь с политикой, практикой и процедурами вашей школы при принятии решения о вашем подходе к использованию целей обучения при планировании урока. 1. Ключевой вопрос, который нужно задать себе перед началом: «Что вы хотите, чтобы ученики выучили на этой неделе?» Ссылайтесь к долгосрочному плану. Выберите результаты обучения/цели содержания, соответствующие краткосрочному/недельному плану. 2. Разделите и адаптируйте результаты обучения /цели содержания на управляемые учебные задачи, чтобы отразить образовательные потребности обучающихся в вашем классе. Включите соответствующие навыки.</p>	<p>Учебная деятельность/опыт: (на основе подходов/ стратегий обучения/методологий в долгосрочном плане) 1. Здесь ключевой вопрос: «Как я собираюсь достичь того, что я обозначил в своих результатах обучения /целях обучения?» 2. Подумайте о том, какие методики и учебные мероприятия будут наиболее подходящими для достижения результатов обучения / целей обучения, например, прослушайте историю и ответьте на нее. Беседа и обсуждение: Опрос, основанный на рассказе; работа в паре. Это прослужит вам как напоминание о том, что было первым/следующим/в конце урока. Импровизационная драма: Обучающиеся возьмут на себя роль одного из персонажей рассказа. Активное обучение: Ученики помогут учителю разложить картинки из рассказа по порядку (карточки</p>	

<p>3. Напишите цель(и) обучения. Начните с соответствующих глаголов, чтобы сформулировать цель обучения, например, <i>идентифицировать, описать, сравнить и т.д.</i></p> <p>4. Убедитесь, что цели обучения являются конкретными, достижимыми, реалистичными и поддаются оценке. Профессиональное суждение учителя будет основываться на решениях о том, сколько времени следует запланировать на уроке и сколько времени выделить предмету на этой неделе.</p>	<p>большого формата).</p> <p><i>Подумайте также о том, как вы собираетесь организовать занятие и управлять им с точки зрения парной работы, групповой работы, индивидуальной работы, пленарной работы.</i></p>
<p>Ресурсы: Определите и перечислите соответствующие ресурсы, которые вы намерены использовать на этой неделе для поддержки обучения, описанного выше.</p>	
<p>Дифференциация: Как вы намерены дифференцировать урок для обучающихся с различными способностями, включая обучающихся с ООП/дополнительными потребностями или одаренных? Избегайте обобщений.</p>	
<p>Оценивание: Как вы будете оценивать то, чему научились ученики? Выберите конкретные и наиболее подходящие методы.</p>	
<p>Взаимосвязь и интеграция: Как бы вы установили связи при обучении в рамках одной предметной области и между разными предметами? Вопрос, который вы, возможно, захотите рассмотреть при изучении взаимосвязи в рамках учебной программы по основному языку, заключается в том, какие связи я мог бы установить с другими результатами обучения по шести направлениям.</p>	

Источник: «Проект инструментария для планирования и подготовки», The National Induction Programme for Teachers

Также в конце каждого урока проводится рефлексия учителя для того, чтобы оценить со стороны, насколько план урока и сам урок соответствует целям, задачам и достигнутым результатам во время и после урока. Кроме того, педагоги могут заполнять таблицу с еженедельной рефлексией, с помощью которой учителя могут отвечать на важные вопросы по своей педагогической деятельности для повышения качества уроков (Таблица 7).

**Таблица 7.Образец шаблона для еженедельной рефлексии,
Ирландия**

Вопросы	Неделя 1	Неделя 2	Неделя 3	Неделя 4
Какие методы, стратегии, подходы в преподавании особенно хорошо реализовались у меня на этой неделе?				
Какой был самый сложный момент в моем преподавании?				
Если бы было что-то, что я мог бы сделать, чтобы улучшить успеваемость учеников, чтобы это было?				
Какие изменения я мог бы внести в свое планирование, основываясь на своем опыте преподавания?				
Ясно ли я представлял, каких знаний я хотел бы добиться от учеников на каждом уроке?				
Насколько эффективными были мои методы оценивания, помогли ли они мне определить, чему научились ученики?				
Как я работал с различными потребностями и/или стилями обучения учеников? Использовал ли дифференцированный подход?				
Подумайте об успехах одного конкретного ученика на этой неделе. Рассмотрите его обучение / поведение / социальную и эмоциональную сферу. Насколько эффективными были методы, стратегии обучения и подходы, которые я использовал для поддержки этого ученика?				

Источник: «Проект инструментария для планирования и подготовки», The National Induction Programme for Teachers

В Великобритании планы могут составляться как для каждого урока, так и для серии уроков по одной теме. Степень детализации документа зависит от требований школы. Кроме краткосрочного планирования уроков также предусмотрено среднесрочное (на четверть / полугодие) и долгосрочное планирование (на год). Один раз в неделю проводится письменная рефлексия педагога, которая должна содержать ответы педагогов на следующие вопросы:

- *Что прошло хорошо? Что прошло не очень хорошо?*
- *Что бы я сделал по-другому в следующий раз?*
- *Есть ли дети, которые превзошли ожидания?*
- *Есть ли дети, которые не оправдали ожиданий?*³⁴

Отдельными исследователями предлагаются различные меры по снижению нагрузки учителя и одновременному повышению эффективности планирования уроков: организация школами совместного планирования уроков (с другими педагогами), обеспечение высококачественными ресурсами (образцы планов урока, учебники, цифровые ресурсы и др.).

В **Канаде** КСП, кроме стандартных пунктов, содержит пункты «Обучающая среда (Физическое пространство)» и «Разнообразие и инклюзивность»⁵.

Таким образом, в плане уроков указываются не только доступные материалы и ресурсы, которые будут использоваться на уроках, но и информация о том, как будет учитываться среда обучения. Пункт «Обучающая среда» также вносит ценный вклад в определении того, насколько среда обучения подходит для данного урока и контекста (Таблица 8).

³<https://neu.org.uk/advice/lesson-planning>

⁴<https://www.gov.uk/national-curriculum>

⁵<https://www.nipissingu.ca/academics/schulich-school-education/practicum-and-community-leadership-experience/practicum/lesson-planning>

Таблица 8. Пример плана урока в Канаде

Предмет/Курс:	Имя:
Класс:	Дата и время:
Тема:	Продолжительность урока:

ОЖИДАНИЯ

Конкретные ожидания:

Цели обучения/Уточненные ожидания:

Критерии успеха (указываются при необходимости):

ОЦЕНИВАНИЕ

Учебный план

Стратегия: Записывающее устройство:

Навыки обучения

Навыки: Записывающее устройство:

РАЗНООБРАЗИЕ И ИНКЛЮЗИВНОСТЬ

УЧЕБНАЯ СРЕДА (физическое пространство)

РЕСУРСЫ И МАТЕРИАЛЫ
<p>ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТЬ ПРЕПОДАВАНИЯ/ОБУЧЕНИЯ</p> <p>Начало/Активация:</p> <p>Середина/Действие/Применение/Исследование:</p> <p>Завершение/Закрепление/Коммуникация:</p>
РЕФЛЕКСИЯ

Источник: Nipissing University. (2023). *Lesson Planning*. <https://www.nipissingu.ca/academics/schulich-school-education/practicum-and-community-leadership-experience/practicum/lesson-planning>

В **Финляндии** план уроков составляется согласно компетенциям и способностям учителей, поскольку они разрабатывают свои собственные учебные планы в рамках национальной базовой учебной программы. Таким образом, поурочное планирование осуществляется с учетом местной или региональной специфики.

Однако все местные учебные программы должны определять ценности, основополагающие принципы, а также общие образовательные и педагогические цели⁶. Учителя могут сами выбрать методы и практику преподавания, при условии, что цели и содержание преподавания основаны на Национальной базовой учебной программе. По этой же причине, хоть и структура КСП остается одинаковой, многие учителя в праве дополнять и адаптировать планы согласно своим

⁶https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/finnish_education_in_a_nutshell.pdf

знаниям и методам преподавания, а также особенностям обучающегося / класса.

Шаблон плана урока в Финляндии содержит пункты «Стандарты содержания» и «Стандарты обучения», где указываются главные и дополнительные навыки, которые будут усвоены учениками в конце урока. Кроме этого, в КСП деятельность учителя и учеников разделена на три части, такие как: действия перед уроком, развитие урока/разработка урока и мероприятия после урока.

В целях обучения содержатся подпункты, где учителя могут написать критерии успеха и стратегии обучения в 21 веке. Подпункт «Обучение в 21 веке» направлен на развитие навыков обучения на протяжении всей жизни (lifelong learning) посредством таких стратегий, как дифференцированная работа на уроках, обучение, ориентированное на учеников, и интеграция целей обучения с требованиями и потребностями общества.

Кроме этого, в плане урока рассматривается дифференцированный подход к обучению, поэтому во многих пунктах КСП большое внимание уделяется использованию различных подходов к дифференциации обучения.

Более того, КСП урока содержит такой пункт, как «Непрерывная и всесторонняя оценка», где указываются новые знания обучающихся об учебном материале, процессе мышления и их навыки мышления высшего порядка (HOTS). Этот пункт планирования уроков используется для того, чтобы учителя могли выявить сильные и слабые стороны обучающихся с помощью различных оценочных мероприятий. Оценивание может проводиться во всех областях развития, включая академические, психосоциальные и психомоторные навыки обучающихся. Используя «Непрерывную и всестороннюю оценку», учителя могут получить ценную обратную связь, поскольку оценка характеризуется как непрерывная благодаря разным неформальным оценкам учителей, которые проводятся на протяжении всего учебного процесса и других итоговых, формальных и совместных оценок.

Также в конце каждого урока проводится рефлексия учителя, которая заполняется в свободной форме учителем и содержит его размышления о сильных и слабых сторонах прошедшего урока. В конце

плана урока также есть дополнительный пункт «Последующая деятельность/Закрепление», где учителя могут прописать новые идеи и наброски после рефлексии (табл. 9, 10)⁷.

Таблица 9. Образец КСП в Финляндии

Неделя/номер урока			Класс		
Предмет			Место проведения		
Раздел			Дата		
Тема			Время		
Тема урока					
Навык/Фокус урока					
Стандарты содержания					
Основные навыки					
Дополнительные навыки					
Стандарты обучения					
Основные навыки					
Дополнительные навыки					
Цели обучения					
К концу урока обучающиеся смогут:					
Межпредметные элементы					
Языковой/грамматический фокус					
Учебная деятельность					
Действия перед уроком					
Развитие урока/разработка урока					
Мероприятия после урока					
Ресурсы/ Учебные материалы	Стратегии обучения и преподавания		Оценивание		
Рефлексия учителя					

⁷<https://ru.scribd.com/document/469313175/WEEK-2>

Таблица 10. Шаблон заполненного КСП в Финляндии

Неделя/номер урока	Неделя 2	Урок 2	Класс		
Предмет	Английский язык		Время	15:30 – 16:30	
Раздел	1				
Тема	Устойчивость окружающей среды				
Тема урока	Здоровье и окружающая среда				
Навык/Фокус урока	Прослушивание (Аудирование)				
Стандарты содержания					
Основные навыки	Аудирование 1.1 – Понимание значений в различных знакомых контекстах				
Дополнительные навыки	Аудирование 2.1 – Сообщать информацию, идеи, мнения и чувства в понятной форме на знакомые темы				
Стандарты обучения					
Основные навыки	Аудирование 1.1.1 – Самостоятельно понимать основные идеи простых длинных текстов на знакомые темы				
Дополнительные навыки	Говорение 2.1.2 – Спрашивать и правильно отвечать на простые предложения				
Цели обучения					
К концу урока обучающиеся смогут:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прослушать аудио и ответить на заданные вопросы 2. Учащиеся выдвигают предложения о том, почему полезно перерабатывать пищевые отходы 				
Критерии успеха					
Ученики могут/будут знать:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прослушать аудио и ответить на 5 вопросов (продвинутый уровень), 3 (средний уровень) и 2 (начальный уровень) 2. Обучающиеся предлагают 5 предложений (продвинутый уровень), 3 (средний уровень) и 2 (начальный уровень) 				
Межпредметные элементы	Наука и технология				
Языковой/грамматический фокус	Лексика, связанная с переработкой, отходами и остатками Модальные глаголы: ты можешь				
Навыки мышления высшего порядка (HOTS)	Анализировать		Оценивать		Решение проблемы
	Применять		Применять		
Учебная деятельность					
Действия перед уроком	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знакомство с темой про отходы 2. Обучающиеся предсказывают ответ на предварительном задании во время аудирования 				

Развитие урока/разработка урока	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поставьте запись, чтобы попросить обучающихся проверить свои ответы 2. Обучающиеся ответят на вопросы, заданные учителем 3. Учитель знакомит обучающихся с новым словарем 4. Учитель просит обучающихся высказать предположение, почему это хорошая идея – перерабатывать остатки пищи 	
Мероприятия после урока	1. Поделитесь ответом с классом	
Ресурсы/ Учебные материалы	Стратегии обучения и преподавания	Оценивание
Аудио CD	Обучение 21-го века (думать, объединить, поделиться)	Оценка в классе
Рефлексия учителя		
Последующая деятельность/Закрепление		

Источник: Scribd (2020). *KSSM Lesson Plan 2 Finland Monday 1.*

<https://www.scribd.com/document/479453488/KSSM-LESSON-PLAN-2-finland-monday-1-docx#>

В **Российской Федерации** поурочное планирование является обязательным нормативным документом, регулирующим деятельность учителя по реализации содержания программы учебного курса или предмета. Планирование уроков регулируется на основании Федерального Закона РФ «Об образовании», Письма Минобрнауки РФ от 07.02.01 № 22–06–147 «О содержании и правовом обеспечении должностного контроля руководителей образовательных учреждений» и других нормативных правовых актов⁸.

Школы разрабатывают «Положение о поурочном плане», которое принимается на педагогическом совете и утверждается приказом директора организации образования. Примечательно, что в положении о поурочном плане школы самостоятельно определяют требования к форме и содержанию КСП.

Поскольку школы самостоятельно разрабатывают положения, требования для поурочного плана различаются в зависимости от

⁸<https://docs.cntd.ru/document/901948413>

решений организации образования. Основное общее требование к поурочному плану — это содержание формальной и содержательной части в конспекте КСП.

Формальная часть плана урока обычно включает в себя дату и тему урока, триединую цель урока (образовательная, воспитательная и развивающая), данные об оборудовании, материально-техническом оснащении класса. Более того, в данном разделе учителям необходимо описать формирование универсальных учебных действий: регулятивные, коммуникативные и познавательные. Учителям также необходимо прописать планируемые результаты урока в соответствии с требованиями Федеральных Государственных Образовательных Стандартов (ФГОС), такие как личностные, предметные и метапредметные.

Содержательная часть конспекта плана включает описание этапов урока, названия, последовательность и содержание которых зависит от определенного предмета.

При этом в некоторых школах в обязательном порядке предусмотрено включение в содержательную часть КСП пункта о решении воспитательных задач урока в соответствии с воспитательной целью.

Более того, в содержательной части поурочного плана также предусматривается пункт об индивидуальной работе со слабоуспевающими, одаренными и высоко мотивированными обучающимися, а также учениками с ООП⁹.

Кроме этого, для большинства школ характерно требование к наличию в КСП таких пунктов, как «Прогнозируемые результаты» и «Актуализация опорных знаний/мотивация учебной деятельности». Касательно оформления поурочного плана, учитель может зафиксировать необходимую информацию в виде конспекта, схемы, технологической карты и др.

В ряде школ также при планировании урока учителя должны соблюдать правило дифференциации учебных заданий. Кроме этого, в

⁹http://saki-school2.ucoz.ru/Pologeniya_pdf/polozhenie_o_pourochnom_planirovanii.pdf

положении о поурочных планах школы могут вносить информацию об отдельных привилегиях для опытных педагогов. Например, некоторые школы разрешают учителям высшей квалификационной категории (победители или призеры профессиональных конкурсов, «Учитель года») составлять КСП по своему усмотрению. Однако, если во время осуществления внутришкольного планового или внепланового контроля администрацией школы будет выявлен недостаточно высокое качество проведенного урока и сделаны весомые замечания, то администрация школы в праве обязать учителя составлять планы урока на общих основаниях.

В конце каждого урока учителям рекомендуется сделать самоанализ реализации поурочного плана, что поможет учителям проанализировать эффективность планирования и дать оценку целостности урока, опираясь на следующие вопросы, указанные в положении о поурочных планах:

- *Совпадает ли цель урока с его конечным результатом? В чем выражается разрыв?*

- *Удалось ли осуществить намеченную программу? Если да, то почему? Если нет, то почему?*

- *Насколько содержание урока соответствовало требованиям ФГОС?*

- *На каком уровне было организовано на уроке взаимодействие ученик-ученик, ученик-учитель, ученик-группа?¹⁰*

В **Республике Беларусь**, осуществление планирования по учебному предмету, ведения плановой и учетно-отчетной документации регулируется и определяется согласно выпуску 28 Единого квалификационного справочника должностей служащих «Должности служащих, занятых в образовании», утвержденного постановлением Министерства труда Республики Беларусь от 29.07.2020 № 69¹¹. Учитель обязан вести календарно-тематическое планирование; поурочное планирование; классный журнал; дневники обучающихся. Таким образом, планирование по учебному предмету включает в себя

¹⁰<https://ohrana-tryda.com/node/3868>

¹¹<https://adu.by/images/2022/07/imp-MORB-obshchee-srednee-obrazovanie-2022-2023.docx>

календарно-тематическое планирование (на учебный год), поурочное планирование (на каждое учебное занятие). Планирование по учебному предмету оформляется учителем по своему усмотрению на электронном или бумажном носителе (печатном или рукописном).

Учитель разрабатывает календарно-тематическое планирование (КТП) с учетом времени, отведенного в учебной программе на изучение отдельных тем по соответствующему учебному предмету. КТП утверждается руководителем учреждения образования до начала учебного года. Учитель вправе использовать примерное КТП по соответствующему учебному предмету, рекомендованное научно-методическим учреждением «Национальный институт образования» Министерства образования Республики Беларусь (НИО).

При использовании КТП, рекомендованного НИО, учитель может вносить коррективы в течение учебного года в пределах учебных часов, отведенных на изучение учебного предмета, в зависимости от уровня результатов учебной деятельности и познавательных возможностей обучающихся, иных объективных обстоятельств. В рубрике «Для заметок» или на отдельном листе, который вкладывается в пособие для учителей «Примерное календарно-тематическое планирование», учитель фиксирует вносимые изменения и дополнения, которые согласовываются с руководителем организации образования.

Что касается поурочного планирования, его структурными элементами являются: тема урока, тип урока, организационная форма проведения урока, цели и задачи урока, оборудование, используемое на уроке, описание деятельности учителя и основных видов деятельности обучающихся, домашнее задание. Также учителям рекомендуется при постановке целей урока ориентироваться на задачи учебного предмета (образовательные, развивающие, воспитательные) и основные требования к результатам учебной деятельности обучающихся, определенным в учебной программе¹².

При организации образовательного процесса учитель обязан руководствоваться требованиями учебных программ по учебным предметам, на основании которых он составляет календарно-

¹²<https://adu.by/images/2022/07/imp-MORB-obshchee-srednee-obrazovanie-2022-2023.docx>

тематическое планирование, разрабатывает планы-конспекты учебных занятий с учетом реальных условий обучения и воспитания в конкретном классе. Любое учебно-методическое обеспечение, которое используется учителем, должно быть направлено на достижение образовательных результатов, зафиксированных в учебных программах.

Сравнительный анализ КСП в Казахстане и зарубежных странах показал, что шаблон отечественного поурочного плана менее объемен. В частности, в нем отсутствуют такие обязательные для других стран пункты, как «рефлексия педагога», «предварительные знания учеников», «дифференциация», «обучающая среда», «обучение 21 веку», и «непрерывная и всесторонняя оценка». При этом в КСП Казахстана содержатся краткие пункты, отсутствующие в рассмотренных странах: количество присутствующих и количество отсутствующих.

Планирование уроков в организациях среднего образования регулируется нормативными правовыми актами:

– приказ МОН РК от 6 апреля 2020 года №130 «Об утверждении Перечня документов, обязательных для ведения педагогами организаций дошкольного воспитания и обучения, среднего, специального, дополнительного, технического и профессионального, послесреднего образования, и их формы»;

– приказ МОН РК от 16 сентября 2021 года №472 «О внесении изменений в некоторые приказы Министра образования и науки Республики Казахстан»;

– приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 27 августа 2022 года № 382 «О внесении изменений и дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 6 апреля 2020 года № 130 «Об утверждении Перечня документов, обязательных для ведения педагогами организаций среднего, технического и профессионального, послесреднего образования, и их формы».

Согласно вышеуказанным нормативным правовым актам, педагоги в рамках планирования уроков разрабатывают два документа:

1. Краткосрочный (поурочный) план
2. Среднесрочный (календарно-тематический) план по предметам.

Оба плана могут вестись как в бумажном формате, так и в электронном (word, pdf).

Краткосрочный (поурочный) план

Педагоги всех учебных предметов ежедневно, согласно расписанию, ведут краткосрочный план урока. В соответствии с приказом №130, план урока должен содержать следующие обязательные пункты:

- раздел учебной программы;
- ФИО педагога;
- дата проведения урока;
- количество присутствующих / отсутствующих в классе;
- тема урока;
- цели обучения в соответствии с учебной программой;
- цели урока (составляются в соответствии с целями обучения);
- ход урока (этап урока, действия педагога и учеников, оценивание и ресурсы) (табл. 11).

Таблица 11. Образец шаблона КСП в Казахстане

Раздел				
ФИО педагога				
Дата				
Класс	Количество присутствующих:	Количество отсутствующих:		
Тема урока				
Цели обучения в соответствии с учебной программой				
Цели урока				
Ход урока				
Этап урока/время	Действия педагога	Действия учеников	Оценивание	Ресурсы

Источник: Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 6 апреля 2020 года № 130. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020317>

Педагог вправе самостоятельно выбирать способы и формы организации профессиональной деятельности при условии соблюдения требований государственного общеобязательного стандарта соответствующего уровня образования.

При наличии в классе обучающихся с ООП предусматриваются действия по адаптации и реализации индивидуальных программ, одобренных методическими объединениями.

Среднесрочный (календарно-тематический) план по предметам

Педагог один раз до начала учебного года разрабатывает среднесрочный (календарно-тематический) план по предметам. В соответствии с приказом №130, среднесрочный план должен содержать следующие обязательные пункты в разрезе четвертей¹³:

- раздел / сквозные темы;
- тема урока;
- цели обучения;
- количество часов;
- сроки и примечание (табл. 12).

Таблица 12. Шаблон среднесрочного плана по предметам в Казахстане

№ п/п	Раздел/Сквозные темы	Тема урока	Цели обучения	Количество часов	Сроки	Примечание
I четверть						
II четверть						
III четверть						
IV четверть						

Источник: Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 6 апреля 2020 года № 130. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020317>

¹³<https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020317>

Планирование в специализированных школах Казахстана отличается и по содержанию приближено к странам ОЭСР. Так, в сети Назарбаев Интеллектуальных школ (НИШ) планирование уроков состоит из трех документов, включая долгосрочные (как элемент учебного плана определяет разделы учебного материала, которые будут пройдены за год), среднесрочные (учебные планы для конкретного предмета, предназначенные для организации образовательного процесса по учебному предмету в рамках одной четверти) и краткосрочные планы уроков.

В среднесрочном и краткосрочном планах предусмотрен пункт «Предыдущее обучение», где указываются знания и навыки обучающихся, сформированные на предыдущих уроках. В данном разделе учителя пишут о том, что ученики уже знают и какими знаниями они должны владеть до знакомства с новым учебным материалом. Данный пункт необходим для того, чтобы обозначить важность предыдущих знаний и опыта учеников, поскольку они помогают обеспечить преемственность обучения и активизировать новые навыки и знания. Так соблюдается последовательность между учебным процессом и материалами предыдущего и нового урока. Большую роль в планировании, в частности построении целей урока, играет пункт «Обратная связь», поскольку с помощью непосредственной и немедленной работы с учениками, учителя смогут оценить и предотвратить проблемы и трудности обучающихся. Именно по этой причине в среднесрочных планах часто указываются цели, направленные на развитие обратной связи.

Кроме этого, в календарно-тематических планах НИШ содержится специальный пункт, где прописывается контекст раздела и серии уроков, и каким образом они соотносятся и могут использоваться в казахстанском контексте.

Также стоит учесть, что в планировании уроков расписываются такие подходы, как дифференциация и скаффолдинг (способы, которыми учителя предоставляют стратегии поддержки, чтобы ученики могли достичь целей обучения на каждом уроке). Такие подходы к обучению и планированию уроков помогают учителям эффективно обучать новой теме по предмету, разрабатывать учебные

задания и быть готовыми к незапланированным действиями случаям в классе.

Таким образом, разнообразные подходы к преподаванию и обучению, составляемые педагогами при планировании урока, помогают им не только в достижении целей учебной программы, но и вовлечении всех обучающихся (как сильных, так и слабых) в образовательный процесс.

Особенности совместного планирования уроков

Во многих рассмотренных странах с эффективными системами образования учитываются возможности создания условий для общей и групповой практики учителей.

Как показывает международный опыт, в некоторых странах школьная система включает в себя стратегии, которые направлены на создание такого положения: создаются группы в школах, в которых педагоги регулярно наблюдают за работой друг друга и делятся знаниями, опытом, методическими материалами и идеями. Таким образом, у них есть возможность оценить и проверить, какие методы преподавания работают, а какие нужно улучшить или изменить для более продуктивных результатов обучения.

Например, в **Японии** такой процесс происходит в рамках культуры «изучения урока». Такая работа учителей строится на принципе создания групп учителей, которые будут вместе совершенствоваться и анализировать работы друг друга с помощью оценивания различных стратегий и ресурсов преподавания.

В **Шанхае** (Китай) действует аналогичная практика. Школьная система построена так, что каждый учитель должен посетить по меньшей мере восемь уроков своих коллег в каждой четверти. Более того, учителям необходимо проводить открытые уроки, на которых должна присутствовать большая группа педагогов. Такая работа считается эффективной не только для распространения передового опыта, но и для получения обратной связи от других педагогов относительно своей работы, повышения уровня ответственности учителей за качество их педагогической деятельности (табл.13).

Таблица 13. Шанхай и Япония: учительские сообщества для совместной работы

Учителям дается возможность делиться опытом, узнавать друг у друга о сильных и слабых сторонах в работе, совместно развивать и распространять передовой опыт		
<p>Ознакомление с работой коллег. От всех учителей Шанхая требуется, чтобы они посетили по меньшей мере 8 уроков своих коллег в каждом семестре. Учителя должны проанализировать посещенные уроки и помочь коллегам повысить качество преподавания</p>	<p>Изучение уроков. Как в Японии, так и в Шанхае учителя собираются в команды для разработки образцовых уроков. При этом каждый учитель должен с помощью своих коллег глубоко проанализировать собственную практику. Образцовые уроки записываются на видео и распространяются по школам</p>	<p>Демонстрация уроков. Учителя демонстрируют передовой опыт большим группам коллег, после чего проводится обсуждение на основе обратной связи. Удачные уроки используются для того, чтобы дать каждому учителю образцы передового опыта, стимулировать его развитие и создать обстановку, при которой учитель будет ощущать ответственность за качество своей работы</p>

Источник: Barber, M., & Mona, M. (2008). Consistently high performance: Lessons from the world's top performing school systems McKinseyCompany. 2007.

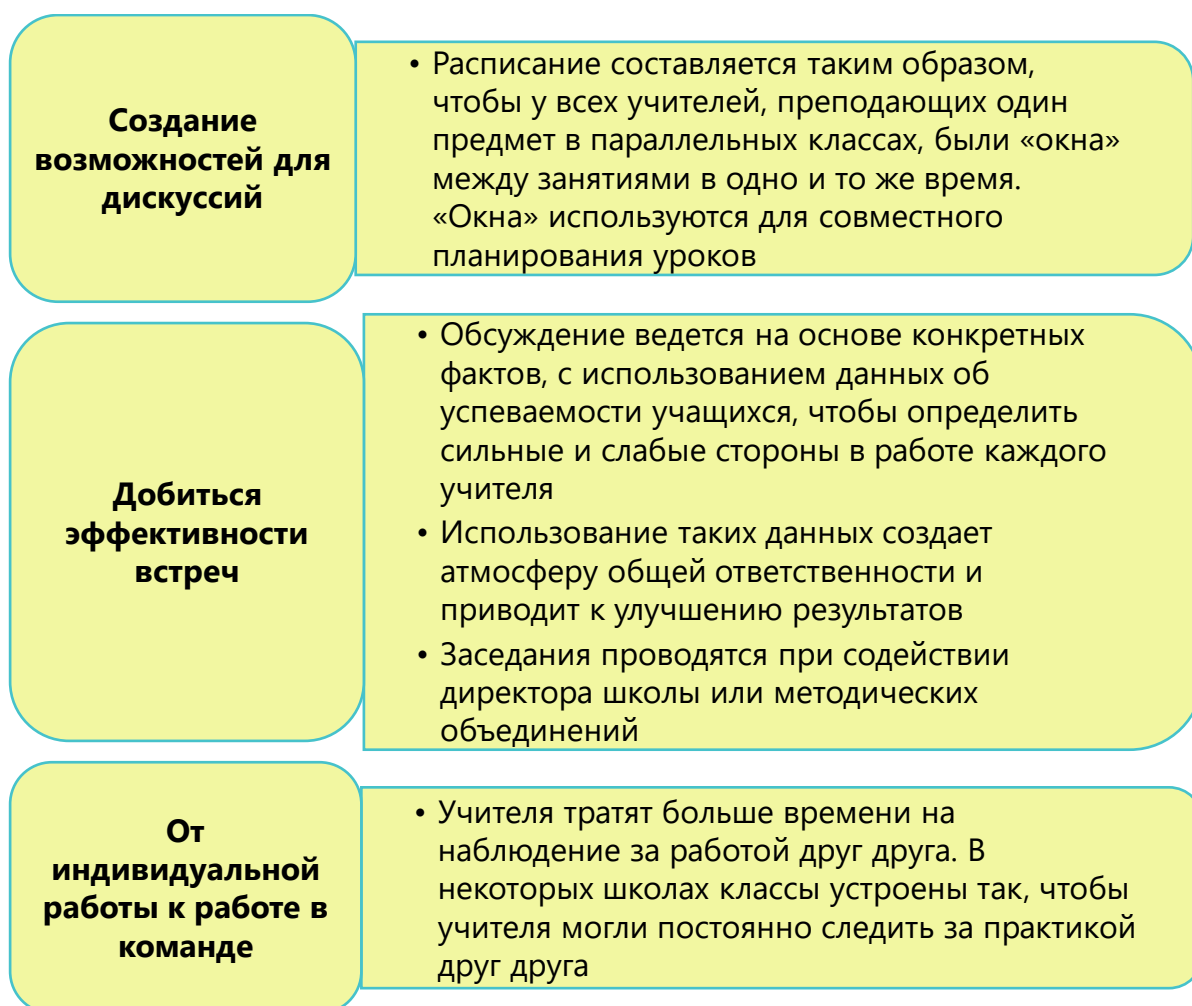
В **Финляндии** учителям еженедельно выделяется свободное дневное время для совместного планирования и разработки школьной программы. Общациональная школьная программа определяет только общие требования к результатам обучения. Таким образом, учителя совместно работают над разработкой программы, планов уроков и педагогических стратегий, которые подходят именно для их школы. Более того, в системе образования Финляндии всячески поощряется опыт и практика совместной работы на всех уровнях, включая школы, расположенные в одном муниципальном округе.

В **Бостоне** (США) расписание занятий учителей специально составляется таким образом, чтобы у всех учителей, которые преподают один предмет в параллельных классах одновременно были свободные уроки. Такие уроки, также называемые «окна», дают педагогам

возможность работать вместе. Эти «окна» представляют собой встречи, на которых проводятся совместное планирование и анализ педагогической деятельности, основанные на оценках обучающихся.

Примечательно, что такие встречи проводятся под руководством либо директора школы, либо кого-нибудь из опытных учителей – наставников. Данные об успеваемости обучающихся используются в качестве отправного пункта для обсуждения, направленной на выявление особенностей и трудностей педагогической практики учителей школы. Поскольку деятельность педагога влияет на результаты обучения обучающихся, подобные встречи также представляют собой обмен мнениями между педагогов, за которыми следует совместное планирование уроков и стратегий преподавания (рис. 4).

Рисунок 4. Бостон: время на общее планирование

Источники: интервью, Boston Public Schools, McKinsey.

В некоторых странах внедрена система наставничества не только для практикантов, но и для уже работающих в школе учителей. Таким образом, учителя-эксперты участвуют на занятиях других учителей, наблюдают и делятся с учителем своими идеями, рекомендациями и вместе с учителем продумывают возможности улучшения обучения.

В **Англии** опытным учителям, у которых хорошие и высокие результаты в преподавании, дают неполную нагрузку в работе, чтобы они могли помочь своим коллегам в решении каких-либо проблем касательно планирования и преподавания. Таким же образом, в некоторых городах США, как Чикаго и Бостон, учителей-наставников прикрепляют к молодым учителям, чтобы улучшить их знания по обучению и достижению образовательных целей и задач (*Муршед и Барбер, 2008*).

Таким образом, в странах с эффективными системами образования учитываются возможности создания условий для того, чтобы учителя учились друг у друга. Как показывает практика по всему миру, учителя работают в основном самостоятельно, в одиночку. Но в ряде успешных систем, особенно в Китае (Шанхай), Японии и Финляндии, педагоги совместно планируют уроки, посещают уроки друг друга и помогают друг другу улучшить результативность преподавания.

При этом, в школах создана такая атмосфера, которая позволяет учителям работать вместе, совместно планировать уроки, обмениваться мнениями о педагогических проблемах и проводить взаимное наставничество. Таким образом, такая взаимная поддержка учителей должна стать нормальными и постоянными характеристиками школьного образования (*Муршед и Барбер, 2008*).

По сравнению с другими странами, где совместное планирование считается стандартной практикой, в **Казахстане** такая практика в основном проводится в рамках подхода Lesson Study (Исследование урока). Целью такого подхода является совершенствование методики обучения и повышение уровня и результатов обучающихся (*Загитова, 2016*). Для достижения главных задач Lesson Study, учителя совместно разрабатывают уроки, проводят наблюдения и анализ урока, таким образом, учителя вместе формируют и развивают свои представления и знания о преподавании и обучении (*Дадли, 2013, стр. 3*).

Более того, Lesson Study – это цикл, который включает в себе не менее трех уроков и способствует совершенствованию как опытных, так и начинающих учителей. Как отмечает *Дадли (2013)*, такой совместный подход улучшения качества обучения имеет большое значение особенно для молодых учителей, поскольку, принимая участие в совместном планировании с более опытными коллегами, у них будет возможность наблюдать уроки и набираться опыта обучения (стр. 14).

Lesson Study реализуется с помощью нескольких важных этапов. Главное правило в Lesson Study – уважение друг другу и равный статус всех учителей. Кроме этого, учителя используют вопросы, которые помогают им эффективно находить лучшие методы и подходы к преподаванию. Например, учителя в исследовании *Загитовой (2016)*, искали ответы на такие вопросы, как «Как найти пути решения существующей проблемы?» и «Что нам необходимо для этого предпринять?» (стр. 94).

Токтарова и Саден (2018) поделились своим опытом реализации подхода LessonStudy и пошагово описали деятельность фокус-групп в процессе исследования урока:

- **Шаг 1.** Определение графика проведения Lesson Study творческой группой сертифицированных учителей.

- **Шаг 2.** Формирование фокус-групп, где в каждой группе обязательно должен участвовать сертифицированный учитель, который будет выполнять функцию модератора. Но, несмотря на это, все группы работали по принципу доверительных отношений, и у всех участников был равный статус.

- **Шаг 3.** Определение исследовательской темы, цели и задач предметной области, а также ожидаемых результатов. Определение исследовательской темы зависит от выявленной проблемы, над которой будут работать учителя в ходе исследования. На этом этапе Токтарова и Саден (2018) определили следующие задачи, которые нацелены на формирование навыков эффективного взаимодействия:

- *вовлечение учителей в исследовательскую деятельность для улучшения практики и для того, чтобы у них была возможность изнутри увидеть трудности и проблемы в обучении своих учеников;*

- обеспечение условий для совместной работы учителей, обмена опытом, знаниями и видениями той или иной проблемы. Таким образом, у учителей появится возможность увидеть урок со стороны и узнать мнения других учителей.

Ожидаемые результаты:

- Формирование навыков эффективного взаимодействия для улучшения практики обучения и преподавания;

- Создание постоянной творческой группы, работающей в команде с подходом *Lesson Study*;

- Повышение профессионального уровня педагогов с помощью вовлечения в исследовательскую деятельность.

• **Шаг 4.** Совместное планирование уроков *Lesson Study* является одним из значительных этапов в проведении исследования. Учителя составляют планы уроков, руководствуясь различными стратегиями обучения (использование ситуативных и дифференцированных заданий, экспериментальное и кооперативное обучение и др.). Все эти стратегии направлены на развитие когнитивных и творческих способностей обучающихся.

Также учителя применяют разные формы работы с учениками: работа в группах (в малых группах, в паре) и индивидуальная работа. Таким образом, совместное планирование учителей помогает учителям определить ожидаемую реакцию каждого исследуемого ученика. Кроме этого, на этапе совместного планирования у учителей формируются навыки эффективного взаимодействия и сотрудничества с коллегами.

• **Шаг 5.** Выбор «исследуемых учеников», которые будут представлять определенную группу учеников, как сильные – А, средние – В и слабые – С. Здесь основная задача учителей помочь ученику С подняться на уровень В, ученику В – на уровень А, а ученик А должен развиваться дальше, не оставаясь на той же ступени.

• **Шаг 6.** Наблюдение и обсуждение уроков. Этот этап проходит традиционно, то есть фокус во время наблюдения направлен на деятельность учителя, а не ученика. Данный этап помогает педагогам развить свою педагогическую деятельность и получить обратную связь. Для учителей, которые наблюдают за уроком, это отличный шанс развить свои навыки рефлексии и анализа в результате обсуждения

каждого урока. Более того, учителя также смогут совершенствовать свои знания, научиться совместно исследовать урок и составлять критерии оценивания для сильного, среднего и слабого ученика.

• **Шаг 7.** Главной задачей этого этапа является опрос исследуемых обучающихся, для проведения которого им предлагаются вопросы, которые были выявлены в ходе совместных обсуждений наблюдателей. Примерные вопросы для определения трудностей учеников:

- *Что тебе больше понравилось на уроке?*
- *Чему ты научился?*
- *Какой этап урока понравился?*
- *Если бы этот урок проводился в другом классе, что бы ты изменил?*

• **Шаг 8-11.** Выявление результатов 3-х исследуемых уроков. Этот этап включает в себя определение положительных моментов в преподавании учителя в обучении обучающихся, анализ уроков исследования и разработанных заданий, направленных на развитие памяти и мышления обучающихся.

• **Шаг 12.** Презентация материалов Lesson Study коллегам. После завершения уроков каждая группа делает рефлексивный отчет об исследовании. Таким образом, представление отчетов и материалов помогает другим учителям узнать об успехах и опыте проведения исследовательского урока, а также «способствует обширному диалогу между учителями, воспитывает коллегиальную культуру и профессиональное развитие» (Токтарова и Саден, 2018, стр. 76).

Таким образом, метод Lesson Study повышает эффективность преподавания и обучения через совместное планирование, обучение, наблюдение и анализ урока, способствует развитию педагогических навыков и подходов учителей. Кроме этого, учителя начинают более эффективно применять рефлексивную практику, размышляют о качестве своего преподавания и проявляют большую заинтересованность в улучшении собственной практики (Айдарханова и Ныгметова, 2018, стр. 30).

Время, выделяемое педагогами на планирование уроков

По данным ОЭСР (2021), из всех задач, которыми учителя должны заниматься вне класса, подготовка и планирование уроков отнимает большое количество времени. При этом это является основным условием качественного обучения. Поскольку учителя являются творческими профессионалами, их деятельность должна включать в себя разработку эффективных уроков, которые направлены на развитие обучающихся и их активное участие на уроке.

Международное исследование учительского корпуса по вопросам преподавания и обучения TALIS-2018 выявило важные результаты касательно того, сколько времени учителя тратят на подготовку урока и как это влияет на качество преподавания.

Так, в странах ОЭСР учителя тратят 6,7 часа на подготовку и планирование своих уроков в течение прошедшей недели. Примечательно, что средние показатели варьировались от 3-4 часов в Турции до более чем 8 часов в Колумбии, Словении и Японии. Также, во многих странах эти средние значения заметно различались с интервалом в 5-6 часов.

Данное исследование выявило, что если четверть учителей в среднем тратит на подготовку и планирование уроков 3 часа или меньше, то другая четверть тратит 9 часов или больше. Кроме того, это может свидетельствовать о различиях во времени подготовки по разным предметам и классам. Также результаты исследования могут указывать на то, что учителям нужно подготовить разное количество уроков и приложить разное количество усилий к их планированию. Ввремя работы учителей над планированием и подготовкой уроков может различаться с учетом внутригосударственных образовательных стандартов и нормативов.

В среднем, количество часов, которое учителя стран ОЭСР тратили на планирование и подготовку уроков, сократилось в период с 2013 по 2018 год, несмотря на увеличенное общее рабочее и преподавательское время (ОЭСР, 2021). Согласно последнему отчету TALIS-2018, такой показатель может не вызывать беспокойства, если подготовка к урокам стала более эффективной, как например, из-за возрастного фактора. Поскольку опытным учителям может

потребуется меньше времени на планирование своих уроков, опыт и возраст учителей могли повлиять на сокращение среднего времени подготовки к урокам (ОЭСР, 2019).

Также есть вероятность того, что свою роль сыграли более масштабные изменения, такие как распространение технологий, что поспособствовало укреплению сотрудничества учителей по обмену материалами и идеями по планированию уроков.

Однако, нужно также учитывать вероятность того, что сокращение времени на планирование связано с другими, более тревожными факторами, которые могли вынудить учителей сократить время на подготовку к урокам. Например, такие факторы могут возникнуть из-за увеличенной учебной нагрузки и нехватки времени на планирование уроков (ОЭСР, 2021). По мнению экспертов ОЭСР, довольно трудно определить, какой из этих факторов способствовал сокращению времени планирования, поскольку вполне вероятно, что это была комбинация всех вышеуказанных факторов.

В целом, нахождение правильного баланса между временем преподавания и подготовкой к урокам является важным вопросом. Как доказывает практика учителей, эффективность образования редко является единственным фактором, который определяет этот баланс (ОЭСР, 2019). Это может быть объяснено тем фактом, что на практику и время учителей также влияют более весомые препятствия, такие как ограниченность ресурсов и материалов, роль групповых бесед и различные контекстные факторы. Возможно, тщательная подготовка повысит качество урока, но стоит также учесть тот факт, что различные неопределенности в обучении ограничивают эффективность планирования урока.

Существуют различные стратегии, предоставляющие учителям дополнительное время на подготовку и планирование уроков. Например, ОЭСР рекомендует дать учителям возможность сосредоточиться только на основных задачах подготовки к урокам в свободное от преподавания время, не загружая их дополнительной деятельностью.

В некоторых странах ОЭСР количество часов у учителей может быть одинаковым, но время на подготовку к урокам может отличаться в

зависимости от внутренних и внешних факторов определенной страны. Например, у учителей в Словении больше времени на подготовку к урокам, чем у учителей в Испании несмотря на то, что в обеих странах у учителей одинаковое количество часов преподавания. Аналогично, в Японии у учителей значительно больше времени на подготовку и планирование уроков, чем у их коллег из Нидерландов (ОЭСР, 2021).

Более того, общее время, необходимое педагогам для подготовки и планирования своих уроков варьируется в зависимости от различных факторов. Например, ученики с разными уровнями мышления и развития, а также разной успеваемостью могут потребовать дифференцированный подход к обучению, что потребует более тщательной подготовки (Sellen, 2016). Таким образом, начинающим учителям может потребоваться больше времени на подготовку и разработку планов в соответствии с обязательным заданным стандартом, нежели опытным учителям.

Внедрение новых государственных стандартов, программ и реформ также требует больше времени на подготовку и планирование уроков, так как учителям нужно время для адаптации к изменениям в содержании образования (ОЭСР, 2021). Следовательно, учителям необходимо предоставлять достаточное количество времени, чтобы они могли адаптироваться и подготовиться к новым изменениям, направленным на повышение эффективности обучения.

По сравнению со странами ОЭСР учителя Казахстана тратят значительно больше времени на планирование и подготовку уроков (Казахстан – 9,5 часа, ОЭСР – 6,7 часа, разница – 2,8 часа). Данный вид деятельности представляет наибольшую загруженность для педагогов после преподавания (Таблица 14).

Таблица 14. Распределение астрономических часов одной недели по видам деятельности учителей, работающих на полной ставке, по итогам TALIS-2018

№	Вид деятельности	Казахстан	ОЭСР	Разница между ОЭСР и РК
1	Преподавание	15,9	21,7	+5,8
2	Индивидуальное планирование или подготовка к урокам	9,5	6,7	-2,8
3	Проверка/оценивание работ обучающихся	5,0	4,4	-0,6
4	Командная работа и общение с коллегами внутри школы	4,3	2,8	-1,5
5	Консультирование обучающихся	3,6	2,3	-1,3
6	Общая административная работа	3,3	2,8	-0,5
7	Мероприятия по профессиональному развитию	3,2	1,7	-1,5
8	Участие во внешкольных мероприятиях	3,0	1,8	-1,2
9	Общение и сотрудничество с родителями или опекунами	2,6	1,5	-1,1
10	Участие в управлении школой	2,4	1,5	-0,9
11	Другие виды деятельности	2,2	2,0	-0,2

Источник: Анализ международной базы данных TALIS-2018

Результаты опроса обучающихся, педагогов и руководителей школ касательно планирования уроков

КРАТКОЕ РЕЗЮМЕ

- Педагоги положительно оценивают разработку краткосрочного плана уроков (КСП): по их мнению, поурочный план позволяет в полном объеме раскрывать цель урока, контролировать ход урока, эффективно используя выделенное время и планируя действия обучающихся.

- Порядка 40% учителей не испытывает никаких сложностей при планировании урока. При этом каждый пятый опрошенный учитель ответил, что ему сложно формулировать цели урока исходя из целей учебной программы. Данные результаты свидетельствуют о необходимости усиления навыков учителей в целеполагании на уроке и работе с содержанием учебной программы по преподаваемому предмету, так как цель урока – ключевой системообразующий элемент любого урока. От правильно составленной цели урока во многом зависит эффективность образовательной деятельности учеников.

- Респонденты также отметили сложности при планировании следующих этапов урока: мотивирование учеников на учебную деятельность (16,5%), поиск путей решения проблемы, решение проблемы (14%), планирование домашних заданий разных уровней сложности с учетом дифференцированного подхода (13,4%) и оценивание знаний учеников (13%).

- В разрезе языка обучения школьников выявлено, что доля педагогов, испытывающих трудности при формулировке цели урока из целей учебной программы и планировании проведения оценивания знаний учеников, значительно выше среди тех, кто преподает детям с казахским языком обучения, нежели с русским (26,4% и 15,2% соответственно).

- Чем выше квалификационная категория педагогов, тем меньше они испытывают трудностей при планировании различных этапов урока. Так, каждый второй опрошенный педагог-мастер ответил, что не испытывает трудностей, тогда как среди педагогов и педагогов-стажеров так ответил только каждый третий.

- Каждый пятый педагог испытывает трудности в проведении саморефлексии после уроков. При этом, в разрезе языка обучения школьников (казахский / русский) среди учителей, преподающих ученикам с казахским языком обучения, ответивших о сложностях в проведении саморефлексии, почти вдвое больше (25,7% и 13,9% соответственно).

• По результатам опроса, несмотря на очевидную важность планирования уроков, учителя высказались о том, что качественной разработке краткосрочных и среднесрочных планов уроков мешают такие факторы, как загруженность педагогов другими учебно-воспитательными задачами, недостаточное владение содержанием учебных программ (преимущественно среди педагогов с небольшим профессиональным опытом), неполное отражение целей учебных программ в содержании учебников и др. По их мнению, эти факторы негативно сказываются на мотивации педагогов, что ведет к риску несоблюдения принципов академической честности отдельными учителями при составлении КСП. Это, в свою очередь, отрицательно влияет на качество организации и проведения урока.

• Предложения по совершенствованию процессов планирования уроков:

- увеличить охват педагогов курсами повышения квалификации и другой методической поддержкой по планированию различных этапов урока. Актуальными направлениями курсов являются: трансформация целей учебной программы в цели урока, разработка заданий для суммативного оценивания, разработка заданий на измерение навыков высокого порядка, развитие навыков оценивания и др. В рамках данной работы важно особое внимание уделить учителям с небольшим опытом работы и учителям, преподающим в классах с казахским языком обучения;

- увеличить количество образцов поурочных планов по предметам и классам от опытных педагогов. Это позволит молодым педагогам лучше понять, как эффективно планировать уроки. При этом следует отметить важность соблюдения принципов академической честности. Для этого в школах важно обеспечить прозрачность процедуры планирования уроков: учителям нужно не использовать образцы поурочных планов, а адаптировать их, опираться на них при разработке своих планов;

- в части совершенствования и оптимизации структуры утвержденного шаблона КСП опрошенные учителя предложили ряд идей, например: 1) предоставить больше академической свободы учителям при разработке поурочного плана; 2) исключить один из пунктов «действия педагога» и «действия ученика» либо заменить их на один пункт, который бы раскрывал общую деятельность в классе на соответствующем этапе урока; 3) включить в шаблон дополнительную графу «действия учеников с ООП»;

- снизить нагрузку педагогов посредством разработки дополнительных учебно-методических материалов, например, руководств для учителей по оцениванию по предметам, образцов заданий на измерение навыков высокого порядка, функциональную грамотность, заданий для детей с ООП и др.

Общая информация об опросе

Для выявления причин существенных временных затрат на планирование уроков педагогами и факторов, влияющих на эффективность планирования уроков, НАО им. И.Алтынсарина проведен опрос среди педагогов общеобразовательных школ.

Исследование состояло из двух этапов: анкетирование и фокус-групповые дискуссии.

Анкетирование

Всего анкетированием охвачено 685 педагогов из 300 школ. Для участия в анкетировании отобраны все регионы с учетом географического и административного деления страны. Итого для опроса отобрано 17 регионов и три города республиканского значения: Астана, Алматы и Шымкент. Для обеспечения возможности всем школам попасть в выборку, применен принцип случайного отбора из существующих списков школ в Национальной образовательной базе данных. Далее с помощью генератора случайных чисел, по списку организаций образования в каждом регионе страны, были отобраны школы для участия в исследовании. Таким образом, всего было отобрано 300 школ в 20 областях и городах республиканского значения: по 15 в каждом регионе, по 7–8 школ в городской и сельской местности соответственно.

В анкетах предусмотрены следующие вопросы:

► По каким из этапов планирования урока вы испытываете трудности: формулировка цели урока из целей учебной программы / мотивирование учеников на учебную деятельность / актуализация знаний учеников (повторение пройденного материала) / целеполагание, постановка вопроса / проблемы в начале урока / поиск путей решения проблемы, решение проблемы / проверка решения проблемы и закрепление знаний / самостоятельная работа учеников / домашние задания разных уровней сложности / оценивание знаний учеников (учителем, само- и взаимооценивание) / рефлексия учеников на уроке?

► Какую пользу вы видите в разработке поурочного плана? (позволяет в полном объеме раскрыть цель урока / контролировать ход

урока / спланировать действия обучающихся во время урока / эффективно использовать время, выделенное на урок / избегать непредвиденных ситуаций на уроке / отслеживать собственный профессиональный рост / не вижу пользы, но разрабатываю поурочный план, так как он входит в перечень обязательных документов / не вижу пользы и не разрабатываю поурочный план).

➤ Нуждаетесь ли вы в методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока (*преобразование целей учебной программы в цели урока / постановка вопроса или проблемы в начале урока / разработка заданий / организация оценивания / организация рефлексии среди обучающихся на разных этапах урока / проведение саморефлексии после проведенного урока*)?

Вопросы анкет закрытого и открытого типов. Анкетирование проводилось на двух языках: казахский и русский.

Фокус-групповые дискуссии

Фокус-групповые дискуссии проводились среди 55 педагогов из 10 школ республики. Вопросы фокус-групповой дискуссии направлены на выявление ключевых трудностей при поурочном планировании, обсуждение факторов, влияющих на полученные результаты анкетирования, а также сбор положительных кейсов школ в части планирования уроков.

В частности, гайд для проведения фокус-групповых дискуссий включал следующие вопросы:

- Как в вашей школе организован процесс планирования уроков?
- Какие трудности вы испытываете при планировании уроков?
- Реализуется ли в вашей школе практика совместного планирования уроков? Как оцениваете данную практику?
- Как вы оцениваете навыки и подготовку молодых педагогов в части планирования уроков?
- Какую роль в планировании урока играют методические семинары, курсы повышения квалификации и другие подобные мероприятия? Как бы вы хотели усовершенствовать их? Есть ли факторы, которые мешают в полной мере применять полученные знания в практике преподавания?

➤ В какой дополнительной методической поддержке в части поурочного планирования вы нуждаетесь?

➤ По вашему мнению, насколько эффективно нормативно-правовое сопровождение планирования уроков (в частности, 130 приказ)?

➤ Часто ли бывает, что учителя отходят от календарно-тематического (КТП) и краткосрочного плана урока (КСП)? Если да, то чем это связано? Как можно эту проблему решить?

Фокус-групповые дискуссии проводились на двух языках: казахский и русский. Как анкетирование, так и фокус-групповые дискуссии проводились анонимно.

Основные результаты опроса

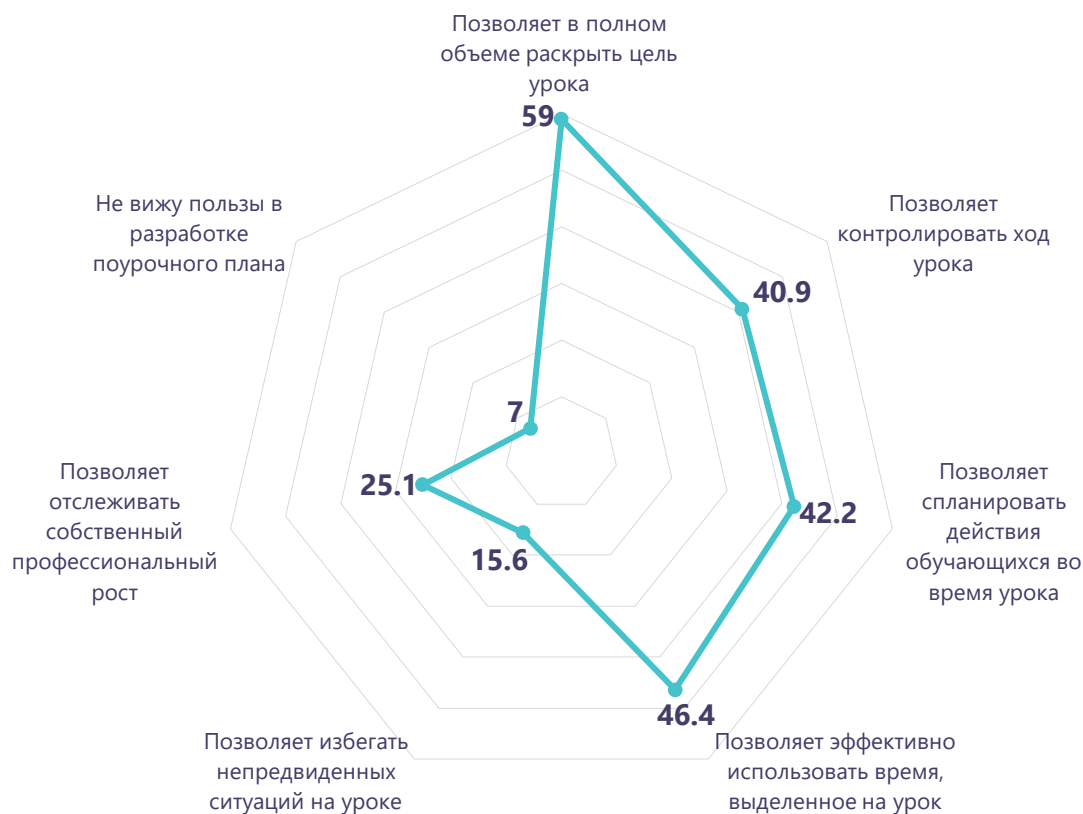
Польза разработки поурочного плана

Большинство опрошенных педагогов видит значительную пользу в разработке поурочного плана (КСП). По их мнению, КСП позволяет в полном объеме раскрыть цель урока (59%), контролировать ход урока (40,9%), эффективно использовать выделенное на урок время (46,4%) и спланировать действия обучающихся во время урока (42,2%).

Также четверть педагогов указала, что поурочный план помогает им отслеживать собственный профессиональный рост. Небольшой процент педагогов считает, что КСП позволяет избежать непредвиденных ситуаций на уроке (15,6%).

Только 7% респондентов из числа учителей отметили, что не видят пользы в разработке поурочного плана (рис. 5).

Рисунок 5. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Какую пользу вы видите в разработке поурочного плана?» / %

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Анализ фокус-групповых дискуссий показал, что большинство педагогов сходятся во мнении о пользе разработки КСП. Что касается шаблона поурочного плана, используемого педагогами в соответствии с приказом №130, часть учителей отметила логичность и ясность ее структуры, другая часть – выдвинула идеи по ее оптимизации и совершенствованию.

Так, выдвигались мнения о необходимости предоставления большей академической свободы учителям при разработке поурочного плана.

Кроме того, по результатам фокус-групповых дискуссий выявлено, что наибольшие затруднения при заполнении КСП вызывают пункты «действия педагога» и «действия ученика». Несмотря на то, что многие учителя понимают методологические различия в целях данных пунктов, на практике при их заполнении происходит фактическое дублирование

информации. В этой связи озвучивались предложения об исключении одного из пунктов КСП «действия педагога» и «действия ученика» либо об их замене на один пункт, который бы раскрывал общую деятельность в классе на соответствующем этапе урока.

Отдельный фокус был направлен на применении дифференцированного подхода при планировании деятельности учеников. Так, учителя отдельных школ добавляют в КСП дополнительную графу «действия учеников с ООП». Некоторые учителя отметили, что расписывают запланированную деятельность учеников, включая детей с низкой академической успеваемостью или ООП, в пункте «действия ученика» (табл. 15).

Таблица 15. Мнения педагогов о пользе разработки поурочного плана по результатам фокус-групповых дискуссий

- *Образец текущего плана урока понятный. Он никак не мешает нам. Предыдущие образцы были построены на более длинной и трудоемкой модели, а теперь - на более короткой и удобной» (респондент N - учитель биологии)*
- *«Нужно дать больше творческой свободы при составлении краткосрочного плана урока» (респондент N – учитель начальных классов)*
- *«Поурочный план должен быть, но я против строгого регламента шаблона КСП... Я против пункта в КСП «деятельность ученика», на это уходит много времени, это лишняя работа. Вместо этого лучше расписать сами этапы урока» (респондент N – учитель русского языка и литературы)*
- *«В КСП гораздо важнее отразить содержание этапов урока. А пункты «деятельность учителя» и «деятельность ученика» – они же друг с другом перекликаются, копируют, в этом пункте нет необходимости» (респондент N – учитель математики)*
- *«Поскольку учитель сам планирует и разрабатывает ход урока, он знает, как и каким образом расписать свои действия. Да и без планирования своих действий, учитель знает, как вести урок, поэтому в шаблоне КСП было бы лучше оставить только пункт «деятельность учеников». Поскольку планирование занимает большое количество времени, нам было бы легче расписать только действия учеников, так как «деятельность учеников» и «деятельность учителя» повторяют одни и те же действия» (респондент N – учитель химии)*

▪ «Я в КСП прописываю все шаги и для ребенка с ООП, он у меня один в 8 классе. У него диагноз речевые сложности, поэтому я адаптирую задания для него и соответственно оцениваю по своим критериям, таких детей нужно обязательно прописывать в КСП и уделять достаточно внимания» (респондент N – учитель английского языка)

Планирование различных этапов урока

Педагогам был задан вопрос «Планирование каких этапов урока вызывает у вас трудности?» со следующими вариантами ответа (педагоги могли выбрать несколько вариантов ответа): формулировка цели урока из целей учебной программы; мотивирование учеников на учебную деятельность; актуализация знаний (повторение пройденного материала); целеполагание, постановка вопроса / проблемы в начале урока; поиск путей решения проблемы, решение проблемы; проверка решения проблемы и закрепление знаний; самостоятельная работа учеников; домашние задания разных уровней сложности; оценивание учеников (учителем, само- и взаимооценивание); рефлексия учеников на уроке; не испытываю трудностей в планировании урока; затрудняюсь ответить / другое.

Результаты анкетирования показали, что порядка 40% педагогов отметили, что не испытывают трудности при планировании урока. Вместе с тем, каждый пятый опрошенный учитель ответил, что ему сложно формулировать цели урока исходя из целей учебной программы (22%). Данные результаты свидетельствуют о необходимости усиления навыков учителей в целеполагании на уроке и работе с содержанием учебной программы по преподаваемому предмету, так как цель урока – ключевой системообразующий элемент любого урока. От правильно составленной цели урока во многом зависит эффективность образовательной деятельности учеников и преемственность элементов образовательного процесса в целом.

Респонденты также отметили о сложностях при планировании следующих этапов урока: мотивирование учеников на учебную деятельность (16,5%), поиск путей решения проблемы, решение проблемы (14%), планирование домашних заданий разных уровней

сложности с учетом дифференцированного подхода (13,4%) и оценивание знаний учеников (13%).

Наименьшие трудности у учителей при планировании уроков вызывают такая деятельность, как организация самостоятельной работы, рефлексии учеников на уроке, а также повторение пройденного материала (актуализация знаний обучающихся) (рис. 6).

Рисунок 6. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Планирование каких этапов урока вызывает у вас трудности?» / %

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Язык обучения школьников

Сравнительный анализ результатов анкетирования в разрезе языка обучения школьников показал, что педагоги, преподающие у учеников с казахским языком обучения, испытывают больше трудностей в планировании некоторых этапов урока.

Так, доля педагогов, испытывающих трудности при формулировке цели урока из целей учебной программы и планировании проведения оценивания знаний учеников, в 1,7 раза выше среди тех, кто преподает детям с казахским языком обучения, нежели с русским (26,4% и 15,2% соответственно).

Планирование таких этапов урока, как повторение пройденного материала (актуализация знаний обучающихся), проверка решения проблемы и закрепление знаний в целом вызывают меньше сложностей, однако в разрезе языка обучения школьников выявлено, что учителя, преподающие детям с казахским обучения, больше затрудняются в планировании вышеуказанных действий на уроке.

Среди педагогов, преподающих школьникам как с русским, так и казахским языками обучения, затруднения вызывает планирование такой деятельности на уроке, как мотивирование учеников на учебную деятельность и домашние задания разных уровней сложности.

Наименьшие трудности у педагогов вне зависимости от языка обучения их учеников вызывает планирование таких этапов урока, как организация самостоятельной работы и рефлексии учеников (рис. 7).

Рисунок 7. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Планирование каких этапов урока вызывает у вас трудности?» / язык обучения школьников / %

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Педагогический стаж

Анализ ответов педагогов в разрезе их педагогического стажа показал, что наименьшие трудности вызывает планирование различных этапов урока у учителей как у молодых (стаж от 4 до 6 лет), так и более опытных педагогов (стаж более 20 лет) (табл. 16).

Наибольшая доля педагогов, ответивших, что они испытывают трудности при планировании урока, приходится на учителей со стажем 7-10 лет и 16-20 лет, а также на молодых специалистов (со стажем работы в школе до 3 лет).

Почти у каждого четвертого педагога с наименьшим стажем работы (до 3 лет) значительные трудности вызывает планирование деятельности, направленной на повышение мотивации учеников на уроке. Это может быть связано с нехваткой соответствующего профессионального опыта учебного взаимодействия со школьниками.

У педагогов, работающих в школе 4 года и больше, затруднительным представляется преобразование цели урока из целей учебной программы. Следует отметить, что данный вид деятельности является одним из ключевых при планировании урока: грамотно составленная цель позволяет более эффективно подобрать требуемые учебные материалы и задания, формы и методы оценивания на уроке.

Таблица 16. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Планирование каких этапов урока вызывает у вас трудности?» / педагогический стаж / %

Этапы урока	Стаж педагогов					
	До 3 лет	4-6 лет	7-10 лет	11-15 лет	16-20 лет	Более 20 лет
не испытываю трудностей в планировании урока	38,3	44,4	32,4	40,7	33,7	42,8
формулировка цели урока из целей учебной программы	18,3	20,4	25	23,6	30,8	18,8
мотивирование учеников на учебную деятельность	23,3	9,3	19,1	15,4	13,5	17,4
поиск путей решения проблемы, решение проблемы	11,7	9,3	13,2	13	16,3	15,2
домашние задания разных уровней сложности	18,3	3,7	19,1	14,6	17,3	10,5

оценивание знаний учеников (учителем, само- и взаимооценивание)	16,7	9,3	13,2	15,4	16,3	10,5
целеполагание, постановка вопроса / проблемы в начале урока	10,0	9,3	10,3	9,8	15,4	7,2
проверка решения проблемы и закрепление знаний	8,3	5,6	8,8	8,9	9,6	6,9
актуализация знаний учеников (повторение пройденного материала)	10	14,8	2,9	8,1	7,7	5,1
самостоятельная работа учеников	10	3,7	1,5	5,7	11,5	6,9
рефлексия учеников на уроке	8,3	7,4	8,8	7,3	5,8	6,2
другое				0,8		

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Квалификационная категория

Результаты анкетирования показали, что чем выше категория педагогов, тем меньше они испытывают трудностей при планировании различных этапов урока. Так, каждый второй опрошенный педагог-мастер ответил, что не испытывает трудностей, тогда как среди педагогов и педагогов-стажеров так ответил только каждый третий (рис. 8).

Рисунок 8. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Планирование каких этапов урока вызывает у вас трудности?» / квалификационная категория / %

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Вместе с тем, большая часть педагогов вне зависимости от своей квалификационной категории затрудняется формулировать цели урока из целей учебной программы. Наименьшие сложности у педагогов высшей категории (педагоги-мастера) вызывает планирование таких этапов урока, как актуализация знаний учеников (повторение пройденного материала), проверка решения проблемы и закрепление знаний, у педагогов-модераторов, педагогов и педагогов-стажеров – самостоятельная работа учеников (табл. 17).

Таблица 17. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Планирование каких этапов урока вызывает у вас трудности?» / квалификационная категория / %

Этапы урока	Квалификационная категория				
	Педагог, педагог-стажер	Педагог-модератор	Педагог-эксперт	Педагог-исследователь	Педагог-мастер

не испытываю трудностей в планировании урока	33,3	34,6	38,3	47,8	50
формулировка цели урока из целей учебной программы	27,9	27,7	19,1	17,9	25
мотивирование учеников на учебную деятельность	20,2	20	12	16,4	18,8
поиск путей решения проблемы, решение проблемы	11,6	13,8	20,1	10	6,3
домашние задания разных уровней сложности	14,7	15,4	13,9	10,4	12,5
оценивание знаний учеников (учителем, само- и взаимооценивание)	16,3	11,5	15,3	9	18,8
целеполагание, постановка вопроса / проблемы в начале урока	12,4	14,6	7,7	6,5	12,5
проверка решения проблемы и закрепление знаний	11,6	5,4	10,5	5	0
актуализация знаний учеников (повторение пройденного материала)	10,1	6,9	6,7	6	0
самостоятельная работа учеников	7,8	4,6	7,2	7	12,5
рефлексия учеников на уроке	10,1	5,4	7,7	4,5	12,5
другое			0,5		

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Вид организации образования

Ответы педагогов незначительно различаются в разрезе школ с углубленным изучением предметов (гимназии / лицеи / школы-гимназии / школы-лицеи) и без. При этом среди педагогов, работающих в школах с углубленным изучением предметов, больше тех, кто испытывает определенные затруднения в разработке домашних заданий разных уровней сложности (16,9% и 12,5% соответственно) (рис. 9). Это может быть связано с более высокими требованиями к оцениванию учеников, обучающихся по ЕМН, ОГН.

Рисунок 9. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Планирование каких этапов урока вызывает у вас трудности?» /вид школы / %

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Месторасположение организации образования

Ответы педагогов в разрезе территориального статуса школ показали, что сельским учителям сложнее планировать различные

этапы урока, чем городским, однако разница минимальная (40,9% и 38,1% соответственно) (рис. 10).

Рисунок 10. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Вызывают ли у вас трудности следующие этапы урока?» / месторасположение школы / %

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Анализ фокус-групповых дискуссий показал, что несмотря на очевидную важность планирования уроков, затруднения у учителей в разработке КСП и КТП связаны с их загруженностью другими учебно-воспитательными задачами, неполнотой материалов и заданий в учебниках, отражающих цели учебной программы.

Для решения вышеуказанных проблем отдельными педагогами предлагалась идея о необходимости разработки по большинству предметов руководства по оцениванию. По их мнению, такие руководства (наподобие teacher's book) позволили бы педагогам уделять больше времени на процесс преподавания и оценивания. Учитывая, что учителя сами составляют критерии оценивания, дескрипторы, задания и планы уроков, teacher's book стал бы полезным инструментом для уменьшения нагрузки. Кроме того, педагоги отметили важность разработки других учебно-методических материалов, например, образцов заданий на измерение навыков высокого порядка, функциональную грамотность, заданий для детей с ООП и др.

Также опытными педагогами и руководителями школ озвучивалась проблема использования готовых поурочных планов отдельными менее опытными специалистами. По их мнению, причинами несоблюдения принципов академической честности в части планирования уроков являются: нежелание отдельных учителей самим углубляться и разрабатывать план и учебные задания; неопытность молодых учителей в части планирования уроков и владения содержанием учебных программ; нехватка времени; большая нагрузка педагогов. Вместе с тем, участники фокус-групповых дискуссий подчеркивали важность наличия образцов, шаблонов планов, так как это позволяет лучше понять, как эффективно планировать урок, при этом учителя должны не копировать, а адаптировать их, применяя творческий и дифференцированный подходы (табл. 18).

Таблица 18. Мнения педагогов о трудностях в планировании уроков по результатам фокус-групповых дискуссий

▪ *«Из-за нехватки времени учителя не всегда успевают расписать все цели урока. По этой же причине у них появляются трудности касательно этого этапа (определение целей урока) в планировании уроков. Учителям трудно, поэтому они наверное не хотят разрабатывать планы уроков, им легче во время урока устно все рассказать» (респондент N – учитель русского языка и литературы)*

▪ *«Бывают случаи, когда мы отклоняемся от первоначального плана урока. Например, когда мы не успеваем выполнить задания из-за нехватки времени, в конце урока возникают ситуации, когда мы делаем две задачи вместе. Иногда запланированное время выполнения задания занимает больше времени, потому что каждый ученик хочет поделиться своими мыслями, и в такие моменты времени требуется больше и, соответственно, мы отклоняемся от плана» (респондент N – учитель истории)*

▪ *«Поиск материалов для выполнения поставленных учебных целей доставляет нам некоторые неудобства. Это связано с тем, что цели КТП и содержание учебников иногда не подходят или вообще отсутствуют. В таких случаях приходится искать дополнительные материалы, чтобы достичь целей учебной программы» (респондент N – учитель алгебры и математики)*

▪ *«Поскольку учебная программа сложная, довольно трудно достичь всех целей КТП во время урока» (респондент N – учитель физики)*

▪ *«Для достижения целей календарно-тематических планов, установленных по всемирной истории, информации, представленной в учебниках, недостаточно или вообще нет» (респондент N – учитель истории)*

▪ *«Используя готовые планы, учитель ведь не разбирается углубленно, как составляются задания, какие навыки конкретно оцениваются и как происходит дифференциация заданий. Ведь классы разные, нужно адаптировать все это» (респондент N – учитель начальных классов)*

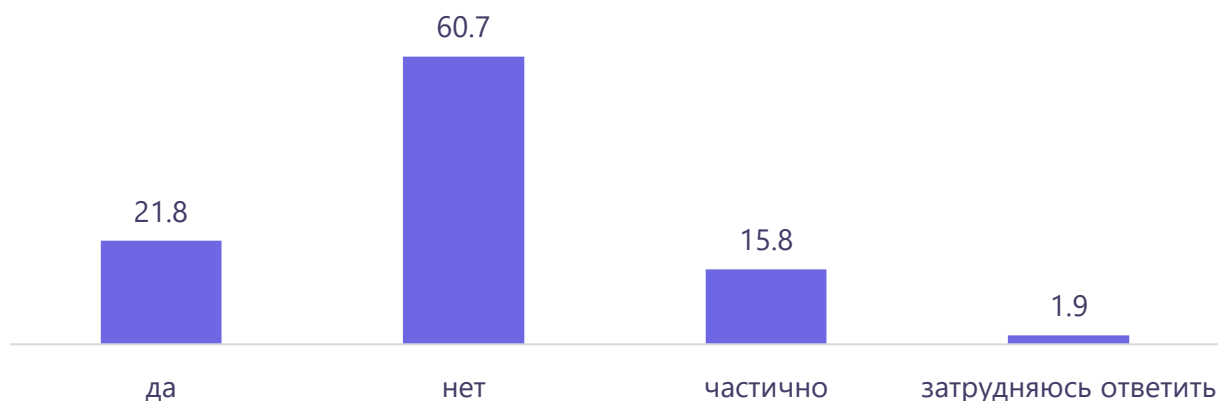
Саморефлексия педагогов после урока

Саморефлексия педагогов является важным элементом преподавания и планирования уроков педагогов, который позволяет учителю определить, что на уроке прошло хорошо, а что, напротив, негативно повлияло на эффективность урока для того, чтобы более качественно спланировать последующие уроки.

Саморефлексия входит в поурочные планы многих стран-членов ОЭСР. В Казахстане несмотря на то, что в действующий шаблон КСП не входит пункт «Саморефлексия», в ходе фокус-групповых дискуссий учителя отметили, что проводят письменную саморефлексию в рамках других обязательных внутришкольных документов.

В рамках опроса педагогам был задан вопрос «Представляет ли для вас трудность проведение саморефлексии после проведенного урока?». Более половины респондентов ответили «нет» на данный вопрос (60,7%). При этом каждый пятый педагог испытывает трудности в проведении саморефлексии после уроков (21,8%) (рис. 11).

Рисунок 11. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Представляет ли для вас трудность проведение саморефлексии после проведенного урока?» / %

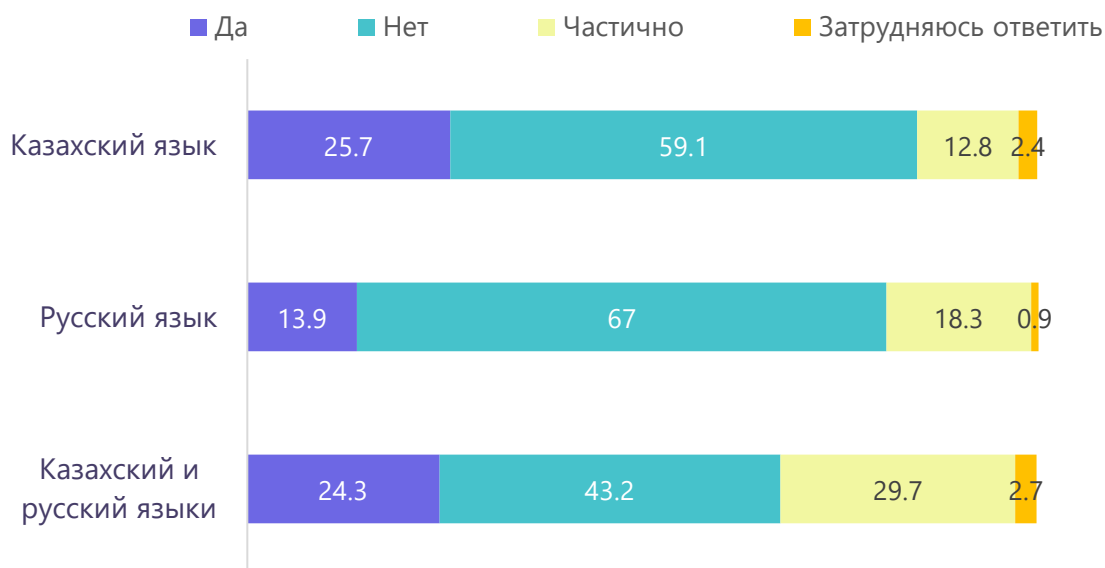
Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И.Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Язык обучения школьников

Результаты опроса показали, что педагоги, преподающие детям с русским языком обучения, испытывают значительно меньше трудностей при проведении саморефлексии после уроков (13,9%). В свою очередь, четверть опрошенных педагогов с казахским и смешанным (казахский, русский) языками преподавания заявила о сложностях при выполнении данного вида деятельности. Это свидетельствует о том, что им сложнее самостоятельно оценивать, насколько план урока и сам урок

соответствует целям, задачам и достигнутым результатам обучения (рис. 12).

Рисунок 12. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Представляет ли для вас трудность проведение саморефлексии после проведенного урока?» / язык обучения школьников / %

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И.Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Педагогический стаж

Наименьшую трудность проведение саморефлексии после уроков представляет для опытных учителей со стажем работы свыше 20 лет (15,2%). Наибольшая доля респондентов, ответивших о наличии затруднений при проведении саморефлексии, относится к педагогам со стажем работы 16-20 лет. Среди учителей со стажем работы до 3 лет так ответил каждый пятый респондент, со стажем от 4 до 10 лет – каждый четвертый (табл. 19).

Таблица 19. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Представляет ли для вас трудность проведение саморефлексии после проведенного урока?» / педагогический стаж / %

«Представляет ли для вас трудность проведение саморефлексии после проведенного урока?»	Стаж педагогов					
	До 3 лет	4-6 лет	7-10 лет	11-15 лет	16-20 лет	Более 20 лет
Да	20	27,8	23,5	22	34,6	15,2
Нет	60	57,4	66,2	59,3	46,2	66,3
Частично	16,7	13	10,3	16,3	17,3	16,7
Затрудняюсь ответить	3,3	1,9	0	2,4	1,9	1,8

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Квалификационная категория

Квалификационная категория влияет на то, вызывает ли сложность у педагогов проведение саморефлексии после уроков. Так, педагоги с высокой категорией (от педагога-эксперта до педагога-мастера) меньше затрудняются проводить саморефлексию: от 16% до 19% респондентов. Среди учителей, находящихся на начальных ступенях квалификационной градации карьерного роста, показатель выше – 24,8% (педагоги-стажеры, педагоги) и 31,5% (педагоги-модераторы) (табл. 20).

Таблица 20. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Представляет ли для вас трудность проведение саморефлексии после проведенного урока?» / квалификационная категория / %

«Представляет ли для вас трудность проведение саморефлексии после проведенного урока?»	Квалификационная категория				
	Педагог, педагог-стажер	Педагог-модератор	Педагог-эксперт	Педагог-исследователь	Педагог-мастер
Да	24,8	31,5	19,1	15,9	18,8
Нет	61,2	46,9	57,9	71,1	75
Частично	14	16,9	20,1	12,4	6,3
Затрудняюсь ответить	0	4,6	2,9	0,5	0

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Вид организации образования

Среди педагогов, преподающих в школах с углубленным изучением предметов (гимназии / лицеи / школы-гимназии / школы-лицеи) больше тех, кто не испытывает затруднения в проведении саморефлексии после проведенных уроков (66,1% и 59,5% соответственно) (рис. 13).

Рисунок 13. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Представляет ли для вас трудность проведение саморефлексии после проведенного урока?» /вид школы / %

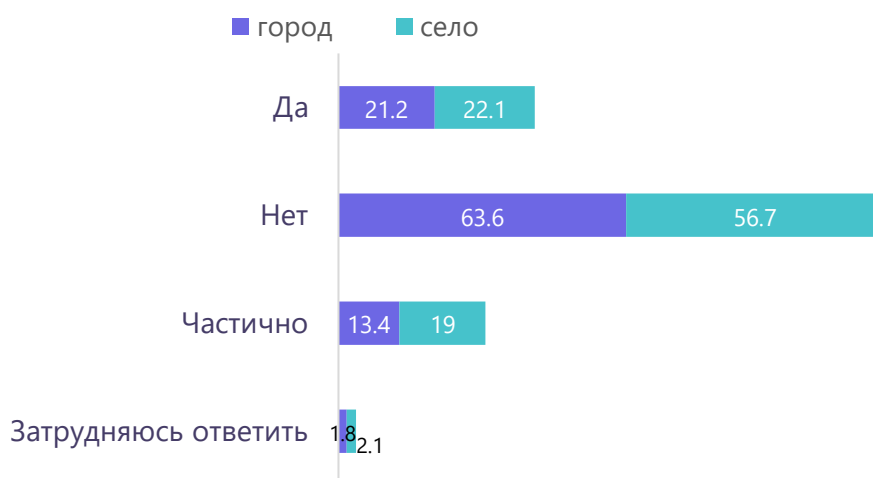

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Месторасположение организации образования

Среди городских педагогов больше тех, кто ответил об отсутствии затруднений при проведении саморефлексии после уроков (63,6%). Среди сельских учителей показатель составляет 56,7% (рис. 14).

Рисунок 14. Доля педагогов, ответивших на вопрос «Вызывают ли у вас трудности следующие этапы урока?» / месторасположение школы / %

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Потребность в методической поддержке или курсах повышения квалификации по различным этапам урока

Для определения потребностей педагогов в дополнительной методической поддержке в части планирования и проведения уроков респондентам был задан вопрос: «В какой методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока вы нуждаетесь (*преобразование целей учебной программы в цели урока / постановка вопроса или проблемы в начале урока / разработка критериев оценивания и дескрипторов / составление заданий / применение методов и приемов критериального оценивания / организация рефлексии среди обучающихся на разных этапах урока / проведение саморефлексии после проведенного урока*)?».

Анкетирование ожидаемо показало, что педагоги нуждаются в методической поддержке по тем этапам планирования уроков, которые вызывают у них трудности.

Так, почти каждый третий педагог нуждается в методической поддержке по таким направлениям, как: преобразование целей учебной программы в цели урока (36,1%), составление заданий для суммативного оценивания (30,9%) и составление заданий на измерение навыков высокого порядка (29,6%).

Каждый пятый учитель отметил необходимость дополнительной поддержки в части совершенствования навыков разработки критериев оценивания и дескрипторов (22,8%) и применения различных методов и приемов критериального оценивания (19,1%) (рис 15).

Рисунок 15. Доля педагогов, ответивших на вопрос «В какой методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока вы нуждаетесь?» / %

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Язык обучения школьников

Для педагогов, преподающих детям с казахским языком обучения, приоритетным направлением методической поддержки в сфере планирования уроков является преобразование целей учебной программы в цели урока – 44,8%. Это вдвое больше показателя среди педагогов, ведущих уроки в классах с русским языком обучения.

Высокая потребность вне зависимости от языка преподавания зафиксирована в методической поддержке или курсах повышения квалификации по составлению заданий для суммативного оценивания, заданий на измерение навыков высокого порядка, а также по разработке критериев оценивания и дескрипторов (рис. 16). Вышеуказанная деятельность является неотъемлемой частью поурочного планирования. Качественная практическая отработка навыков по составлению заданий и оцениванию обучающихся позволит педагогам эффективнее планировать уроки.

Рисунок 16. Доля педагогов, ответивших на вопрос «В какой методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока вы нуждаетесь?» / язык обучения школьников / %

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Педагогический стаж

Каждый пятый педагог со стажем работы более 20 лет ответил, что не нуждается в методической помощи по организации различных этапов урока (21,7%), тогда как среди педагогов с минимальным опытом работы (до 3 лет) так ответил только каждый десятый.

Чем меньше педагогический стаж, тем выше потребность учителей в методической поддержке по преобразованию целей учебной программы в цели урока. Так, более половины опрошенных учителей со стажем работы до 3 лет и только 16% учителей со стажем работы более 20 лет ответили, что нуждаются в курсах повышения квалификации или иной методической помощи по данному виду деятельности.

Схожие показатели ответов вне зависимости от стажа работы отмечены по таким этапам планирования и проведения урока, как разработка критериев оценивания и дескрипторов (20%-28%), составление заданий для суммативного оценивания (27%-34%), составление заданий на измерение навыков высокого порядка (20%-33%) (табл. 21).

Таблица 21. Доля педагогов, ответивших на вопрос «В какой методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока вы нуждаетесь?» / педагогический стаж / %

Этапы урока	Стаж педагогов					
	До 3 лет	4-6 лет	7-10 лет	11-15 лет	16-20 лет	Более 20 лет
преобразование целей учебной программы в цели урока	53,3	48,1	47,1	36,6	33,7	15,9
постановка вопроса или проблемы в начале урока	11,7	5,6	4,4	8,1	7,7	4,3
разработка критериев оценивания и дескрипторов	28,3	27,8	26,5	19,5	22,1	21,4
составление заданий для формативного оценивания	18,3	18,5	22,1	12,2	13,5	14,5

составление заданий для суммативного оценивания	26,7	33,3	26,5	34,1	32,7	30,4
составление заданий на измерение навыков высокого порядка	25	20,4	27,9	33,3	28,8	31,5
применение методов и приемов критериального оценивания	20	14,8	23,5	23,6	20,2	16,3
организация рефлексии среди обучающихся на разных этапах урока	8,3	18,5	10,3	12,2	9,6	6,2
проведение саморефлексии после проведенного урока	13,3	9,3	16,2	10,6	10,6	7,6
нет, не нуждаюсь	10	7,4	14,7	16,3	15,4	21,7
затрудняюсь ответить	1,7	5,6	1,5	3,3	4,8	2,2

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Квалификационная категория

Чем выше квалификационная категория педагогов, тем меньше они нуждаются в методической поддержке по планированию и организации уроков. Так, среди педагогов и педагогов-стажеров так ответили 9,3% респондентов, тогда как среди педагогов-мастеров – 31,3%.

Что касается формулирования целей урока из целей учебной программы, по данному виду деятельности более половины педагогов и педагогов-стажеров нуждаются в дополнительной методической помощи или курсах повышения квалификации. Среди педагогов-мастеров так ответили только 18,8% респондентов.

Вместе с тем, педагоги вне зависимости от их квалификационной категории нуждаются в методической поддержке по разработке критериев оценивания и дескрипторов и составлении заданий на измерение навыков высокого порядка (от 19,4% до 37,5%).

Меньше всего педагоги нуждаются в методической помощи по постановке вопроса или проблемы в начале урока, организации рефлексии среди обучающихся на разных этапах урока и саморефлексии после проведенного урока (табл. 22).

Таблица 22. Доля педагогов, ответивших на вопрос «В какой методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока вы нуждаетесь?» / квалификационная категория / %

Этапы урока	Квалификационная категория				
	Педагог, педагог-стажер	Педагог-модератор	Педагог-эксперт	Педагог-исследователь	Педагог-мастер
преобразование целей учебной программы в цели урока	51,2	39,2	34,4	27,4	18,8
постановка вопроса или проблемы в начале урока	12,4	6,9	6,7	2,0	0
разработка критериев оценивания и дескрипторов	30,2	21,5	21,1	19,4	37,5
составление заданий для формативного оценивания	23,3	13,1	14,8	12,4	0
составление заданий для суммативного оценивания	31,8	29,2	36,4	26,9	12,5
составление заданий на измерение навыков высокого порядка	25,6	26,2	34,9	29,4	25
применение методов и приемов критериального оценивания	24,8	16,2	23	13,9	12,5
организация рефлексии среди обучающихся на разных этапах урока	13,2	13,8	8,6	4,5	12,5
проведение саморефлексии после проведенного урока	14	10,8	8,6	8,5	12,5
нет, не нуждаюсь	9,3	14,6	16,7	22,4	31,3
затрудняюсь ответить	3,9	3,1	1,9	3,5	0

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Вид организации образования

Вид организации образования незначительно влияет на потребности педагогов в методической поддержке (рис. 17).

Рисунок 17. Доля педагогов, ответивших на вопрос «В какой методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока вы нуждаетесь?» / вид школы / %

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Месторасположение организации образования

Месторасположение школы также не влияет на ответы педагогов касательно их потребности в методической поддержке (рис. 18).

Рисунок 18. Доля педагогов, ответивших на вопрос «В какой методической поддержке или курсах повышения квалификации по организации различных этапов урока вы нуждаетесь?» / месторасположение школы / %

Источник: Результаты онлайн-анкетирования, проведенного НАО им. И. Алтынсарина в 300 школах республики, 2023 г.

Предложения педагогов и руководителей школ по совершенствованию процессов планирования уроков

- увеличить охват педагогов курсами повышения квалификации и другой методической поддержкой по планированию различных этапов урока. Актуальными направлениями курсов являются: трансформация целей учебной программы в цели урока, разработка заданий для суммативного оценивания, разработка заданий на измерение навыков высокого порядка, развитие навыков оценивания и др. В рамках данной работы важно особое внимание уделить учителям с небольшим опытом работы и учителям, преподающим в классах с казахским языком обучения;

- увеличить количество образцов поурочных планов по предметам и классам от опытных педагогов. Это позволит молодым педагогам лучше понять, как эффективно планировать уроки. При этом следует отметить важность соблюдения принципов академической честности. Для этого в школах важно обеспечить прозрачность процедуры планирования уроков: учителям нужно не использовать образцы поурочных планов, а адаптировать их, опираться на них при разработке своих планов;

- в части совершенствования и оптимизации структуры утвержденного шаблона КСП опрошенные учителя предложили ряд идей, например: 1) предоставить больше академической свободы учителям при разработке поурочного плана; 2) исключить один из пунктов «действия педагога» и «действия ученика» либо заменить их на один пункт, который бы раскрывал общую деятельность в классе на соответствующем этапе урока; 3) включить в шаблон дополнительную графу «действия учеников с ООП»;

- снизить нагрузку педагогов посредством разработки дополнительных учебно-методических материалов, например, руководств для учителей по преподаваемым предметам, образцов заданий на измерение навыков высокого порядка, функциональную грамотность, заданий для детей с ООП и др.

Глава 2. Методические рекомендации по краткосрочному планированию уроков в организациях среднего образования

По результатам изучения международного и отечественного опыта планирования уроков выявлено, что действующий шаблон казахстанского поурочного плана сравнительно менее объемный, при этом казахстанские педагоги тратят значительное время на планирование и подготовку урока в сравнении со странами ОЭСР.

Анализ результатов опроса педагогов показал, что при планировании уроков наибольшие трудности учителя испытывают по преобразованию целей учебной программы в цели урока, планированию учебных заданий (в частности, на измерение навыков высокого порядка) и др.

Для оказания соответствующей методической помощи педагогам в данной главе представлены практические рекомендации по планированию уроков в части пунктов, вызывающих наибольшие сложности у педагогов.

Преобразование целей учебной программы в цели урока

При составлении КСП урока первоочередной задачей для педагогов является преобразование целей учебной программы в цели урока. Перед учителями стоит задача правильно и точно раскрыть цели обучения в плане урока. Например:

К концу урока обучающиеся будут:

- *Знать, что...* (знание: фактическая информация, например, имена, места, символы, формулы, события).

- *Развивать / уметь...* (навыки: использование знаний, применение техник, анализ информации и т.д.).

- *Понимать, как / почему...* (понимание концепций, причин, эффектов, принципов, процессов, и т.д.).

- *Развивать / осознавать...* (установки и ценности: эмпатию, заботу, чувствительность к социальным проблемам, чувствам, моральным проблемам и т.д.).

Для качественного преобразования цели учебной программы в цели урока, Мурзина (2017) предлагает таблицу с анализом правильных и неправильных формулировок целей в планах урока. В таблице отражено, как можно определить эффективность целей в планировании, чтобы после анализа они могли подобрать правильный вариант формулировки целей (табл. 23).

Таблица 23. Анализ формулировок правильных и неправильных целей в планах уроков учителей (Мурзина, 2017)

Формулировка целей	Анализ эффективности формулирования целей	Вариант правильного формулирования
Изучить падежи русского языка	Не ясно, что продемонстрируют обучающиеся в процессе изучения темы о падежах, и что учителю нужно оценить	<i>Знать падежи русского языка</i>
Раскрыть особенности природной зоны тундры в России	Это скорее результат деятельности учителя, эта цель позволяет оценить его деятельность: раскрыл он особенности или нет	<i>Выявить особенности растительного и животного мира природной зоны тундры в России</i>
Развивать познавательную самостоятельность обучающихся	Положительным в формулировании целей является то, что запланировано развитие метапредметных результатов, но не конкретизировано, в чем будет проявляться самостоятельность обучающихся, а также это действие учителя по развитию детей	<i>Проявлять познавательную самостоятельность в поиске особенностей растительного и животного мира природной зоны тундры в России</i>
Чтение текста в учебнике	Обобщенная формулировка целей, не показан результат этого процесса	<i>Прочитать текст и найти необходимую информацию по теме</i>
Знать морфологические признаки имени существительного как части речи	Цели сформулированы через результаты обучения, выраженные в действиях обучающихся, это соответствует государственному образовательному стандарту	<i>Соответствует требованиям</i>

Источник: Мурзина, Н. П. (2017). Технология планирования современного урока. *Школьные технологии*, (2), 52-59.

Для формулировки цели урока необходимо использовать глаголы, полностью раскрывающие цели обучения и уровни мыслительных навыков обучающихся. Следующие глаголы будут полезны при написании целей урока. Они основаны на таксономии Блума и позволяют составить цели урока в соответствии с мыслительными навыками (табл. 24).

Таблица 24. Список глаголов для составления целей урока в соответствии с уровнями мыслительных навыков

Уровни мыслительных навыков (по Блуму)	Список глаголов, соответствующих уровню мыслительных навыков
Знание	Продемонстрировать, описать, найти, идентифицировать, классифицировать, перечислить, упорядочить, сопоставить, назвать, выполнить, воспроизвести, сортировать, записать, изложить, охарактеризовать, выбрать, показать, сформулировать, рассказать и др.
Понимание	Упорядочивать, ассоциировать, классифицировать, сравнивать, противопоставлять, демонстрировать, объяснять, находить, приводить примеры, группировать, наглядно показывать, делать выводы, интерпретировать, отметить, прослушивать, сопоставлять, описывать, прогнозировать, составить вопросы, переписать, выбрать, сортировать, поделиться, показать, обобщать и др.
Применение	Применять, составлять, вычислять, выбирать, конструировать, разрабатывать, обсуждать, оценивать, исследовать, экспериментировать, объяснять, идентифицировать, проводить интервью, составлять карту, моделировать, организовывать, планировать, реорганизовывать, пересматривать, выбирать, решать, использовать
Анализ	Анализировать, выстраивать предположения (гипотезы), классифицировать, категорировать, сравнивать, противопоставлять, обнаруживать, различать, разделять, исследовать, выявлять причинно-следственные связи, делать выводы, упрощать, проводить опрос и др.
Синтез	Адаптировать, составлять, выстраивать, изменять, выбирать, сотрудничать, комбинировать, компилировать (скомпоновать),

	конструировать, создавать, проектировать, разрабатывать, обсуждать, уточнять, оценивать, происходить, моделировать, улучшать, изобретать, модифицировать исходный материал, планировать, прогнозировать, предлагать решение, решать, предполагать, тестировать
Оценка	Оценивать, присуждать, выбирать, сравнивать, делать заключение, принимать решение, защищать, опровергать, объяснять важность, влиять, интерпретировать, обосновывать, измерять, выражать мнение, воспринимать, расставлять приоритеты, доказывать, рекомендовать, выбирать, поддерживать, определять значимость

Источник: «Проект инструментария для планирования и подготовки», The National Induction Programme for Teachers

Для более эффективного составления целей урока учителям предлагается пример детальной формулировки целеполагания, которая может быть адаптирована учителями в соответствии с преподаваемым предметом и учебными потребностями класса (табл. 25).

Таблица 25. Образец детальной формулировки целей урока в планировании

Шаг 1. Выберите цели содержания, которые соответствуют краткосрочному/недельному/долгосрочному плану	Обучающиеся должны уметь... <ul style="list-style-type: none"> - Определить и исследовать ряд распространенных материалов, используемых в непосредственной близости: <i>продукты питания и ингредиенты, материалы, используемые для строительства зданий, материалы, используемые для изготовления мебели, материалы, используемые для изготовления одежды, материалы, используемые для изготовления инструментов, материалы, используемые для изготовления игрушек, школьного оборудования.</i> - Описать и сравнить материалы, определяя разницу в цвете, форме и текстуре. - Начать различать натуральные и производственные материалы.
Шаг 2. Адаптируйте цели содержания и навыков, где это уместно	<ul style="list-style-type: none"> - Определите и исследуйте ряд распространенных материалов, используемых для строительства зданий. - Опишите и сравните материалы, определяя разницу в цвете, форме и текстуре.

	Навыки (адаптированные): Исследование, вопросы, анализ и общение.
Шаг 3. Напишите цели обучения / направленность обучения (что я хочу, чтобы ученики узнали на этой неделе)	Ученики будут... 1. Знать названия материалов, которые используются при строительстве дома. 2. Знать, как сравнивать материалы по текстуре, например, <i>гладкие, грубые, и т. д.</i> 3. Знать, как построить типовой дом и обосновать используемые материалы.
Ключевые вопросы для рассмотрения эффективности краткосрочного плана	
1. Насколько ясны и достижимы цели обучения/направленность обучения? 2. Объясняют ли учебные мероприятия/деятельность, каким образом оказывается поддержка в обучении обучающихся? 3. Достаточно ли учитывается/применяется дифференциация? 4. Определены ли методы оценки? 5. Использовалась ли аббревиатура S.M.A.R.T. (конкретность, измеримость, достижимость, актуальность, определенность по срокам) при составлении целей урока?	

Источник: «Проект инструментария для планирования и подготовки», The National Induction Programme for Teachers

Планирование различных этапов урока

В таблице 26 представлены общие рекомендации, которые педагог может использовать при планировании различных этапов урока.

Таблица 26. Этапы планирования урока и подготовки к нему учителя

№	Этапы планирования урока и подготовки к нему учителя
1	Разработайте систему уроков по теме или разделу.
2	Определите образовательно-воспитательно-развивающие задачи урока на основе программы, методических пособий, школьного учебника и дополнительной литературы.
3	Выберите оптимальное содержание материала урока, разделите его на ряд опорных знаний, чтобы была дидактическая обработка.
4	Выделите главные материалы, которые ученик должен понять и запомнить на уроке.
5	Формулируйте учебные задачи урока.
6	Разработайте структуру урока, определите его тип и наиболее целесообразные методы и приемы обучения.

7	Установите связь при изучении нового материала с другими предметами и используйте эту связь при изучении нового материала и при формировании новых знаний и умений обучающихся.
8	Планируйте все действия учителя и обучающихся на всех этапах урока и прежде всего при овладении новыми знаниями и умениями, а также при применении их в нестандартных ситуациях.
9	Сделайте подбор из дидактических средств урока (кино и диафильмов, картин, плакатов, карточек, схем, вспомогательной литературы и др.).
10	Проверьте оборудование и технические средства обучения.
11	Планируйте записки и зарисовки на доске учителем и выполнение аналогичной работы обучающимися на доске и в тетрадях.
12	Помните, что нужно предусмотреть объем и форму самостоятельной работы обучающихся на уроке и ее направленности на развитие их самостоятельности.
13	Обновляйте формы и приемы закрепления полученных знаний и приобретенных умений на уроке и дома, с помощью приемов обобщения в систематизации знаний.
14	Составьте список учеников, знаний и умений, которые будут проверяться соответствующими формами и методами с учетом уровней их сформированности; определите содержания, объем и форму домашнего задания, продумайте методику домашнего задания.
15	Продумайте форму подведения итогов урока.
16	Планируйте внеклассную работу по данной теме.
17	Запишите план и ход урока в соответствии с требованиями.

Источник: Адаптировано из <http://sch117.minsk.edu.by/ru/main.aspx?guid=24081>

Рефлексия учителя по проведенному уроку

Несмотря на то, что рефлексия по проведенному уроку не входит в обязательное содержание КСП в Казахстане, данная деятельность является эффективным инструментом повышения качества преподавания и широко применяется при планировании уроков в странах ОЭСР.

В таблице ниже представлены ключевые вопросы, которые могут помочь педагогам проверить, насколько эффективно был составлен план урока (табл. 27).

Таблица 27. Проверка эффективности плана урока для учителей:

<p>1. Цели и задачи обучения</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Цели/задачи обучения на вашем уроке были достигнуты полностью или частично? - Удалось ли вам охватить содержание темы урока? - Могут ли ученики понять и применять полученные на вашем уроке знания? - Как вы думаете, чему они на самом деле научились? - Что показало оценивание на уроке?
<p>2. Методы</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Добились ли вы успеха с помощью различных используемых методов? - Применялись ли следующие стратегии / инструменты: <ul style="list-style-type: none"> → техника вопросов и ответов → визуальные эффекты и проектор → работа в паре с ИКТ, групповая работа → игры, ролевые игры, симуляции → практические занятия → дифференциация → занятия под руководством преподавателя?
<p>3. Управление уроком</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Было ли начало и окончание урока организованными? - Была ли смена деятельности упорядоченной / слаженной? - Были ли обучающиеся организованы в эффективные группы? - Были ли разъяснения ясны обучающимся? - Была ли создана хорошая учебная атмосфера? - Была ли подготовка ресурсов достаточной?
<p>4. Контроль и дисциплина</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Какой использовался тип вознаграждения/похвалы (улыбка, взгляд, поощрение)? - Какой использовался тип информирования о слабых сторонах деятельности учеников (взгляд, разговор, действие)? - Какой использовался тон и подход, принятые по отношению к классу и отдельным ученикам?
<p>5. Использование ресурсов</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Какие использовались ресурсы: интерактивная доска, учебники, рабочие листы, проектор, ИКТ и т.д.? - Насколько эффективно использовались ресурсы?
<p>6. Последующие действия</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Что следует планировать дальше? - Следует ли снова освещать содержание темы по-другому? Или вам следует научить чему-то новому? - Обратная связь? - Конкретные цели для следующего урока?

Источник: «A framework for lesson evaluations», Butt (2008)

В таблице 28 включен набор критериев, которые могут быть использованы для улучшения разработки планов урока. Это быстрый и простой способ для учителей предоставить конкретную обратную связь по каждому пункту плана урока. Более того, такая таблица критериев обеспечивает структуру, которая позволит педагогам поразмышлять над своими собственными уроками перед началом занятий или дать обратную связь другим учителям. Также эти критерии могут послужить инструментом, который поможет педагогам совершенствовать процесс планирования уроков (Johnson, 2015).

Учителям рекомендуется проводить рефлексию, чтобы получить открытые ответы на вопросы, которые могут возникнуть после заполнения таблицы критериев. Таким образом, у учителей будет возможность проработать трудности учебного процесса и определить сильные и слабые стороны своего плана урока, что в дальнейшем также позитивно отразится на результатах обучения обучающихся.

Кроме этого, учителям предлагается использовать / адаптировать данную таблицу критериев для взаимопосещения уроков других учителей или во время реализации метода Lesson Study, чтобы объективно оценить работу и планирование уроков друг у друга. Такая работа может стать отправной точкой для развития совместного планирования, что поможет учителям при адаптации и корректировки планов урока в соответствии со своими нуждами и интересами.

Таблица 28. Критерии для эффективного планирования урока

№	Критерии	Да	Нет	Иногда
1	Урок веселый, интересный или информативный; обучающиеся не полагаются исключительно на закрытые вопросы			
2	Цель урока – это краткое, сжатое изложение, которое точно описывает, что обучающиеся должны знать или уметь делать			
3	Все виды вводной информации и деятельности непосредственно направлены на достижение целей			
4	Введение урока является кратким и используется для ознакомления обучающихся с ключевыми концепциями и материалами урока			

5	Вводная часть урока включает только то, чему учить обучающихся. Вопросы для обсуждения также выписаны			
6	Информация вводной части урока организована и соответствует логической последовательности			
7	В плане урока используются виды деятельности, соответствующие уровню развития обучающихся			
8	Если обучающиеся обучаются какому-либо навыку, то используется направленное обучение. Самостоятельная деятельность – это практика навыка, который был представлен и отработывался на уроке. Таким образом, план урока с направленным видом обучения помогает обучающимся эффективнее выполнять самостоятельную деятельность			
9	В плане урока все части урока включены и четко определены: - Цели урока - Введение - Виды деятельности на уроке - Закрепление/завершение урока			

Источник: «Criteria for Effective Lesson Planning», (Johnson, 2000)

Обратная связь от учеников

В таблице 29 представлен образец с вопросами для обучающихся, ответы на которые позволят учителю понять сильные и слабые стороны проведенного им урока.

Таблица 29. Образец для проведения обратной связи среди учеников

На этапе подведения итогов урока можно предложить детям ответить на такие вопросы:	Можно предложить продолжить фразы:
<ul style="list-style-type: none"> - Что сегодня тебе удалось? - Что у тебя теперь получается лучше? - Что тебя сегодня удивило? - Что стало для тебя новым? - Как тебе сегодня удалось работать в группе? 	<ul style="list-style-type: none"> - Я хочу продолжить работать по этой теме, потому что... - Мне сегодня нужна была помощь учителя / одноклассника, потому что...

<ul style="list-style-type: none"> - Что тебе сегодня понравилось при работе в паре? - Чей ответ/вопрос тебе сегодня особенно запомнился, почему? - За кого сегодня ты можешь порадоваться? - Кому можешь сказать спасибо? За что? - Кому сегодня удалось найти собственную ошибку? - Кому удалось найти неточность или ошибку у одноклассника при взаимопроверке? Удалось ли сказать об этом корректно, уважительно? - Удалось ли сегодня задать вопрос на уточнение учителю или ученику? А что хотелось бы лучше понять? Кого ты сейчас хочешь об этом спросить? 	<ul style="list-style-type: none"> - Мне сегодня удалось выполнить это задание, потому что... - Я сегодня могу гордиться... - Я сегодня могу поделиться с одноклассниками...
---	---

Источник: Яковлева, С. Г. (2015). Планирование урока: идея, воплощение, итог (стр. 210-211)

Планирование уроков CLIL

Для эффективности работы над разработкой планов урока, учителям рекомендуется рассматривать несколько этапов планирования, которые направлены на успешное проведение урока. Эти этапы указаны в пособии и рекомендациях для планирования уроков CLIL в Казахстане. Рекомендации для планирования уроков CLIL можно частично или полностью адаптировать в общее планирование всех школьных предметов.

Первый шаг – идентификация, состоит из предоставления базовой информации о модуле. Чем конкретнее будет информация, тем более полезной и эффективной она будет для использования и развития плана урока. В планировании урока CLIL также учитывается раздел «предшествующие знания», где нужно прояснить, что обучающиеся должны знать из предыдущих уроков / четверти / учебного года на основе информации из учебного плана. Активизация предшествующих знаний играет большую роль в эффективном изучении нового материала.

Более того, при формировании цели по предметным знаниям важно организовать их по уровням мыслительных навыков (таксономия Блума). Таким образом, глаголы, представляющие цели, должны быть связаны с нижеперечисленными познавательными процессами: помнить, понимать, применять, анализировать, оценивать, создавать.

Следующий шаг – дифференциация. Внимание должно быть уделено разным уровням компетенций обучающихся и различным видам обучения. Авторы пособия про планирование уроков CLIL привели пример в виде таблицы, которую учителя могут использовать в качестве отправной точки для планирования урока с учетом различных потребностей обучающихся (табл. 30).

Таблица 30. Пример планирования урока CLIL с учетом различных способностей детей

	Помнить	Понимать	Применять	Анализировать	Оценивать	Создавать
ВЕРБАЛЬНЫЙ (Мне нравится читать, писать и говорить)	Расскажите и покажите свои ответы, следуя типовому тексту	Расскажите о деньгах в разных странах	Классифицируйте еду, подсчеты, и операции	Рассчитайте и напишите ответ на решение проблемы/задачи	Сформулируйте стратегии, выберите лучшее для вас	Напишите список покупок на завтрак, обед, и т.д.
МАТЕМАТИЧЕСКИЙ (мне нравится работать с числами и наукой)	Определите монеты и деньги. Сопоставьте монеты и купюры с их стоимостью	Расставьте цены на еду от самой высокой до самой низкой	Классифицируйте продукты в соответствии с разделом и ценой на этикетке (больше / меньше 3 £ /)	Выполните задачу по решению проблемы	Поиграйте в угадку в группах: угадай цену. Сколько_? Это на...€ (больше / меньше)	Создайте таблицу с ценами
ВИЗУАЛЬНЫЙ / ПРОСТРАНСТВЕННЫЙ (мне нравится писать красками, рисовать и визуализировать)	Просмотрите названия продуктов с помощью игр с карточками	Подсчитайте деньги, используя пластиковые монеты и банкноты	Посмотрите видео о поиске различных работ в супермаркете	Сравните реальные евро и фунты	Оцените списки покупок вашего партнера	Составьте визуальный список покупок продуктов питания
КИНЕСТИТИЧЕСКИЙ (мне нравится делать что-то руками,	Разыграйте руками и жестами песню о том,	Сыграйте в групповую игру в составе одного /	Сыграйте ролевую игру (вы кассир)	Определитесь с особенностями вашей роли	Оцените исполнение свое и партнера	Запланируйте свое выступление в ролевой игре

заниматься спортом и танцами)	что вы можете найти в супермаркете	десяти / двух / пятерых				
МУЗЫКАЛЬНЫЙ (мне нравится создавать и слушать музыку)	Послушайте песню о работе мясника	Спойте песню об отделах в супермаркете	Пение недостающих слов в песне	Сравните две песни, найдите и объясните различия	Выберите лучшую из предыдущих песен	Создайте новую песню, используя словарный запас и хорошо известную мелодию
МЕЖЛИЧНОСТНЫЙ (мне нравится работать с другими) (Мне нравится работать самостоятельно)	Посоревнуйтесь в группах на различные распознавание элементов	Поиграйте с деньгами в ролевою игру в группе: подсчет денег	Сравните € и £ в группах по цвету, стоимости, размеру и т. д.	Решите в группах	Оцените инструменты для решения	Запланируйте группы
	Выполните домашнее задание: на рабочем листе сопоставьте деньги	Выполните домашнее задание: на рабочем листе попрактикуйте сложение и вычитание	Заполните свой личный словарь в картинках, нарисовав картинки на слова из модуля	Выполните домашнее задание: на рабочем листе распределите цены от самых высоких до самых низких и наоборот	Выполните домашнее задание: на рабочем листе сопоставьте картинку (еду) с ее вероятной стоимостью	Выполните домашнее задание: составьте визуальный список покупок еды
НАТУРАЛИСТИЧЕСКИЙ (мне нравится учиться на опыте в мире природы)	Посетите овощной магазин в вашем районе и запомните названия для некоторых овощей	Сходите в супермаркет со своей семьей и спросите отдел, где можно купить продукты на завтрак (молоко, хлопья, сахар и т. д.)	Оплатите в супермаркете с помощью вашей семьи. Просмотрите свой чек	Наблюдайте за людьми в супермаркете и решите, какую роль вы сыграете в заключительном задании	Сходите в супермаркет со своей семьей и сравните цены на две разные марки круп, молока и т. д.	Спросите в супермаркете брошюру, скопируйте несколько ценников, найдите дома вещи для переработки. Придумайте для них альтернативное использование

Источник: San Isidro, X., Coyle, D., & Kerimkulova, S. (2020). *CLIL classroom practices in multilingual education in Kazakhstan: guidelines and examples*. Nazarbayev University.

Реализация дифференцированного подхода

Для результативного и конструктивного использования различных подходов к обучению, учителям предлагается различные стратегии дифференциации. Приведенные примеры показаны исключительно в иллюстративных целях и должны быть адаптированы учителем. В КСП стратегии дифференциации должны быть разработаны более подробно, основываясь на анализе потребностей и сильных сторон обучающихся (табл. 31).

Таблица 31. Пример планирования дифференцированного подхода

Планирование дифференциации по учебной программе для пятого класса			
По	Стратегии	Объяснение	Как я использую эту стратегию для поддержки дифференциации – примеры
С О Д Е Р Ж А Н И Ю О Б У Ч Е Н И Я	Уровень	Учитель различает уровни сложности учебной программы для того, чтобы адаптировать их под различные учебные возможности и предыдущие знания учеников	Обучающиеся будут обеспечены материалами для чтения, которые они смогут читать самостоятельно, при этом одновременно развивая свои навыки понимания и беглости речи.
	Последовательность	Учитель предоставляет различные элементы содержания учебной программы в соответствии с уровнем готовности обучающихся	Обучающихся сначала попросят отбивать ритм в разнообразных музыкальных произведениях, прежде чем просить их отбивать ритм
П Р О Ц	Стиль преподавания	Используются разнообразные методики преподавания	Для улучшения результатов обучающихся, учителям нужно использовать вопросы, направленные на развитие навыков мышления высокого

Е С С У О Б У Ч Е Н И Я			<p>порядка (синтез, анализ и оценивание). Ученикам также будут доступны нужные ресурсы в качестве дополнительной поддержки</p>
	Задание	<p>Учитель использует разные задания, которые относятся к одной и той же учебной деятельности. Задания также различаются по уровню сложности</p>	<p>Закрепление и расширение знаний реализуется с помощью различных заданий и игр. Более того, уровень сложности заданий будет часто пересматриваться с учетом разных способностей обучающихся</p>
	Темп	<p>Учителя могут менять темп/скорость/время преподавания, чтобы у обучающихся была возможность работать и добиваться результатов обучения в рамках поставленного темпа</p>	<p>Ученики с более высокой успеваемостью будут поощряться к быстрому решению более простых задач, а затем замедлять темп работы, чтобы получить более качественную и законченную работу. А для обучающихся с более низкой успеваемостью будет предоставлено достаточное время для прохождения различных этапов выполнения задач. При этом важно учесть, что учитель играет роль посредника, который будет поддерживать учеников на всех этапах обучения</p>
	Интересы	<p>Учителя разрабатывают задания с учетом конкретных интересов обучающихся</p>	<p>Задания на развитие устной деятельности будут сосредоточены на тех областях, которые представляют тот или иной интерес</p>
	Выбор	<p>Обучающимся будет предоставлена возможность выбора заданий, которые они</p>	<p>Ученики могут расширить свои исследовательские навыки, поскольку они рассматривают задания за пределы областей,</p>

		посчитают более интересными и соответствующими их способностям	определенных для данного класса
	Поддержка	Учитель изменяет характер поддержки в соответствии с индивидуальными потребностями ученика	Для поддержки учеников при выполнении письменных работ, им будут предоставлены различные шаблоны. Более того, для расширения знаний некоторых учеников по разным темам могут использоваться онлайн-тесты
	Ресурсы	Обучающимся предоставляются учебные материалы/ресурсы, соответствующие их уровню и потребностям в обучении	Ученикам будут предоставлены справочники, которые содержат более сложный текст или информацию
Р Е З У Л Ь Т А Т А М О Б У Ч Е Н И Я	Ответ	У учеников будет возможность добиться разных результатов, работая над одним и тем же заданием несколько раз	Понимание некоторых тем учениками будет оцениваться путем прослушивания устной презентации, подкрепленной их рисунками / диаграммами, а не письменным отчетом
Н Е	Результат	Используя непрерывное развитие в обучении,	Весь класс сосредоточен на этом...

П Р Е Р Ы В Н А Я П Р О Г Р Е С С И Я		учителя могут дифференцировать работу обучающихся в соответствии со способностями своих учеников	Направление: Устный язык Элемент: Общение Результат обучения: ученики выбирают, слушают, критически размышляют и создают тексты в различных жанрах в рамках учебной программы. Таким образом, позволяя ученикам работать над различными текстами и создавать свои собственные истории, учителя могут достичь заинтересованности обучающихся
---	--	--	---

Источник: Адаптировано из «Проект инструментария для планирования и подготовки», The National Induction Programme for Teachers

Стратегии для совместного планирования уроков

Школам рекомендуется усилить внедрение совместной практики учителей разных предметов, а также учителей одной параллели. Такая культура коллективной работы учителей может реализоваться с помощью горизонтального и вертикального планирования. Учителя также могут использовать асинхронные и синхронные технологии для осуществления гибкой совместной работы.

При вертикальном планировании учителя одного методического объединения могут объединиться в группу и разработать технологическую карту. На основе технологической карты учителя смогут работать над развитием универсальных учебных действий (навыков) у учеников разных параллельных классов, применяя эффективные методы в преподавании (табл. 32).

Таблица 32. Пример технологической карты для вертикального планирования (начальная школа)

Предмет	Класс	Цели обучения	УУД (навыки)	Подходы в преподавании
Естествознание	1	1.5.2.1 сравнивать свет и темноту; 1.5.2.2 различать естественные и искусственные источники света; 1.5.2.3 определять необходимость искусственного освещения и его источники	1. Анализ объектов с целью выделения признаков 2. Выбор оснований и критериев для сравнения, классификации объектов 3. Установление причинно-следственных связей 4. Выдвижение гипотез и их обоснование 5. Планирование учебного сотрудничества с учителем и сверстниками	Эвристическая беседа Техника постановки вопросов Частично-поисковый метод Исследовательский метод
	2	2.5.2.1 исследовать способность некоторых тел пропускать свет		
	3	3.5.2.1 объяснять причины возникновения и особенности тени; 3.5.2.2 объяснять способность предметов отражать свет		
	4	4.5.2.1 исследовать и объяснять зависимость тени от размера преграды и расстояния от источника до преграды; 4.5.2.2 исследовать и объяснять такие свойства света, как отражение, поглощение		

Источник: образовательная платформа и конструктор онлайн-курсов Stepik.
<https://stepik.org/lesson/377120/step/3>

При горизонтальном планировании совместная работа организуется учителями разных предметов, работающих в одной параллели (например, учитель начальных классов может объединиться с учителями, которые преподают младшим школьникам языки и другие предметы). Следовательно, в ходе такой работы в группе учителя смогут не только определить возможности предметной интеграции и развития

у обучающихся универсальных учебных действий (навыков), но также смогут создать совместную группу необходимых ресурсов и материалов (табл. 33).

Таблица 33. Пример технологической карты для горизонтального планирования (2 класс)

Сквозная тема	Предметы	Цели обучения	Предметная интеграция с учетом дифференциации	УУД (навыки)	Общие ресурсы
Окружающая среда	Русский язык	2.2.5.1 находить информацию по двум источникам (словари, справочники, детские энциклопедии, детские познавательные журналы) на заданную тему с помощью учителя	Все обучающиеся смогут найти информацию о предметах окружающего мира, используя справочники и детские энциклопедии с помощью учителя Некоторые обучающиеся смогут найти информацию о предметах окружающего мира, используя справочники и детские энциклопедии самостоятельно	4. Смысловое чтение 5. Поиск и выделение необходимой информации 6. Структурирование знаний 7. Осознание и произвольное построение речевого высказывания	Справочники Детские энциклопедии
	Естествознание	2.1.2.1 объяснять понятие «источник информации» и его важность для проведения исследований	Все обучающиеся смогут найти информацию о предметах окружающего мира, необходимую для проведения исследования, используя справочники или детские энциклопедии, и		

			обосновать выбор источников Некоторые обучающиеся смогут предложить источник для нахождения информации о предметах окружающего мира		
Математика	2.3.1.3	измерять длины сторон многоугольников, предметов окружающего мира и обобщать, составлять, применять формулы нахождения периметра $P = (a+b)*2$, $P = a*4$, $P = a+b+c$	Все обучающиеся смогут найти периметр предметов окружающего мира, имеющих форму прямоугольника, квадрата, треугольника Некоторые обучающиеся смогут предложить варианты использования умения находить периметр фигур в жизни человека, работая с разными источниками		

Источник: образовательная платформа и конструктор онлайн-курсов Stepik.
<https://stepik.org/lesson/377120/step/3>

При любой совместной групповой деятельности необходимо определить правила, которые будут помогать группам работать продуктивно и достигать поставленных целей. В связи с этим, учителям рекомендуется следовать следующим пунктам при совместной групповой работе:

- *простые и эффективные коммуникации*
- *атмосфера сотрудничества и доверия*
- *разработка и аккумуляция собственных ресурсов*
- *проведение исследований для решения проблем обучения*
- *наличие конкретных знаний и навыков*

- *соблюдение определенных правил и алгоритмов для регуляции совместной работы*
- *работа на уровне анализа, синтеза и оценки*
- *использование критериев для оценивания совместной работы и результатов обучающихся.*

Учителям рекомендуется разрабатывать совместные документы на онлайн-платформах, таких как Google Doc, где каждый из учителей может добавлять или изменять что-то в планировании на ежедневной основе, в зависимости от новых идей, или от того, что происходит на уроке. Таким образом, работая сообща, учителя будут не только помогать друг другу в развитии новых идей и методов преподавания, используя дифференцированный подход.

Успешные кейсы казахстанских педагогов по планированию уроков

В данной подглаве представлены примеры и успешные кейсы казахстанских педагогов по планированию уроков. Для более полного изучения успешных кейсов казахстанских учителей по планированию уроков прилагаются активные ссылки с дополнительными материалами (см.: Приложение).

Кейс №1

Заместитель директора по научно-методической работе, учитель-мастер по истории и географии средней школы №46 Жамбылской области, города Тараз, Божымбаева Минура Сарсенбековна использует активные методы обучения для вовлечения всех обучающихся в образовательный процесс. Применение активных методов обучения не только улучшает учебный процесс на основе активной и интерактивной работы учеников, но и помогает учителям развивать дифференцированный подход к обучению. Более того, такие методы способствуют достижению целей обучения, что благоприятно сказывается на результатах обучающихся (табл. 34, 35).

Таблица 34. Пример активных методов обучения для обеспечения многоуровневой и разносторонней коммуникации всех участников образовательного процесса

Активные методы обучения	
Жужжащая группа (актуализация)	Группа обучающихся, определяют тему за короткое время с помощью подсказок, анализируют и вырабатывают стратегию урока на основе вводных полученных данных. Благодаря методу создается комфортная обстановка для высказывания своего мнения и вовлечение ученика с ООП
Метод синдикат	Полная группа разбивается на подгруппы, в которых проходят обсуждения и решение проблемы, выполнение задания. Затем полная группа вновь собирается и выслушивает. Используется, когда желательно получить различные мнения или методы. Метод удобен для наблюдения за поведением в малых группах (отношения, мнения подгрупп лидерство, принятие решений)
Метод проектов	Метод проекта должен обязательно решать какую-либо проблему, которая предусматривает использование различных средств обучения с одной стороны и необходимость применения различных знаний на практике, с другой. Результатом применения метода проектов должны являться осязаемые решения задач, например, готовый к использованию результат. В контексте рассмотрения метода проекта как педагогической технологии, можно отметить, что она предполагает собой использование поисковых, исследовательских и иных проблемных методов, которые в большинстве случаев являются творческими.
Папка с документами (все этапы, для всех)	Цель метода – научить сортировать различную информацию по определенным параметрам и там, где это необходимо, многообразием документов, предпринимать определенные действия. Развивает критическое мышление и функциональную грамотность. Универсальность метода в том, что информация может быть в любом виде, текст, графика, фото видео и т.д.
Метод поиска (основной метод для детей с ООП)	Метод развивает навыки самостоятельного поиска информации. Развивает умения пользоваться современными картографическими технологиями. Ученики под руководством педагога строят самостоятельное рассуждение, решают познавательные задачи, проводят анализ возникающих затруднений, сопоставляют, обобщают, формулируют выводы.

Таблица 35. Пример использования активных методов обучения на уроке географии

Активные методы обучения					
Способствуют достижению целей обучения	Способствует вовлечению всех обучающихся в процесс обучения		Поддерживают обучение обучающихся в соответствии с индивидуальными и/или особыми образовательными потребностями		
Деление на группы	«Модель Фрейер»	Задание на формирование функциональной грамотности	«Крестик-нолики»	«До» и «После»	«Билетик на выход»

Происходит повторение пройденных тем, т.к. обучающиеся должны вспомнить особенности сферических оболочек Земли и объединиться в группы	Помогает детям глубоко понять и осознать изучаемые понятия и концепции. Участники рассматривают какое-либо понятие с разных сторон, формируют критического мышления	Возможность развития навыка анализа данных, возможность применения знаний смежных наук (математики), развитие пространственного и логического мышления	Обучающая структура, применяемая для развития критического и креативного мышления	Сравниваются знания и точки зрения учеников по теме до и после выполнения «упражнения-раздражителя» для активизации мышления	Осмысление проделанной работы на уроке
--	---	--	---	--	--

Более того, автор разработала планы уроков по географии, учитывая различия учеников. В частности, в КСП включены цели урока и критерии оценивания для обучающихся с ООП и добавление отдельного раздела для определения деятельности ученика с ООП (табл. 36).

Таблица 36. Пример КСП по географии с учетом потребностей детей с ООП

Раздел	Физическая география. Гидросфера.	
Ф.И.О (при его наличии) педагога		
Дата		
Класс	Количество присутствующих	Количество отсутствующих
Тема урока	Экологические проблемы вод суши.	
Цели обучения в соответствии с учебной программой	8.3.3.6 С дополнительным охватом Предлагает пути решения экологических проблем вод суши родного края местного компонента предлагает пути решения экологических проблем вод суши на основе их классификации.	
Цели урока	- Классифицирует экологические проблемы вод суши.	

	<p>- Предлагает пути решения экологических проблем вод суши родного края.</p> <p>Цель для детей с особыми образовательными потребностями</p> <p>- Называет экологические проблемы вод суши родного края.</p>
Критерии оценивания	<ol style="list-style-type: none"> 1. Умеют классифицировать экологические проблемы вод суши на примере родного края. 2. Разрабатывают и обосновывают пути решения экологических проблем вод суши родного края. 3. Перечисляет и рассказывает об экологических проблемах вод суши родного края (для детей с особыми образовательными потребностями)
Уровень мыслительных навыков	Знание, понимание, навыки высокого порядка.

Ход урока

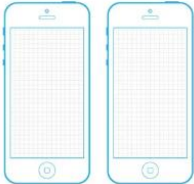
Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия учеников	Действия ученика с ООП	Оценивание	Ресурсы
Начало урока 5 минут	<p>Организационный момент. Приветствие обучающихся. Деление на группы: 1 группа «Море» 2 группа «Озеро» 3 группа «Река» 4 группа «Подземные воды»</p> <p>Определение темы урока. Оглашение цели урока.</p>	<p>На парте разложены стикеры с изображением моря, озера, реки и подземных вод. Обучающиеся разбирают стикеры и рассаживаются по группам согласно выбранного изображения, таким образом класс разделен на 4 группы. На партах группы изображение-подсказка для определения темы урока.</p>	<p>Вместе с остальными учениками выбирает стикер и присоединяется к группе.</p>	-	<p>Стикеры с изображением, фото экологических проблем.</p>
Актуализация 5 минут	<p>Актуализация темы. Демонстрация водного видеоролика. Определение термина экологические проблемы.</p>	<p>После просмотра видеоролика ученики определяют термин экологические проблемы вод суши. Называют основные причины возникновения экологических проблем.</p>		Комментарий учителя	<p>https://www.youtube.com/watch?v=KC7GyoUZNpl</p>

	Определение причин возникновения экологических проблем.		После просмотра ролика и определения термина, получает индивидуальное задание (<i>приложение 3</i>) с помощью учебника и интернет-ресурсов определить какие экологические проблемы актуальны для Казахстана. Сопоставляет свои найденные проблемы с		География. 1, 2 часть Каратабанов Р. учебник для 8 класса
Середина урока 15 минут	Задание 1. (<i>приложение 2</i>) А) Каждая группа на контурной карте в течении 5 минут определяют и отмечают основные экологические проблемы вод суши Казахстана включая Жамбылскую область. (не менее 5) Дескрипторы:	Индивидуальный поиск и общее оформление, контурной карты на которой отмечаются экологические проблемы вод суши. После группы могут дополнить друг друга. Дополнительно используют папку с входящими документами (<i>приложение 1</i>)	работой групп учеников. Ученик оценивается от 1 до 6 баллов, в зависимости от количества перечисляемых экологических проблем вод суши Казахстана <i>Дескрипторы:</i> - упоминает проблему Арала 1 балл - упоминает проблему Каспия 1 балл - упоминает проблему Балхаша 1 балл	Каждая группа получает по одному баллу за верно определенную проблемную локацию. От 1 до 5 баллов.	Интернет-ресурсы википедия Дополнительные ресурсы (<i>приложение 1</i>)

	<p>Отмечают проблему Каспия Отмечают проблему Арала Отмечают проблему Балхаша Отмечают проблемы крупных рек Казахстана Отмечают проблему подземных вод</p> <p>Б) Каждая группа классифицирует экологические проблемы по 4 категориям. 1 группа – вид воздействия 2 группа – охват территории 3 группа – решаемость 4 группа – длительность</p>	<p>Каждая группа квалифицирует проблемы согласно своему критерию. После вместе заполняют общую таблицу.</p>	<p>- упоминает проблему загрязнения рек Казахстана 1 балл - упоминает о проблемах загрязнения подземных вод Казахстана 1 балл - говорит о проблемах жамбылской области 1 балл</p>	<p>За верно определенную классификацию каждая группа получает 1 балл.</p>	
--	--	---	---	---	--

	Экологическая проблема				
	Вид воздействия				
	После таблица объединяется.				
Этап закрепления 15 минут	<p>Методы проекта: (приложение 4)</p> <p>Каждая группа получает экологическую проблему и разрабатывают и предлагает пути решения этой проблемы. На подготовку дается 10 минут. Ученики графически с изображают свою работу и проводят</p>	<p>Группы на листе А3 разрабатывает пути решения экологических проблем.</p> <p>1 группа проблема Арала 2 группа проблема Балхаша 3 группа загрязнения рек промышленными предприятиями 4 группа загрязнение подземных вод</p> <p>Лидеры групп проводят презентацию в течении минуты. Каждая группа оценивает друг друга может задать один уточняющий вопрос.</p>	<p>Ученик получает индивидуальное задание. (приложение 5)</p> <p>Получает четыре карточки с изображением экологических проблем, изучив которые, он должен вставить пропущенные слова определив экологическую проблему.</p> <p><i>Дескрипторы</i></p>	<p><i>Критерии оценивания групп по 1 баллу:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - предлагают эффективные пути решения проблемы - доказывают реализацию в Казахстане - доказывают и аргументируют предлагаемые пути решения 	<p>Листы А3, фломастеры, карандаши</p> <p>Индивидуальные карты для ученика с ООП.</p> <p>Карточки (см. приложение 5)</p>

	<p>презентацию в течении 1 минуты.</p> <p>После проводится защита проектов. Каждая группа проводит взаимооценивание по четырем критериям:</p> <ul style="list-style-type: none"> - эффективность предлагаемых мер - перспектива реализации в Казахстане - наглядность и аргументированность проекта - результативность предлагаемых мер 		<ul style="list-style-type: none"> - верно определяет проблему Арала 1 балл - верно определяет проблемы Каспия 1 балл - верно определяет проблему загрязнения рек 1 балл - верно определяет проблему подземных вод 	<ul style="list-style-type: none"> - прогнозируют результативность своего проекта 	
<p>Подведение итогов.</p> <p>Рефлексия</p> <p>5 минут</p>	<p>После проведения самооценивания обучающимися, подводятся итоги урока. В качестве рефлексии</p>	<p>Детям раздаются бумажные мобильные телефоны. Напишите учителю или другу сообщение, как прошел урок, что бы вы хотели еще узнать, оцените свою работу на уроке.</p>	<p>Ученику предлагается рефлексивная анкета</p>	<p>Работы групп размещаются на доске.</p>	<p>Анкета для ооп:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. На уроке я работал активно/пассивно 2. Своей работой на уроке я доволен/не доволен

	<p>ученикам предлагается метод SMS</p> <p>Д\З параграф 37. Дома обдумать и предложить на следующий урок меры по сокращению расхода воды в бытовых условиях.</p>				<p>3. Урок для меня показался коротким/длинным</p> <p>4. За урок я не устал/устал</p> <p>5. Мое настроение стало лучше/стало хуже</p> <p>6. Материал урока мне был понятен/не понятен полезен/бесполезен интересен/скучен</p>
--	--	--	--	--	--

Кейс №2

Другой пример КСП был предоставлен учительницей физики школы КГУ «Гимназия имени Шакарима» города Караганды, Ариновой Е. Т. Особенность ее плана урока заключается в том, что в КСП добавлены дополнительные пункты, как «Критерии оценивания», «Языковые цели», «Воспитание ценностей», «Межпредметная связь» и «Предыдущие знания».

Более того, в плане прописаны способы дифференциации во время урока, а также внесен пункт «Рефлексия учителя по проведенному уроку» в конце плана для того, чтобы оценить со стороны насколько план урока и проведенный урок соответствуют целям, задачам и достигнутым результатам во время и после урока (табл. 37).

Таблица 37. Пример плана урока школы КГУ «Гимназия имени Шакарима» г. Караганды

<i>Ұзақ мерзімді жоспар бөлімінің мазмұны:</i> <i>Раздел долгосрочного планирования:</i> Колебания и волны.	<i>Мектеп:</i> <i>Школа:</i> КГУ «Гимназия имени Шакарима» г.Караганды	
<i>Мерзімі:</i> <i>Дата:</i> 12.02.2020	<i>Мұғалімнің аты-жөні:</i> <i>ФИО учителя:</i> Аринова Е.Т.	
<i>Сынып:</i> <i>Класс:</i> 9г	<i>Қатысқандар:</i> <i>Участвовал:</i>	<i>Қатыспағандар:</i> <i>Не участвовали:</i>

<p>Сабақ тақырыбы/ Тема урока</p>	<p>Лабораторная работа №3 «Определение ускорения свободного падения с использованием математического маятника»</p>
<p>Оқу мақсаттаы / Цели обучения (ЦО) Ұзақ мерзімді жоспардан Цели обучения, достигаемые на этом уроке (Ссылка на учебный план)</p>	<p>9.2.5.8 находить ускорение свободного падения из формулы периода математического маятника; 9.2.5.9 строить и анализировать графики зависимости квадрата периода от длины маятника; 9.1.3.1 объяснять полученные результаты и делать выводы</p>
<p>Сабақ мақсаты Цель урока</p>	<p>Оқушылардың барлығы Обучающиеся смогут вычислить период математического маятника; определить ускорение свободного падения; строить графики зависимости квадрата периода от длины маятника; строить и анализировать графики зависимости квадрата периода от длины маятника; объяснять полученные результаты и делать выводы; вычислить погрешность измерений.</p>
<p>Бағалау критерийлері Критерии оценивания</p>	<p>Обучающиеся: -выполняют прямое измерение длины маятника, число колебаний маятника и время колебаний маятника; -рассчитывают период колебаний маятника и ускорение свободного падения; -рассчитывают квадрат периода колебаний маятника; -строят графики зависимости квадрата периода от длины маятника; -качественно и количественно оценивают погрешность и указывают факторы, повлиявшие на результат эксперимента; -сравнивают графики зависимости квадрата периода от длины маятника и делают анализ.</p>

<p><i>Тілдік мақсаттар</i></p> <p>Языковые цели</p>	<p><i>Предметная лексика и терминология</i></p> <p>Обучающиеся смогут использовать в речи термины: математический маятник, ускорение свободного падения, период колебания, длина маятника, число колебаний, квадрат периода, график зависимости, погрешность измерения, лабораторная работа, измерительные приборы, абсолютная и относительная погрешность.</p> <p>Обучающиеся на уроке смогут применять следующие фразы: Период колебания математического маятника прямопропорционален ... и обратно пропорционален ... Анализируя график зависимости ... Проведя эксперимент мы можем сделать вывод о том,</p>
<p><i>Құндылықтарды қалыптастыру/ Воспитание ценностей</i></p>	<p>Құндылық/ ценность: Жалпыұлттық «Мәңгілік Ел» идеясының құндылықтары / Ценности общенациональной идеи «Мәңгілік Ел»/ «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру» Ценности общенациональной идеи «Мәңгілік Ел» - «общество всеобщего труда»: через работу в парах развитие навыков сотрудничества, солидарности, уважения к мнению других; формирование умения преодолевать трудности, стремление к достижению высоких результатов своей учебной деятельности.</p>
<p><i>Пәнаралық байланыс Межпредметная связь</i></p>	<p>Математика (вычисления, преобразование формул, построение графиков)</p>
<p><i>Алдыңғы білім Предыдущие знания</i></p>	<p>Колебательное движение, сила тяжести, амплитуда, период, частота, свободные колебания, длина маятника, ускорение свободного падения, абсолютная погрешность, относительная погрешность, график зависимости.</p>

Сабақ барысы/ Ход урока

<p>Уақыт/Сабақ кезеңдері Время / этапы урока</p>	<p>Мұғалімнің іс-әрекеті / Деятельность учителя (мақсатқа қалай қол жеткіземін?/ Каким образом я достигну целей обучения?</p>	<p>Оқушының іс-әрекеті/Деятельность обучающихся</p>	<p>Бағалау (әдіс-тәсілдер/ прием/ техника/ стратегия) / Оценивание (метод/ прием/ техника/ стратегия)</p>	<p>Саралау тәсілдері (қосымша көмек көрсетуді қалай жоспарлайсыз?/қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлайсыз?)/ Способы дифференциации (какую дополнительную поддержку вы планируете оказывать?/ какие задачи вы будете ставить перед более способными обучающимися?)</p>
<p>Сабақтың басы Начало урока</p>				
<p>1. Начало урока 7 мин.</p>	<p>Приветствие обучающихся.</p>			

	<p>Целеполагание: на экран выводятся цели обучения вместе с обучающимися обсуждаем цели уроки, критерии оценивания Слайд 1-2</p> <p>«Ребята, сегодня мы продолжим с вами изучать раздел «механические колебания». На первом уроке мы говорили о том, что постоянно в нашей жизни мы встречаемся с колебательными движениями. Это и колебание ветвей деревьев, и струны музыкальных инструментов, и биение нашего сердца, движение иглы швейной машины и т.д. Узнали, какие процессы можно назвать колебательными, что называют механическими колебаниями и какие виды колебаний существуют. Сегодня мы с вами продолжаем изучение механических колебаний. Давайте вспомним основные понятия прошлых занятий.</p> <p>Актуализация знаний – 2 мин. (Повторение прошлого материала) Обучающимся раздаются задания. Выводится слайд 3 с верными ответами Формативное оценивание</p>	<p>Вместе с обучающимися обсуждаем цели уроки, критерии оценивания</p> <p>Обучающиеся в карточках выполняют задание на определение истинности или ложности</p>	<p>Проводят самооценивание (по готовым ответам на интерактивной доске)</p>	<p>Диалог и поддержка</p> <p>Заключение</p>
Негізгі бөлім				

Основная часть				
Подготовка к выполнению лабораторной работы – 3 мин.	Раздаю КАРТУ УРОКА с учетом категории ученика и лабораторное оборудование. Даю инструкцию по работе с картой урока.	Изучают карту урока. Задают вопросы.		Диалог и оказание помощи.
Выполнение работы измерение и вычисление – 10-12 мин	Если нет вопросов по работе, то можете приступить к работе. Когда возникает затруднение в выполнении работы, ребенок может сигнализировать сигнальной карточкой («Стратегия сигнальная карточка»).	Деление на группы Стратегия «Ролевая игра» (распределение ролей в паре). Проводят исследования в группах, обсуждают, делают записи в тетрадях. Выводят ускорение свободного падения. Делают вычисления ускорения свободного падения,		Классификация Оказание поддержки: индивидуальная поддержка через наводящие вопросы.

		<p>периода, квадрата периода.</p> <p>Обучающиеся, справившиеся раньше с заданием оказывают помощь другим обучающимся</p>		
<p>Построение графика – 8 мин.</p>	<p>Обучающимся даются карточки разного уровня, даются инструкции по построению графика.</p> <p>На слайде выводятся критерий и дескрипторы по выполнению задания</p>	<p>Работа в парах .Чертят график.</p> <p>Обучающиеся категории A чертят график по аналогии с графиком на карточке, категории B – проводят вычисления и строят график.</p>	<p>Нескольким обучающимся дается оценка учителем.</p>	<p>Диалог и оказание поддержки.</p> <p>Задание.</p>
<p>Закрепление 7-8 минут</p>	<p>Проверка знаний с помощью он-лайн теста ресурса Kahoot. https://create.kahoot.it/details/143bd59a-5a11-454b-9a2a-a5221aa22b85</p>	<p>Обучающиеся с помощью мобильных телефонов подключаются к игре. Регистрируются и отвечают на вопросы.</p>	<p>Оценка с помощью он-лайн ресурса</p>	<p>Задание. Темп.</p>
<p>Сабақ соңы / Конец урока</p>				

Рефлексия – 2 мин.	Предлагаю вернуться к целеполаганию: «Все ли цели вами достигнуты?» (просматриваем цели, поставленные в начале урока)	Определяют, достигнуты ли цели и каким образом. Комментируют по желанию.	Самооценивание.	Дифференциация по итогу.
	Раздаю листочки обратной связи. прием «НЕЗАКОНЧЕННОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ»	Отвечают. Проводят самооценку по целям урока.		
Мұғалімнің өткізген сабақ бойынша рефлексиясы / Рефлексия учителя по проведенному уроку				

Кейс №3

Следующий пример КСП по предмету математики, разработанный учительницей начальных классов КГУ «Гимназия имени Шакарима» Швец Татьяной Викторовной. Автор включает в пункт «Действия ученика» индивидуальный подход к работе с учениками как с высоким, так и низким уровнем развития вычислительных навыков. В плане также прописаны задания и способы поддержки учеников с ООП.

Примечательно, что в плане урока обширно расписан пункт рефлексии учеников, что дает возможность учителям получить более детальную обратную связь от учеников. Представленный в таблице 38 план урока может быть адаптирован и изменен учителями в соответствии особенностям их предмета (табл. 38).

Таблица 38. Пример плана урока по математике

Предмет: Математика Урок:	Школа:	
Дата:	ФИО учителя: Швец Т.В.	
Класс: 2 Г	Количество присутствующих:	Количество отсутствующих:
Раздел (сквозная тема):	В контексте тем «Окружающая среда», «Путешествие»	
Тема урока:	Закрепление. Как защитить окружающую среду?	
Цели обучения в соответствии с учебной программой:	2.2.1.5 сравнивать буквенные, числовые выражения со скобками и без них, содержащих более 2-х арифметических действий 2.2.1.6 находить значения выражений со скобками и без скобок, содержащих два/три арифметических действия и определять порядок действий	

Цели урока:	Обучающиеся сравнивают числовые выражения со скобками и без них, содержащих более 2-х арифметических действий при выполнении природоохранного задания Решают выражения со скобками и без скобок, содержащих два и три арифметических действия при решении заданий постера по правилам расстановки порядка действий.			
Ход урока:				
Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
Начало урока. 1.Позитивный настрой на урок 0-2 мин	1.Создание положительного эмоционального настроения. - Вот звонок нам дал сигнал: Поработать час настал. Так что время не теряем И работать начинаем.	Приветствуют учителя. Организуют свое рабочее место, проверяют наличие индивидуальных учебных принадлежностей	Словесная похвала	
2.Целеполагание: 3-5	2. Организация учебного процесса. Метод «Ковер идей» Создание проблемной ситуации. -Рассмотрите иллюстрацию. Почему наша Планета грустила? - Давайте ей поможем. На доске записаны примеры. Сравните их. $28 - 12 + 6 = 22$ $28 - 12 + 6 = 10$ - Почему равенства записаны абсолютно одинаковые, а их значения такие разные?	2.(Ф) Обучающиеся предлагают различные идеи, Решают равенства в различной последовательности ○ Сначала, выполнили действие вычитание, а	КО Находит значения выражений Дескриптор: ▪ Вычисляют без ошибок Для учеников с высоким уровнем развития мыслительных операций, за озвучивание нахождения оригинального варианта решения второго примера Словесная похвала	Слайд презентации и Приложение 1

	<p>- Как вы считаете, какой из этих примеров решен верно?</p> <p>- Как вы выполняли действия когда ходили его результат?</p> <p>- А кто из вас подскажет, в какой последовательности необходимо выполнить арифметические действия во втором равенстве, чтобы оно стало верным?</p> <p>- Как показать, в какой последовательности нужно выполнять действия во втором примере?</p> <p>- Ребята, к какому выводу мы смогли прийти? <i>(Существует определенный порядок выполнения действий.)</i></p> <p>- Предположите, какова же будет тема нашего урока? <i>(Порядок выполнения действий.)</i></p> <p>- Действительно во всем должен быть порядок. А как это может быть связано с нашей планетой? Ведь ей сейчас очень стало тяжело жить?</p> <p>Вывод: Сегодня на уроке будем закреплять решение выражений со скобками и без скобок, помня о верном алгоритме действий.</p>	<p>затем действие сложение</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Сначала необходимо найти сумму чисел 12 и 6, а затем из 28 вычесть то что получилось в сумме ○ Находят более рациональный способ решения <p>Для выделения действия необходимо поставить скобки</p> <p>Обучающиеся отвечают на вопросы учителя и предлагают на нашей Планете тоже навести чистоту, чтобы она не грустила</p> <p>Выводят цель урока</p>	<p>Фейерверк аплодисментов</p>	<p>Лист достижений</p>
--	--	---	--------------------------------	------------------------

	Определим, как же можно помочь навести порядок не только в математике, но и нашей Планете			
<p>3. Середина урока.</p> <p>Работа над темой урока.</p> <p>Решение и сравнение числовых выражений</p> <p>5 – 35 мин</p>	<p>Давайте, посмотрим какие изменения произошли на нашей Земле за последние сто лет и проанализируем, на сколько улучшилась или ухудшилась экологическая ситуация.</p> <p>3. Деление на группы: <i>земля, вода, огонь, воздух</i></p> <p>- Какие правила работы в группе знаете?</p> <p>- Распределите роли в группе : (чтец, секретарь, докладчик, хронометрист)</p> <p>Задание для группы:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Вам необходимо решить примеры на постере группы , применяя знания о порядке математических действий и сравнить их значения. ▪ Продемонстрировать результат о количественных изменениях(стало больше или меньше) в вашей стихии на Планете Земля. ▪ Оценить, насколько такие действия людей вредят нашей природе, а значит и нам с вами тоже 	<p>3.(Г)Дети перечисляют правила работы в группе:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Работать вместе.. 2. Уметь каждого выслушать. 3. Соблюдать тишину 4. Не согласен – предлагай! <p>Ученики совместно выполняют свое задание в группе по карточке, формулируют правило выполнения порядка действий и представляют результат классу</p> <p>Вносят свой результат в лист достижений</p>	<p>3.Оценивание «Светофор»</p> <p>Обучающиеся оценивают работы одноклассников.</p> <p>Зеленый кружок- задание выполнено отлично</p> <p>Желтый кружок – задание выполнено частично</p> <p>Красный кружок – задание не выполнено</p> <p>КО сравнивает значения числовых выражений со скобками и без них</p> <p>Дескриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Находит значение выражения без скобок – 1 б, ▪ находит значение выражения со скобками -1б, ▪ сравнивает числовые выражения – 1 б, 	<p>Приложение 2</p> <p>Лист достижений</p>

			<ul style="list-style-type: none"> сравнивает буквенные выражения – 1 б <p>Поддержка Ученик с низкой концентрацией внимания вычисляет по эталону</p>	Приложение 3
<p>Закрепление</p> <p>4.Решение выражений со скобками и без скобок</p>	<p>Ребята, вы видите, какой беспорядок на нашей Планете. С каждым годом ухудшается экологическая обстановка на Земле. Ей срочно нужно помочь! А что мы с вами можем сделать?</p> <p>4. Установи соответствие. Метод «Мозговой штурм»</p> <p>- У вас на партах постеры с математическими выражениями.</p> <p>Задание «Борцы за экологию» Сейчас вам предстоит объединиться в пары (установить соответствие) по алгоритму:</p> <ul style="list-style-type: none"> Прочтите их. Определите последовательность выполнения действий Найдите значения данных выражений Установите соответствие с результатом на иллюстрации 	<p>4.(П)Работа в парах</p> <p>Обучающиеся находят себе пару, используя заданный алгоритм, устанавливают соответствие.</p>	<p>4.Взаимооценивание КО Вычисляет выражения со скобками и без них</p> <p>Дескриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> находит значения выражения и устанавливают соответствие без ошибок- 6б, находит значения выражения и устанавливают соответствие с1-2 ошибками – 4б, находит значения выражений и устанавливают соответствие, допуская при этом более 3 ошибок -2б 	Постер Приложение 4

	<p>Отлично справились с заданием вы, видите как много мы можем сделать для нашей Планеты, если все будем соблюдать чистоту, порядок и выполнять рекомендации, которые прозвучали.</p>	<p>Контролируют действие партнера. Указывают, какие действия необходимо сделать, чтобы на Земле стало жить чище, комфортнее и безопаснее</p> <p>Считают и заносят свой результат по завершению данной работы в лист достижений</p> <p>Инд. подход Ученик с высоким уровнем развития вычислительных навыков оказывает поддержку напарнику</p> <p>Поддержка (ООП) Обучающимся с низким уровнем вычислительных навыков, без опоры на зрительное восприятие (наглядность), дается алгоритмическое</p>	<p>Оценивание осуществляют остальные участники групп, по заданному алгоритму</p> <p>Все правильно </p> <p>ошибся </p>	<p>Лист достижений</p>
--	---	---	---	------------------------

		предписание, в виде таблицы- подсказки		
Физминутка	Мы очень хорошо потрудились, а теперь давайте немножко отдохнем. Природу надо охранять: <i>(«изображают» руками круг)</i> Зверей и птиц не обижать, <i>(грозят указательным пальцем)</i> Цветы напрасно не срывать, <i>(приседают)</i> В лесу костры не разжигать <i>(топают ногами)</i> С природой дружно будем жить <i>(берут друг друга за руки)</i> Живое на Земле любить <i>(прижимают руки к груди)</i> Жить со всеми очень дружно <i>(кладут руки друг другу на плечи)</i> Никого не обижать <i>(хлопают)</i> Всех соседей уважать!	Дети выполняют движения разминки Поддержка (ООП) Учащийся, испытывающий трудности передвижения, выполняет движения физминутки сидя	Фейерверк аплодисментов Словесная похвала: молодцы, отлично отдохнули	
5.Повторение Составление выражений по схемам	5.Метод «Деловая игра» - Тысячи лет люди считали, что богатствам Земли не будет конца. Думали, что из кладовых Планеты можно брать что угодно и сколько угодно. Это привело к тому, что на	5.(Г) Ученики выполняют задания, по группам: «Млекопитающие», «Земноводные», «Пресмыкающиеся», «Птицы».	5. Оценивание «Светофор» Обучающиеся других групп оценивают работу группы. Зеленый кружок-	

	<p>земле исчезают многие виды животных, птиц и растений. Гибнут рыбы, обмелели реки и озера, воздух очень загрязнен</p> <p>- Как вы считаете, можно ли исправить эту ситуацию?</p> <p>Всем жителям Земли необходимо соблюдать порядок во всем, а богатства окружающей среды необходимо использовать бережно и рационально.</p> <p>- Давайте попытаемся узнать, скольким животным и видам растений Казахстана грозит опасность, какие из них занесены в Красную Книгу и можно ли как то повлиять на эту ситуацию? Для этого вам необходимо выполнить следующее задание.</p> <p>➤ Задание. Найдите ошибку в равенстве. Объясните причину ее возникновения. Прочитайте выражение и найдите его значение. Измените в выражении порядок действий так, чтобы его результат уменьшился.</p> <p>➤ Ребята, вы видите, как много животных уже занесены на страницы Красной книги нашего государства. Сегодня мы с вами</p>	<p>В ходе выполнения задания, обучающиеся находят количество занесенных в Красную книгу Казахстана представителей каждой группы и изменяя последовательность выполнения арифметических действий, снижают количество видов животных, которым грозит исчезновение на Земле</p> <p>При ответе демонстрируют умение читать выражения математическим языком, получать результат, используя верный алгоритм вычислений</p> <p>Обучающиеся высказывают свои предположения и</p>	<p>задание выполнено отлично</p> <p>Желтый кружок – задание выполнено частично</p> <p>Красный кружок – задание не выполнено</p> <p>КО Составляет и видоизменяет математические выражения, находит их значения, читает выражения, соблюдая порядок арифметических действий</p> <p>Дескриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Составляет выражения по схемам – 1б ▪ Находит значения выражений – 1 б ▪ Читает выражение математическим языком – 1 б ▪ Видоизменяет структуру выражения – 2б 	<p>Приложение 5</p>
--	---	--	---	----------------------------

	<p>попытались уменьшить их количество математическими стараниями, а что как вы думаете в действительности необходимо делать, чтобы страницы этой тревожной книги с каждым годом сокращались?</p>	<p>выдвигают верные идеи изменения ситуации</p> <p><i>Инд.подход</i> Ученику с высоким уровнем развития навыка установления отношений и логических связей, предлагается составить свое выражение содержащих два или три арифметических действия</p> <p><u><i>Поддержка: (ООП)</i></u> Ученик с элементарным способом выполнения арифметических действий (опираются не на правила, а на внешние действия), находит значение выражения по составленному участниками группы алгоритму действий</p>		
3. Конец урока.	6.Метод «Рефлексивный экран» Подведение итогов	Ученики отвечают на вопросы.	6. Оценивание «Лист достижений»	

<p>35-40 мин</p> <p>Рефлексия</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Что открыли для себя на уроке? - Что сможете взять с собой нашего урока? - Были ли моменты что было трудно? - Сможем ответить на вопрос, поставленный в начале урока? - Почему природу надо беречь и охранять? - Где можно применить полученные знания? (В нашей повседневной жизни) - Какие знания помогли нам быстро и правильно выполнить задания? (знания последовательности выполнения действий в выражениях со скобками и без). Что еще нам помогло в решении задач и выражений? (знание формул, правил, смекалка) <p>-Наш урок подходит к концу. Природа беззащитна и ранима, от нас с вами зависит, будет ли нам комфортно и уютно жить на такой Планете.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ничего на свете лучше нету, Чем беречь, друзья, свою планету - Сохраним мы воздух, лес и реки, - Чтоб природу сохранить навеки! <p>Спасибо за урок!</p>	<p>Затем подсчитывают в «Листе достижений» общий балл и заслушивают оценки.</p>	<p>Подсчет общего балла: 15-17 баллов – отличная работа 10-14 баллов – хорошая работа 7-9 баллов- нужно стараться</p> <p>Инд.подход(ООП) Ученику с высоким уровнем тревожности, даю возможность подсчитать свои достижения по желанию</p>	<p>Слайд презентации и Приложение 6</p>
---	---	---	--	---

	<p>- Посчитайте свой общий балл из «Листа достижений» и выставьте оценку за работу.</p> <p>7.Домашнее задание</p> <p>➤ Решите задачу, составляя выражение</p> <p>Обучающиеся второго класса собрали 7 пачек макулатуры, по 5 кг в каждой. А третий класс 8 пачек – по 6 кг в каждой. Сколько всего макулатуры собрали дети?</p>			
--	--	--	--	--

Цель (и) урока, критерий (и) оценивания	УМН (уровень мыслительных навыков)		
<p>ЦУ: Решают выражения со скобками и без скобок, содержащих два и три арифметических действия при решении заданий постера по правилам расстановки порядка действий.</p> <p>КО Составляет выражения по схемам и находят их значения</p>	Знание и понимание, применение		
Задание			
Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	
<p>Метод «Деловая игра»</p> <p>- Тысячи лет люди считали, что богатства Земли не будет конца. Думали, что из кладовых Планеты</p>	<p>(Г) Ученики выполняют задания, по группам: «Млекопитающие», «Земноводные», «Пресмыкающиеся», «Птицы».</p>	<p>Оценивание «Светофор»</p> <p>Обучающиеся других групп оценивают работу группы.</p> <p>Зеленый кружок-</p>	

<p>можно брать что угодно и сколько угодно. Это привело к тому, что на земле исчезают многие виды животных, птиц и растений. Гибнут рыбы, обмелели реки и озера, воздух очень загрязнен</p> <p>- Как вы считаете, можно ли исправить эту ситуацию? Всем жителям Земли необходимо соблюдать порядок во всем, а богатства окружающей среды необходимо использовать бережно и рационально.</p> <p>- Давайте попытаемся узнать, скольким животным и видам растений Казахстана грозит опасность, какие из них занесены в Красную Книгу и можно ли как то повлиять на эту ситуацию? Для этого вам необходимо выполнить следующее задание.</p> <p>➤ <u>Задание. Составление и вычисление выражений с правильной последовательностью арифметических действий</u></p> <p>✓ <i>Найдите ошибку в равенстве.</i></p>	<p>В ходе выполнения задания, обучающиеся находят количество занесенных в Красную книгу Казахстана представителей каждой группы и изменяя последовательность выполнения арифметических действий, снижают количество видов животных, которым грозит исчезновение на Земле</p> <p>При ответе демонстрируют умение читать выражения математическим языком, получать результат, используя верный алгоритм вычислений</p> <p>Обучающиеся высказывают свои предположения и выдвигают верные идеи изменения ситуации</p> <p><i>Инд.подход</i></p> <p>Ученику с высоким уровнем развития навыка установления отношений и логических связей,</p>	<p>задание выполнено отлично</p> <p>Желтый кружок – задание выполнено частично</p> <p>Красный кружок – задание не выполнено</p> <p>КО Составляет и видоизменяет математические выражения, находит их значения, читает выражения, соблюдая порядок арифметических действий</p> <p>Дескриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Составляет выражения по схемам – 1б ▪ Находит значения выражений – 1 б ▪ Читает выражение математическим языком – 1 б ▪ Видоизменяет структуру выражения – 2б
---	---	---

<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Объясните причину ее возникновения.</i> ✓ <i>Прочитайте выражение и найдите его значение.</i> ✓ <i>Измените в выражении порядок действий так, чтобы его результат уменьшился.</i> <p>Ребята, вы видите, как много животных уже занесены на страницы Красной книги нашего государства. Сегодня мы с вами попытались уменьшить их количество математическими стараниями, а что как вы думаете в действительности необходимо делать, чтобы страницы этой тревожной книги с каждым годом сокращались?</p>	<p>предлагается составить свое выражение содержащих два или три арифметических действия</p> <p><u><i>Поддержка: (ООП)</i></u> Ученик с элементарным способом выполнения арифметических действий (опираются не на правила, а на внешние действия), находит значение выражения по составленному участниками группы алгоритму действий</p>	
--	---	--

Кейс №4

Ниже представлен пример совместного планирования в школе-гимназии №37 имени Ы. Алтынсарина города Семей, где практикуется совместная работа учителей казахского языка и истории Казахстана. Данная практика совместного планирования направлена на активизацию и применение художественных и академических терминов.

Поскольку на уроках используются специфические термины, характерные для данного предмета, у обучающихся возникают затруднения в использовании знаний одного определенного предмета на другом. Поэтому такая практика совместного планирования поможет учителям вместе выявить наиболее удачные и эффективные методы и приемы по развитию компетенций обучающихся.

Кроме того, совместная практика учителей казахского языка и истории Казахстана помогла им разработать и преобразовать цели программы в цели урока. Поскольку развитие функциональной грамотности является приоритетом в современном образовании, для учителей крайне важно сформировать у обучающихся компетенции, которые помогут им увидеть взаимосвязи в окружающем мире и применить знания одного предмета для решения задач в другом.

В этом ключе, совместное планирование и работа учителей разных предметов может стать эффективным способом для достижения метапредметных (познавательные, регулятивные и коммуникативные) цели обучения (табл. 39).

Таблица 39. Пример совместного планирования в школах Казахстана: кейс школы-гимназии №37 имени Ы. Алтынсарина

Білім беру ұйымының атауы	Семей қаласы «Ыбырай Алтынсарин атындағы №37 гимназиясы» КММ		
Пәні:	Қазақстан тарихы		
Бөлім:	7.2 XVIII ғасырдағы Қазақстанның мәдениеті		
Педагогтің аты-жөні:	Қазақ тілі пәнінің мұғалімі, педагог-зерттеуші Ағыбаева Галия Мубарақовна, Тарих пәнінің мұғалімі, педагог-зерттеуші Галымова Жадыра Мелисхановна		
Сынып: 7	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:	
Сабақтың тақырыбы:	XVIII ғасырдағы халық ауыз әдебиеті. Зерттеу сұрағы: XVIII ғасырда ақын-жыраулар шығармаларында тарихи оқиғалар қалай көрініс тапты?		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	7.2.1.1 Салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың құндылықтары мен маңыздылығын анықтау		
Бағалау критерийі	Салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың құндылықтары мен маңыздылығын анықтайды		
Сабақтың мақсаты	<p><u>Барлығы:</u> Салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың құндылықтары мен маңыздылығын анықтайды;</p> <p><u>Көпшілігі:</u> Салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың құндылықтары мен маңыздылығын дәлел келтіру арқылы анықтайды, қазақ халқының тұрмыс-тіршілігіндегі орнын айқындайды;</p> <p><u>Кейбіреуі:</u> Салт-дәстүр мен әдет-ғұрыптардың құндылығы мен маңыздылығын сипаттап, өз ойын еркін жеткізе алады.</p>		
Сабақтың барысы			
Сабақтың кезеңі/уақыты	Мұғалім мен оқушы әрекеттері	Бағалау	Ресурстар

<p>Сабақтың басы 10 минут</p> <p>Өткен білімді еске түсіру</p>	<p>Ұйымдастыру сәті. Оқушылардың болжам жауаптары арқылы зерттелетін мәселе анықталады.</p> <p>-Салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың құндылықтары қандай? Сабақ тақырыбы пысықталып, оқу мақсаттары мен бағалау критерийлері оқушыларға таныстырылады, талқыланады.</p>	<p>Мадақтау</p>	<p>Презентация</p>
<p>Сабақтың ортасы 15 минут</p>	<p>Зерттеу мен талдау Мәтінмен жұмыс. 1-тапсырма. Мәтінмен жұмыс. Мәтінді оқып, суреттерді қарай отырып, қазақ халқының салт-дәстүрі мен әдет-ғұрыптарын анықта. Қазақ халқының тұрмыс-тіршілігіндегі орнын айқында.</p> <p>Дескриптор: -қазақ халқының салт-дәстүрлерін анықтайды – 1 - салт-дәстүрлердегі қазақ халқының тұрмыс-тіршілігіндегі орнын айқындайды – 1</p> <p>Мәтін: Қазақтарға дәстүрлі қонақжайлық қасиет ежелден тән. Үйге келген қонақ әрқашан үй иесінің қамқорлығы мен қорғауында болады.</p>	<p>ҚБ Мұғалім оқушылар жауабын мұқият тыңдап кері байланыс беріп отырады</p> <p>«Ең үздік жауап»</p> <p>«Ауызша мадақтау»</p>	<p>Суреттер</p> <p>Оқулық</p>

15 минут	<p>Тағы бір әдет-ғұрып – ерулік беру. Жаңадан көшіп келген туған-туыс немесе көршілерді арнайы шақырып, ерулік тамақ беретін болған.</p> <p>Дала тұрғындарының дәстүрлі әдет-ғұрыптарының бірі – асар. Ауыл тұрғындары ешқандай ақы алмастан бірлесе жұмылып, біреудің жұмысын бітіріп береді.</p> <p>2-тапсырма. Шығармашылық тапсырма. Салт-дәстүр мен әдет-ғұрыптардың құндылығы мен маңыздылығын сипатта</p> <table border="1" data-bbox="504 550 1243 933"> <thead> <tr> <th data-bbox="504 550 555 686">№</th> <th data-bbox="555 550 817 686">Салт-дәстүр және әдет-ғұрып түрлері</th> <th data-bbox="817 550 1008 686">Құндылығы</th> <th data-bbox="1008 550 1243 686">Маңыздылығы</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="504 686 555 750">1</td> <td data-bbox="555 686 817 750">Бесік жыры</td> <td data-bbox="817 686 1008 750"></td> <td data-bbox="1008 686 1243 750"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="504 750 555 813">2</td> <td data-bbox="555 750 817 813">Сыңсу</td> <td data-bbox="817 750 1008 813"></td> <td data-bbox="1008 750 1243 813"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="504 813 555 877">3</td> <td data-bbox="555 813 817 877">Жар-жар</td> <td data-bbox="817 813 1008 877"></td> <td data-bbox="1008 813 1243 877"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="504 877 555 933">4</td> <td data-bbox="555 877 817 933">Тойбастар</td> <td data-bbox="817 877 1008 933"></td> <td data-bbox="1008 877 1243 933"></td> </tr> </tbody> </table> <p>Дескриптор: - бесік жырының құндылығы мен</p> <p>маңыздылығын анықтайды – 2 - сыңсудың құндылығы мен маңыздылығын анықтайды – 2 - жар-жардың құндылығы мен маңыздылығын анықтайды – 2 - тойбастардың құндылығы мен маңыздылығын анықтайды – 2</p>	№	Салт-дәстүр және әдет-ғұрып түрлері	Құндылығы	Маңыздылығы	1	Бесік жыры			2	Сыңсу			3	Жар-жар			4	Тойбастар			Дескриптор бойынша бағаланады	Мәтін таратпала р Кесте Таратпа материал
№	Салт-дәстүр және әдет-ғұрып түрлері	Құндылығы	Маңыздылығы																				
1	Бесік жыры																						
2	Сыңсу																						
3	Жар-жар																						
4	Тойбастар																						
Сабақтың соңы Бекіту 5 минут	Сабақты қорытындылау Үйге тапсырма «XVIII ғасырдағы қазақтардың халық шығармашылығы» тақырыбына эссе жазу (90-100сөз)	«Ең үздік жауап»	Қосымша дерек																				

	Рефлексия			Оқушылар бағалау критерийлерімен өз деңгейлерін бағалайды	Стикер таратпа
	Мен үшін құнды	Мен үшін қызықты	Мен үшін қиын		

Кейс №5

Ниже представлен пример планирования уроков через включение дополнительного (промежуточного) плана уроков по четвертям. Автор – Сартаева Бибигуль Кенесовна, заместитель директора по учебной части начальной школы, учитель начальных классов КГУ на ПХВ «Школа-гимназия №22». Внедрение промежуточного плана уроков по четвертям позволяет обеспечить преемственность между КСП (на каждый урок) и КТП (на учебный год). Таким образом, автор реализует следующие виды планирования уроков: краткосрочное (КСП), промежуточное (среднесрочное / на четверть) и КТП (на учебный год) (табл. 40).

Таблица 40. Пример промежуточного среднесрочного планирования уроков на четверть

Среднесрочное планирование №9 по МАТЕМАТИКЕ (4-ая четверть)

1 Ж класс Учитель – Сартаева Бибигуль Кенесовна

Тема урока Цели обучения	Цели/ вопросы урока/ ключевые слова	Ресурсы	Оценивание ФО	Комментарии после урока
4 В Множества объектов и элементы логики – 11 уроков				
Урок 117. Таблицы и пиктограммы /Овощи и фрукты - здоровое питание 1.5.2.5 Проводить сбор данных,	1) Понимать, как строить пиктограммы; 2) Решать простые задачи <i>Ключевые слова:</i> <i>Пиктограмма</i>	Учебник «Алматытап» (2 часть) стр. 114-115 Рабочая тетрадь стр. 20 TopIQ.kz – урок 117 https://lms.topiq.kz/library/ work/6461396400865280?page=55	<u>Высокий уровень:</u> Объясняет, как строить пиктограммы. Самостоятельно решает простые задачи, складывает и вычитает в пределах 20 и десятками до 100.	

<p>систематизировать, достраивать/составлять таблицы, пиктограммы, диаграммы с помощью подручных материалов.</p> <p>1.5.1.6 Обосновывать выбор действий и объяснять способ решения задачи на сложение и вычитание.</p>	<p><i>Информация</i> <i>Таблица</i> <i>Символы</i> <i>Знаки</i> <i>Фигуры</i></p>	<p>Видео https://www.youtube.com/watch?v=pc-hWHOzVx0</p> <p>Карточка 1 (для повторения и отработку вычислительных навыков)</p>	<p><u>Средний уровень:</u> Составляет пиктограммы по образцу. Решает простые задачи, складывает и вычитает в пределах 20 и десятками до 100. Иногда требуется контроль или помощь учителя.</p>	
<p>Урок 118. Таблицы и пиктограммы / Правильное питание в семье</p> <p>1.5.2.5 Проводить сбор данных, систематизировать,</p>	<p>1)Объяснять построение таблиц и пикторграмм; 2) Решать простые задачи</p> <p><u>Ключевые слова:</u> <i>Пиктограмма</i> <i>Информация</i></p>	<p>Учебник «Алматытап» (2 часть) стр. 116-117</p> <p>Рабочая тетрадь стр. 21</p> <p>TopIQ.kz – урок 118 https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=56</p>	<p><u>Высокий уровень:</u> Получается систематизировать информацию в таблицы и составлять пиктаграммы. Обосновывает способ решения простых задач на сложение и</p>	

<p>достраивать/составлять таблицы, пиктограммы, диаграммы с помощью подручных материалов.</p> <p>1.5.1.6 Обосновывать выбор действий и объяснять способ решения задачи на сложение и вычитание.</p>	<p><i>Таблица</i> <i>Символы</i> <i>Знаки</i> <i>Фигуры</i></p>	<p>Карточка 2 (для повторения и отработку вычислительных навыков)</p>	<p>вычитание. Составляет обратные задачи.</p>	
			<p><u>Средний уровень:</u> Проводить сбор данных в таблицы и составлять пиктограммы с помощью учителя. Определяет способ решения простых задач на сложение и вычитание.</p>	
			<p><u>Низкий уровень:</u> Отвечает на вопросы учителя по информации в пиктограмме, но пока сложно составлять пиктограммы. Решает простые задачи, но есть трудности в оформлении решения задач.</p>	
<p>Урок 119.</p>		<p>Учебник «Алматытап» (2 часть)</p>	<p><u>Высокий уровень:</u></p>	

<p>Диаграммы / Полезные продукты- залог здоровья.</p> <p>1.5.2.5 Проводить сбор данных, систематизировать, достраивать/составлять таблицы, пиктограммы, диаграммы с помощью подручных материалов.</p> <p>1.5.1.6 Обосновывать выбор действий и объяснять способ решения задачи на сложение и вычитание</p>	<p>1) Знать как строить диаграмму; 2) Решать простые задачи.</p> <p><i>Ключевые слова:</i> <i>Пиктограмма</i> <i>Информация</i> <i>Таблица</i> <i>Символы</i> <i>Знаки</i> <i>Фигуры</i> <i>Диаграмма</i></p>	<p>стр. 118-119</p> <p>Рабочая тетрадь стр. 22</p> <p>TopIQ.kz – урок 119 https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=57</p> <p>Карточка 3 (для повторения и отработку вычислительных навыков)</p>	<p>Получается систематизировать данные в диаграмму. Понимает разницу между пиктограммой и диаграммой. Самостоятельно решает простые задачи, складывает и вычитает в пределах 20 и десятками до 100.</p>	
			<p><u>Средний уровень:</u> Строит диаграмму с помощью учителя. Определяет способ решения простых задач на сложение и вычитание.</p>	
			<p><u>Низкий уровень:</u> Отвечает на вопросы учителя по информации в диаграмме, но пока сложно составлять диаграмму. Решает простые задачи, но есть трудности в</p>	

			оформлении решения задач.	
<p>Урок 120. Задачи / Спорт полезен для здоровья</p> <p>1.4.2.2 ** Решать простейшие логические задачи на соответствие и истинность.</p> <p>1.5.2.5 Проводить сбор данных, систематизировать, достраивать/составлять таблицы, пиктограммы, диаграммы с помощью подручных материалов.</p>	<p>1) Решать задачи на соответствие</p> <p><i>Ключевые слова:</i> <i>Пиктограмма</i> <i>Информация</i> <i>Таблица</i> <i>Символы</i> <i>Знаки</i> <i>Фигуры</i> <i>Диаграмма</i> <i>Логические задачи</i></p>	<p>Учебник «Алматытап» (2 часть) стр. 120-121</p> <p>Рабочая тетрадь стр. 23</p> <p>TopIQ.kz – урок 120 https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=58</p> <p>Карточка 4 (для повторения и отработку вычислительных навыков)</p>	<p><u>Высокий уровень:</u> Сопоставляет информацию на соответствие при решении задач. Самостоятельно составляет пиктограмму и диаграмму.</p>	
			<p><u>Средний уровень:</u> С помощью учителя сопоставляет информацию на соответствие при решении задач. Пиктограмму и диаграмму может составить лишь образцу.</p>	
			<p><u>Низкий уровень:</u> Участвует в чтении и обсуждении задач, но пока трудно понимать информацию на соответствие.</p>	
Урок 121.		Учебник «Алматытап» (2 часть)	<u>Высокий уровень:</u>	

<p>Логические задачи / Овощи и фрукты-основа здорового питания</p> <p>1.4.2.1 Определять верные и неверные утверждения.</p> <p>1.4.2.2 ** Решать простейшие логические задачи на соответствие и истинность.</p>	<p>1) Определять верные и неверные утверждения; 2) Решать логические задачи.</p> <p><i>Ключевые слова:</i> <i>Верные утверждения</i> <i>Неверные утверждения</i> <i>Логические задачи</i></p>	<p>стр. 122-123</p> <p>Рабочая тетрадь стр. 24</p> <p>TopIQ.kz – урок 121 https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=59</p> <p>Карточка 5 (для повторения и отработку вычислительных навыков)</p>	<p>Объясняет выбор верного и неверного утверждения. Решает логические задачи самостоятельно.</p>	
			<p><u>Средний уровень:</u> Выбирает верные и неверные утверждения с помощью учителя. Логические задачи решает лишь с помощью дополнительного объяснения рисунками (схемами).</p>	
			<p><u>Низкий уровень:</u> Требуется больше времени для выбора верного и неверного утверждения. Все задания выполняет с помощью учителя.</p>	
<p>Урок 122. Множества / Полезные привычки</p>	<p>1) Составлять и сравнивать множества</p>	<p>Учебник «Алматытап» (2 часть) стр. 124-125</p> <p>Рабочая тетрадь стр. 25</p>	<p><u>Высокий уровень:</u> Классифицирует множества по признакам. Сравнивает множества</p>	

<p>1.4.1.2 Классифицировать множества по признакам их элементов (цвет, форма, размер, материал, действие объектов).</p> <p>1.4.1.3 Сравнить множества объектов с помощью составления пар; определять равные множества, пустое множество.</p> <p>1.4.1.1 Наглядно изображать при помощи диаграмм объединение двух множеств и удаление части множества.</p>	<p><u>Ключевые слова:</u> <i>Множества</i> <i>Диаграмма</i> <i>Логические задачи</i></p>	<p>TopIQ.kz – урок 122 https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=60</p> <p>Карточка 6 (для повторения и отработку вычислительных навыков)</p>	<p>и поясняет общее и различия. Может изобразить множества с помощью диаграмм.</p>	
			<p><u>Средний уровень:</u> Сравнивает множества объектов. Изображает сравнение множеств с помощью диаграмм. Иногда требуется помощь учителя.</p>	
			<p><u>Низкий уровень:</u> Перечисляет объекты множества. С помощью вопросов учителя сравнивает множества.</p>	
<p>Урок 123. Построение отрезков / Велоспорт</p> <p>1.1.3.1 Различать величины: длина/масса/объем</p>	<p>1) Чертить отрезки и сравнивать длину отрезков; 2) Повторить величины;</p>	<p>Учебник «Алматытап» (2 часть) стр. 126-127</p> <p>Рабочая тетрадь стр. 26</p>	<p><u>Высокий уровень:</u> Правильно чертит отрезки по заданной инструкции. Знает величины и их измерения. Самостоятельно</p>	

<p>(емкость)/время; выбирать меры и инструменты для их измерения, производить измерения.</p> <p>1.1.3.3 Сравнить значения величин см, дм/кг/л/ч и выполнять действия над ними.</p> <p>1.4.1.3 Сравнить множества объектов с помощью составления пар; определять равные множества, пустое множество.</p>	<p>3) Сравнить множества и значения величин.</p> <p><u>Ключевые слова:</u> Отрезок Величина Измерение Множество</p>	<p>TopIQ.kz – урок 123 https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=61</p> <p>Карточка 7 (для повторения и отработку вычислительных навыков)</p>	сравнивает выражения с величинами, множества.	
			<p><u>Средний уровень:</u> Чертит отрезки по заданной инструкции. Знает величины и их измерения. Сравнивает выражения с величинами, множества с помощью учителя.</p>	
			<p><u>Низкий уровень:</u> Чертит отрезки с помощью учителя. Есть трудности в понимании величин и их измерения.</p>	
<p>Урок 124. Построение отрезков/Дети и спорт</p>	<p>1) Чертить отрезки и сравнивать длину отрезков; 2) Повторить величины;</p>	<p>Учебник «Алматытап» (2 часть) стр. 128-129</p> <p>Рабочая тетрадь стр. 27</p> <p>TopIQ.kz – урок 124</p>	<p><u>Высокий уровень:</u> Правильно чертит отрезки по заданной инструкции. Знает величины и их измерения.</p>	

<p>1.3.2.2 Чертить отрезок заданной длины.</p> <p>1.1.3.1 Различать величины: длина/масса/объем (емкость)/время; выбирать меры и инструменты для их измерения, производить измерения.</p> <p>1.1.3.3 Сравнить значения величин см, дм/кг/л/ч и выполнять действия над ними.</p>	<p>3) Сравнить множества и значения величин.</p> <p><u>Ключевые слова:</u> <i>Отрезок</i> <i>Величина</i> <i>Измерение</i> <i>Множество</i></p>	<p>https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=62</p> <p>Карточка 8 (для повторения и отработку вычислительных навыков)</p>	<p>Самостоятельно сравнивает выражения с величинами, множества.</p>	
			<p><u>Средний уровень:</u> Чертит отрезки по заданной инструкции. Знает величины и их измерения. Сравнивает выражения с величинами, множества с помощью учителя.</p>	
			<p><u>Низкий уровень:</u> Чертит отрезки с помощью учителя. Есть трудности в понимании величин и из измерения.</p>	
<p>Урок 125. Логические задачи /Как сохранить правильную осанку.</p> <p>1.5.2.5 Проводить сбор данных,</p>	<p>1) Составлять комбинации «по два»; 2) Повторить пиктограммы, диаграммы, множества.</p>	<p>Учебник «Алматытап» (2 часть) стр. 130-131</p> <p>Рабочая тетрадь стр. 28</p> <p>TopIQ.kz – урок 125</p>	<p><u>Высокий уровень:</u> Составляет комбинации «по два». Самостоятельно выполняет задания на построение пиктограмм и</p>	

<p>систематизировать, достраивать/составлять таблицы, пиктограммы, диаграммы с помощью подручных материалов.</p> <p>1.4.4.1 Составлять варианты комбинаций «по два» из предметов окружающего мира.</p>	<p><i>Ключевые слова:</i> <i>Отрезок</i> <i>Величина</i> <i>Измерение</i> <i>Множество</i></p>	<p>https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=63</p> <p>Карточка 9 (для повторения и отработку вычислительных навыков)</p>	<p>диаграмм. Сравнивает множества.</p>	
			<p><u>Средний уровень:</u> Понимает принцип составления комбинаций «по два». Выполняет задания на построение пиктограм, диаграмм с помощью учителя. Сравнивает множества.</p>	
			<p><u>Низкий уровень:</u> Составляет с помощью учителя простые комбинации «по два». Требуется постоянная помощь в работе с множествами.</p>	
<p>Уроки 126. Решение задач. Закрепление/ Школьный завтрак.</p> <p>1.4.4.1 Составлять варианты комбинаций</p>	<p>1) Составлять вариации комбинаций «по два»; 2) Повторить пиктограммы,</p>	<p>Учебник «Алматытап» (2 часть) стр. 132-133</p> <p>Рабочая тетрадь стр. 29</p> <p>TopIQ.kz – урок 126</p>	<p><u>Высокий уровень:</u> Составляет комбинации «по два». Самостоятельно выполняет задания на построение пиктограмм и</p>	

<p>«по два» из предметов окружающего мира. 1.5.2.5 Проводить сбор данных, систематизировать, достраивать/составлять таблицы, пиктограммы, диаграммы с помощью подручных материалов. 1.4.1.2 Классифицировать множества по признакам их элементов (цвет, форма, размер, материал, действие объектов).</p>	<p>диаграммы, множества. <u>Ключевые слова:</u> <i>Комбинации</i> <i>Варианты</i> <i>Множество</i></p>	<p>https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=64 Карточка 10 (для повторения и отработку вычислительных навыков)</p>	<p>диаграмм. Сравнивает множества.</p>	
			<p><u>Средний уровень:</u> Понимает принцип составления комбинаций «по два». Выполняет задания на построение пиктограм, диаграмм с помощью учителя. Сравнивает множества.</p>	
			<p><u>Низкий уровень:</u> Составляет с помощью учителя простые комбинации «по два». Требуется постоянная помощь в работе с множествами.</p>	
<p>Урок 127. Решение задач /Играю в шахматы и шашки</p>	<p>1) Составлять вариации комбинаций «по два»; 2) Повторить пиктограммы,</p>	<p>Учебник «Алматытап» (2 часть) стр. 12134-135 Рабочая тетрадь стр. 30 TopIQ.kz – урок 127</p>	<p><u>Высокий уровень:</u> Составляет комбинации «по два». Самостоятельно выполняет задания на построение</p>	

<p>1.4.4.1 Составлять варианты комбинаций «по два» из предметов окружающего мира.</p>	<p>диаграммы, множества.</p>	<p>https://lms.topiq.kz/library/work/6461396400865280?page=65</p>	<p>пиктограмм и диаграмм. Сравнивает множества.</p>	
<p>1.5.2.5 Проводить сбор данных, систематизировать, достраивать/составлять таблицы, пиктограммы, диаграммы с помощью подручных материалов.</p>	<p><u>Ключевые слова:</u> <i>Пиктограмма</i> <i>Информация</i> <i>Таблица</i> <i>Символы</i> <i>Знаки</i> <i>Фигуры</i> <i>Диаграмма</i> <i>Логические задачи</i></p>	<p>Карточка 11 (для повторения и отработку вычислительных навыков)</p>	<p><u>Средний уровень:</u> Понимает принцип составления комбинаций «по два». Выполняет задания на построение пиктограм, диаграмм с помощью учителя. Сравнивает множества.</p>	
			<p><u>Низкий уровень:</u> Составляет с помощью учителя простые комбинации «по два». Требуется постоянная помощь в работе с множествами.</p>	

Заключение

Планирование уроков является одним из фундаментальных направлений педагогической деятельности по повышению качества обучения. Планирование урока позволяет учителю упорядочить процесс обучения, продумать последовательность различных видов деятельности на уроке, связи между текущим уроком и любыми прошедшими или предстоящими уроками, а также оценить эффективность и результативность своего преподавания. Запланированный урок, как правило, проходит более гладко, так как вся необходимая информация и материалы заранее отобраны, а детали урока – продуманы.

Кроме того, качественно спланированный урок вызывает больше уважения со стороны учеников в адрес учителя, что приводит к решению проблем с дисциплиной в классе и повышению мотивации и открытости детей к обучению. Время и усилия, которые учителя уделяют на комплексное планирование урока, оказывают положительное влияние на процесс обучения в классе.

Вместе с тем, как в Казахстане, так и в мире педагоги испытывают ряд сложностей при планировании уроков. В частности, трудности вызывают планирование таких этапов, как преобразование целей учебной программы в цели урока, разработка заданий и организация учебной деятельности учеников с учетом их разных образовательных потребностей и возможностей.

В этой связи рекомендуется принятие на национальном и местном уровнях следующих мер по совершенствованию процесса планирования уроков:

- **увеличить охват педагогов курсами повышения квалификации и другой методической поддержкой по планированию различных этапов урока.** Актуальными направлениями курсов являются: трансформация целей учебной программы в цели урока, разработка заданий для суммативного оценивания, разработка заданий на измерение навыков высокого порядка, развитие навыков оценивания и др. В рамках данной работы важно особое внимание уделить начинающим учителям с небольшим

опытом работы и учителям, преподающим в классах с казахским языком обучения;

- **увеличить количество образцов поурочных планов по предметам и классам от опытных педагогов.** Это позволит молодым педагогам лучше понять, как эффективно планировать уроки. При этом следует отметить важность соблюдения принципов академической честности. Для этого в школах важно обеспечить прозрачность процедуры планирования уроков: учителям нужно не использовать образцы поурочных планов, а адаптировать их, опираться на них при разработке своих планов.

- **в целях более широкого обмена опытом среди учителей по планированию уроков необходимо проактивное участие и вовлечение методических кабинетов / центров и отделов образования:** через активизацию деятельности методических объединений, увеличение количества семинаров, тренингов, взаимопосещений уроков и других мероприятий, организованных на уровне районов / регионов, усиление сотрудничества педагогических коллективов школ (в частности, среди учителей-предметников) и др.

- **усилить практику совместного планирования учителей** (учителей разных предметов, учителей одной параллели) для повышения качества преподавания, обеспечения согласованности подходов к преподаванию и развития межпредметных связей.

- **снизить нагрузку педагогов посредством разработки дополнительных учебно-методических материалов,** например, руководств для учителей по оцениванию по предметам, образцов заданий на измерение навыков высокого порядка, функциональную грамотность, заданий для детей с ООП и др.

- **усовершенствовать действующий шаблон краткосрочного плана урока.** Согласно анализу международного опыта и результатам опроса казахстанских учителей, рекомендуется рассмотреть следующие изменения в шаблон КСП:

- исключить пункты «количество присутствующих» и «количество отсутствующих», так как данная информация заполняется в других документах школы (Күнделік).

- пункты «деятельность ученика» и «деятельность учителя» объединить в один пункт. Это обосновывается ответами учителей, что на практике при заполнении этих пунктов информация перекликается между собой и фактически повторяется. В связи с этим, учителя предлагают заменить этот пункт на «Деятельность на этапах урока», «Содержание этапов урока», «Развитие урока». Поэтому, учитывая результаты исследования и анализа международного опыта, учителям предлагается план урока с корректировками и дополнительными пунктами (Таблица 41).

- предусмотреть необходимость включения в КСП информации о дифференциации различных этапов уроков и оценивания учеников с ООП.

- предоставить школам возможность разрабатывать (по решению педагогического совета организаций образования) собственное положение о поурочном планировании, в рамках которого будут приниматься решения о внесении дополнительных пунктов в шаблон КСП с учетом особенностей и образовательных результатов школы (в случае необходимости). Это позволит учителям и школьным руководителям внедрять именно те методы обучения, которые будут способствовать повышению качества обучения их учеников.

В таблице 41 представлен предлагаемый образец КСП. Требуется дальнейшее широкое обсуждение данного образца среди педагогической общественности и экспертов в области среднего образования.

Таблица 41. Предлагаемый шаблон КСП в соответствии с результатами исследования и анализом международного опыта

Раздел		Класс	
ФИО педагога		Дата	
Тема урока			
Цели обучения в соответствии с учебной программой			

Цели урока в соответствии с целями обучения (Что ученики должны знать по окончании урока?)

1.	
2.	
3.	

Развитие этапов урока	Оценивание	Ресурсы
<u>Вводная часть:</u>		
<u>Основная часть:</u>		
<u>Заключительная часть:</u>		

Рефлексия учителя (по желанию педагога / решению педагогического коллектива организации образования):

1.	Какие методы, стратегии, подходы преподавания и оценивания особенно хорошо / слабо реализовались у меня на уроке?
2.	Как я работал с различными образовательными потребностями / возможностями учеников? Использовал ли дифференцированный подход?
3.	Что прошло на уроке хорошо, а что – не очень хорошо? Что бы я сделал по-другому в следующий раз?

Список использованной литературы

- Aboderim, A. O. (2014). *Professional Skills for Effective teaching*. Rehoboth Fawans Books, Calabar.
- Alanazi, M. H. (2019). A study of the pre-service trainee teachers' problems in designing lesson plans. *Arab World English Journal (AWEJ)*, 10(1), 166-182. <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol10no1.15>
- Ashcraft, N. (2014). *Lesson planning*. TESOL International Association.
- Bailey, K. M. (1996). The best laid plans: Teachers' in-class decisions to depart from their lesson plans. *Voices from the Language Classroom*, 15-40.
- Barber, M., & Monahan, M. (2008). *Consistently high performance: Lessons from the world's top performing school systems* McKinseyCompany. 2007.
- Borko, H., & Niles, J. A. (1987). Descriptions of teacher planning: Ideas for teachers and researchers. *Educators' handbook: A research perspective*, 167-187. Boston: McGraw Hill.
- Bryant, M., & Land, S. (1998). Co-planning is the key to successful co-teaching. *Middle School Journal*, 29(5), 28-34.
- Butt, G. (2008). *Lesson planning 3rd edition*. Bloomsbury Publishing.
- Chickering, A. W., & Ehrmann, S. C. (1996). Implementing the seven principles: Technology as lever. *AAHE Bulletin*, 49, 3-6.
- Chizhik, E. W., & Chizhik, A. W. (2018). Using activity theory to examine how teachers' lesson plans meet students' learning needs. *The Teacher Educator*, 53(1), 67-85.
- Crawford, R., & Jenkins, L. E. (2018). Making pedagogy tangible: Developing skills and knowledge using a team teaching and blended learning approach. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, 43(1), 127-142.
- Cullen, J. B., Long, M. C., & Reback, R. (2013). Jockeying for position: Strategic high school choice under Texas' top ten percent plan. *Journal of Public Economics*, 97, 32-48.

- Eisner, E. W. (1967). Educational objectives: Help or hindrance? *School Review*, 75, 250- 266.
- Esu, A. E. O. & Umoren, G. (2015). *Fundamentals of Elementary Education*. Stiffaith Prints, Calabar.
- Freeman, D. (1996). Redefining the relationship between research and what teachers know. In K. M. Bailey & D. Nunan (Eds.), *Voices from the language classroom: Qualitative research in second language classrooms* (pp. 88–115). New York: Cambridge University Press
- Gülten, A. Z. (2013). Am I planning well? Teacher trainees' voices on lesson planning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 93, 1409-1413.
- Hargreaves, D. H. (1996). Teaching as a research-based profession: possibilities and prospects. *Teacher training agency annual lecture*.
- Hattie, J. (2012). *Visible learning for teachers: Maximizing impact on learning*. Routledge.
- Hendrick, D. & Paul, K. (2011). Learner characteristics in *Encyclopedia of the Sciences of Learning*, Springer.
- Iqbal, M. H., Siddiqie, S. A., & Mazid, M. A. (2021). Rethinking theories of lesson plan for effective teaching and learning. *Social Sciences & Humanities Open*, 4(1), 100172.
- Jensen, L. (2001). Planning lessons. In M. Murcia (Ed.), *Teaching English as a second or foreign language* (pp. 403 - 413). BHeinle&Heinle Publishers.
- Johnson, A. P. (2000). It's time for Madeline Hunter to go: A new look at lesson plan design. *Action in Teacher Education*, 22(1), 72-78.
- Jones, K. A., Vermette, P. J., & Jones, J. L. (2009). An integration of" backwards planning" unit design with the" two-step" lesson planning framework. *Education*, 130(2), 357–360
- Jones, K., Jones, J., & Vermette, P. (2011). Six common lesson planning pitfalls–Recommendations for novice educators. *Education*, 131(4), 845-864.

- Kristanto, A., & Mariono, A. (2017). The Development of Instructional Materials E-Learning Based on Blended Learning. *International Education Studies*, 10(7), 10-17.
- Lestari, I. W., & Siwi, N. U. (2022, December). Exploring Pre-service EFL Teachers' Experiences in Lesson Planning. In *International Conference on Sustainable Innovation on Humanities, Education, and Social Sciences (ICOSI-HESS 2022)* (pp. 202-213). Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/978-2-494069-65-7_19
- MacDonald, J. B. (1965). Myths about instruction. *Educational Leadership*, 22(8), 609-617.
- MacDonald J. B., Wolfson B. J., and Zaret E. (1973) *Preschooling Society: A Conceptual Model*. Washington, D.C.: Association for Supervision and Curriculum Development.
- McTighe, J., & Wiggins, G. (1998). *Understanding by design* (Alexandria, VA, Association for Supervision and Curriculum Development).
- Milkova, S. (2012). Strategies for effective lesson planning. *Center for Research on Learning and Teaching*, 1(1), 1-29.
- OECD (2019), *TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*, TALIS, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>
- OECD (2019), *Education at a Glance 2019: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>.
- OECD (2020), *Education at a Glance 2020: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/69096873-en>.
- OECD (2021), *Education at a Glance 2021: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b35a14e5-en>.
- Ornstein, A. C. & Lasley, T. J. (2004). *Strategies for Effective Teaching* (3rd ed.).
- Pratt, S. M., Imbody, S. M., Wolf, L. D., & Patterson, A. L. (2017). Co-planning in co-teaching: A practical solution. *Intervention in School and Clinic*, 52(4), 243-249.

- Reed, M., & Michaud, C. (2010). *Goal-driven lesson planning for teaching English to speakers of other languages*. University of Michigan Press ELT.
- Richards, J. C., & Lockhart, C. (1994). *Reflective teaching in second language classrooms*. Cambridge University Press.
- San Isidro, X., Coyle, D., & Kerimkulova, S. (2020). *CLIL classroom practices in multilingual education in Kazakhstan: guidelines and examples*. Nazarbayev University.
- Sarah, G. (2022). Lesson Preparation and Planning, retrieved from [www. Researchgate.net/publication](http://www.researchgate.net/publication).
- Sellen, P. (2016). Teacher workload and professional development in England's secondary schools: insights from TALIS. *Education policy institute*. https://epi.org.uk/wp-content/uploads/2018/01/TeacherWorkload_EPI.pdf
- Smith, J. K. (1977). Teacher planning for instruction (Report No. 12). St. Ann, MO: Central Midwestern Regional Educational Lab.
- Straessle, J. M. W. (2014). *Teachers' perspectives of effective lesson planning: A comparative analysis*. The College of William and Mary.
- Taylor, C. P. (1970). The Expectations of Pygmalion's Creators. *Educational Leadership, 28*(2), 161-164.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Uwatt, L. E. (2019). A paper presented at the Maiden National Conference of Faculty of Education, Cross River University of Technology, Calabar.
- Xu, Z., & Shi, Y. (2018). Application of constructivist theory in flipped classroom-take college English teaching as a case study. *Theory and Practice in Language Studies, 8*(7), 880-887.
- Yinger, R. J. (1980). A study of teacher planning. *The Elementary School Journal, 80*(3), 107-127.

- Айдарханова, И. И., & Ныгметова, Б. Д. (2018). Планирование наблюдения в процессе реализации Lesson Study. *Вестник Алтайского Государственного Педагогического Университета*, (37), 27-30.
- Барбер, М., & Муршед, М. (2008). Как добиться стабильно высокого качества обучения в школах. Уроки анализа лучших систем школьного образования мира (пер. с англ.). *Вопросы образования/Educational Studies Moscow*, (3), 7-60.
- Дадли, П. (2013). Lesson Study: теория и практика применения. *Астана: Apt Print*, 21, 46.
- Евсюкова, Т. А., & Чукреева, Е. Л. (2018). Планирование эффективного урока в рамках обновления среднего образования в РК. *Приоритеты Педагогики и Современного Образования: сборник*, 46.
- Загитова, С. Н. (2016). Lesson Study как условие непрерывного профессионального образования. *Педагогическая Наука и Практика*, 2(12), 93-95.
- Мурзина, Н. П. (2017). Технология планирования современного урока. *Школьные Технологии*, (2), 52-59.
- Токтарова, Р. Е., & Саден, Н. Ж. (2018). Формирование навыков эффективного взаимодействия при совместном планировании урока как способа улучшения практики преподавания педагогов. *Педагогическая Наука и Практика*, 3 (21), 71-76.
- Яковлева, С. Г. (2015). Планирование урока: идея, воплощение, итог (стр. 210-211)

Приложение

Активные ссылки дополнительных материалов и успешных кейсов казахстанских учителей по планированию уроков

Учитывая важность обмена опытом и практикой среди учителей, предлагаются примеры КСП и дополнительные материалы казахстанских педагогов по подготовке и планированию уроков. Но при этом важно учитывать, что все эти вышеперечисленные примеры и активные ссылки на другие КСП и материалы необходимо адаптировать под специфику преподаваемого предмета и особенностей обучающего класса.

Перечень дополнительных материалов казахстанских учителей, реализующих успешные кейсы по планированию уроков:

Планы уроков и презентации по географии учителя истории и географии средней школы №46 Жамбылской области города Тараз Божымбаевой М.С.:

- https://docs.google.com/document/d/1o7hXtZvZXsalgzS4mhF5QqzJV-585Pue/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true
- https://docs.google.com/presentation/d/1wasq_5vRFO_CV-fQmNZu6YBsbRua0Nsi/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true
- https://docs.google.com/document/d/1eNsMqDEYiXMHED7zBss8KhmoiFJDPIVz/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true
- https://docs.google.com/presentation/d/1w265Kk4Bx5Qahs-IzmlOv2bhJ_HEH6EN/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true
- https://docs.google.com/presentation/d/1Bhzhf9e2KvBkenQuHVtISq1vs2MhlyAo/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true
- https://docs.google.com/document/d/1AD4cOm5JZlrno8ZkeY0-qTA7753ecuGq/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true
- https://docs.google.com/presentation/d/1gdPF68zdXbvGnnd1bCqox_szhUnW97Wg/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true

План урока учительницы №28 IT школы-лицея имени К. Касымова, города Талдыкорган Ахметбековой А.Е. по уроку «Познание мира»:

- https://docs.google.com/document/d/1b2LaDpfeF0EFApLtNv5Z34MVognd0Nz8/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true

План урока учительницы №28 IT школы-лицея имени К. Касымова города Талдыкорган Джамбаевой Б. А. по уроку «Литературное чтение»:

- https://docs.google.com/document/d/1dbKlaluOgsLjdYgH5O9FJGxZlZLCYT7J/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true

План урока учительницы физики КГУ «Гимназия имени Шакарима» города Караганды Ариновой Е. Т.:

- https://docs.google.com/document/d/1Vbai8D9OZzwp51G1XmZpttfJzodm8hE/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true

Планы уроков учителя английского языка КГУ «Гимназия имени Шакарима» города Караганды Шайхутдинова Р. Г.:

- https://docs.google.com/document/d/1MhQJSg9msxDCbfYIru6LqVaLE-0HSJW9/edit?usp=share_link&oid=110980419450545527709&rtpof=true&sd=true

Книга и рабочая тетрадь по планированию проектной исследовательской деятельности учительницы начальных классов КГУ «Средняя образовательная №34 инновационного типа города Павлодара» Никитиной Е.С.:

- https://drive.google.com/file/d/1cnlet9At-Ouoxkmw4cAh4qyJ4O7List/view?usp=share_link
- https://drive.google.com/file/d/1ffAHliR--NoTz4qpnDkhWQgAAZjQczs5/view?usp=share_link